



Civil engagement, integration and better management of the national intangible heritage to raise awareness of European common values - EU context, perspectives and active citizenship

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΑΥΛΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ



Co-funded by
the European Union



Πρόλογος

Το έργο InThrace (2023-1-RO01-KA220-HED-000156121) είναι ένα έργο Συνεργατικών Εταιρικών Σχέσεων στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση του προγράμματος Erasmus+ KA220-HED. Οι έξι εταίροι είναι υπεύθυνοι για όλο το υλικό που παράγεται σε αυτό το έργο. Το *Εγχειρίδιο του έργου για την Άυλη Κληρονομιά (ΑΠΚ)* έχει ως στόχο να παρέχει ενεργό εκπαιδευτικό περιεχόμενο που υποστηρίζει το θεωρητικό πλαίσιο που καθορίζεται από το Εγχειρίδιο. Το Εγχειρίδιο ακολουθεί τη θεματική δομή του Εγχειριδίου, προκειμένου να μετατρέψει τις θεωρητικές έννοιες σε πρακτικό εκπαιδευτικό υλικό.

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι μόνο του/των συντάκτη/συντάκτων και δεν αντικατοπτρίζουν απαραίτητα εκείνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του ANPCDEF. Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε το ANPCDEF μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνα για αυτές.

Συνεισφέροντες

Όλοι οι συνεργάτες συνέβαλαν σε μελέτες περιπτώσεων και πόρους βίντεο για το παρόν Εγχειρίδιο. Στο τέλος κάθε περίπτωσης υπάρχουν επιπλέον περιπτώσεις και βίντεο / συνεντεύξεις. Κάθε συνεισφορά προσδιορίζεται στον τίτλο της αντίστοιχης μελέτης περίπτωσης με το συντομευμένο όνομα του συνεισφέροντος εταίρου:

Πανεπιστήμιο Transilvania του Μπρασόβ, Ρουμανία – UniTBv

Πανεπιστήμιο της Βαρσοβίας, Πολωνία – UW

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, Ελλάδα – UNIWA

Πανεπιστήμιο των Αζορών, Πορτογαλία – UAc

Πανεπιστήμιο του Ζάγκρεμπ, Κροατία – UniZg

PAX Rhodophica, Βουλγαρία - PAX

Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγή	10
Κεφάλαιο 1. Επισκόπηση και κατανόηση της ΑΠΚ	11
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 1. Η ταυτότητα των Σέκελερ μεταξύ διεθνοτικής σύγκρουσης και συμβίωσης - ο ρόλος της άυλης κληρονομιάς στη διατήρηση της εθνοτικής ταυτότητας	11
1. 1111	
2. 12	
3. 1212	
4. 1515	
5. 166	
6. Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.16	
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 2. Η μεσογειακή διατροφή – μεταξύ άυλης κληρονομιάς και στρατηγικής βιώσιμης ανάπτυξης	19
1. 11	19
2. 12	19
3. 12	20
4. 15	21
5. Ερωτήσεις μελέτης	22
6. Βιβλιογραφικές αναφορές	22
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 3. Παρέλαση Junii Braşonului (Τα παλικάρια του Μπρασόβ) – ταυτότητα και ΑΠΚ	25
1. 11	25
2. 12	26
3. 12	26
4. 15	28
5. 16	29
6. Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	30
Κεφάλαιο 2. Νομοθεσία και κανονισμοί σε τοπικό, εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο	31
Κεφάλαιο 1. Πλωτή μεταφορά ξυλείας (Αυστρία, Τσεχία, Γερμανία, Λετονία, Πολωνία, Ισπανία)	31
1. 11	31

2. 12	31
3. 12	32
4. 15	34
5. Ερωτήσεις μελέτης	35
6. Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	35
Κεφάλαιο 3. Τύποι ΑΠΚ - Κατηγοριοποίηση της ΑΠΚ	376
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 1. Συμμετοχή της κοινότητας σε μια εκδήλωση για την προώθηση της τοπικής πολιτιστικής κληρονομιάς στο Drăguș της Ρουμανίας	376
1. 11	36
2. 12	36
3. 12	37
4. 15	39
5. 16	39
6. Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	39
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 2. Συμμετοχή της κοινότητας σε μια εκδήλωση για την προώθηση της τοπικής πολιτιστικής κληρονομιάς στο Drăguș της Ρουμανίας	40
1. 11	40
2. 12	40
3. 12	40
4. 15	43
5. 16	43
6. Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	43
Κεφάλαιο 4. Επεξήγηση της αξίας της τουριστικής κληρονομιάς και του αντίκτυπου στον πολιτισμό, την οικονομία και την κοινωνία	45
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 1. Οι αμπελώνες του Pico, Πορτογαλία – εξισορρόπηση του τουρισμού πολιτιστικής κληρονομιάς και της τοπικής ταυτότητας	45
1. 11	45
2. 12	46
3. 12	47
4. 15	50
5. 16	50

6. Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	
51	
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 2. Batana, Οικολογικό Μουσείο στο Rovinj, Κροατία	53
1. 11	52
2. 12	52
3. 12	53
4. 15	53
5. 16	53
6. Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	54
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 3. Παλιό χωριό Kumrovec	56
1. 11	55
2. 12	55
3. 12	56
4. 15	57
5. 16	57
6. Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	57
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 4. Τελετουργικό συλλογής τριαντάφυλλων και φεστιβάλ τριαντάφυλλων	59
1. 11	58
2. 12	58
3. 12	60
4. 15	61
5. 16	62
6. Βιβλιογραφικές αναφορές	63
Κεφάλαιο 5. Διαχείριση της διατήρησης και της προστασίας της ΑΠΚ	654
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 1. Βεάρατς, μορφή μουσικής κληρονομιάς από τη Σλαβονία, τη Μπαράνια και το Σρίγιεμ	64
1. 11	64
2. 12	64
3. 12	66
4. 15	68
5. 16	68
6. Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	68

ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 2. Μουσείο Πολιτισμού Vučedol	71
1. 11	71
2. 12	71
3. 12	72
4. 15	73
5. 16	73
6. Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	73
Κεφάλαιο 6. Βιώσιμες πρακτικές τουρισμού σχετικά με την ΑΠΚ και τη συμμετοχή της κοινότητας	74
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 1. Κεντρική Μακεδονία – Χαλκιδική	74
1. 11	74
2. 12	74
3. 12	75
4. 15	77
5. Ερωτήσεις μελέτης	78
6. Βιβλιογραφικές αναφορές	78
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 2. Καρναβάλι στο Νησί Τερσείρα - Αζόρες: Μπορεί η ΑΠΚ και η συμμετοχή της κοινότητας να μεταφερθούν σε τουριστικές εμπειρίες;	80
1. 11	80
2. 12	80
3. 12	81
4. 15	83
5. 16	84
6. Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	84
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 3. Φάδο στη Λισαβόνα της Πορτογαλίας: Μπορεί η ΑΠΚ και η συμμετοχή της κοινότητας να μεταφερθούν σε τουριστικές εμπειρίες;	86
1. 11	86
2. 12	86
3. 12	87
4. 15	90
5. 16	91
6. Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	91

ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 4. Λαϊκή γιορτή Surova στην περιοχή Pernik	93
1. 11	92
2. 12	93
3. 12	94
4. 15	96
5. 16	97
6. Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	97
Κεφάλαιο 7. Μάρκετινγκ και μέθοδοι προώθησης της ΑΠΚ	99
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 1. Περιφέρειες Φωκίδας, Βοιωτίας	99
1. 11	99
2. 12	99
3. 12	99
4. 15	102
5. Ερωτήσεις μελέτης	103
6. Βιβλιογραφικές αναφορές	103
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 2. Ανατολική Μακεδονία – Θράκη	106
1. 11	106
2. 12	106
3. 12	107
4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προτάσεις	110
5. 16	111
6. Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	111
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 3. Mândra Chic – δημιουργική επωνυμία και ηθικό μάρκετινγκ της ΑΠΚ	113
1. 11	113
2. 12	113
3. 12	114
4. 15	115
5. 16	116
6. References	116
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 4. Η παράδοση της σκηνής της Γεννήσεως του Χριστού στην Κρακοβία (Szopka)	117
1. 11	117

2. 12	117
3. 12	117
4. 15	119
5. 16	119
6. Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	120
Κεφάλαιο 8. Η σημασία της διατήρησης της ΑΠΚ, της κατανόησης και της προώθησης των διαδικασιών ένταξης στην ΕΕ	121
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 1. Το νησί της Άνδρου	121
1. 11	121
2. 12	121
3. 12	121
4. 15	125
5. Ερωτήσεις μελέτης	125
6. Βιβλιογραφικές αναφορές	125
Κεφάλαιο 9. Σύγχρονες προκλήσεις και λύσεις για τη διαχείριση της ΑΠΚ	128
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 1. Δίφωνο τραγούδι του Νεντελίνο: μια πολιτιστική κληρονομιά της Ανατολικής Ροδόπης	128
1. 11	128
2. 12	128
3. 12	129
4. 15	130
5. Ερωτήσεις μελέτης	131
6. Βιβλιογραφικές αναφορές	131
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 2. Οι «Ζωγραφισμένες νέφες» του χωριού Ρίμπνοβο	133
1. 11	133
2. 12	133
3. 12	134
4. 15	136
5. Ερωτήσεις μελέτης	137
6. Βιβλιογραφικές αναφορές	137
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 3. Περιφέρεια Αχαΐας	139
1. 11	139

2. 12	139
3. 12	139
4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προτάσεις	142
5. Ερωτήσεις μελέτης	143
6. Βιβλιογραφικές αναφορές	143
Κεφάλαιο 10. Δεοντολογικά ζητήματα στην ΑΠΚ	144
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 1. Fábrica De Álcool Da Lagoa (Αζόρες): Ηθικές διαστάσεις στην αναδιαμόρφωση της βιομηχανικής και άυλης κληρονομιάς	144
1. 11	144
2. 12	144
3. 12	145
4. 15	146
5. 16	147
6. Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	147
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 2. Κεραμική και κέντημα στις Αζόρες: ιδιοκτησία, εκπροσώπηση και ηθικός τουρισμός	149
1. 11	149
2. 12	149
3. 12	151
4. 15	154
5. 16	154
6. Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	154
Κεφάλαιο 11. Χρηματοδότηση και κινητοποίηση πόρων για την ΑΠΚ	156
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 1. Δαντέλα Kalofer: Βουλγαρικό εθνικό στυλ στην κατασκευή δαντέλας με σαΐτα	156
1. 11	156
2. 12	156
3. 12	158
4. 15	159
5. Ερωτήσεις μελέτης	160
6. Βιβλιογραφικές αναφορές	160
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 2. Το εθνικό φεστιβάλ βουλγαρικής λαογραφίας – Κοπρίβστιτσα	162

1. 11	162
2. 12	163
3. 12	163
4. 15	166
5. Ερωτήσεις μελέτης	166
6. Βιβλιογραφικές αναφορές	167
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 3. Kwesta Powązkowska: ο έρμος All-Saints στο παλιό νεκροταφείο Powązki της Βαρσοβίας	168
1. 11	168
2. 12	168
3. 12	125
4. 15	126
5. 16	126
6. Βιβλιογραφικές αναφορές	126
Συμπέρασμα	128

Εισαγωγή

Το παρόν Εγχειρίδιο παρουσιάζει μια ολοκληρωμένη συλλογή περιπτώσιολογικών μελετών που εξετάζουν τη διατήρηση, την προώθηση και τη διαχείριση της ΑΠΚ σε όλη την Ευρώπη. Αντλώντας από διαφορετικά γεωγραφικά πλαίσια - από τα νησιά των Αζορών μέχρι τα βουνά της Ροδόπης, από τις πόλεις της Πολωνίας μέχρι τα χωριά της Ελλάδας - τα παραδείγματα απεικονίζουν τον τρόπο με τον οποίο οι κοινότητες, τα ιδρύματα και οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής αντιμετωπίζουν τις σύνθετες προκλήσεις της διαφύλαξης των ζωντανών παραδόσεων στον 21ο αιώνα. Οι περιπτώσεις κατανέμονται σε έντεκα θεματικά κεφάλαια, καθένα από τα οποία ασχολείται με μια κρίσιμη διάσταση της διαχείρισης της ΑΠΚ: από τις θεμελιώδεις έννοιες της ταυτότητας και της αξίας της κληρονομιάς έως τα σύγχρονα ζητήματα χρηματοδότησης, δεοντολογίας και αντιμετώπισης κρίσεων. Το υλικό είναι διατομεακό και διεπιστημονικό. Μια μελέτη περίπτωσης/ένα βίντεο/μια συνέντευξη σε ένα κεφάλαιο μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί ως υλικό αναφοράς σε άλλα κεφάλαια με περισσότερες περιπτώσεις στην ηλεκτρονική βιβλιοθήκη και βίντεο στο κανάλι Inthrace στο YouTube. Τα πρώτα κεφάλαια διερευνούν τον τρόπο με τον οποίο η άυλη κληρονομιά διαμορφώνει τη συλλογική ταυτότητα (Κεφάλαιο 1), λειτουργεί εντός ρυθμιστικών πλαισίων (Κεφάλαιο 2) και εκδηλώνεται σε διαφορετικές τυπολογίες (Κεφάλαιο 3). Τα κεφάλαια του μεσαίου τμήματος εξετάζουν τη διασταύρωση της κληρονομιάς με τον τουρισμό και την οικονομική ανάπτυξη (Κεφάλαια 4-7), ενώ τα επόμενα τμήματα αντιμετωπίζουν τις λειτουργικές πραγματικότητες, συμπεριλαμβανομένων των στρατηγικών διατήρησης (Κεφάλαιο 5), της συμμετοχής της κοινότητας (Κεφάλαιο 6) και των προσεγγίσεων μάρκετινγκ (Κεφάλαιο 7). Τα τελευταία κεφάλαια ασχολούνται με συστημικά ζητήματα - διαδικασίες ένταξης στην ΕΕ (Κεφάλαιο 8), σύγχρονες προκλήσεις όπως η πολυπολιτισμικότητα και η διαχείριση κρίσεων (Κεφάλαιο 9), ηθικά ζητήματα (Κεφάλαιο 10) και κινητοποίηση πόρων (Κεφάλαιο 11). Κάθε περίπτωση ακολουθεί μια συνεπή μορφή: σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα, ιστορικό πλαίσιο, λεπτομερή ανάλυση, συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές, ερωτήσεις μελέτης και παραπομπές. Αυτή η συλλογή εξυπηρετεί μελετητές, επαγγελματίες στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς, υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και ηγέτες της κοινότητας που αναζητούν τεκμηριωμένες προσεγγίσεις για τη διατήρηση του πλούσιου μωσαϊκού των ζωντανών παραδόσεων της Ευρώπης.

Κεφάλαιο 1. Επισκόπηση και κατανόηση της ΑΠΚ

ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 1. Η ταυτότητα των Σέκελερ μεταξύ διεθνοτικής σύγκρουσης και συμβίωσης - ο ρόλος της άυλης κληρονομιάς στη διατήρηση της εθνοτικής ταυτότητας

Πανεπιστήμιο Transilvania του Μπρασόβ, Ρουμανία – UniTBV

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Αυτή η μελέτη περίπτωσης διερευνά τον τρόπο με τον οποίο η άυλη κληρονομιά έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη διατήρηση της ταυτότητας των Σέκελερ στην Τρανσυλβανία, παρά τις διοικητικές αλλαγές και τις εξελισσόμενες εθνικές ταυτότητες.

Αν και, από διοικητική και στατιστική άποψη, η εθνοτική ομάδα των Székler συχνά έχει υπαχθεί ως υποκατηγορία στην ευρύτερη ουγγρική μειονότητα, η συλλογική της ταυτότητα έχει διατηρηθεί και εκφραστεί μέσω παραδόσεων που μεταδίδονται από γενιά σε γενιά.

Η ανάλυση επικεντρώνεται στον ρόλο της πολιτιστικής κληρονομιάς, ιδίως της άυλης κληρονομιάς, στη διαμόρφωση και τη μετάδοση αυτής της ταυτότητας, με έμφαση στο ιστορικό, θρησκευτικό και πολιτικό πλαίσιο της Τρανσυλβανίας. Επιπλέον, η μελέτη υπογραμμίζει τη συμβολή των περιφερειακών μουσείων στην τεκμηρίωση, τη διατήρηση και τη διάδοση αυτής της κληρονομιάς στις τοπικές κοινότητες.

Μαθησιακά αποτελέσματα:

- Ανάλυση των διαφορών που βασίζονται στην ταυτότητα μεταξύ του πληθυσμού των Σέκελερ και της ευρύτερης ουγγρικής κοινότητας στην Τρανσυλβανία.
- Κατανόηση του τρόπου με τον οποίο η άυλη πολιτιστική κληρονομιά υποστηρίζει τη συνοχή μιας εθνοτικής κοινότητας.
- Εντοπισμός μηχανισμών πολιτιστικής ανθεκτικότητας μέσω ιδρυμάτων όπως τα εθνογραφικά μουσεία.

- Συσχέτιση των ιστορικών διαδικασιών με την τρέχουσα δυναμική της ταυτότητας των Σέκελερ στη δημόσια σφαίρα.
- Αξιολόγηση του ρόλου των τοπικών πολιτιστικών στρατηγικών στην προώθηση και τη διατήρηση της ταυτότητας των μειονοτήτων.

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Στη Ρουμανία, οι Σέκελερ αναγνωρίζονται στον δημόσιο λόγο, αν και δεν γίνεται επίσημη διάκριση μεταξύ των εθνοτικών Ούγγρων και των Σέκλερ. Οι τελευταίοι περιλαμβάνονται στις πρόσφατες επίσημες στατιστικές στην ευρύτερη κατηγορία των εθνοτικών Ούγγρων. Ωστόσο, ο όρος «Székler» εμφανίζεται συχνά σε αξιώσεις που σχετίζονται με την αυτονομία (η Γη των Széklers) και υπάρχει επίσης στα ονόματα αρκετών τοποθεσιών στην περιοχή (π.χ. Odorheiu Secuiesc, Târgu Secuiesc).

Η επιλογή αυτής της περίπτωσης δικαιολογείται από την πολιτιστική συνοχή της περιοχής και από την πολυπλοκότητα της σχέσης μεταξύ κληρονομιάς, ταυτότητας και θεσμικής εκπροσώπησης. Ως εκ τούτου, η ταυτότητα των Σέκλερ αποτελεί ένα σχετικό παράδειγμα για την κατανόηση της δυναμικής της πολιτιστικής κληρονομιάς σε περιβάλλοντα συνύπαρξης και συγκρούσεων που βασίζονται στην ταυτότητα.

3. Ανάλυση περίπτωσης

Οι Σέκελερ είναι μια ιστορική κοινότητα που εγκαταστάθηκε στο ανατολικό τμήμα της Τρανσυλβανίας, στις κομητείες Χαργκίτα, Κοβάσνα και Μουρές. Αυτή η περιοχή αναφέρεται στην καθομιλουμένη ως Γη των Σέκλερ και εκτείνεται σε τρεις νομούς στην κεντρική Ρουμανία. Η κοινή προέλευση των Ούγγρων και των Σέκελερ στη Ρουμανία παραμένει ένα αμφιλεγόμενο θέμα μεταξύ των ιστορικών, δημιουργώντας πολυάριθμες θεωρίες με την πάροδο του χρόνου: ορισμένοι συνδέουν τους Σέκελερ με τους Ούννους, άλλοι με τις τουρκικές φυλές ή με τους μεθοριακούς εποίκους του μεσαιωνικού Βασιλείου της Ουγγαρίας.

Από τον 12ο αιώνα, οι Σέκελερ εγκαταστάθηκαν στην Ανατολική Τρανσυλβανία, όπου, με αντάλλαγμα τη φύλαξη των συνόρων, τους παραχωρήθηκε σημαντική αυτονομία και φορολογικά προνόμια. Η οργάνωσή τους σε «έδρες Székler» επέτρεψε την ανάπτυξη μιας ξεχωριστής κοινοτικής κουλτούρας που χαρακτηριζόταν από αυτοδιοίκηση και ισχυρή εσωτερική αλληλεγγύη. Κατά τη διάρκεια της φεουδαρχικής περιόδου, οι Σέκελερ διατήρησαν μια ξεχωριστή ταυτότητα από αυτή των Ούγγρων στα πεδινά, και τον 19ο αιώνα, η ουγγρική

εθνική αφύπνιση προσπάθησε να τους ενσωματώσει και να τους αφομοιώσει σε μια ενιαία ουγγρική ταυτότητα.

Οι έδρες των Σέκελερ (αρχικά επτά και αργότερα πέντε μετά την ενοποίηση στις Τρεις Έδρες) καταργήθηκαν το 1876 κατά τη διάρκεια της διοικητικής μεταρρύθμισης του Βασιλείου της Ουγγαρίας, η οποία εισήγαγε μια εδαφική οργάνωση με βάση τις κομητείες. Μετά το 1918, με την προσάρτηση της Τρανσυλβανίας στη Ρουμανία, οι πιέσεις της ρουμανοποίησης πυροδότησαν νέες μορφές αντίστασης ταυτότητας. Σήμερα, η επικράτεια των πρώην εδρών των Σέκελερ δεν έχει ειδικό διοικητικό καθεστώς σε σύγκριση με άλλες ιστορικές περιφέρειες της Ρουμανίας, καθώς διοικείται από την τυπική δημόσια διοίκηση σε επίπεδο κομητείας.

Εκτός από τα θεσμικά και στρατιωτικά στοιχεία, η ταυτότητα των Székely έχει επίσης διατηρηθεί μέσω της θρησκευτικής αντίστασης. Μια σημαντική στιγμή από αυτή την άποψη ήταν το γεγονός του 1567, όταν οι Σέκελες από την περιοχή Τσιουκ αντιστάθηκαν στην επιβολή της Προτεσταντικής Μεταρρύθμισης από το Ουγγρικό Βασίλειο, παραμένοντας πιστοί στη Ρωμαιοκαθολική πίστη. Αυτή η πράξη θρησκευτικής αντίστασης τιμάται κάθε χρόνο με το προσκύνημα στο Şumuleu Ciuc, το οποίο σήμερα θεωρείται το μεγαλύτερο θρησκευτικό γεγονός της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Οι συμμετέχοντες καταφθάνουν από όλη την περιοχή, φορώντας παραδοσιακές λαϊκές φορεσιές, επιβεβαιώνοντας έτσι την ταυτότητά τους μέσω της πνευματικής και τελετουργικής κληρονομιάς.

Στη σύγχρονη εποχή, η συλλογική ιστορία των Σέκελι σταδιακά διασταυρώθηκε και ενσωματώθηκε σε εκείνη της ουγγρικής κοινότητας στην Τρανσυλβανία. Ιδιαίτερα μετά τις αρχές του 19ου αιώνα, η ουγγρική εθνική αναγέννηση προώθησε ένα ενιαίο όραμα της ουγγρικής ταυτότητας, το οποίο περιελάμβανε τις κοινότητες των Σέκελι. Αυτή η διαδικασία συνεχίστηκε καθ' όλη τη διάρκεια της μεσοπολεμικής και της μεταπολεμικής περιόδου, επιταχυνόμενη από την ανάγκη για ενιαία πολιτική εκπροσώπηση ενώπιον των ρουμανικών αρχών. Παρόλο που οι Σέκελι διατηρούν ένα ξεχωριστό πολιτιστικό και ιστορικό υπόβαθρο, η χρήση της ουγγρικής ως κοινής μητρικής γλώσσας τους έχει διευκολύνει την αντίληψή τους ως αναπόσπαστο μέρος της ουγγρικής μειονότητας. Ωστόσο, η ουγγρική γλώσσα που ομιλείται στη Ρουμανία φέρει ισχυρές επιρροές από τους Székely, οι οποίες αντικατοπτρίζονται στο λεξιλόγιο, την προφορά και τις ιδιωτισμούς της, που τη διακρίνουν από τα τυπικά ουγγρικά που ομιλούνται στην Ουγγαρία.

Αυτή η τάση προς τη διοικητική αφομοίωση είναι επίσης εμφανής σε πρόσφατα επίσημα στοιχεία. Σύμφωνα με τη ρουμανική απογραφή πληθυσμού και κατοικιών του 2021, που δημοσιεύθηκε από το Εθνικό Ινστιτούτο Στατιστικής, οι Székelys (όπως και οι Csángós) δεν καταγράφονται ως ξεχωριστή εθνοτική ομάδα, αλλά καταχωρίζονται ως μέλη της ουγγρικής εθνότητας. Ωστόσο, σε περιοχές όπου οι Ούγγροι και οι Σέκελι αποτελούν σημαντικό ποσοστό του τοπικού πληθυσμού, οι δύο πολιτιστικές παραδόσεις έχουν συνδεθεί βαθιά, με τον πολιτισμό των Σέκελι να ασκεί ιδιαίτερα ισχυρή επιρροή. Αυτό αντικατοπτρίζεται στην ενεργή έκφραση μιας κοινής κληρονομιάς στις τρεις προαναφερθείσες κομητείες, η οποία περιλαμβάνει τόσο υλικά στοιχεία (παραδοσιακή αρχιτεκτονική, εθνογραφικά αντικείμενα, οπτικά σύμβολα) όσο και άυλα (τελετουργικά, έθιμα, πρακτικές της κοινότητας, προφορική τέχνη).

Αυτή η τοπική κουλτούρα συνδέεται συχνά με την έννοια της «Γης των Székely» (Ținutul Secuiesc), ένας όρος που χρησιμοποιείται τόσο στον τοπικιστικό λόγο όσο και στην προώθηση του τουρισμού και της πολιτιστικής ταυτότητας. Παρόλο που αυτή η περιοχή δεν χαίρει επίσημης αναγνώρισης ως ξεχωριστή διοικητική οντότητα, η πολιτιστική της συνοχή υποστηρίζεται από ένα δίκτυο θεσμών, πρωτοβουλιών και πρακτικών που αντικατοπτρίζουν μια ξεχωριστή συλλογική ταυτότητα εντός της ρουμανικής κοινωνίας. Ένα συγκεκριμένο παράδειγμα της προβολής του πολιτισμού Székely είναι η πόλη Sfântu Gheorghe, η οποία θεωρείται αντιπροσωπευτικό αστικό κέντρο της περιοχής. Το 2021, η πόλη υπέβαλε αίτηση για τον τίτλο της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης. Στην επίσημη πολιτιστική στρατηγική της για την περίοδο 2015-2021, δεν γίνεται ρητή διάκριση μεταξύ Ούγγρων και Σέκελι από γεωγραφική ή εθνοτική άποψη. Ωστόσο, οι παραδόσεις των Székely αναγνωρίζονται και προωθούνται σε όλο το έγγραφο: από την παραδοσιακή χειροτεχνία και τις παραδοσιακές φορεσιές μέχρι τα εθιμοτυπικά των γιορτών και τη γαστρονομία. Αυτό αναδεικνύει ένα σχετικό φαινόμενο: αν και οι Σέκελι υπάγονται διοικητικά και δημογραφικά στην ουγγρική εθνότητα, η πολιτιστική τους ταυτότητα παραμένει ενεργή και εκτιμάται σε τοπικό επίπεδο.

Η άυλη κληρονομιά των Σέκελι περιλαμβάνει μια ποικιλία πρακτικών και εκφράσεων. Η παραδοσιακή φορεσιά είναι ένα διακριτικό στοιχείο, με τοπικές παραλλαγές και συγκεκριμένο συμβολισμό. Τα έθιμα του κύκλου ζωής (γέννηση, γάμος, θάνατος) περιλαμβάνουν μοναδικά τελετουργικά που μεταδίδονται από γενιά σε γενιά. Η κοινοτική εργασία (clacă), τα εποχιακά τελετουργικά, τα τραγούδια και οι τρόποι χαιρετισμού είναι ζωντανές μορφές προφορικής παράδοσης. Οπτικά σύμβολα, όπως η σημαία των Székely (με τον ήλιο και το

φεγγάρι σε μπλε φόντο), εμφανίζονται σε κτίρια, σε δημόσιες εκδηλώσεις και σε διακοσμητικά αντικείμενα, συμβάλλοντας στην πολιτιστική προβολή της ταυτότητας.

Στην περιοχή του Sfântu Gheorghe και της κομητείας Covasna, οι παραδόσεις των Székely είναι εκτενώς τεκμηριωμένες και αναγνωρίζονται. Στην περιοχή βρίσκεται το Εθνικό Μουσείο Székely, που ιδρύθηκε το 1879, ένα από τα παλαιότερα μουσειακά ιδρύματα αφιερωμένα σε μια μειονοτική κοινότητα στη Ρουμανία. Το μουσείο διαθέτει σημαντικές συλλογές εθνογραφίας, αρχαιολογίας, ιστορίας και διακοσμητικών τεχνών. Οι μόνιμες και προσωρινές εκθέσεις του περιλαμβάνουν παραδοσιακές φορεσιές και από τις πέντε έδρες των Σέκελι, τελετουργικά αντικείμενα, κεραμικά, παραδοσιακά υφάσματα, ζωγραφισμένα έπιπλα, γυάλινες εικόνες και σχετικά ιστορικά έγγραφα. Οι δραστηριότητες του μουσείου υπερβαίνουν τη διατήρηση, περιλαμβάνοντας την επιστημονική έρευνα, τη μουσειακή εκπαίδευση και τη διεθνή συνεργασία. Διαδραματίζει επίσης ρόλο στην πολιτιστική συνείδηση και την ταυτότητα της τοπικής κοινότητας.

Εκτός από το Εθνικό Μουσείο Székely, και άλλα μουσειακά ιδρύματα συμβάλλουν στη διατήρηση της περιφερειακής κληρονομιάς. Μεταξύ αυτών είναι: το Μουσείο Székely του Ciuc (Miercurea Ciuc), το Εθνογραφικό Μουσείο στο Cristuru Secuiesc, το Μουσείο Haáz Rezső στο Odorheiu Secuiesc, το Εθνογραφικό Τμήμα του Μουσείου της Κομητείας Mureș και το Μουσείο «Molnár István» στο Cârla.

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Η ταυτότητα των Székely διατηρείται σταθερά μέσω μορφών πολιτιστικής κληρονομιάς που υπερβαίνουν τα επίσημα αναγνωρισμένα εθνοτικά όρια. Παρά την ένταξη των Σέκελι στη δημογραφική κατηγορία των Ούγγρων στις επίσημες απογραφές, οι παραδόσεις, τα έθιμα και τα σύμβολα της κοινότητας των Σέκελι συνέχισαν να εκδηλώνονται και να εκτιμώνται, τόσο από τα μέλη της κοινότητας όσο και από τους τοπικούς θεσμούς. Ο ρόλος της άυλης κληρονομιάς στην ενίσχυση της συνοχής της κοινότητας είναι εμφανής μέσω της διατήρησης και της μετάδοσης των εθίμων, της διαλέκτου, των τελετουργιών και των συμβόλων. Τα περιφερειακά μουσεία συμβάλλουν σημαντικά στη διατήρηση και την προώθηση αυτών των αξιών, λειτουργώντας ως θεσμοί πολιτιστικής εκπαίδευσης και νομιμοποίησης της ταυτότητας. Στο πλαίσιο του σύγχρονου πολιτιστικού πλουραλισμού, η υποστήριξη αυτών των ιδρυμάτων και η διαφύλαξη της άυλης κληρονομιάς είναι απαραίτητες για τη διατήρηση της πολιτιστικής πολυμορφίας.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Πώς διαφοροποιήθηκε η ταυτότητα των Σέκελι από την ταυτότητα των Ούγγρων, παρά την κοινή γλώσσα και τη διοικητική ενσωμάτωση;
- Ποιες μορφές άυλης κληρονομιάς χρησιμοποιεί η κοινότητα Székely για να διατηρήσει την ταυτότητά της;
- Τι ρόλο διαδραματίζουν τα μουσεία στη διατήρηση και τη μετάδοση της πολιτιστικής κληρονομιάς των Σέκελι;
- Πώς αντικατοπτρίζουν οι τοπικές πολιτιστικές στρατηγικές (π.χ. στο Sfântu Gheorghe) την ύπαρξη και την προβολή της ταυτότητας των Σέκελι;
- Με ποιους τρόπους μπορεί να υποστηριχθεί η κληρονομιά των Σέκελι στο πλαίσιο των εθνικών και ευρωπαϊκών πολιτιστικών πολιτικών;

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

Kinda, I., Poszony, F. (2016) Tradiții secuiești - o incursiune în cultura secuilor din România = Szekler traditions - a journey into the culture of Szeklers in Romania, Sfântu Gheorghe: σύνδεσμος

Sándor, K. (2018). Versions of Folks History Representing Group Identities.

https://publicatio.bibl.u-szeged.hu/14326/6/2018_SK_Battle_Masternarrative.pdf



Στολές Σέκελι και παραδοσιακά αντικείμενα από το Εθνικό Μουσείο Székely.

Πηγή φωτογραφίας: Facebook :

<https://www.facebook.com/SzekelyNemzetiMuzeum/>



Παραδοσιακά αντικείμενα των Σέκελι από το Εθνικό Μουσείο των Σέκελι.

Πηγή φωτογραφίας: Facebook:

<https://www.facebook.com/SzekelyNemzetiMuzeum/>



Εθνικό Μουσείο Székely. Πηγή φωτογραφιών: Arabela Briciu

Κεφάλαιο 1: Συνέντευξη με Mihaly Varga: Székely identity

<https://youtu.be/B1ERRJtCbUs>

κεφάλαια 1 και 6: Συνέντευξη με M. Vargha: Preserving Regional Identity

<https://youtu.be/oXuCj3uP2dU>

Κεφάλαιο 9: Συνέντευξη με Mihaly Vargha Youth engagement

<https://youtu.be/-L66UFRK-q4>

Κεφάλαιο 9: Szekely Identity: Living Heritage in Transylvania

<https://youtu.be/MBcsHOwKBJA>

Κεφάλαια 6 και 8: The Székely National Museum: Digital Tools and Youth Engagement

<https://youtu.be/FnSYnGBrjuo>

Κεφάλαια 1, 5 και 6 Sezatori in Tara Fagarasului

<https://youtu.be/0yVtZf2AKU>

Κεφάλαια 1 και 3 Fire of Sumedru - Romanian pre-Christian tradition

<https://youtu.be/2nlgV0Hkbbw>

Επιπλέον μελέτη περίπτωσης από την πλατφόρμα του Inthrace, κουμπί ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 1 Αρκαδία, Ελλάδα

<https://inthrace.unitbv.ro/download/case-study-chapter-1-arcadia-greece/>

Βίντεο στο κανάλι του έργου της Inthrace στο YouTube

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 1, Λεωνίδιο Αρκαδίας, Ελλάδα, μέρος 1

Συνέντευξη με τον ιερέα της εκκλησίας των Τριών Ιεραρχών στο Λεωνίδιο Αρκαδίας, που περιγράφει τις πασχαλινές παραδόσεις της περιοχής. Ο ιερέας μιλάει στη τσακωνική διάλεκτο στο τέλος της συνέντευξης, μία από τις αρχαιότερες διαλέκτους στην Ευρώπη

<https://www.youtube.com/watch?v=dUc737EMcNU>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 1, Λεωνίδιο Αρκαδίας, Ελλάδα, μέρος 2

Συνέντευξη με τον ιερέα της εκκλησίας των Τριών Ιεραρχών στο Λεωνίδιο, ο οποίος περιγράφει τις πασχαλινές παραδόσεις της περιοχής. Ο ιερέας μιλάει στη τσακωνική διάλεκτο στο τέλος της συνέντευξης, μία από τις αρχαιότερες διαλέκτους στην Ευρώπη, Λεωνίδιο, Ελλάδα

<https://www.youtube.com/watch?v=HghcugpiHKO>

ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 2. Η μεσογειακή διατροφή – μεταξύ άυλης κληρονομιάς και στρατηγικής βιώσιμης ανάπτυξης

Πανεπιστήμιο Transilvania του Μπρασόβ, Ρουμανία – UniTBv

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Η μεσογειακή διατροφή, η οποία έχει αναγνωριστεί από την UNESCO ως άυλη πολιτιστική κληρονομιά της ανθρωπότητας, είναι κάτι περισσότερο από ένα διατροφικό μοντέλο που συγκεντρώνει κοινές πρακτικές και αξίες των χωρών της περιοχής της Μεσογείου. Αυτές οι πρακτικές περιλαμβάνουν κοινωνικές πρακτικές, γνώσεις, τελετουργίες και πολιτιστικές εκφράσεις που μεταδίδονται από γενιά σε γενιά εντός των κοινοτήτων της περιοχής. Μέσω αυτής της μελέτης περίπτωσης, αναλύουμε πώς η μεσογειακή διατροφή υποστηρίζει την ευρωπαϊκή συλλογική ταυτότητα, προωθεί τη βιωσιμότητα και συμβάλλει στον διαπολιτισμικό διάλογο.

Μαθησιακά αποτελέσματα:

- Κατανόηση της μεσογειακής διατροφής ως έκφρασης της ευρωπαϊκής άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Ανάλυση της σχέσης μεταξύ συλλογικής ταυτότητας, παραδοσιακής διατροφής και βιώσιμης ανάπτυξης.
- Προσδιορισμός της διατροφικής, κοινωνικής και συμβολικής αξίας των γαστρονομικών παραδόσεων.
- Διερεύνηση των δυνατοτήτων της γαστρονομικής κληρονομιάς στις εκπαιδευτικές και τουριστικές στρατηγικές.
- Ανάπτυξη μιας κριτικής οπτικής για τις σύγχρονες απειλές στη μετάδοση της άυλης κληρονομιάς.

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Αυτό το παράδειγμα επιλέχθηκε επειδή η μεσογειακή διατροφή απεικονίζει τέλεια πώς ένα στοιχείο της άυλης κληρονομιάς μπορεί να λειτουργήσει ως παράγοντας κοινωνικής συνοχής, φορέας περιφερειακής και διακρατικής ταυτότητας και διεθνώς αναγνωρισμένο μοντέλο βιωσιμότητας των τροφίμων. Σύμφωνα με τον ορισμό της ΑΠΚ που προτείνει η UNESCO, η μεσογειακή

διατροφή εμπίπτει στην κατηγορία των κοινωνικών πρακτικών και της παραδοσιακής γνώσης σχετικά με τη φύση και το σύμπαν.

Η αναγνώρισή της ως άυλης κληρονομιάς το 2010 (και η επέκταση του καταλόγου των χωρών το 2013) σηματοδότησε την έναρξη της διεθνούς συνεργασίας μεταξύ αρκετών μεσογειακών χωρών - Ιταλίας, Ελλάδας, Ισπανίας, Μαρόκου, Κύπρου, Κροατίας και Πορτογαλίας - για τη διατήρηση ενός τρόπου ζωής που περιλαμβάνει γεωργικές καλλιέργειες, τελετουργικά, τη μετάδοση συνταγών και τη συλλογική κατανάλωση τροφίμων. Έτσι, η διατροφή δεν γίνεται απλώς μια διατροφική συνήθεια, αλλά μια ζωντανή πολιτιστική πρακτική με τη δυνατότητα ενσωμάτωσης στις ευρωπαϊκές πολιτικές για τη βιωσιμότητα και την πολιτιστική εκπαίδευση.

3. Ανάλυση περίπτωσης

Η μεσογειακή διατροφή είναι ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα άυλης κληρονομιάς που ενσωματώνει το φαγητό στις κοινωνικές παραδόσεις, τη βιώσιμη γεωργία, τις τοπικές κοινότητες και τη συλλογική ταυτότητα. Σε όλες τις συμμετέχουσες περιοχές, αυτή η διατροφή περιλαμβάνει ένα σύνθετο σύνολο πολιτιστικών πρακτικών που σχετίζονται με τη γεωργία, την αλιεία, το μαγείρεμα και το μοίρασμα των γευμάτων. Ο ευρύς χαρακτήρας της διατροφής επιτρέπει την ταξινόμησή της σε διάφορες κατηγορίες της UNESCO: γνώση της φύσης και του σύμπαντος, κοινωνικές πρακτικές και μαγειρικές τέχνες. Έτσι, η UNESCO αναγνωρίζει τη μεσογειακή διατροφή όχι μόνο ως διατροφικό μοντέλο, αλλά και ως ένα πολύπλοκο πολιτιστικό σύστημα.

Μεταξύ των χαρακτηριστικών που επισημαίνονται επίσημα, αξίζει να αναφερθούν τα ακόλουθα:

- Η μεσογειακή διατροφή περιλαμβάνει ένα σύνολο δεξιοτήτων, γνώσεων, τελετουργιών, συμβόλων και παραδόσεων που σχετίζονται με την καλλιέργεια φυτών, τη συγκομιδή, την αλιεία, την κτηνοτροφία, τη συντήρηση, την επεξεργασία, το μαγείρεμα και, ειδικότερα, την κοινή χρήση και κατανάλωση τροφίμων.
- Ένα από τα θεμελιώδη στοιχεία της είναι η συλλογική κατανάλωση τροφίμων, με τα γεύματα να αποτελούν μια στιγμή κοινωνικής ανταλλαγής και ενίσχυσης των κοινοτικών δεσμών.
- Οι τοπικές αγορές διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διατήρηση αυτής της κληρονομιάς ως χώροι καλλιέργειας και μετάδοσης της πρακτικής στην καθημερινή ζωή.

Σύμφωνα με τα έγγραφα της UNESCO (2013), ο κοινωνικός ρόλος της διατροφής είναι ουσιαστικός. Τα συλλογικά γεύματα ενισχύουν τον δεσμό μεταξύ της οικογένειας και των μελών της κοινότητας, μεταδίδοντας αξίες όπως η φιλοξενία, ο διαπολιτισμικός διάλογος και ο σεβασμός στη διαφορετικότητα. Επιπλέον, η UNESCO τονίζει ότι η διατροφή περιλαμβάνει επίσης τελετουργίες που σχετίζονται με τους γεωργικούς κύκλους, τις θρησκευτικές γιορτές ή τις επετείους, αντικατοπτρίζοντας μια βαθιά ενσωμάτωση μεταξύ του καθημερινού και του ιερού.

Έτσι, η μεσογειακή διατροφή ορίζεται από την κουλτούρα της και την ουσιαστική σύνδεσή της με τους ανθρώπους και τις περιοχές. Με βάση αυτές τις εκτιμήσεις, είναι απαραίτητο να επανεκτιμηθεί ο τρόπος με τον οποίο οι μελέτες που έχουν υποστηρίξει τα οφέλη της διατροφής για την υγεία έχουν ενσωματώσει ή, αντίθετα, έχουν αγνοήσει αυτές τις πολιτιστικές διαστάσεις. Μια απλή διατροφική ανάλυση δεν μπορεί να αποτυπώσει πλήρως την πολυπλοκότητα μιας άυλης κληρονομιάς που περιλαμβάνει κοινότητες, έθιμα, τελετουργικά και κοινωνικές σχέσεις.

Από διατροφική άποψη, η επιστημονική βιβλιογραφία (Serra-Majem et al., 2015· Dernini et al., 2021) επιβεβαιώνει τα οφέλη αυτού του διατροφικού μοντέλου για την υγεία: μείωση των καρδιαγγειακών παθήσεων, αύξηση της μακροζωίας και πρόληψη της παχυσαρκίας. Ωστόσο, η βασική πτυχή της διατροφής είναι ότι δεν λειτουργεί μεμονωμένα. Εξαρτάται από βιώσιμα οικοσυστήματα, τοπικές αγορές, διαγενεακή μετάδοση και πολιτιστική εκπαίδευση. Οι τρέχουσες απειλές, όπως η παγκοσμιοποίηση των τροφίμων, ο μαζικός τουρισμός ή η απώλεια της σύνδεσης μεταξύ των νέων και των αγροτικών παραδόσεων, θέτουν σε κίνδυνο τη συνέχεια αυτής της κληρονομιάς.

Η Στρατηγική της ΕΕ για την περιοχή Αδριατικής-Ιονίου (2025) προσδιορίζει τη μεσογειακή διατροφή ως πυλώνα για τη βιώσιμη περιφερειακή ανάπτυξη: η τοπική γαστρονομία ενσωματώνεται στον υπεύθυνο τουρισμό, η διατροφική εκπαίδευση συνδέεται με τη βιωσιμότητα και τα διακρατικά πολιτιστικά έργα γίνονται εργαλεία ήπιας διπλωματίας. Έτσι, η διατροφή επαναπροσδιορίζεται ως στρατηγικός πόρος, όχι μόνο για την υγεία, αλλά και για την κοινωνική συνοχή, την ευρωπαϊκή ταυτότητα και την πράσινη οικονομία.

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Η μεσογειακή διατροφή αποτελεί παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο η άυλη κληρονομιά μπορεί να λειτουργήσει ταυτόχρονα ως πολιτιστική έκφραση, ως μοντέλο υγιεινού τρόπου ζωής και ως στρατηγική βιώσιμης ανάπτυξης. Ο ρόλος

της στην ενίσχυση της τοπικής και ευρωπαϊκής ταυτότητας, στην προώθηση της κοινωνικής συνοχής και στην προστασία της βιοποικιλότητας των τροφίμων την καθιστά βασικό στοιχείο των σύγχρονων πολιτικών. Για να παραμείνει ζωντανή αυτή η κληρονομιά, είναι απαραίτητο να συμμετάσχουν οι τοπικές κοινότητες, να ενσωματωθεί στην επίσημη και ανεπίσημη εκπαίδευση και να προστατευθούν οι βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού. Για τη στήριξη της διατήρησης και της αναζωογόνησης της άυλης κληρονομιάς που σχετίζεται με τη μεσογειακή διατροφή, απαιτούνται διάφορες στρατηγικές κατευθύνσεις που μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στη μετάδοση των πολιτιστικών και διατροφικών αξιών αυτού του διατροφικού μοντέλου. Η ενσωμάτωση της μεσογειακής διατροφής στα εκπαιδευτικά προγράμματα, τόσο σε σχολικό όσο και σε πανεπιστημιακό επίπεδο, θα μπορούσε να ενισχύσει την αναγνώρισή της ως μορφής ζωντανής κληρονομιάς, παρέχοντας στους νέους ένα πλαίσιο για την κατανόηση της σχέσης μεταξύ τροφίμων, ταυτότητας και βιωσιμότητας. Οι συμπληρωματικές ειδικές ψηφιακές πλατφόρμες - με παραδοσιακές συνταγές, οικογενειακές ιστορίες και τελετουργικά πλαίσια - θα διευκόλυναν την πρόσβαση του κοινού στην πολιτιστική διάσταση της διατροφής. Η υποστήριξη των αγροτών, των βιοτεχνικών παραγωγών και των τοπικών αγορών αποτελεί άλλη μια προτεραιότητα, καθώς αποτελούν βασικούς συνδέσμους στην αλυσίδα διατήρησης των παραδοσιακών διατροφικών πρακτικών. Τέλος, η ανάπτυξη δημόσιων πολιτικών που συνδέουν τη γαστρονομική κληρονομιά με τους στόχους της δημόσιας υγείας και της προστασίας του περιβάλλοντος θα μπορούσε να μετατρέψει τη μεσογειακή διατροφή σε σημείο αναφοράς για τις ευρωπαϊκές στρατηγικές βιώσιμης ανάπτυξης.



Μεσογειακή γαστρονομία. Φωτογραφίες: Arabela Briciu

5. Ερωτήσεις μελέτης

1. Πώς μπορεί η μεσογειακή διατροφή να θεωρηθεί άυλη πολιτιστική κληρονομιά;

2. Τι ρόλο διαδραματίζει η διαγενεακή μετάδοση στη διατήρηση αυτής της κληρονομιάς;
3. Πώς συμβάλλει η μεσογειακή διατροφή στην περιφερειακή βιώσιμη ανάπτυξη;
4. Ποιοι κίνδυνοι απειλούν τη συνέχεια της μεσογειακής διατροφής ως πολιτιστικού και διατροφικού μοντέλου;
5. Πώς μπορεί η μεσογειακή διατροφή να ενσωματωθεί στην εκπαίδευση και τη δημόσια πολιτική;

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

UNESCO. (2013). Μεσογειακή διατροφή. Ανακτήθηκε από

<https://ΑΠΚ.unesco.org/en/RL/mediterranean-diet-00884>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2025). Μεσογειακή διατροφή – κάτι περισσότερο από ένας τρόπος διατροφής. Ανακτήθηκε από

https://ec.europa.eu/regional_policy/whats-new/newsroom/05-12-2025-mediterranean-diet

Τριχοπούλου, Α. (2021). Η μεσογειακή διατροφή ως άυλη κληρονομιά της ανθρωπότητας: 10 χρόνια μετά. *Nutrition, Metabolism and Cardiovascular Diseases*, 31(7), 1943-1948.

Dernini, S., Meybeck, A., Burlingame, B., Gitz, V., & Lacirignola, C. (2021). Med Diet 4.0: the Mediterranean diet with four sustainable benefits. **Trends in Food Science & Technology**, 116, 833–844. <https://doi.org/10.1016/j.tifs.2021.07.030>

Serra-Majem, L., Tomaino, L., Dernini, S., Berry, E. M., Lairon, D., Ngo de la Cruz, J., ... & Capone, R. (2015). Επικαιροποίηση της Πυραμίδας της Μεσογειακής Διατροφής προς τη Βιωσιμότητα: Εστίαση σε Περιβαλλοντικά Θέματα. **International Journal of Environmental Research and Public Health**, 12(10), 11176–11188. <https://doi.org/10.3390/ijerph121011176>

Βίντεο:

UNESCO. (4 Δεκεμβρίου 2013). *Μεσογειακή διατροφή* [Βίντεο]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=XFilgmwFzzk>

TEDx Talks. (2014, 18 Αυγούστου). Μεσογειακή διατροφή, η κληρονομιά μας, το μέλλον μας | Έλενα Παραβάντη | TEDxHeraklion [Βίντεο]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=1Aoj4awQb9g>

Επιπλέον περιπτώσεις από την πλατφόρμα του Inthrace, κουμπί ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 1 Ικαρία, Ελλάδα

<https://intrace.unitbv.ro/download/case-study-chapter-1-ikaria-2/>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 1 Σάμος, Ελλάδα

<https://intrace.unitbv.ro/download/case-study-chapter-1-samos/>

Βίντεο στο κανάλι του έργου της Inthrace στο YouTube

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 1, Ικαρία, Ελλάδα

Βίντεο Ικαριώτικη γιορτή, Ικαρία

<https://www.youtube.com/watch?v=3reXAPOQ3V0&t=2s>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 1, Σάμος, Ελλάδα

Συνέντευξη με την κα Ικαρίου, διευθύντρια μάρκετινγκ του Ενιαίου Αγροτικού Συνεταιρισμού Οινοπαραγωγών Σάμου

<https://www.youtube.com/watch?v=4fZNHWNRRMQ>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 1, Σάμος, Ελλάδα

Συνέντευξη με τον κ. Σκούτα, Πρόεδρο του Αγροτικού Συνεταιρισμού Οινοπαραγωγών Σάμου

<https://www.youtube.com/watch?v=w5onLTITnY4>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 1, Σάμος, Ελλάδα

Βίντεο από τις εορταστικές εκδηλώσεις στο Κοκκάρι της Σάμου με χορούς από τον πολιτιστικό σύλλογο γονέων νηπιαγωγείων και δημοτικών σχολείων του Κοκκαρίου

<https://www.youtube.com/watch?v=vtKI5d3BRW0>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 1, Σάμος, Ελλάδα

Βίντεο από τις εορταστικές εκδηλώσεις στο Βαθύ της Σάμου για τον εορτασμό των Αγίων του νησιού

<https://www.youtube.com/watch?v=iSO2 HTIovs>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 1, Σάμος, Ελλάδα

Βίντεο από τις εορταστικές εκδηλώσεις στο Βουρλιώτη της Σάμου με χορούς από τον πολιτιστικό σύλλογο της Σάμου «ΩΚΥΡΡΟΗ Η ΣΑΜΙΑ»

https://www.youtube.com/watch?v=i1qiZ_Avk1w

ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 3. Παρέλαση Junii Braşonului (Τα παλικάρια του Μπρασόβ) – ταυτότητα και ΑΠΚ

Πανεπιστήμιο Transilvania του Μπρασόβ, Ρουμανία – UniTBv

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Η παράδοση των Junii του Μπρασόβ είναι μια σύνθετη έκφραση της ρουμανικής ταυτότητας στην ιστορική συνοικία Şcheii Braşonului, η οποία λειτουργούσε εδώ και αιώνες ως μια μορφή στρατιωτικής, κοινωνικής και πολιτιστικής οργάνωσης. Κατά τη διάρκεια της Αυστροουγγρικής κατοχής, όταν η πρόσβαση των Ρουμάνων στην πόλη Μπρασόβ ήταν περιορισμένη, οι Junii διαδραμάτισαν επίσης συμβολικό και φυσικό ρόλο στην υπεράσπιση της κοινότητας, φυλάσσοντας σημεία πρόσβασης όπως την Πύλη Ecaterina. Αυτή η δομή των άγαμων νεαρών ανδρών, οργανωμένων σε επτά ομάδες (Junii Tineri, Junii Bătrâni, Junii Curcani, Junii Dorobanţi, Junii Braşovecheni, Junii Roşiori και Junii Albiori), διατηρείται μέχρι σήμερα ως παράδειγμα άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς με ταυτότητα, εκπαιδευτική και τουριστική λειτουργία. Η κεντρική στιγμή της παράδοσης είναι η Παρέλαση των *Juni* την «Duminica Tomii» (Κυριακή του Θωμά, την πρώτη Κυριακή μετά το Πάσχα), που πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια της Φωτεινής Εβδομάδας και συνοδεύεται από τελετουργικές πράξεις όπως «η έξοδος με τη σάλπιγγα» (ieşirea cu surla), η ρίψη του γουδοχειριού (aruncarea buzduganului), η συμβολική ταφή του αρχηγού (înmormântarea vătafului) ή το «τελετουργικό της θηλυκής σκύλας» (jocul căţea). Η θρησκευτική συνιστώσα είναι οργανικά ενσωματωμένη, καθώς κάθε ομάδα έχει τον δικό της σταυρό στην άκρη του δρόμου (troiţă) και η διαδρομή περιλαμβάνει ιερούς χώρους.

Μαθησιακά αποτελέσματα:

- Προσδιορισμός των συμβολικών, κοινωνικών και ιστορικών λειτουργιών του εθίμου των Junii
- Κατανόηση του ρόλου της παράδοσης ως μορφής πολιτιστικής αντίστασης σε αστικό και πολιτικό πλαίσιο
- Αξιολόγηση της συμμετοχής της κοινότητας στη διατήρηση της άυλης κληρονομιάς
- Συσχέτιση του εθίμου με τις αξίες της ευρωπαϊκής κληρονομιάς και του βιώσιμου πολιτιστικού τουρισμού

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Το έθιμο *Junii* στο *Șcheii Brașovului* έχει τεκμηριωθεί από το 1728, αλλά η προέλευσή του είναι προγενέστερη του Χριστιανισμού, καθώς συνδέεται με τελετουργίες μύησης και πρακτικές γονιμότητας. Πολλοί ερευνητές (Oltean, 2000) έχουν επισημάνει τον συγκρητικό χαρακτήρα του, που προκύπτει από την αλληλεπικάλυψη των ινδοευρωπαϊκών παραδόσεων (Διονυσιακών, Μιθραϊκών, ηλιακών) με χριστιανικά στοιχεία.

Κατά τη διάρκεια της αυστροουγγρικής κατοχής, οι *Junii* αντιπροσώπευαν μια μορφή επιβεβαίωσης της ρουμανικής ταυτότητας ενόψει της πίεσης για μαγισμο. Κουβαλούσαν τρίχρωμες σημαίες και φύλαγαν συμβολικά τα σημεία πρόσβασης μεταξύ του *Șchei* και του φρουρίου, συμπεριλαμβανομένης της Πύλης της Αικατερίνης. Αυτή η λειτουργία της πολιτιστικής αντοχής μεταφέρθηκε στη συλλογική συνείδηση της κοινότητας, με το έθιμο να επιβιώνει κατά την κομμουνιστική περίοδο και να αναβιώσει μετά το 1990. Αναχώρησαν), σχηματίζοντας ένα ιερό-κοσμικό συνεχές που συνδυάζει τον μύθο και την ιστορία, τη μύηση και την κοινοτική ένταξη.

3. Ανάλυση περίπτωσης

Κατά τη διάρκεια δέκα ημερών, ξεκινώντας από τον Ευαγγελισμό και με αποκορύφωμα την Κυριακή του Θωμά, οι *Junii* εκτελούν μια σειρά από βαθιά συμβολικά τελετουργικά, στα οποία διασταυρώνονται η ιερότητα, η μύηση των ανδρών, η μνήμη και η ένταξη.

Οι *Junii* συμμετέχουν σε τελετουργικές πράξεις όπως:

- Η Έξοδος με την Τρομπέτα (*Ieșirea cu surla*) είναι μια ιερή αναγγελία που εκτελείται με ένα συγκεκριμένο μουσικό όργανο που θεωρείται ιερό. Η πράξη συνοδεύεται από ευλογίες της κοινότητας.
- Η Ρίψη του Μπουζντουγκάν (*Aruncarea buzduganului*) είναι μια συμβολική χειρονομία γονιμότητας, δοκιμής ανδρισμού και μύησης. Το ρόπαλο έχει ηλιακές συνδηλώσεις και η προέλευσή του ανάγεται στις ινδοευρωπαϊκές τελετουργίες μετάβασης.
- Η Κηδεία του Αρχηγού (*Vătaf*) είναι ένα τελετουργικό που προσομοιώνει τον θάνατο που ακολουθείται από τη συμβολική αναγέννηση, προκαλώντας μύθους για τον θάνατο και την ανανέωση της φύσης.
- Το τελετουργικό της θηλυκής σκύλας και το πέταγμα του χαλιού αντιπροσωπεύουν τις ακολουθίες μύησης των ανδρών.

- Ο Junii Hora: Ένας τελετουργικός χορός που εκτελείται σε ανοιχτό, μη κλειστό κύκλο, με ρίψη της ματσάς. Ερμηνεύεται ως τελετή εξαγνισμού και πνευματικής ένωσης.

Η παρέλαση την Κυριακή του Θωμά είναι η κεντρική στιγμή, όταν οι επτά ομάδες παρελαύνουν πάνω σε άλογα, με παραδοσιακή ενδυμασία, κατά μήκος μιας προκαθορισμένης διαδρομής που περιλαμβάνει τους δικούς τους σταυρούς στην άκρη του δρόμου, την πλατεία Prundului, την εκκλησία του Αγίου Νικολάου και τις Πέτρες του Σολομώντα.

Η εκδήλωση έχει σημαντική κοινοτική και τουριστική διάσταση. Χιλιάδες θεατές παρακολουθούν την τελετή κάθε χρόνο, προσελκυσμένοι από τα εντυπωσιακά κοστούμια, τους τελετουργικούς χορούς και τον συμβολισμό αντικειμένων όπως η ματσά και η σούρλα. Το ρόπαλο, ένα αρχαϊκό όπλο με ηλιακά νοήματα, ρίχνεται τελετουργικά κατά τη διάρκεια του χορού, σηματοδοτώντας τη σύνδεση των νεαρών (*Junii*) με την κοινότητα. Η σούρλα, ένα ιερό όργανο, σηματοδοτεί την έναρξη της τελετής και μεταβιβάζεται από τη μία γενιά στην επόμενη.

Η συμμετοχή της κοινότητας είναι απαραίτητη για τη διοργάνωση και τη διατήρηση της παράδοσης: οι οικογένειες των νεαρών ανδρών παρέχουν οικονομική και υλικοτεχνική υποστήριξη για την εκδήλωση, η Εκκλησία ευλογεί τον δρόμο και τις σημαίες και οι τοπικές αρχές προσφέρουν θεσμική υποστήριξη. Η εκδήλωση περιλαμβάνεται στην πολιτιστική ατζέντα της πόλης και προωθείται ως σύμβολο ταυτότητας, συμβάλλοντας στη συνοχή μεταξύ των γενεών και στην ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού.

Με την πάροδο του χρόνου, η παρέλαση έχει επίσης χρησιμεύσει ως μια μορφή συμβολικής αντίστασης στην εξωτερική πολιτική κυριαρχία. Όταν οι Ρουμάνοι δεν είχαν πλήρη δικαιώματα πολίτη στο Μπρασόβ, οι Junii αποτελούσαν μια ορατή έκφραση μιας συλλογικής ρουμανικής ταυτότητας και ένα εργαλείο για τη δημόσια επιβεβαίωση της παρουσίας τους στον αστικό χώρο. Επιπλέον, η ιεραρχική οργάνωση της ομάδας και η διατήρηση των σταυρών (*troițe*) στις παραδοσιακές γειτονιές αντικατοπτρίζουν ένα μοντέλο συμβολικής αυτοδιοίκησης και κοινοτικής συνοχής. Μέσω της επαναλαμβανόμενης και ορατής φύσης του, το τελετουργικό λειτουργεί ως μια μορφή ζωντανής συλλογικής μνήμης, η οποία πραγματώνει την ένταξη και τη συνέχεια.

Ταυτόχρονα, η τουριστική αξία της παρέλασης έχει αυξηθεί σημαντικά τις τελευταίες δεκαετίες, μετατρέποντας αυτό το έθιμο σε ορόσημο της αστικής ταυτότητας και σε πόλο έλξης για τους επισκέπτες που ενδιαφέρονται για αυθεντικές παραδόσεις. Η παρέλαση προωθείται μέσω των καναλιών των

μέσων ενημέρωσης, των τοπικών στρατηγικών επωνυμίας και της ατζέντας των πολιτιστικών ιδρυμάτων, καθιστάμενη σημείο αναφοράς για το Μπρασόβ στο τοπίο της ρουμανικής άυλης κληρονομιάς.

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Το έθιμο Junii Braşovului είναι ένα παράδειγμα άυλης κληρονομιάς που έχει αντέξει ιστορικούς, κοινωνικούς και πολιτικούς μετασχηματισμούς, διατηρώντας τις θεμελιώδεις λειτουργίες του: μύηση, κοινωνία, μνημόνευση και επιβεβαίωση της ταυτότητας. Η αξία του για την κοινότητα διπλασιάζεται από τις τουριστικές και εκπαιδευτικές δυνατότητές του, καθώς αποτελεί πρότυπο ενεργής διατήρησης της κληρονομιάς. Στο μέλλον, η συμπερίληψη αυτού του εθίμου στον Κατάλογο Άυλης Κληρονομιάς της UNESCO θα αποτελούσε μια επάξια διεθνή αναγνώριση. Επιπλέον, η ενσωμάτωσή του στο τοπικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα και η επέκταση της συνεργασίας με άλλες ευρωπαϊκές περιφέρειες θα συνέβαλαν στην ενίσχυση της προβολής και της πολιτιστικής λειτουργικότητας του εθίμου.

Βίντεο

Junii Brasovului and the Romanian Identity

<https://youtu.be/laV0oorA68E>

Κεφάλαιο 1 The Junii of Braşov A Living Heritage on Horseback

<https://youtu.be/2QZ1IY1diOY>

κεφάλαιο 1 και 6 Junii Parade - A Tradition shared with the community

<https://youtu.be/BI1TYIU3FMU>



Junii στην Πύλη της Ecaterina. Φωτογραφία: Lucian Istrate



Junii Roșiori. Φωτογραφία: Lucian Istrate



Junii Naționali Albi (Albiori). Φωτογραφία: Lucian Istrate



Junii Curcani. Φωτογραφία: Lucian Istrate

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Πώς αντικατοπτρίζει η παρέλαση Junii μια μορφή αντίστασης ταυτότητας σε ένα ιστορικό πλαίσιο;
- Ποια αρχαϊκά και μυθολογικά στοιχεία μπορούν να βρεθούν στις τελετουργίες που εκτελούνται;
- Πώς μπορεί να προωθηθεί υπεύθυνα η παράδοση των Junii μέσω του πολιτιστικού τουρισμού;
- Πώς μπορεί να αξιοποιηθεί το τουριστικό και εκπαιδευτικό δυναμικό της παράδοσης;

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

Costin, C. (2018). *Folkloric Aspects of the Romanian Imaginary and Myth* (Λαογραφικές πτυχές της ρουμανικής φαντασίας και του μύθου). Cambridge Scholars Publishing, σσ. 1–11.

Oltean, V. (n.d). *Junii Brașoveni - legendă și adevăr*,

<https://destinatii.liternet.ro/articol/70/Vasile-Oltean/Junii-Brasoveni-legendasi-adevar.html>

Oltean, V. (2000) *Junii brasoveni si troitele lor din Scheii Brasovului*, Editura Semne

Δήμος του Brașov. (2024). *Junii Brașovului – Traditions and Meanings*. Ανακτήθηκε από <https://www.brasovcity.ro/junii-brasovului>

Κεφάλαιο 2. Νομοθεσία και κανονισμοί σε τοπικό, εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο

Περίπτωση 1. Πλωτή μεταφορά ξυλείας (Αυστρία, Τσεχία, Γερμανία, Λετονία, Πολωνία, Ισπανία)

Πανεπιστήμιο της Βαρσοβίας, Πολωνία – UW

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Το ράφτινγκ ξυλείας είναι μια παραδοσιακή μορφή ποτάμιας ναυσιπλοΐας που επικεντρώνεται στη μεταφορά ξυλείας από κομμένα δέντρα που έχουν πέσει μέσω του ποταμού με ξύλινες σχεδίες. Τα έθιμα του πλωτής μεταφοράς ξυλείας, που μεταδίδονται από γενιά σε γενιά, έχουν διατηρηθεί από τον Μεσαίωνα και συνεχίζουν να ασκούνται σήμερα.

Το 2022, η μεταφορά ξυλείας με σχεδίες εγγράφηκε στον Αντιπροσωπευτικό Κατάλογο της ΑΠΚ της Ανθρωπότητας της UNESCO. Η υποψηφιότητα υποβλήθηκε από κοινού από την Αυστρία, την Τσεχία, τη Γερμανία, τη Λετονία, την Πολωνία και την Ισπανία, καθιστώντας τη μεταφορά ξυλείας με σχεδίες ένα ισχυρό παράδειγμα κοινής, πολυεθνικής κληρονομιάς.

Μαθησιακά αποτελέσματα:

- Κατανόηση της μακράιωνης συνέχειας της μεταφοράς ξυλείας με σχεδίες και του τρόπου με τον οποίο έχει προσαρμοστεί στις μεταβαλλόμενες κοινωνικές και τεχνολογικές συνθήκες·
- Σύγκριση των προσεγγίσεων που υιοθετούν διάφορες χώρες για τη διαφύλαξη και την προώθηση της μεταφοράς ξυλείας με σχεδίες ως στοιχείου της πολιτιστικής κληρονομιάς·
- Διερεύνηση της σχέσης μεταξύ της τοπικής ρίζας της μεταφοράς ξυλείας με σχεδίες και του διεθνούς, διασυνοριακού χαρακτήρα της·
- Ανάλυση του τρόπου με τον οποίο η διακρατική κοινότητα της πλωτής ξυλείας συντονίζει τις προσπάθειές της σε ένα διεθνές πλαίσιο.

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Το ράφτινγκ ξυλείας είναι ένα παράδειγμα πολυεθνικού στοιχείου που είναι εγγεγραμμένο στον Αντιπροσωπευτικό Κατάλογο της ΑΠΚ της Ανθρωπότητας. Ως στοιχείο κληρονομιάς που υπερβαίνει τα εθνικά σύνορα, όπως αποδεικνύεται από την κοινή υποψηφιότητα που υπέβαλαν έξι χώρες, η μεταφορά ξυλείας με σχεδίες αποτελεί μια συναρπαστική περίπτωση διεθνούς συνεργασίας και μιας διακρατικής κοινότητας που βασίζεται σε κοινές παραδόσεις και πρακτικές.

Μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα πτυχή της προώθησης και της διαφύλαξης αυτής της κληρονομιάς έγκειται στον συντονισμό των δραστηριοτήτων από τη διακρατική κοινότητα ράφτινγκ, καθώς και στις διαφορές στις προσεγγίσεις διατήρησης που υιοθετούν οι μεμονωμένες χώρες για την προστασία αυτού του κοινού πολιτιστικού αγαθού.

Επιπλέον, η μακράιωνη συνέχεια της κοινότητας της πλωτής ξυλείας προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο έχει διαχειριστεί τα μεταβαλλόμενα κοινωνικά και τεχνολογικά περιβάλλοντα, παρέχοντας μια βάση για να συζητήσουμε τις αντιδράσεις της κοινότητας σε αυτούς τους μετασχηματισμούς.

3. Ανάλυση περίπτωσης

Η μεταφορά ξυλείας με σχεδίες είναι μια μορφή μεταφοράς μέσω εσωτερικών πλωτών οδών που περιλαμβάνει τη μετακίνηση κομμένων κορμών κατά μήκος ποταμών με ξύλινες σχεδίες. Αυτή η παράδοση χρονολογείται από τον Μεσαίωνα, όταν χρησίμευε ως σημαντική μέθοδος για τη μεταφορά αγαθών κατά μήκος ποτάμιων διαδρομών.

Με την πάροδο του χρόνου, γύρω από αυτή την πρακτική αναπτύχθηκε μια ξεχωριστή κοινότητα ράφτινγκ, η οποία ανέπτυξε έναν μοναδικό τρόπο ζωής που μοιράζονται τα μέλη της, ανεξαρτήτως της εθνικής τους καταγωγής. Αυτή η κοινότητα μπορεί να χαρακτηριστεί από το δικό της εξειδικευμένο λεξιλόγιο, μια ισχυρή αίσθηση αλληλεγγύης και μια συνεργατική εργασιακή κουλτούρα. Ο συνεργατικός χαρακτήρας της μεταφοράς ξυλείας με σχεδίες οδήγησε σε μια σαφή ιεραρχία και μια εξειδικευμένη κατανομή της εργασίας μεταξύ των σχεδιαστών. Η ομαδική εργασία, η εμπιστοσύνη και η αίσθηση του ανήκουν παραμένουν βασικά στοιχεία, τα οποία εκτιμώνται βαθιά από όσους ασχολούνται με αυτήν την πρακτική. Αυτή η αίσθηση της κοινότητας εκφράζεται επίσης μέσω της μετάδοσης των δεξιοτήτων ράφτινγκ στις νεότερες γενιές, που συνήθως μεταδίδονται μέσω μιας σχέσης μάστορα-μαθητευόμενου.

Η κληρονομιά της μεταφοράς ξυλείας με σχεδίες περιλαμβάνει ολόκληρο τον τρόπο ζωής ενός σχεδιαστή. Δεν περιορίζεται στην τεχνική δεξιότητα της πλοήγησης σε ποτάμια, αλλά περιλαμβάνει επίσης τις παραδοσιακές μεθόδους κατασκευής ξύλινων σχεδίων, τη διατήρηση των διαγενεακών εθίμων και φεστιβάλ και μια βαθιά σύνδεση με τη φύση. Αυτή η στενή σχέση με τη φύση έχει επίσης τις ρίζες της στον εποχικό ρυθμό της μεταφοράς ξυλείας με σχεδίες. Ως αυστηρά εποχιακή πρακτική, το ράφτινγκ συνδέεται με συγκεκριμένες περιόδους του έτους, διαμορφώνοντας την καθημερινή ζωή και τους ετήσιους κύκλους των κοινοτήτων ράφτινγκ και εδραιώνοντάς τις περαιτέρω στο φυσικό τους περιβάλλον. Αυτή η πτυχή είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς υπογραμμίζει τον ρόλο της μεταφοράς ξυλείας με σχεδίες ως ενός περιβαλλοντικά βιώσιμου και ενσωματωμένου στη φύση μέσου μεταφοράς.

Αν και η μεταφορά ξυλείας με σχεδίες δεν παρέμεινε ανεπηρέαστη από τις κοινωνικές και τεχνολογικές αλλαγές, διατηρεί μια ισχυρή αίσθηση συνέχειας με το παρελθόν. Οι σύγχρονες καινοτομίες έχουν βελτιώσει την ασφάλεια και την πλοήγηση, ωστόσο τα παραδοσιακά εργαλεία, οι πρακτικές, οι κοινοτικές αξίες και ο στενός δεσμός με τη φύση συνεχίζουν να συνδέουν το παρόν με τις προηγούμενες γενιές. Από κοινωνική άποψη, η πρακτική έχει επίσης εξελιχθεί από μια δραστηριότητα που ιστορικά κυριαρχείται από τους άνδρες σε μια δραστηριότητα που υιοθετεί όλο και περισσότερο την ισότητα των φύλων στις δομές της.

Είναι σημαντικό ότι η μεταφορά ξυλείας με σχεδίες δεν περιορίζεται σε μία μόνο χώρα. Αντιπροσωπεύει ένα πραγματικά διακρατικό φαινόμενο. Κάθε τοπική κοινότητα ράφτινγκ αντικατοπτρίζει τα χαρακτηριστικά του άμεσου φυσικού της περιβάλλοντος, με αποτέλεσμα να υπάρχουν σαφείς διαφορές μεταξύ των περιφερειών. Ωστόσο, σε ευρύτερο επίπεδο, οι ραβδωτές μοιράζονται μια συλλογική ταυτότητα που διαμορφώνεται από κοινές δεξιότητες και τρόπους ζωής, τοποθετώντας τους σε ένα ευρύτερο διεθνές πλαίσιο.

Πέρα από τον ρόλο της στην κοινότητα της πλωτής ξυλείας, το ράφτινγκ ξυλείας εξυπηρετεί επίσης έναν ευρύτερο κοινωνικό σκοπό, ως εργαλείο για την πολιτιστική αναζωογόνηση και την εκπαίδευση που ενισχύει τους κοινοτικούς δεσμούς σε ολόκληρη την κοινωνία.

Η μεταφορά ξυλείας με σχεδίες συνδέεται επίσης στενά με άλλες μορφές παραδοσιακής χειροτεχνίας. Η κατασκευή ξύλινων σχεδίων απαιτεί τη χρήση συγκεκριμένων εργαλείων και υλικών, βασιζόμενη έτσι στην τεχνογνωσία των σιδηρουργών, των κατασκευαστών σχοινιών και άλλων τεχνιτών. Επομένως, η διαφύλαξη της μεταφοράς ξυλείας με σχεδίες ως πολιτιστικής κληρονομιάς

περιλαμβάνει επίσης τη διατήρηση αυτού του ευρύτερου οικοσυστήματος παραδοσιακών επαγγελμάτων.

Οι ενώσεις των μεταφορέων με σχεδίες διαδραματίζουν ζωτικό ρόλο στη διαφύλαξη και την προώθηση της πρακτικής, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Οι εθνικές ενώσεις επικεντρώνονται στη διατήρηση των τοπικών μορφών ράφτινγκ στις αντίστοιχες χώρες τους, προσαρμόζοντας τις δραστηριότητές τους στις ανάγκες των τοπικών κοινοτήτων. Ταυτόχρονα, οι οργανώσεις αυτές συμμετέχουν σε ανοιχτό διάλογο και διασυννοριακές ανταλλαγές. Σε διεθνές επίπεδο, ο Διεθνής Οργανισμός Μεταφορέων Ξυλείας συντονίζει τις προσπάθειες συνεργασίας και διευκολύνει τη διασυννοριακή ανταλλαγή γνώσεων.

Ένα αξιοσημείωτο επίτευγμα αυτής της διεθνούς συνεργασίας ήταν η εγγραφή της μεταφοράς ξυλείας με σχεδίες στον Αντιπροσωπευτικό Κατάλογο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ανθρωπότητας της UNESCO το 2022. Η υποψηφιότητα υποβλήθηκε από κοινού από την Αυστρία, την Τσεχία, τη Γερμανία, τη Λετονία, την Πολωνία και την Ισπανία, γεγονός που καταδεικνύει τον πολυεθνικό χαρακτήρα της μεταφοράς ξυλείας με σχεδίες. Αυτή η αναγνώριση επιβεβαιώνει τη μοναδική φύση της πρακτικής: βαθιά ριζωμένη σε τοπικά πλαίσια, ενώ ταυτόχρονα προάγει μια κοινή αίσθηση του ανήκειν σε όλα τα έθνη. Έτσι, η μεταφορά ξυλείας με σχεδίες αποτελεί παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο ένα μεμονωμένο στοιχείο της πολιτιστικής κληρονομιάς μπορεί να δημιουργήσει μια διακρατική ταυτότητα, ξεπερνώντας τα γλωσσικά και γεωγραφικά όρια και χρησιμεύοντας ως γέφυρα μεταξύ των κοινοτήτων παγκοσμίως.

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Το ράφτινγκ ξυλείας αποτελεί παράδειγμα ενός στοιχείου κληρονομιάς που υπερβαίνει τα εθνικά σύνορα. Κατά συνέπεια, καμία χώρα δεν μπορεί να διεκδικήσει την αποκλειστική κυριότητά του. Αυτά τα χαρακτηριστικά διαμορφώνουν μια διακρατική κοινότητα ικανή να χτίζει γέφυρες και να καταργεί τα εμπόδια μεταξύ των κοινωνιών που είναι οργανωμένες εντός των εθνικών κρατών τους.

Το ράφτινγκ με ξύλα χρησιμεύει επίσης ως παράδειγμα διεθνούς συνεργασίας, της οποίας ο συντονισμός και η επικοινωνία, λόγω του πολυεθνικού χαρακτήρα της, γεφυρώνουν την τοπική κοινότητα με το ευρύτερο διεθνές περιβάλλον, προωθώντας έτσι τη δεκτικότητα και τη σύνδεση μεταξύ των ανθρώπων.

Τέλος, η μεταφορά ξυλείας με σχεδίες είναι μια μακραίωνη παράδοση που έχει επιδείξει την ικανότητα να προσαρμόζεται στις επικρατούσες κοινωνικές πραγματικότητες και στην τεχνολογική πρόοδο, διατηρώντας παράλληλα μια αίσθηση συνέχειας και σύνδεσης με τις προηγούμενες γενιές μέσω των μελών της κοινότητάς της.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Πώς προσαρμόζεται η μεταφορά ξυλείας με σχεδίες στη σύγχρονη εποχή και στις σύγχρονες τεχνολογίες, διατηρώντας παράλληλα τις παραδόσεις της, διασφαλίζοντας τη συνέχεια και διατηρώντας έναν ισχυρό κοινοτικό δεσμό;
- Με ποιους τρόπους αλληλεπιδρά το ράφτινγκ ξυλείας με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον εκτός της κοινότητάς του;
- Πώς εξισορροπούν οι κοινότητες ράφτινγκ ξυλείας τη βαθιά σύνδεσή τους με το τοπικό περιβάλλον με τη συμμετοχή τους στην ευρύτερη διακρατική κοινότητα ράφτινγκ;
- Ποιες είναι οι βασικές διαφορές και ομοιότητες στον τρόπο με τον οποίο διάφορες χώρες προστατεύουν και προωθούν τη μεταφορά ξυλείας με σχεδίες ως κοινή διεθνή κληρονομιά;
- Πώς συντονίζει τις προσπάθειές της η διακρατική κοινότητα των μεταφορέων ξυλείας με σχεδίες και προωθεί τις παραδόσεις της τόσο σε τοπικό όσο και σε διεθνές επίπεδο;

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

Αριθμός φακέλου υποψηφιότητας 01866 για εγγραφή το 2022 στον Αντιπροσωπευτικό Κατάλογο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ανθρωπότητας, (2022).

<https://ΑΠΚ.unesco.org/doc/download.php?versionID=65593>

UNESCO - Ράφτινγκ ξυλείας.
<https://ΑΠΚ.unesco.org/en/RL/timber-rafting-01866>

UNESCO | Raftsmen. (2022). Ραφτιές.
<https://www.raftsmen.org/unesco>

UNESCO. (2022, 1 Δεκεμβρίου). Timber rafting. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=w3uxleO6tcU>

Διεθνής Ένωση Ραφτιστών Ξυλείας. (2022, 3 Δεκεμβρίου). EN_Timber Rafting is Intangible Cultural Heritage of Humanity (μετάφραση στα αγγλικά). YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=8q8WPtdaYcQ>

Κεφάλαιο 3. Τύποι ΑΠΚ - Κατηγοριοποίηση της ΑΠΚ

ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 1. Αδημοσίευτα αποτελέσματα ενός ερευνητικού έργου για την ΑΠΚ στο Πανεπιστήμιο Transilvania του Μπρασόβ

Πανεπιστήμιο Transilvania του Μπρασόβ, Ρουμανία – UniTBv

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Αυτή η μελέτη περίπτωσης παρουσιάζει εν συντομία το ερευνητικό έργο CarPaTO - Χαρτογράφηση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής Făgăraș, Ρουμανία, που πραγματοποιήθηκε το 2018-2019 στο Πανεπιστήμιο Transilvania του Μπρασόβ (UTBv) και επικεντρώνεται σε ένα από τα πιο εξαιρετικά αποτελέσματα αυτού του έργου: ένα βίντεο που μοιάζει με κινηματογραφική ταινία για μια σειρά πόρων άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς που αφορούν ειδικά τις κοινότητες της περιοχής Făgăraș, Ρουμανία.

Μαθησιακά αποτελέσματα:

- Σύντομη περιγραφή ενός ερευνητικού έργου για την άυλη πολιτιστική κληρονομιά
- Περιγραφή ενός ψηφιακού προϊόντος που προωθεί την άυλη πολιτιστική κληρονομιά μιας εθνογραφικής περιοχής
- Παρουσίαση ενός μοναδικού αποτελέσματος ενός ερευνητικού έργου - ένα *κινηματογραφικό βίντεο* για την άυλη πολιτιστική κληρονομιά

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Το ερευνητικό έργο CarPaTO - Χαρτογράφηση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής Făgăraș, Ρουμανία πραγματοποιήθηκε από μια ομάδα καθηγητών από το UTBv, Ρουμανία, το 2018-2019, με χρηματοδότηση από το πανεπιστήμιο και ανταποκρινόμενο στις τοπικές ανάγκες γνώσης, κατόπιν αιτήματος της περιφερειακής διοίκησης. Κύριος στόχος του έργου ήταν ο εντοπισμός των πόρων της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς στην περιοχή Țara Făgărașului, στην επαρχία Brașov, μια περιοχή με συγκεκριμένη ιστορική και εθνογραφική ταυτότητα στο ρουμανικό πολιτιστικό τοπίο. Οι ερευνητές πραγματοποίησαν μια σειρά συνεντεύξεων με ειδικούς στον τομέα της

πολιτιστικής κληρονομιάς και διεξήγαγαν εκτεταμένη επιτόπια έρευνα στους δήμους της Țara Făgărașului, όπου εντόπισαν τοπικούς πολιτιστικούς πόρους σύμφωνα με τον ορισμό της UNESCO για την άυλη πολιτιστική κληρονομιά, και στη συνέχεια πρότειναν κατευθύνσεις για τη διαφύλαξη αυτού του τύπου κληρονομιάς (Sorea και Csesznek, 2020).

3. Ανάλυση περίπτωσης

Εκτός από την ερευνητική έκθεση, τα μέλη της ομάδας επέλεξαν να παρουσιάσουν τα αποτελέσματα της επιτόπιας έρευνας μέσω μιας σειράς ειδικών προϊόντων, όπως μια πολύχρωμη έκθεση φωτογραφίας, μια γαστρονομική έκθεση όπου παρασκευάστηκαν και δοκιμάστηκαν παραδοσιακές συνταγές από την περιοχή και ένα βίντεο cellphilm που χρησιμοποιείται από την ομάδα ως εκπαιδευτικό υλικό.

Το Cellphilm είναι ένα προϊόν βίντεο που δεν δημιουργείται ούτε από επαγγελματίες ούτε με τη χρήση εξειδικευμένης τεχνολογίας, αλλά δημιουργείται από ερασιτέχνες με κινητά τηλέφωνα. Το Cellphilm που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του έργου CarPaTO, με τίτλο «Țara Făgărașului 2019. Patrimoniu cultural imaterial», είναι ένα εθνογραφικό ντοκιμαντέρ που περιέχει φωτογραφίες και βίντεο που συλλέχθηκαν κατά τη διάρκεια της έρευνας πεδίου και είναι οργανωμένο σε διάφορα κεφάλαια, όπου κάθε κεφάλαιο αντιπροσωπεύει μια διάσταση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως ορίζεται από την UNESCO. Το μουσικό υπόβαθρο του cellphilm αποτελείται από παραδοσιακά τραγούδια από τη μουσική κληρονομιά της περιοχής Făgărașului.

Η δραστηριότητα της δημιουργίας αυτής της ταινίας ήταν μια ομαδική εργασία που περιελάμβανε και άλλους ανθρώπινους πόρους από την πανεπιστημιακή κοινότητα και από τα προσωπικά δίκτυα των μελών της ομάδας, όπως πρώην φοιτητές που είναι σολίστες ή ακόμη και τα παιδιά των δημιουργών, φοιτητές άλλων πανεπιστημίων, οι οποίοι βοήθησαν στην επεξεργασία της ταινίας και στη μετάφραση των κειμένων στα αγγλικά.

Οι παρακάτω εικόνες προέρχονται από το περιεχόμενο του cellphilm που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του έργου (ως στιγμιότυπα οθόνης, οι τέσσερις πρώτες), καθώς και από την έκθεση φωτογραφίας του 2019, η οποία παρουσιάστηκε στο Συνεδριακό Κέντρο του Πανεπιστημίου Transilvania του Μπρασόβ και στο Μουσείο Ιστορίας του Făgăraș, που βρίσκεται στο μεσαιωνικό φρούριο στο κέντρο της πόλης (οι δύο τελευταίες). Οι φωτογραφίες προέρχονται από το προσωπικό αρχείο των ερευνητών του CarPaTO, οι οποίοι είναι επίσης μέλη του έργου INThrace (ομάδα UTBv).



Φωτογραφίες: Codrina Csesznek και Daniela Sorea

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Το ερευνητικό έργο που περιγράφεται παραπάνω όχι μόνο συνέβαλε σε επιστημονικά αποτελέσματα, όπως μια ερευνητική έκθεση ή επιστημονικά άρθρα, αλλά αποτέλεσε επίσης το πλαίσιο για δραστηριότητες δημιουργίας ψηφιακών και κοινοτικών προϊόντων που έχουν ως ρόλο την παρουσίαση, τη διατήρηση και την προώθηση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς. Το Cellphilm που περιγράφεται ως ένα καινοτόμο προϊόν και οι φωτογραφίες ή άλλο υλικό βίντεο που δημιουργούνται από ερευνητές κατά την επιτόπια έρευνα μπορούν να έχουν σημαντικό εκπαιδευτικό ρόλο και να αυξήσουν την ευαισθητοποίηση και το ενδιαφέρον του ευρύτερου κοινού για πόρους άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς που αφορούν συγκεκριμένα τις σύγχρονες κοινότητες.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Ποιος ήταν ο κύριος στόχος του ερευνητικού έργου CarPaTO - Χαρτογράφηση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής Făgăraș, Ρουμανία;

- Αναφέρετε δύο νέα αποτελέσματα αυτού του ερευνητικού έργου.
- Τι είναι το cellphilm και πώς χρησιμοποίησαν αυτήν την τεχνική οι ερευνητές του έργου;
- Πώς αξιολογείτε τη δημιουργία ενός cellphilm ως εκπαιδευτικού υλικού;

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

Sorea, D., Csesznek, C. (2020) Άυλη πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής Făgăraș. Priority dimensions. *Δελτίο του Πανεπιστημίου Transilvania του Μπρασόβ*, Τόμος 13 (62), Αρ. 1, Ειδικό Τεύχος, 155-164. DOI: <https://doi.org/10.31926/but.ssl.2020.13.62.3.16>

Βίντεο

Κεφάλαιο 3 Συνέντευξη με Prof Daniela Sorea - CarpaTo: exploring intangible heritage in Făgăraș Land

<https://youtu.be/GALn9ORpXvA>

Κεφάλαιο 1 και 3 Fire of Sumedru - Romanian pre-Christian tradition

<https://youtu.be/2nlgV0Hkbbw>

Επιπλέον περίπτωση από την πλατφόρμα του Inthrace, κουμπί ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 3 Αγκίστρι, Ελλάδα

<https://intrace.unitbv.ro/download/case-study-chapter-1-agistri/>

Συνέντευξη με την κα Κατίνα, κάτοικο Νησιού Αγκιστρίου, σχετικά με τα εργαλεία που οι άνθρωποι χρησιμοποιούσαν στο παρελθόν και έχουν πλέον αντικατασταθεί από τις νέες τεχνολογίες και μαζί τους και τα αντίστοιχα επαγγέλματα

<https://www.youtube.com/watch?v=DAR2CtKFDMY>

ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 2. Συμμετοχή της κοινότητας σε μια εκδήλωση για την προώθηση της τοπικής πολιτιστικής κληρονομιάς στο Drăguș της Ρουμανίας

Πανεπιστήμιο Transilvania του Μπρασόβ, Ρουμανία –

UniTBv

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Αυτή η μελέτη περίπτωσης αναδεικνύει μορφές συμμετοχής της κοινότητας στη διατήρηση και την προώθηση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς σε μια μικρή αλλά κοινωνικο-πολιτισμικά δραστήρια περιοχή στη νότια Τρανσυλβανία της Ρουμανίας.

Μαθησιακά αποτελέσματα:

- Περιγραφή μιας εκδήλωσης για τη διατήρηση και την προώθηση της τοπικής άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, ενσωματωμένης σε μια σύγχρονη δραστηριότητα - μια παρουσίαση βιβλίου
- Παρουσίαση μηχανισμών για τη συμμετοχή της κοινότητας στη διοργάνωση της πολιτιστικής εκδήλωσης
- Παράδειγμα ενός μηχανισμού ανατροφοδότησης για την εκδήλωση

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Ο δήμος Drăguș στην κομητεία Brasov της Ρουμανίας είναι ένα παράδειγμα ορθής πρακτικής για τη διατήρηση και την προώθηση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς. Ο δήμος βρίσκεται στα δυτικά του νομού Μπρασόβ, στους πρόποδες των ψηλότερων βουνών της Ρουμανίας. Είναι μια μικρή αγροτική κοινότητα, με 971 κατοίκους (σύμφωνα με την απογραφή του 2021, πηγή: Wikipedia), αλλά είναι πολύ δραστήρια πολιτιστικά και διαθέτει πληθώρα λαογραφικών πόρων και παραδόσεων. Εδώ πραγματοποιούνται κάθε χρόνο πολυάριθμες εκδηλώσεις στις οποίες συμμετέχουν διάφορες ομάδες και κοινωνικές ομάδες της κοινότητας για τη διατήρηση και τη διαίωνιση των πολιτιστικών παραδόσεων. Ο δήμος, οι τοπικοί ηγέτες στη διοίκηση και την εκπαίδευση, καθώς και ορισμένοι ανεπίσημοι ηγέτες είναι οι εμπνευστές και οι διοργανωτές διαφόρων πολιτιστικών εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων (Csesezneke, 2023).

3. Ανάλυση περίπτωσης

Αυτή η μελέτη περίπτωσης παρουσιάζει μια εκδήλωση που ξεκίνησε από έναν ανεπίσημο τοπικό ηγέτη, συγγραφέα, πρώην δήμαρχο, πλέον συνταξιούχο, τον

Vasile Pop. Αποφάσισε να διοργανώσει μια εκδήλωση για την παρουσίαση ενός από τα βιβλία του στο Πολιτιστικό Κέντρο του δήμου στις 22 Οκτωβρίου 2023. Πέρα από αυτόν τον σκοπό, η εκδήλωση ήταν μια πραγματική γιορτή της τοπικής πολιτιστικής κληρονομιάς, με έντονη διάσταση συμμετοχής της κοινότητας. Για τέσσερις ώρες, σε μια αίθουσα όμορφα διακοσμημένη με αντικείμενα τοπικής κληρονομιάς, δημιουργήθηκε ένας διάλογος μεταξύ της λαογραφίας και της σύγχρονης λογοτεχνίας, μεταξύ ομιλιών και μουσικής, αλλά και μεταξύ ντόπιων και καλεσμένων εκτός της κοινότητας: καθηγητών λυκείου και πανεπιστημίου από τη Ρουμανία και τις ΗΠΑ, δημοσιογράφων, ιερέων, καλλιτεχνών κ.λπ.

Η προώθηση της τοπικής άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς έχει γίνει με διάφορους τρόπους, οι οποίοι έχουν υποστηριχθεί μέσω της εθελοντικής συμμετοχής ατόμων και ομάδων στην κοινότητα, ως εξής:

- Το γυμνάσιο του δήμου συμμετείχε με τη φολκλορική ομάδα των μαθητών, μια ομάδα με παράδοση, η οποία εδώ και δεκαετίες διατηρεί και προωθεί τις παραδοσιακές φορεσιές, τους χορούς και τη τοπική μουσική, αλλά και άλλες εθνογραφικές παραδόσεις, όπως τα έθιμα γάμου, τις χειμερινές γιορτές ή τους εορτασμούς συγκομιδής.
- Η εκκλησία συμμετείχε μέσω της συμμετοχής της γυναικείας χορωδίας, η οποία διαθέτει πλούσιο ρεπερτόριο αυθεντικών λαϊκών και θρησκευτικών τραγουδιών.
- Η διευθύντρια του σημαντικότερου λυκείου της περιοχής συμμετείχε στη διοργάνωση και τη διεξαγωγή της εκδήλωσης, αλλά έδωσε επίσης μια εκπαιδευτική ομιλία για τη λογοτεχνία και την τοπική άυλη πολιτιστική κληρονομιά.
- Γείτονες και συγγενείς του εμπνευστή της εκδήλωσης ετοίμασαν μπουφέ με τοπικά γλυκά και ποτά, σπιτικά, σύμφωνα με παραδοσιακές συνταγές.
- Οι επισκέπτες εκτός της κοινότητας είχαν την ευκαιρία να μιλήσουν στο κοινό και να παρέχουν σχόλια.
- Οι περισσότεροι ντόπιοι που παρακολούθησαν την εκδήλωση φορούσαν παραδοσιακές φορεσιές, οι οποίες εκτιμώνται ιδιαίτερα στην κοινότητα και αναγνωρίζονται ως μοναδικές στη Ρουμανία.
- Η θεία του εμπνευστή αυτής της εκδήλωσης, η Zorîța Poparad, μία από τις γηραιότερες κατοίκους του χωριού, ηλικίας 91 ετών, προσκλήθηκε να τραγουδήσει στη σκηνή πολύ παλιά doina, άγνωστα στο ευρύ κοινό (το doina

είναι ένα είδος παραδοσιακού ρουμανικού τραγουδιού που ανήκει στην κληρονομιά της UNESCO), δημιουργώντας στιγμές μεγάλης συγκίνησης και προκαλώντας θορυβώδη χειροκροτήματα για την καλλιτεχνική της δεξιότητα. Στη συνέχεια, η σύζυγος του Vasile Pop, επίσης συγγραφέας και πρώην καθηγήτρια ρουμανικής γλώσσας, πλέον συνταξιούχος, αφιέρωσε ένα συγκινητικό ποίημα στη Zorîța Poparad στο πιο πρόσφατο βιβλίο της, ως ένδειξη ευγνωμοσύνης, αλλά και ως τρόπο ευαισθητοποίησης σχετικά με τις αξίες της άυλης κληρονομιάς που μπορούν να ενισχύσουν την ταυτότητα και την αλληλεγγύη της κοινότητας. Ως παράδειγμα ενός σύγχρονου πνευματικού μηχανισμού μέσω του οποίου διαφυλάσσεται η τοπική πολιτιστική παράδοση και οι αξίες, αλλά και ως μηχανισμός ανατροφοδότησης για την εκδήλωση, παρουσιάζουμε εδώ αυτό το ποίημα, με τίτλο *Απλή Ιστορία*: «Στα ενενήντα ένα καλοκαίρια και βάρη, / σαν να ήταν όλα χθες, / τα χρόνια της έχουν τη δροσιά μιας κόρης/ από την παιδική ηλικία, / τα χρόνια της έχουν έναν κήπο με τη μυρωδιά του κομμένου σανού/ στο σούρουπο, / έχουν τη μυρωδιά της μουστάρδας στα παράθυρα / χαμογελώντας στα χιόνια στις κορυφογραμμές, / τα χρόνια της έχουν μια ιστορία στα χρώματα των χαλιών / υφασμένα αργά τη νύχτα υπό το φως των κεριών, / έχουν το δάκρυ της σκέψης μέχρι το φεγγάρι, / και η ντόινα στον χτύπο των καρδιών αντηχεί / με λαχτάρα από τα μονοπάτια και τα λιβάδια / για το πότε / θα είσαι εκεί πάνω, ανάμεσα στους δικούς της, / χεχε!...» (Pop, 2023, σ. 118).

Η εκδήλωση που περιγράφεται παραπάνω δημοσιεύτηκε στον τοπικό Τύπο και έλαβε επαίνους από τους συμμετέχοντες, τόσο από τα μέλη της κοινότητας όσο και από τους προσκεκλημένους. Οι παρακάτω φωτογραφίες καταγράφουν εικόνες από την εκδήλωση. Αποτελούν μέρος του προσωπικού αρχείου των ερευνητών του InThrace (ομάδα Unitbv).



4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Τέτοιες εκδηλώσεις έχουν ως στόχο να συμβάλουν στη διατήρηση της τοπικής πολιτιστικής κληρονομιάς, στην προώθηση των πόρων της κληρονομιάς για εκπαιδευτικούς και οικονομικούς σκοπούς και στην ενίσχυση της τοπικής ταυτότητας. Οι μορφές συμμετοχής της κοινότητας συμβάλλουν επίσης στην οικοδόμηση εμπιστοσύνης, κοινωνικού κεφαλαίου και ανθεκτικότητας της κοινότητας.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Τι ξεχωρίζει το Drăguș όσον αφορά την πολιτιστική ζωή;
- Ποιος ήταν ο σκοπός της διοργάνωσης της εκδήλωσης που περιγράφεται σε αυτή τη μελέτη περίπτωσης;
- Αναφέρετε τρεις τρόπους συμμετοχής της κοινότητας στη διοργάνωση της εκδήλωσης που περιγράφεται παραπάνω.
- Πώς αξιολογείτε την πνευματική ανταπόκριση με τη μορφή της ποίησης που παρουσιάζεται στη μελέτη περίπτωσης;

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

Csesznek, C. (2023). Μορφές κοινοτικής συμμετοχής στη δημιουργία πολιτιστικής ζωτικότητας - Πληροφορίες από το Drăguș της Ρουμανίας. *Bulletin of the Transilvania University of Brasov*, Τόμος 16 (65), Αρ. 1, 39-48. DOI: <https://doi.org/10.31926/but.ssl.2023.16.65.1.4>

Drăguș, Brașov. https://ro.wikipedia.org/wiki/Dr%C4%83gu%C8%99,_Bra%C8%99ov,
17.03.2025 πρόσβαση:
Pop, V. (2023). *Ένα είδος γεωμετρίας των λέξεων*. Făgăraș: Editura Agaton.

Βίντεο

Preserving Intangible Heritage through Community Engagement

<https://youtu.be/Zbn56en4Rsk>

Κεφάλαιο 1 και 3 Fire of Sumedru - Romanian pre-Christian tradition

<https://youtu.be/2nlqV0Hkbbw>

Κεφάλαιο 4. Επεξήγηση της αξίας της τουριστικής κληρονομιάς και του αντίκτυπου στον πολιτισμό, την οικονομία και την κοινωνία

ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 1. Οι αμπελώνες του Pico, Πορτογαλία – εξισορρόπηση του τουρισμού πολιτιστικής κληρονομιάς και της τοπικής ταυτότητας

Πανεπιστήμιο των Αζορών, Πορτογαλία – UAc

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Το Πολιτιστικό Τοπίο των Αμπελώνων του Νησιού Πίκο, το οποίο αναγνωρίστηκε ως Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO το 2004, αποτελεί ένα συναρπαστικό παράδειγμα για το πώς τα πολιτιστικά τοπία που διαμορφώνονται από παραδοσιακές πρακτικές μπορούν να υποστηρίξουν τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η αμπελουργική παράδοση του Pico, που χαρακτηρίζεται από τα χαρακτηριστικά *cunhais* (αμπελώνες με πέτρινους τοίχους), αναδεικνύει μια αρμονική σχέση μεταξύ της ανθρώπινης δραστηριότητας και ενός απαιτητικού ηφαιστειακού περιβάλλοντος. Αυτή η μελέτη περίπτωσης εξετάζει την αξία της κληρονομιάς των αμπελώνων του Pico μέσα από το πρίσμα της πολιτιστικής διατήρησης, της οικονομικής ανάπτυξης και της ταυτότητας της κοινότητας. Αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο ο τουρισμός πολιτιστικής κληρονομιάς, ιδίως ο οικοτουρισμός, έχει δημιουργήσει νέες ευκαιρίες για τις τοπικές επιχειρήσεις, ενισχύοντας παράλληλα την υπερηφάνεια της κοινότητας για τις παραδοσιακές πρακτικές. Ταυτόχρονα, η μελέτη περίπτωσης εξετάζει προκλήσεις όπως η εποχικότητα, οι κίνδυνοι της υπερβολικής εμπορευματοποίησης και η ανάγκη διατήρησης της αυθεντικότητας ενόψει της αυξανόμενης τουριστικής ζήτησης. Εξερευνώντας αυτό το παράδειγμα, οι μαθητές μπορούν να κατανοήσουν την περίπλοκη αλληλεπίδραση μεταξύ πολιτισμού, οικονομίας και κοινωνίας στο πλαίσιο της τουριστικής κληρονομιάς.

Μαθησιακά αποτελέσματα (MA):

- MA1. Επεξήγηση της πολιτιστικής σημασίας του τοπίου των αμπελώνων του Pico και του ρόλου του στη διατήρηση της τοπικής ταυτότητας

- MA2. Ανάλυση των οικονομικών επιπτώσεων του οινοτουρισμού και των δυνατοτήτων του για τη στήριξη της ανάπτυξης μικρής κλίμακας, με πρωτοβουλία της κοινότητας
- MA3. Αξιολόγηση στρατηγικών για τη διατήρηση της αυθεντικότητας του τουρισμού πολιτιστικής κληρονομιάς, αντιμετωπίζοντας παράλληλα τις προκλήσεις της βιωσιμότητας

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Το Πίκο είναι το δεύτερο μεγαλύτερο (μήκους 46 χλμ.) νησί των Αζορών, βρίσκεται 17,5 χλμ. νότια του νησιού Σάο Ζορζέ και 7 χλμ. ανατολικά του νησιού Φαϊάλ, σε μια περιοχή γνωστή ως «Το Τρίγωνο», και εκεί βρίσκεται το ψηλότερο βουνό της Πορτογαλίας. Οι πρώτες αποικίες στο νησί δημιουργήθηκαν γύρω στο 1460 από εποίκους από βόρειες περιοχές της ηπειρωτικής Πορτογαλίας. Οι νεοφερμένοι εγκαταστάθηκαν αρχικά στο χωριό Lajes. Όπως συνέβη στα περισσότερα νησιά των Αζορών, όπως το S. Miguel, η γεωργία ήταν η κύρια δραστηριότητά τους, επηρεασμένη σε μεγάλο βαθμό από τις εξαγωγικές βιομηχανίες του γειτονικού νησιού, του Faial. Παρά την τραχύτητα και το ηφαιστειακό έδαφος, οι νεοφερμένοι δημιούργησαν μια βιομηχανία βαφής με ινώδη φυτό (woad) και αργότερα μια αμπελοοινική βιομηχανία. Αυτή η τελευταία βιομηχανία άνθισε, με εξαίρεση τις ηφαιστειακές εκρήξεις κατά τη διάρκεια του 18ου αιώνα, μέχρι την εξάπλωση μιας μυκητιασικής νόσου που έπληξε τα αμπέλια στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, όταν πολλά αμπέλια καταστράφηκαν και εγκαταλείφθηκαν (Albergaria & Jacques, 2013), δημιουργώντας μια κρίση στο νησί που διήρκεσε μέχρι τον 20ό αιώνα.

Κατά τη διάρκεια της περιόδου επέκτασής τους, τα κρασιά του Pico, ειδικά το κρασί «Verdelho», εκτιμήθηκαν ιδιαίτερα σε πολλές χώρες, από την Αγγλία έως τη Βόρεια Αμερική, φτάνοντας ακόμη και στα παλάτια του Τσάρου στη Ρωσία. Οι προσπάθειες για την αναζωογόνηση της αμπελοκαλλιέργειας περιλάμβαναν την ίδρυση του Συνεταιρισμού Οίνου του νησιού Pico το 1949, με στόχο την ανάκτηση ευγενών ποικιλιών σταφυλιών και της παραδοσιακής αμπελουργικής κουλτούρας. Το 2004, το Τοπίο της Αμπελουργικής Κουλτούρας του Νήσου Πίκο χαρακτηρίστηκε Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO, αναγνωρίζοντας το μοναδικό αμπελουργικό τοπίο και ενισχύοντας τον οινοτουρισμό. Σήμερα, η βιομηχανία κρασιού του Pico ευδοκimeί (Jordão et al., 2024, Quintela et al., 2023), συνδυάζοντας ιστορικές πρακτικές με σύγχρονες τεχνικές, και συνεχίζει να αποτελεί ζωτικό στοιχείο της οικονομίας και της πολιτιστικής ταυτότητας του νησιού. Για μια βαθύτερη εικόνα της ιστορίας της

οινοποίησης στο Πίκο, δείτε το ακόλουθο ντοκιμαντέρ που είναι διαθέσιμο στο YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=MD7uZB5cyl0>.

3. Ανάλυση περίπτωσης

Το τοπίο των αμπελώνων του Pico στον δήμο Madelena, το οποίο έχει χαρακτηριστεί Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO, φημίζεται για την οινοποιητική του κουλτούρα και τους ιστορικούς αμπελώνες του (βλ. Εικόνα 1). Ενώ θαυμάζουν τα τοπία που είναι πλούσια σε αμπελουργική κουλτούρα, τα οποία έχουν χαρακτηριστεί ως Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς από την UNESCO, οι τουρίστες μπορούν να επισκεφθούν το Μουσείο Κρασιού και τον Συνεταιρισμό Vitivinícola do Pico, να δοκιμάσουν τα διάφορα κρασιά και λικέρ του Pico και να μάθουν για την ιστορία της τοπικής βιομηχανίας κρασιού.

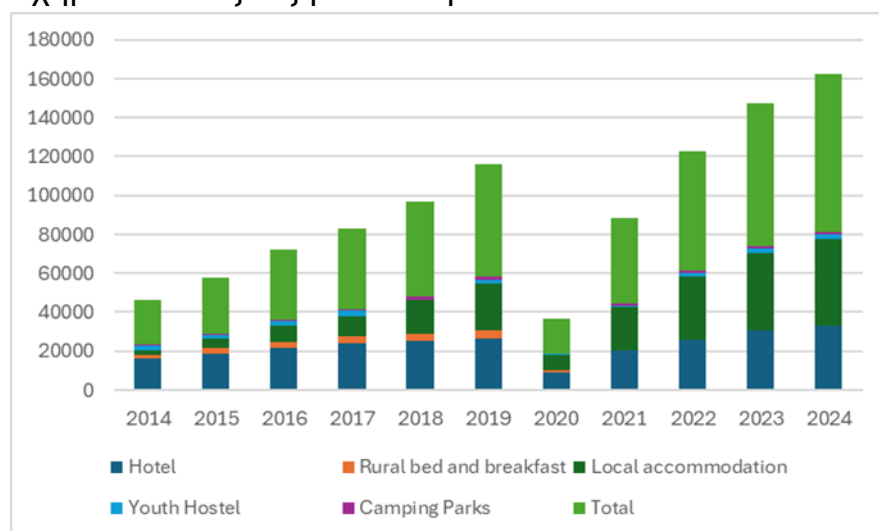
Εικόνα 1 – Οι αμπελώνες του Pico



Τις τελευταίες δύο δεκαετίες έχουν αναπτυχθεί διάφορες πρωτοβουλίες, με στόχο την ανάδειξη και τη διατήρηση της περιβαλλοντικής κληρονομιάς. Το 2004, το Πίκο έλαβε την πιστοποίηση του τοπίου της αμπελουργικής κουλτούρας του νησιού Πίκο ως Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO. Το 2012, το Pico έλαβε το Χρυσό Βραβείο Quality Coast για τις προσπάθειές του να γίνει ένας βιώσιμος τουριστικός προορισμός. Αυτές οι δύο διεθνείς διακρίσεις αύξησαν την παγκόσμια αναγνωρισιμότητα του Pico. Ο τουρισμός που σχετίζεται με τους αμπελώνες του Pico έχει επεκταθεί σημαντικά, με τον αριθμό των επισκεπτών να αυξάνεται ως απάντηση στο αυξανόμενο ενδιαφέρον για βιώσιμες ταξιδιωτικές εμπειρίες με επίκεντρο την πολιτιστική

κληρονομιά. Τον Σεπτέμβριο του 2024, οι Αζόρες κατέγραψαν πάνω από 509.000 διανυκτερεύσεις, αντικατοπτρίζοντας ετήσια αύξηση 8,2%, ενώ το νησί Pico σημείωσε αύξηση 22,7% στις αφίξεις ταξιδιωτών. Αυτή η εισροή έχει τονώσει τις επενδύσεις στη φιλοξενία, τις υποδομές και τον βιωματικό τουρισμό, συμπεριλαμβανομένων των ξεναγήσεων στους αμπελώνες και των πρωτοβουλιών οινοτουρισμού. Διατηρώντας τις παραδοσιακές γεωργικές μεθόδους και ανταποκρινόμενη παράλληλα στις σύγχρονες απαιτήσεις βιωσιμότητας, το Pico αποτελεί παράδειγμα του δυναμικού των τοπικών πολιτιστικής κληρονομιάς στην προώθηση τόσο της οικολογικής ανθεκτικότητας όσο και της οικονομικής βιωσιμότητας. Ο αριθμός των τουριστών στο νησί Πίκο διπλασιάστηκε μέσα σε μια δεκαετία, με πάνω από 81.000 επισκέπτες το 2024 (βλ. Σχήμα 2).

Σχήμα 2 – Η εξέλιξη των τουριστών που επισκέπτονται το νησί Πίκο



Το σύστημα «currais», ένα αναπόσπαστο στοιχείο των τοπικών προσπαθειών βιωσιμότητας, μετριάζει τη διάβρωση του εδάφους, προστατεύει τα αμπέλια από τους ανέμους του Ατλαντικού και βελτιστοποιεί τη διατήρηση της υγρασίας στο πορώδες ηφαιστειακό υπόστρωμα του νησιού. Αυτή η παραδοσιακή μέθοδος ενισχύει τη βιοποικιλότητα, ελαχιστοποιώντας παράλληλα τις εξωτερικές εισροές, ευθυγραμμιζόμενη με ευρύτερους στόχους διατήρησης, συμπεριλαμβανομένου του χαρακτηρισμού του 25% της περιοχής ως προστατευόμενης γης από την κυβέρνηση των Αζορών. Οι τοπικοί συνεταιρισμοί οίνου ενσωματώνουν αυτές τις ιστορικές πρακτικές σε σύγχρονες πρωτοβουλίες βιωσιμότητας, υποστηρίζοντας περισσότερους από 250 μικροκαλλιεργητές και ενισχύοντας την οικονομική ανάπτυξη σε επίπεδο κοινότητας.

Οι επισκέπτες στο νησί Πίκο στις Αζόρες μπορούν να απολαύσουν μια πραγματικά μοναδική εμπειρία οικότουρισμού, που έχει τις ρίζες της σε μακραίωνες οινοποιητικές παραδόσεις και εκπληκτικά ηφαιστειακά τοπία.

Η κουλτούρα των αμπελώνων, που έχει καταχωριστεί στον κατάλογο της UNESCO, χαρακτηρίζεται από τα εμβληματικά *currais* - μαύρους τοίχους από βασάλτη που προστατεύουν τα αμπέλια από τους ανέμους του ωκεανού και το αλάτι - δημιουργώντας ένα οπτικά εντυπωσιακό μωσαϊκό σε όλο το νησί. Οι τουρίστες μπορούν να εξερευνήσουν αυτήν την κληρονομιά μέσα από περιπατητικές ξεναγήσεις στους αμπελώνες, γευσιγνωσίες κρασιού σε τοπικά οινοποιεία και στη Cooperativa Vitivinícola do Pico, καθώς και εκπαιδευτικές επισκέψεις στο Museu do Vinho (Μουσείο Κρασιού), το οποίο στεγάζεται σε ένα πρώην μοναστήρι Καρμελιτών. Αυτές οι εμπειρίες προσφέρουν κάτι περισσότερο από μια γεύση από το βραβευμένο Verdelho και άλλα αυτόχθονα κρασιά. Καλούν τους επισκέπτες να κατανοήσουν τη βαθιά σύνδεση μεταξύ της γης, των ανθρώπων και των βιώσιμων γεωργικών μεθόδων που έχουν διατηρηθεί για γενιές. Σε συνδυασμό με την τοπική γαστρονομία και την πανοραμική θέα στο όρος Πίκο (Tiago et al., 2021), αυτές οι δραστηριότητες οινοτουρισμού δημιουργούν ένα ταξίδι πολλαπλών αισθήσεων που συνδυάζει τον πολιτισμό, τη φύση και την παράδοση σε μία από τις πιο ξεχωριστές αμπελουργικές περιοχές στον κόσμο.

Η ανάπτυξη του οινοτουρισμού γύρω από τους αμπελώνες του Pico έχει αποφέρει σημαντική οικονομική αξία στον τοπικό πληθυσμό, δημιουργώντας νέες πηγές εισοδήματος και αναζωογονώντας τις παραδοσιακές βιομηχανίες. Οι μικροί παραγωγοί οίνου, πολλοί από τους οποίους είναι οικογενειακές επιχειρήσεις, έχουν επωφεληθεί από την αυξημένη ζήτηση για τοπικούς οίνους, γεγονός που οδήγησε σε επέκταση της παραγωγής και δημιουργία θέσεων εργασίας στην αμπελοκαλλιέργεια και την επεξεργασία οίνου. Οι τοπικοί ξεναγοί, οι τεχνίτες, οι πάροχοι καταλυμάτων και τα εστιατόρια έχουν επίσης δει οικονομικά οφέλη, καθώς οι τουρίστες αναζητούν αυθεντικές, καθηλωτικές εμπειρίες που τους συνδέουν με τον πολιτισμό και την κουζίνα του Pico. Επιπλέον, η διατήρηση και η προώθηση του τοπίου των αμπελώνων έχουν ενθαρρύνει την ανάπτυξη συμπληρωματικών επιχειρήσεων, όπως η αγροτική διαμονή, η εστίαση από το αγρόκτημα στο τραπέζι και οι πολιτιστικές εκδηλώσεις, προωθώντας μια πιο διαφοροποιημένη και ανθεκτική τοπική οικονομία. Είναι σημαντικό ότι αυτά τα οφέλη βασίζονται στην κοινότητα, διασφαλίζοντας ότι τα οικονομικά οφέλη από τον τουρισμό κυκλοφορούν στο νησί και υποστηρίζουν τη βιώσιμη ανάπτυξη που βασίζεται στην τοπική ταυτότητα και κληρονομιά.

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Η περίπτωση των αμπελώνων του νησιού Πίκο αποτελεί παράδειγμα της δυνατότητας ενσωμάτωσης της πολιτιστικής κληρονομιάς και του βιώσιμου τουρισμού για τη στήριξη της οικονομικής ανθεκτικότητας, της ενδυνάμωσης της κοινότητας και της προστασίας του περιβάλλοντος. Το αναγνωρισμένο από την UNESCO τοπίο των αμπελώνων, διαμορφωμένο από αιώνες παραδοσιακής αμπελοκαλλιέργειας με πέτρινους τοίχους (currais), χρησιμεύει τόσο ως ζωντανή πολιτιστική κληρονομιά όσο και ως καταλύτης για την τοπική ανάπτυξη μέσω του οινοτουρισμού. Η προώθηση της οινοπαραγωγής του Pico έχει τονώσει την αναβίωση των ιστορικών πρακτικών, την ανάπτυξη των μικρών επιχειρήσεων και την αύξηση της διεθνούς προβολής, ενισχύοντας την τουριστική ελκυστικότητα του νησιού και παράλληλα την περιφερειακή ταυτότητα. Όσον αφορά το μέλλον, η μελλοντική πορεία της παραγωγής κρασιού και του οινοτουρισμού στο Πίκο έγκειται στην ισορροπία μεταξύ ανάπτυξης και διατήρησης. Καθώς ο αριθμός των επισκεπτών συνεχίζει να αυξάνεται, τα ενδιαφερόμενα μέρη πρέπει να επενδύσουν σε στρατηγικές που προστατεύουν την αυθεντικότητα του τοπίου και τη βιωσιμότητα της βιομηχανίας κρασιού. Αυτό περιλαμβάνει την προώθηση του τουρισμού εκτός εποχής, τη διαφοροποίηση των εμπειριών πέρα από τις γευσιγνωσίες (π.χ. αγροτικά εργαστήρια και πολιτιστικά μονοπάτια) και την ενίσχυση της στήριξης προς τους τοπικούς παραγωγούς. Η ενσωμάτωση της ψηφιακής αφήγησης και των πράσινων πρακτικών, καθώς και η ισχυρότερη συνεργασία μεταξύ των δημόσιων φορέων και του ιδιωτικού τομέα, θα είναι ουσιαστικής σημασίας για τη διασφάλιση της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας αυτού του τοπίου πολιτιστικής κληρονομιάς. Η εμπειρία του Pico προσφέρει ένα πολύτιμο μοντέλο για άλλους προορισμούς που βασίζονται στην πολιτιστική κληρονομιά, καταδεικνύοντας πώς η παραδοσιακή γνώση και οι πρωτοβουλίες που καθοδηγούνται από την κοινότητα μπορούν να συμβάλουν σε μια πιο συμπεριληπτική και βιώσιμη τουριστική οικονομία.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Ερώτηση 1. Πώς συμβάλλει το παραδοσιακό τοπίο των αμπελώνων του νησιού Πίκο τόσο στη διατήρηση του πολιτισμού όσο και στην ανάπτυξη του τουρισμού;
- Ερώτηση 2. Ποια είναι τα κύρια οικονομικά οφέλη και οι προκλήσεις που σχετίζονται με την ανάπτυξη του οινοτουρισμού στο Πίκο και πώς επηρεάζουν τον τοπικό πληθυσμό;

- Ερώτηση 3. Με ποιους τρόπους μπορούν οι πρωτοβουλίες τουρισμού που βασίζονται στην πολιτιστική κληρονομιά, όπως αυτές στο Πίκο, να εξισορροπήσουν την αυθεντικότητα και τη βιωσιμότητα ενόψει της αυξανόμενης τουριστικής ζήτησης;

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

Albergaria, I., & Jacques, D. (2023). Οι αμπελώνες Pico και Santa Maria: «Ηρωική αμπελοκαλλιέργεια» στις Αζόρες. Στο Routledge Handbook of Cultural Landscape Practice (σσ. 409-416). Routledge.

Jordão, A. M., Correia, A. C., Martins, B., Romão, A., & Oliveira, B. (2024). Γενικές φυσικοχημικές παράμετροι, φαινολική σύνθεση και ποικιλιακή αρωματική δυναμική τριών κόκκινων ποικιλιών Vitis vinifera («Merlot», «Syrah» και «Saborinho») που καλλιεργούνται στο νησί Πίκο - Αρχιπέλαγος των Αζορών. *International Journal of Plant Biology*, 15(4), 1369-1390.

Quintela, J. A., Albuquerque, H., & Rodríguez, A. D. (2023). Atlantic Vineyards: Reflecting on the Wine tourism Potential of the Azores. (Οι αμπελώνες του Ατλαντικού: Προβληματισμός σχετικά με τις δυνατότητες του οινοτουρισμού στις Αζόρες.) *Turismo: Revista de Estudios de Turismo de Canarias y Macaronesia*, (12), 37-47.

Tiago, F., Fonseca, J., Chaves, D., & Borges-Tiago, T. (2021). Μια ματιά στην τριλογία: φαγητό, τουρισμός και πολιτιστική επιχειρηματικότητα. *Turismo sénior: Abordagens, sustentabilidade e boas práticas*, 10.

Σύνδεσμοι:

<https://www.youtube.com/watch?v=8EdJjXjXVfY>

Περίπτωση 2. Batana, Οικολογικό Μουσείο στο Rovinj, Κροατία

Πανεπιστήμιο του Ζάγκρεμπ, Κροατία – UniZg

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Το Οικολογικό Μουσείο Batana στο Ροβίνι της Κροατίας αντιπροσωπεύει μια πρωτοποριακή προσέγγιση για τη διατήρηση και την προώθηση της ναυτικής κληρονομιάς μέσω της συμμετοχής της κοινότητας και των οικολογικών-μουσειακών πρακτικών. Αφιερωμένο στο παραδοσιακό αλιευτικό σκάφος που είναι γνωστό ως batana, το μουσείο διαφυλάσσει τόσο τις υλικές όσο και τις άυλες πτυχές του ναυτικού πολιτισμού του Rovinj. Το Οικολογικό Μουσείο Batana, το οποίο έχει αναγνωριστεί από την UNESCO και διάφορους διεθνείς οργανισμούς πολιτιστικής κληρονομιάς, αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο οι τοπικές παραδόσεις μπορούν να ενσωματωθούν με καινοτόμο τρόπο στον βιώσιμο τουρισμό, την οικονομική ανάπτυξη και την πολιτιστική εκπαίδευση. Αυτή η περίπτωση προσφέρει σημαντικές πληροφορίες για τη διαχείριση των χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω στρατηγικών που βασίζονται στην κοινότητα και τη συμμετοχή.

Μαθησιακά αποτελέσματα (MA):

- MA1. Περιγραφή της πολιτιστικής και ιστορικής σημασίας του σκάφους batana και του ρόλου του στη διατήρηση των ναυτικών παραδόσεων στο Ροβίνι.
- MA2. Ανάλυση του αντίκτυπου των οικο-μουσεολογικών προσεγγίσεων στον βιώσιμο τουρισμό και στην τοπική οικονομική ανάπτυξη.
- MA3. Αξιολόγηση του ρόλου της συμμετοχής της κοινότητας στη διαφύλαξη και τη διαβίβαση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς.

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Το Οικολογικό Μουσείο Batana, το οποίο ιδρύθηκε το 2004, είναι το πρώτο του είδους του στην Κροατία και λειτουργεί ως κέντρο για τη διατήρηση του Batana – ενός παραδοσιακού αλιευτικού σκάφους με επίπεδο πυθμένα – και των συναφών ναυτικών παραδόσεων του Rovinj. Το έργο του μουσείου είναι εγγεγραμμένο στο Μητρώο Βέλτιστων Πρακτικών της UNESCO για τη Διαφύλαξη της ΑΠΚ της Ανθρωπότητας.

Το μουσείο αποτελείται από διάφορα αλληλένδετα στοιχεία: το Batana House (ένα κέντρο τεκμηρίωσης και ερμηνείας), το ναυπηγείο Mali Škver (όπου κατασκευάζονται παραδοσιακά σκάφη), θεματικές ρεγκάτες και φεστιβάλ, καθώς και διαδραστικές περιπατητικές και θαλάσσιες περιηγήσεις. Το μουσείο

βρίσκεται σε ένα παραδοσιακό σπίτι του 17ου αιώνα στο Rovinj, διατηρώντας τόσο την αρχιτεκτονική όσο και την πολιτιστική κληρονομιά. Οι εκθέσεις είναι πολύγλωσσες (διάλεκτος του Rovinj, κροατικά, ιταλικά), διασφαλίζοντας τη συμπερίληψη και τη διατήρηση της μειονοτικής γλώσσας.

Μέσω εκθέσεων πολυμέσων, οπτικοακουστικών ηχογραφήσεων και τοπικών συνεισφορών, το μουσείο καταγράφει τις δεξιότητες της ναυπηγικής, τη μουσική των ψαράδων του Rovinj (bitinada) και τα τοπικά έθιμα. Το Οικολογικό Μουσείο Batana ενσωματώνει ψηφιακά εργαλεία, όπως εφαρμογές για κινητά και εικονικές περιηγήσεις, για να βελτιώσει την προσβασιμότητα και τη συμμετοχή.

3. Ανάλυση περίπτωσης

Το Οικολογικό Μουσείο Batana ενσωματώνει με επιτυχία τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς με την τουριστική ανάπτυξη, δίνοντας έμφαση στην εκπαίδευση, τη συμμετοχικότητα και τη βιωσιμότητα. Η κατασκευή νέων σκαφών batana στο Mali Škver, μαζί με τις ρεγκάτες και τα φεστιβάλ, ενισχύει την τοπική χειροτεχνία και διατηρεί τις άυλες δεξιότητες. Εκδηλώσεις όπως η Ρεγκάτα Παραδοσιακών Σκαφών του Rovinj και οι θεματικές περιπάτες της Batana συνδέουν τους επισκέπτες με τη ζωντανή κληρονομιά.

Από οικονομική άποψη, το μουσείο υποστηρίζει τα τοπικά μέσα διαβίωσης μέσω του τουρισμού. Τα έσοδα από την πώληση εισιτηρίων, τις πολιτιστικές εκδηλώσεις και τη γαστρονομία υποστηρίζουν τη λειτουργία και την καινοτομία του μουσείου. Ο Σύλλογος Batana House προσφέρει παραδοσιακά γεύματα και χειροτεχνίες, συνδέοντας την κληρονομιά με τον βιωματικό τουρισμό. Ένα ειδικό κατάστημα με σουβενίρ προωθεί την τοπική χειροτεχνία και χρησιμεύει ως σημείο πληροφόρησης.

Σε κοινωνικό επίπεδο, το μουσείο προωθεί τη συμμετοχή της κοινότητας. Οι ντόπιοι ψαράδες και κάτοικοι συμμετέχουν ενεργά στην επιμέλεια των εκθεμάτων και στη διεξαγωγή εργαστηρίων για παραδοσιακές δεξιότητες, όπως η επιδιόρθωση διχτύων και το πλέξιμο σχοινιών. Οι πολιτιστικές δραστηριότητες του Κέντρου Εικαστικών Τεχνών Batana και τα κοινοτικά φεστιβάλ διασφαλίζουν τη διαγενεακή μετάδοση της ναυτικής γνώσης.

Το οικολογικό-μουσειακό μοντέλο του μουσείου δίνει έμφαση στην ενδυνάμωση της κοινότητας, στον διαπολιτισμικό διάλογο και στη διεθνή συνεργασία. Είναι μέλος διαφόρων ευρωπαϊκών δικτύων θαλάσσιας κληρονομιάς και συμμετέχει σε έργα όπως το Adriatic PorTLand και το Sea Beyond, προωθώντας τη βιωσιμότητα των ωκεανών και την εκπαιδευτική προσέγγιση. Τα βραβεία από

κροατικά και ευρωπαϊκά ιδρύματα πολιτιστικής κληρονομιάς επιβεβαιώνουν την επιτυχία του.

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Το Οικολογικό Μουσείο Batana αποτελεί παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο τα ιδρύματα πολιτιστικής κληρονομιάς που βασίζονται στην κοινότητα μπορούν να προωθήσουν τον βιώσιμο τουρισμό, την οικονομική ανάπτυξη και τη διατήρηση του πολιτισμού. Με την ενσωμάτωση της παραδοσιακής ναυτικής γνώσης σε διαδραστικά και εκπαιδευτικά προγράμματα, το μουσείο ενισχύει την πολιτιστική ταυτότητα του Rovinj, ενώ παράλληλα αναδεικνύεται ως πρότυπο για τις διεθνείς βέλτιστες πρακτικές στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι μελλοντικές προσπάθειες θα επικεντρωθούν στην ενίσχυση της ψηφιακής συμμετοχής, στην επέκταση της διασυνοριακής συνεργασίας και στη συνέχιση της ενσωμάτωσης της θαλάσσιας κληρονομιάς στις στρατηγικές παράκτιας ανάπτυξης μέσω έργων όπως το Adriatic PorTLand.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Ερώτηση 1. Πώς διατηρεί και προωθεί το Οικολογικό Μουσείο Batana τη ναυτική κληρονομιά του Rovinj;
- Ερώτηση 2. Με ποιους τρόπους το οικο-μουσαιολογικό μοντέλο του μουσείου συμβάλλει στον βιώσιμο τουρισμό και στην τοπική οικονομική ανάπτυξη;
- Ερώτηση 3. Πώς μπορεί η συμμετοχή της κοινότητας να ενισχύσει τη διατήρηση και τη μετάδοση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς σε τουριστικά περιβάλλοντα;

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

<https://www.batana.org/en/home/>

<https://ΑΠΚ.unesco.org/en/BSP/community-project-of-safeguarding-the-living-culture-of-rovinj-rovigno-the-batana-ecomuseum-01098>

Περίπτωση 3. Παλιό χωριό Kumrovec

Πανεπιστήμιο του Ζάγκρεμπ, Κροατία – UniZg

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Το Μουσείο Staro Selo Kumrovec, ένα εθνογραφικό μουσείο ανοιχτού χώρου στο Hrvatsko Zagorje της Κροατίας, αποτελεί παράδειγμα της θετικής επίδρασης του τουρισμού πολιτιστικής κληρονομιάς στη διατήρηση του πολιτισμού, την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή. Με τη διαφύλαξη της υλικής και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, το μουσείο υποστηρίζει την τοπική ταυτότητα, διατηρεί τις παραδοσιακές χειροτεχνίες και προωθεί τη συμμετοχή της κοινότητας. Από οικονομική άποψη, οι πρωτοβουλίες τουρισμού πολιτιστικής κληρονομιάς τονώνουν τις τοπικές επιχειρήσεις, τις αγορές χειροτεχνίας και τις πρακτικές βιώσιμου τουρισμού. Η συμμετοχή της κοινότητας μέσω διαδραστικών εργαστηρίων ενισχύει την τοπική υπερηφάνεια και διασφαλίζει τη διαγενεακή μεταφορά γνώσεων. Αυτή η περίπτωση πραγματεύεται τη σημασία της διατήρησης της αυθεντικότητας κατά την ανάπτυξη του τουρισμού.

Μαθησιακά αποτελέσματα (ΜΑ):

- ΜΑ1. Εξηγήστε τη σημασία του Μουσείου Staro Selo Kumrovec στη διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας του Hrvatsko Zagorje.
- ΜΑ2. Ανάλυση των οικονομικών επιπτώσεων των πρωτοβουλιών τουρισμού πολιτιστικής κληρονομιάς στην τοπική ανάπτυξη και τις παραδοσιακές χειροτεχνίες.
- ΜΑ3. Αξιολόγηση των στρατηγικών συμμετοχής της κοινότητας που χρησιμοποιεί το Staro Selo Kumrovec για την προώθηση της κοινωνικής συνοχής και της βιωσιμότητας.

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Το Staro Selo Kumrovec βρίσκεται στο Hrvatsko Zagorje, μια ιστορικά και πολιτιστικά πλούσια περιοχή της βορειοδυτικής Κροατίας, γνωστή για τη χαρακτηριστική παραδοσιακή αρχιτεκτονική της και τα αγροτικά έθιμά της που διατηρήθηκαν μέχρι τα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ού αιώνα. Το Staro Selo Kumrovec, το οποίο ιδρύθηκε ως εθνογραφικό μουσείο ανοιχτού χώρου, έχει διατηρήσει και αποκαταστήσει παραδοσιακά ξύλινα και πέτρινα σπίτια, αγροτικά κτίρια και εργαστήρια τεχνιτών.

Το μουσείο χρησιμεύει ως ζωντανή αναπαράσταση της περιφερειακής αγροτικής ζωής και της παραδοσιακής χειροτεχνίας, αναδεικνύοντας πρακτικές

όπως η υφαντουργία, η σιδηρουργία και η κεραμική. Εμπλέκει ενεργά τους ντόπιους τεχνίτες σε εκθέσεις και διαδραστικά εργαστήρια με στόχο τη διατήρηση αυτών των παραδοσιακών δεξιοτήτων. Από την ίδρυσή του, το μουσείο έχει αναδειχθεί σε σημαντικό πολιτιστικό αξιοθέατο, ενισχύοντας τον τοπικό τουρισμό και τις οικονομικές δραστηριότητες μέσω πρωτοβουλιών όπως το Κέντρο Παραδοσιακών Τεχνών και Δεξιοτήτων (ιδρύθηκε το 2007) και το βραβευμένο έργο CRAFTATTRACT.

3. Ανάλυση περίπτωσης

Το Μουσείο Staro Selo Kumrovec ενσωματώνει με επιτυχία τη διατήρηση του πολιτισμού με την οικονομική και κοινοτική ανάπτυξη. Βασικές πολιτιστικές πρωτοβουλίες, όπως η έκθεση «Παραδοσιακή αρχιτεκτονική του Hrvatsko Zagorje», εκπαιδεύουν τόσο τους επισκέπτες όσο και τους τοπικούς ενδιαφερόμενους φορείς σχετικά με τις ιστορικές τεχνικές δόμησης, ενθαρρύνοντας τη σύγχρονη εφαρμογή αυτών των μεθόδων. Επιπλέον, τα διαδραστικά εργαστήρια του μουσείου, όπως τα «Χάρτινα λουλούδια» και «Κατασκευή χτενών», δίνουν έμφαση στην άυλη κληρονομιά, διευκολύνοντας την πρακτική συμμετοχή και τη διαγενεακή ανταλλαγή γνώσεων.

Από οικονομική άποψη, το μουσείο συμβάλλει σημαντικά στην τοπική ευημερία, προσελκύοντας χιλιάδες επισκέπτες ετησίως. Ο τουρισμός πολιτιστικής κληρονομιάς έχει ενισχύσει τη ζήτηση για τοπικά καταλύματα, χειροποίητα προϊόντα και υπηρεσίες φιλοξενίας. Μέσω πρωτοβουλιών όπως το έργο CRAFTATTRACT, η παραδοσιακή χειροτεχνία έχει γίνει ζωτικής σημασίας οικονομικό πλεονέκτημα, υποστηριζόμενη από συνεργασίες με διεθνή πολιτιστικά ιδρύματα όπως το Φόρουμ Σλαβικών Πολιτισμών ή το εθνικό Croatia Nostra. Τα αναμνηστικά, όπως τα παραδοσιακά παιχνίδια, η κεραμική και οι φιγούρες από μελόψωμο, που δημιουργούνται μέσω των πρωτοβουλιών του μουσείου, έχουν ενισχύσει περαιτέρω την αναγνώριση της περιοχής και την οικονομική ζωτικότητα.

Ο κοινωνικός αντίκτυπος του μουσείου είναι βαθύς, όπως αποδεικνύεται από τα εργαστήρια που έχουν σχεδιαστεί ειδικά για τη συμμετοχή των τοπικών οικογενειών, των σχολείων και των κοινοτικών ομάδων. Προγράμματα όπως «Τα πασχαλινά αυγά της γιαγιάς μου», «Από το σιτάρι στο ψωμί» και «Φτιάξε τη δική σου κούκλα» συνδυάζουν αποτελεσματικά την εκπαίδευση, την πολιτιστική υπερηφάνεια και τη σύνδεση μεταξύ των γενεών. Αυτή η ολοκληρωμένη συμμετοχή της κοινότητας προάγει μια βαθύτερη αίσθηση ιδιοκτησίας και υπερηφάνειας μεταξύ των κατοίκων της περιοχής, ενισχύοντας

την κοινωνική συνοχή και διασφαλίζοντας τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των πολιτιστικών παραδόσεων.

Πρακτικά, το Staro Selo Kumrovec παρέχει ένα αναπαραγώγιμο μοντέλο που δίνει έμφαση στη διαδραστική εκπαίδευση, τις συνεργατικές συμπράξεις και την προσαρμοστική επαναχρησιμοποίηση των κτιρίων πολιτιστικής κληρονομιάς για άλλες περιοχές που στοχεύουν στην αξιοποίηση των πόρων τουρισμού πολιτιστικής κληρονομιάς τους.

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Το Μουσείο Staro Selo Kumrovec αποτελεί παράδειγμα της αποτελεσματικής ενσωμάτωσης της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς με την οικονομική και κοινωνική πρόοδο. Με τη διαφύλαξη τόσο της υλικής όσο και της άυλης κληρονομιάς, το μουσείο ενισχύει την πολιτιστική ταυτότητα του Hrvatsko Zagorje, υποστηρίζει την τοπική οικονομική ανάπτυξη και ενδυναμώνει τους δεσμούς της κοινότητας μέσω της ενεργού συμμετοχής. Η προσέγγιση του μουσείου προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες για τη διατήρηση της αυθεντικότητας της κληρονομιάς, ανταποκρινόμενη παράλληλα στο αυξημένο τουριστικό ενδιαφέρον. Η μελλοντική επιτυχία εξαρτάται από την ισορροπημένη τουριστική ανάπτυξη, τη διατήρηση της αυθεντικότητας των παραδοσιακών πρακτικών και την επέκταση των εκπαιδευτικών και συμμετοχικών εμπειριών για τη διασφάλιση της βιώσιμης ανάπτυξης και της πολιτιστικής συνέχειας.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Ερώτηση 1. Πώς διατηρεί το Μουσείο Staro Selo Kumrovec την πολιτιστική ταυτότητα και τις παραδοσιακές πρακτικές του Hrvatsko Zagorje;
- Ερώτηση 2. Ποιες οικονομικές ευκαιρίες και προκλήσεις προκύπτουν από τις δραστηριότητες τουρισμού πολιτιστικής κληρονομιάς στο Staro Selo Kumrovec;
- Ερώτηση 3. Πώς μπορούν οι διαδραστικές πρωτοβουλίες της κοινότητας στο Staro Selo Kumrovec να συμβάλουν στη βιώσιμη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς και στη συνοχή της κοινότητας;

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

Παλιό χωριό Kumrovec - Μουσείο:

<https://www.mss.mhz.hr/en/stranica/o-muzeju>

ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 4. Τελετουργικό συλλογής τριαντάφυλλων και φεστιβάλ τριαντάφυλλων

PAX Rhodophica, Βουλγαρία - PAX

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Το τελετουργικό της συλλογής τριαντάφυλλων και το Φεστιβάλ Τριαντάφυλλου είναι ένα εξαιρετικό παράδειγμα της αξίας της πολιτιστικής κληρονομιάς στον τουρισμό. Είναι βαθιά ριζωμένο στη βουλγαρική παράδοση, προσελκύει τουρίστες και τονώνει την τοπική οικονομία μέσω της παραγωγής ροδέλαιου. Το τελετουργικό ενισχύει την κοινότητα, προωθεί τη διαπολιτισμική ανταλλαγή και συνδέεται με τη βιώσιμη γεωργία. Δείχνει πώς η πολιτιστική κληρονομιά μπορεί να ενσωματωθεί στον τουρισμό, παρέχοντας οικονομικά και κοινωνικά οφέλη.

Μαθησιακά αποτελέσματα:

Το τελετουργικό της συλλογής τριαντάφυλλων και το Φεστιβάλ Τριαντάφυλλου είναι το κλειδί για την κατανόηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και της ταυτότητας της Κοιλάδας των Τριαντάφυλλων, καταδεικνύοντας πώς οι τουριστικές πρακτικές μπορούν να διατηρήσουν και να προωθήσουν τις παραδόσεις. Από οικονομική άποψη, το τελετουργικό αναδεικνύει τη σημασία του τουρισμού για την τοπική οικονομία μέσω της παραγωγής ροδέλαιου και της δημιουργίας θέσεων εργασίας που σχετίζονται με τη βιώσιμη γεωργία. Ο κοινωνικός αντίκτυπος του τελετουργικού εκφράζεται στην ενίσχυση της κοινότητας και στην προώθηση της διαπολιτισμικής ανταλλαγής, με τις πρακτικές βιώσιμου τουρισμού να συμβάλλουν στην ευημερία των κατοίκων της περιοχής. Το τελετουργικό τονίζει τη σημασία της βιώσιμης γεωργίας για την προστασία του περιβάλλοντος και τις ευκαιρίες για την ενσωμάτωση βιώσιμων πρακτικών στις τουριστικές δραστηριότητες. Το Φεστιβάλ του τριαντάφυλλου και η συγκομιδή τριαντάφυλλων είναι ένα μοντέλο για την ενσωμάτωση του πολιτισμού και του τουρισμού, παρέχοντας οικονομικά και κοινωνικά οφέλη, διατηρώντας παράλληλα τις παραδόσεις και προωθώντας τη βιώσιμη ανάπτυξη.

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Το Φεστιβάλ του Τριαντάφυλλου, μια γιορτή αφιερωμένη στο βουλγαρικό τριαντάφυλλο για την παραγωγή ροδέλαιου, είναι μια αγαπημένη παράδοση στην Κοιλάδα του Τριαντάφυλλου, η οποία περιλαμβάνει πόλεις όπως το

Καζάνλακ και το Κάρλοβο. Το φεστιβάλ, το οποίο ξεκίνησε το 1903 με φιλανθρωπικούς σκοπούς, έχει εξελιχθεί σε μια εθνικά και διεθνώς αναγνωρισμένη εκδήλωση, η οποία προσελκύει ιδιαίτερα τουρίστες από την Ιαπωνία. Αναδεικνύει τη σημασία του Rosa Damascena, ενός λουλουδιού που έχει διαμορφώσει την οικονομία και τον πολιτισμό της περιοχής από τον 17ο αιώνα, χάρη στο μοναδικό κλίμα και το έδαφός της, τα οποία παράγουν εξαιρετικά πολύτιμο ροδέλαιο.

Κεντρικό στοιχείο του φεστιβάλ είναι το τελετουργικό της Συλλογής Τριαντάφυλλων και το Φεστιβάλ Τριαντάφυλλου, μια βασική εκδήλωση κατά τη διάρκεια της Κυριακής, που αποτελεί το αποκορύφωμα. Αυτό το τελετουργικό αναδεικνύει την παραδοσιακή διαδικασία συλλογής τριαντάφυλλων, με παραδοσιακές φορεσιές, χορούς και γευσιγνωσία λικουδιών με βάση το τριαντάφυλλο. Το φεστιβάλ περιλαμβάνει επίσης επιδείξεις παραγωγής ροδέλαιου («Rosavarene») και την εκλογή μιας Βασίλισσας των Τριαντάφυλλων, που συμβολίζει την ομορφιά και την κληρονομιά της περιοχής. Στο Κάρλοβο πραγματοποιούνται παρόμοιες γιορτές, με τελετουργίες, λαογραφία και εκθέσεις, που τονίζουν περαιτέρω την πολιτιστική σημασία του τριαντάφυλλου. Η Κοιλάδα των Τριαντάφυλλων αποτελεί μαρτυρία της συμβιωτικής σχέσης μεταξύ φύσης, πολιτισμού και εμπορίου, με το Rosa Damascena ως το διαχρονικό σύμβολό της.





Πηγή:

https://www.valeross.com/images/kazanlak_praznik_rozata/

«Ο διαγωνισμός "Queen Rose", ένα από τα κυριότερα σημεία του φεστιβάλ από το 1963, προσθέτει λάμψη και πολιτιστική εκπροσώπηση, με την επιλεγμένη βασίλισσα να γίνεται πρεσβευτής της πόλης. Η καρναβαλική πομπή, με περισσότερους από 5.000 συμμετέχοντες, αναδεικνύει την ιστορία και τον πολιτισμό της Κοιλιάδας των Τριαντάφυλλων, ενισχύοντας την τοπική υπερηφάνεια και προσελκύοντας τουρίστες. Το φεστιβάλ καταδεικνύει τις δυνατότητες του πολιτιστικού τουρισμού να προωθήσει την οικονομική ανάπτυξη και να διατηρήσει την κληρονομιά, αλλά είναι σημαντικό να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα μέσω του υπεύθυνου τουρισμού, της προστασίας του περιβάλλοντος και της στήριξης των τοπικών κοινοτήτων. Οι μελλοντικές πρωτοβουλίες θα πρέπει να επικεντρωθούν στη γνησιότητα, στη διαχείριση της τουριστικής ροής και στην ενδυνάμωση των τοπικών κοινοτήτων.

3. Ανάλυση περίπτωσης

Η Συλλογή Τριαντάφυλλων και το Φεστιβάλ Τριαντάφυλλου είναι το κλειδί για τη διατήρηση και τη διάδοση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Κοιλιάδας των Τριαντάφυλλων, με τη «Συλλογή Τριαντάφυλλων» να είναι μια ζωντανή πρακτική, απόδειξη των παραδόσεων και της ταυτότητας της περιοχής. Το εθνογραφικό συγκρότημα «Damascena» αποτελεί εξαιρετικό παράδειγμα κοινωνικοποίησης της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, παρουσιάζοντας την ιστορία του τριαντάφυλλου και τη διαδικασία παραγωγής ροδέλαιου σε ένα ευρύ κοινό. Το Φεστιβάλ του Τριαντάφυλλου, το οποίο έχει γίνει παράδοση, τονώνει την τοπική οικονομία και προωθεί τη διαπολιτισμική ανταλλαγή μέσω διαγωνισμών και καρναβαλικών πομπών. Η βιωσιμότητα είναι μια σημαντική πτυχή, με έμφαση στον υπεύθυνο τουρισμό και την προστασία του περιβάλλοντος. Η ενσωμάτωση του πολιτισμού και του τουρισμού οδηγεί σε οικονομικά και κοινωνικά οφέλη, διατηρώντας παράλληλα τις παραδόσεις.

Έχουν δημιουργηθεί καταστήματα με αναμνηστικά και ηλεκτρονικά καταστήματα, και το «Damascena» προσφέρει ένα ολοκληρωμένο τουριστικό προϊόν με διαμονή, φαγητό και αξιοθέατα. Το παράδειγμα είναι επιτυχές σε εθνικό επίπεδο για την ανάπτυξη βιώσιμου τουρισμού, ο οποίος ωφελεί τις τοπικές κοινότητες και προσελκύει τουρίστες. Το Μουσείο Τριαντάφυλλου και η εικονική περιήγηση συμβάλλουν επίσης στην εκπαιδευτική αξία της περιοχής.

Ένα καλό παράδειγμα κοινωνικοποίησης της πρακτικής της συλλογής και της απόσταξης τριαντάφυλλων είναι το οργανωμένο παραδοσιακό Φεστιβάλ Τριαντάφυλλου, το Μουσείο Τριαντάφυλλου και το εθνογραφικό συγκρότημα «Damascena». Η «Damascena» είναι το πρώτο ιδιωτικό αποστακτήριο τριαντάφυλλου στη Βουλγαρία, το οποίο ιδρύθηκε το 1991 στο χωριό Skobelevo, στην Κοιλάδα των Τριαντάφυλλων. Συνδυάζει την παραγωγή ροδέλαιου υψηλής ποιότητας με ένα πολιτιστικό και τουριστικό κέντρο. Είναι μοναδικό στην ενσωμάτωση της τέχνης μέσω τοιχογραφιών που απεικονίζουν την ιστορία του τριαντάφυλλου και του «Ναού του Τριαντάφυλλου». Προσφέρει εκπαιδευτικές περιηγήσεις σχετικά με τη διαδικασία παραγωγής, καθώς και διάφορα αξιοθέατα: εστιατόρια, ένα βιοπάρκο, καταστήματα καλλυντικών και αιθέριων ελαίων. Η «Damascena» συμβάλλει στον περιφερειακό τουρισμό και την οικονομία, παρουσιάζοντας το βουλγαρικό τριαντάφυλλο στην παγκόσμια αγορά.

Το ετήσιο Φεστιβάλ Τριαντάφυλλου στο Καζανλάκ διοργανώνεται εδώ και πάνω από εκατό χρόνια και το παραδοσιακό τελετουργικό «Συλλογή και Απόσταξη Τριαντάφυλλου» έχει κερδίσει διεθνή αναγνώριση. Ο δήμος του Καζανλάκ έχει ενσωματώσει πρακτικά και όμορφα πολιτικές για τη διατήρηση στοιχείων της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς στις πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης και γεωργίας του. Για παράδειγμα, σύμφωνα με μια ενδιάμεση αξιολόγηση του Σχεδίου Ανάπτυξης του Δήμου Kazanlak για την περίοδο 2014-2020, το Φεστιβάλ Τριαντάφυλλου τα τελευταία χρόνια έχει χρηματοδοτηθεί εξ ολοκλήρου από ιδιώτες επενδυτές. Ο δήμος συμμετέχει σε πολυάριθμες τουριστικές εκθέσεις και εκδηλώσεις και εργάζεται επιμελώς για τη διαφήμιση και την προώθηση του τουριστικού προϊόντος «Η Κοιλάδα των Τριαντάφυλλων και των Θρακών Βασιλέων», με στόχο την ανάπτυξη περισσότερων ευκαιριών για εναλλακτικό τουρισμό, συνδυάζοντας πολιτιστικές, ιστορικές, φεστιβαλικές, αγροτικές και οικολογικές πτυχές, γεγονός που προσελκύει πιο εύπορους τουρίστες και αποφέρει οικονομικά οφέλη για την ανάπτυξη της περιοχής.

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Ο βαθύς αντίκτυπος της Rosa Damascena στον τοπικό πληθυσμό της Κοιλιάδας των Τριαντάφυλλων της Βουλγαρίας είναι αναμφισβήτητος, πυροδοτώντας μια σειρά από κοινωνικούς, οικονομικούς και πολιτιστικούς μετασχηματισμούς που αναδιαμόρφωσαν τον τρόπο ζωής τους. Η ραγδαία ανάπτυξη της παραγωγής ροδέλαιου προκάλεσε μια στροφή προς την αστική μόδα, ακόμη και σε απομακρυσμένα χωριά, αντανακλώντας έναν ευρύτερο κοινωνικό εκσυγχρονισμό. Τα παραδοσιακά χειροτεχνήματα, όπως η χαλκοτεχνία, η επιδιόρθωση, η κατασκευή βαρελιών και η καλαθοποιία, άνθισαν, προσαρμοζόμενα στις απαιτήσεις της αναπτυσσόμενης βιομηχανίας. Επιπλέον, το εμπόριο ροδέλαιου επηρέασε διακριτικά και άλλους τομείς, όπως το εμπόριο χρυσού, την εικονογραφία, τη ξυλουργική και την αρχιτεκτονική, αφήνοντας ανεξίτηλο σημάδι στο καλλιτεχνικό και δομικό τοπίο της περιοχής. Η επιρροή του τριαντάφυλλου επεκτάθηκε πέρα από το πρακτικό, εμπνέοντας έναν πλούσιο θησαυρό τραγουδιών, ποίησης και μυθιστορημάτων που εξυμνούσαν την ομορφιά και τη σημασία του. Η διεθνής εμβέλεια των μεγάλων εταιρειών εμπορίας ροδέλαιου εισήγαγε νέες πολιτιστικές τάσεις και εθιμοτυπία, καλλιεργώντας μια κοσμοπολίτικη ατμόσφαιρα. Ακόμη και τα καθιερωμένα τοπικά χειροτεχνήματα, όπως η κατασκευή χαλιών, υπέστησαν μια μεταμόρφωση εμπνευσμένη από το τριαντάφυλλο. Εμφανίστηκε ένα νέο στυλ ύφανσης χαλιών και κουβερτών, γνωστό ως «alishta», με τα ροδοειδή στολίδια να αποτελούν το επίκεντρο των σχεδίων. Οι γαστρονομικές παραδόσεις αγκάλιασαν επίσης το τριαντάφυλλο, δημιουργώντας το δημοφιλές «gyulona rakia», ένα αλκοολούχο ποτό που παρασκευάζεται από υποπροϊόντα τριαντάφυλλου, και τη μαρμελάδα τριαντάφυλλου, μια γλυκιά λιχουδιά που παρασκευάζεται από βρασμένα ροδοπέταλα και ζάχαρη. Αυτές οι γαστρονομικές δημιουργίες απέκτησαν δημοτικότητα τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Στην ουσία, η Rosa Damascena δεν καλλιεργούσε μόνο τριαντάφυλλα. Καλλιεργούσε μια πολιτιστική αναγέννηση, ενσωματώνοντας τον εαυτό της στον ίδιο τον ιστό της ταυτότητας της Κοιλιάδας των Τριαντάφυλλων. Η διαρκής κληρονομιά του τριαντάφυλλου είναι εμφανής σε κάθε πτυχή της τοπικής ζωής, από τη μόδα και τη χειροτεχνία μέχρι την τέχνη και τη γαστρονομία.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Πολιτιστική κληρονομιά και τουρισμός: «Η συλλογή τριαντάφυλλων και το Φεστιβάλ Τριαντάφυλλου» και η επιτυχής ενσωμάτωση της πολιτιστικής

κληρονομιάς στον τουρισμό - οικονομικά και κοινωνικά οφέλη για την περιοχή της Κοιλάδας των Τριαντάφυλλων.

- Οικονομικός αντίκτυπος της παραγωγής ροδέλαιου: Η οικονομική σημασία της παραγωγής ροδέλαιου στο πλαίσιο του Φεστιβάλ του Τριαντάφυλλου και των σχετικών δραστηριοτήτων. Ο αντίκτυπος του κλάδου στην τοπική κοινότητα και οικονομία.
- Βιωσιμότητα και υπεύθυνος τουρισμός: Βιωσιμότητα της πρακτικής, του Φεστιβάλ Τριαντάφυλλου και των σχετικών τουριστικών δραστηριοτήτων. Μέτρα για υπεύθυνο τουρισμό και προστασία του περιβάλλοντος.
- Κοινωνικός και πολιτιστικός μετασχηματισμός: Αντίκτυπος στην κοινοτική ζωή, τις παραδοσιακές χειροτεχνίες, την τέχνη, τη γαστρονομία και τα κοινωνικά έθιμα.
- Μάρκετινγκ και προώθηση του πολιτιστικού τουρισμού: Στρατηγικές μάρκετινγκ και προώθησης, όπως η συμμετοχή σε τουριστικές εκθέσεις και η ανάπτυξη του εμπορικού σήματος «Κοιλάδα των τριαντάφυλλων και των Θρακών βασιλέων», για την προσέλκυση τουριστών και την προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής.

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

K. Zarev, «Bulgarian Rose Production and Traditional Culture», Kazanlak, 2008, σσ. 85-98. (στα βουλγαρικά)

<https://www.unesco-centerbg.org/wp-content/uploads/2020/02/Narychnik-2-final3.pdf>

<https://www.rosefestivalkazanlak.com/rosa-damascena-importance>

<https://bulgarianrose.nl/en/pages/het-ritueel>

<https://www.muzei-kazanlak.org>

<https://routes.e-tours.bg/en/place/praznik-na-rozata-i-rozobera>

Βίντεο: <https://youtu.be/MD06ngrZvDs>

Κεφάλαιο 5. Διαχείριση της διατήρησης και της προστασίας της ΑΠΚ

ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 1. Βεćarac, μορφή μουσικής κληρονομιάς από τη Σλαβονία, τη Μπαράνια και το Σρίγιεμ

Πανεπιστήμιο του Ζάγκρεμπ, Κροατία – UniZg

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Το Βεćarac, μια παραδοσιακή φωνητική-οργανική μουσική μορφή από τη Σλαβονία, τη Μπαράνια και το Σρίγιεμ, ενσαρκώνει μια ζωντανή και χιουμοριστική έκφραση της κοινοτικής ζωής, της ταυτότητας και της προφορικής δημιουργικότητας. Χαρακτηριζόμενο από πνευματώδεις, συχνά αυτοσχεδιαστικούς στίχους γεμάτους μεταφορές και κοινωνικό σχολιασμό, το bećarac διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στους κοινοτικούς εορτασμούς και στη διαγενεακή μεταφορά γνώσης.

Αναγνωρισμένος από την UNESCO ως άυλη πολιτιστική κληρονομιά, ο bećarac έχει βρει ένα σύγχρονο σπίτι στο Κέντρο Ερμηνείας Μουσείου Βεćarac της Pleternica, το οποίο χρησιμοποιεί καινοτόμα μέσα για τη διατήρηση και την προώθηση αυτής της δυναμικής κληρονομιάς. Αυτή η περίπτωση προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με τη διαφύλαξη των προφορικών παραδόσεων και τη χρήση κέντρων ερμηνείας για την πολιτιστική εκπαίδευση και τη συμμετοχή της κοινότητας.

Μαθησιακά αποτελέσματα (ΜΑ):

- ΜΑ1. Εξήγηση της πολιτιστικής και ιστορικής σημασίας του bećarac στις περιοχές της Σλαβονίας, της Μπαράντζα και του Σρίγιεμ.
- ΜΑ2. Ανάλυση του ρόλου των κέντρων ερμηνείας και των ψηφιακών εργαλείων στη διατήρηση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς.
- ΜΑ3. Αξιολόγηση στρατηγικών για τη διασφάλιση της διαγενεακής μετάδοσης των παραδοσιακών τεχνών του θεάματος.

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Το Βεćarac είναι μια μορφή παραδοσιακής μουσικής που συνδυάζει φωνητικά και ορχηστρικά στοιχεία, η οποία συνήθως εκτελείται σε κοινωνικές συγκεντρώσεις, όπως γάμους και φεστιβάλ στη Σλαβονία, τη Μπαράνια και το

Σρίγιεμ. Χαρακτηρίζεται από χιουμοριστικούς, συχνά σεξουαλικά φορτισμένους στίχους και συνήθως εκτελείται σε μορφή ερωτήσεων και απαντήσεων με ομαδική συνοδεία σε λαϊκά όργανα. Το όνομα bećarac προέρχεται από την τουρκική λέξη «bekar», που σημαίνει εργένης, αντικατοπτρίζοντας τη σύνδεση της μορφής με τη νεανική ενέργεια και τη γιορτή (Bećarac – φωνητικό-οργανικό τραγούδι, 2024).

Οι παραστάσεις συνήθως περιλαμβάνουν αυθόρμητη και διαδραστική δημιουργία στίχων, με θέμα τα τρέχοντα γεγονότα ή τα άτομα που είναι παρόντα. Ιστορικά, το bećarac χρησίμευε ως μέσο τόσο για ψυχαγωγία όσο και για κοινωνική κριτική, διατηρώντας τη σημασία του σε αγροτικό και αστικό περιβάλλον μέσω λαογραφικών ομάδων και φεστιβάλ. Το 2011, καταχωρήθηκε στον Αντιπροσωπευτικό Κατάλογο της UNESCO για την Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά της Ανθρωπότητας, επιβεβαιώνοντας τη σημασία του τόσο σε εθνικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο (Υπουργείο Πολιτισμού και Μέσων Ενημέρωσης της Δημοκρατίας της Κροατίας, 2024). Το bećarac ενώνει και χρησιμεύει ως το κύριο στοιχείο ταυτότητας για όλους τους Šokci – μια κροατική εθνοτική ομάδα – στην περιοχή που περιλαμβάνει τρία κράτη: την Κροατία, την Ουγγαρία και τη Σερβία. Η διατήρηση της τοπικής ταυτότητας είναι ένας από τους έμμεσους στόχους του Αντιπροσωπευτικού Καταλόγου της UNESCO για την Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά της Ανθρωπότητας. Μετά την εγγραφή του στον Αντιπροσωπευτικό κατάλογο της UNESCO, το bećarac είχε υπερβεί τα περιφερειακά και εθνικά σύνορα: έγινε κοινή πολιτιστική πρακτική που προωθεί τη υπερεθνική αλληλεγγύη συνδέοντας τις μειονοτικές ομάδες που το θεωρούν μέρος της κληρονομιάς τους (Dimšić, 2022, σ. 35). Επίσης, παρακίνησε τα μέλη της ομάδας να συμμετέχουν σε δραστηριότητες διατήρησης μέσω της καταγραφής, της συλλογής, της αρχειοθέτησης και της προστασίας των πολιτιστικών πρακτικών τους. Μέσω αυτών των δραστηριοτήτων, οι κροατικές ομάδες από άλλες χώρες συνδέονται, επικοινωνούν και μοιράζονται καλές πρακτικές για τη διατήρηση της κληρονομιάς τους.

Το 2012, έναν χρόνο μετά την εγγραφή του στον κατάλογο της UNESCO, διοργανώθηκε στη Babina Greda το πρώτο Bećarfest. Το Bećarfest είναι μια πολιτιστική εκδήλωση όπου ομάδες τραγουδιστών από την ανατολική Κροατία ανταγωνίζονται στην εκτέλεση του bećarac. Οι στίχοι του bećarac που αναφέρονται σε σύγχρονα γεγονότα και θέματα, μαζί με άλλα στοιχεία, αξιολογούνται στο φεστιβάλ, σύμφωνα με τη συμμόρφωσή τους με τα κύρια χαρακτηριστικά του bećarac. Εκτός από το φεστιβάλ, ιδρύονται επίσης θεματικά μουσεία και πολιτιστικά κέντρα και διοργανώνονται ορισμένες εκδηλώσεις, με

στόχο τη διατήρηση αυτού του πολιτιστικού αγαθού ζωντανού και την αποφυγή της εξάλειψής του (Dimšić, 2022, σσ. 35-40)

Η πόλη της Pleternica έχει ηγηθεί αρκετών πρωτοβουλιών για τη διατήρηση και την προώθηση του bečarac, κυρίως μέσω του Κέντρου Ερμηνείας του Μουσείου Bečarac. Άλλα περιφερειακά έργα περιλαμβάνουν τη διασυνοριακή Πολιτιστική Διαδρομή Bečarac και Ganga και την πρωτοβουλία World of Graševina. Αυτά τα έργα αποτελούν παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο οι τοπικές κοινότητες μπορούν να διαφυλάξουν την άυλη κληρονομιά μέσω συμμετοχικών και καινοτόμων προσεγγίσεων.

3. Ανάλυση περίπτωσης

Το έργο Bečarac στην Pleternica ξεκίνησε το 2017 από τη Κροατική Βιβλιοθήκη και Αίθουσα Ανάγνωσης της Pleternica. Κύριος σκοπός του ήταν η καταγραφή και η διατήρηση της ΑΠΚ. Το έργο αποτελούνταν από 7 φάσεις. Στην 1^η φάση, η έρευνα διεξήχθη το 2017 και δημιουργήθηκε μια βάση δεδομένων στον ιστότοπο της Κροατικής Βιβλιοθήκης και Αίθουσας Ανάγνωσης Pleternica. Πραγματοποιήθηκαν εργαστήρια για το bečarac για παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας, μέσω των οποίων δημιουργήθηκαν φυλλάδια για την ανάπτυξη του λειτουργικού γραμματισμού μεταξύ των παιδιών σχετικά με την παραδοσιακή μουσική και την ενίσχυση της προσωπικής και εθνικής ταυτότητας (Κροατική βιβλιοθήκη και αίθουσα ανάγνωσης Pleternica). Η 2^η φάση επικεντρώθηκε στη δημιουργία μιας εφαρμογής που ήταν συμβατή με το σύστημα κινητού τηλεφώνου/τάμπλετ, η οποία ονομάζεται Baza bečaraca. Παρουσιάστηκε στο κοινό το 2019 μαζί με τη μονογραφία και το βιβλίο μαγειρικής Cultural Routes of Bečarac and Gangas, το οποίο συνέδεσε το bečarac με ένα άλλο πρόγραμμα που σχετίζεται με αυτό. Ο χρήστης στην εφαρμογή μπορούσε να διαβάσει τα τραγούδια bečarac, να εισαγάγει ένα νέο τραγούδι σε μια υπάρχουσα βάση δεδομένων, να μοιραστεί ένα τραγούδι bečarac μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και ακόμη και να εξασκηθεί στη σύνθεση bečarac (Κροατική βιβλιοθήκη και Αίθουσα Ανάγνωσης Pleternica, 2024).

Στην 3^η φάση του έργου, η γνώση και η προηγούμενη έρευνα συνοψίστηκαν για τους χρήστες που ενδιαφέρονται για το bečarac ως αναβάθμιση της υπάρχουσας εφαρμογής, η οποία, αντί για ένα μακροσκελές κουραστικό κείμενο, παρουσίαζε το περιεχόμενο με συνοπτικό και οπτικά ελκυστικό τρόπο. Το επίκεντρο ήταν η δήλωση σύντομων και διασκεδαστικών γεγονότων με τη μορφή απαντήσεων στις γενικές ερωτήσεις (Τι είναι το bečarac, πότε δημιουργήθηκε, ποια είναι τα χαρακτηριστικά ενός πραγματικού δασκάλου

bećarac, ποιοι διάσημοι άνθρωποι συνδέονται με το bećarac κ.λπ.). (Κροατική βιβλιοθήκη και Αίθουσα Ανάγνωσης Pleternica) Το εκπαιδευτικό μέρος και το μέρος με τις ερωτήσεις τελειώνει με την επιλογή Κουίζ για να δοκιμαστεί η γνώση των χρηστών σχετικά με το bećarac. Η εφαρμογή απονέμει στον χρήστη που απαντά σωστά σε όλες τις ερωτήσεις τον τίτλο bećar/Prava bećaruša και ένα πιστοποιητικό ή δίπλωμα ολοκλήρωσης της εκπαίδευσης που μπορεί να εξατομικευτεί.

Στην 4^η φάση, προστέθηκαν στην εφαρμογή ηχογραφήσεις του bećarac που ερμηνεύονται αποκλειστικά από άνδρες ή γυναίκες τραγουδιστές ή μέλη φολκλορικών συλλόγων (KUD «Berislavić» από το Νόβι Γκραντ, KUD «Tomislav» από το Ντόνι Αντριγιέβτσι, MPS «Strossmayer» KUD «Šokadija» από το Στριζιβόινα, KUD «Orljava» από την Πλέτερνιτσα, KUD «Ivo Čakalić» από το Κάππολ, KUD «Berda» από το Μπρέστοβατς). Τα όργανα που συνόδευαν τα τραγούδια ήταν επίσης ποικίλα. Ορισμένες ομάδες τραγουδούσαν με σύνολο ταμπούριτσα, άλλες με σόλο ταμπούριτσα, ενώ άλλες τραγουδούσαν αποκλειστικά «a capella», χωρίς συνοδεία οργάνων (Κροατική βιβλιοθήκη και Αίθουσα Ανάγνωσης Pleternica).

Στην 5^η φάση, οι ηχογραφήσεις συνοδεύτηκαν από βιντεοσκοπήσεις των φολκλορικών συλλόγων. Αυτές οι δραστηριότητες συνεχίστηκαν κατά τη διάρκεια της 6^{ης} και της 7^{ης} φάσης του έργου, με την προσθήκη της νέας κατηγορίας ψηφιοποιημένων αρχείων παλαιών γραπτών bećarac που τοποθετήθηκαν στη βάση δεδομένων. Το αποτέλεσμα όλων των φάσεων είναι μια μόνιμα εδραιωμένη πλούσια πολιτιστική προσφορά της Βιβλιοθήκης και της πόλης Πλέτερνιτσα με βάση την αξία κληρονομιάς του bećarac και την παρουσίαση δραστηριοτήτων που σχετίζονταν με το bećarac (παραδοσιακοί χοροί και άρματα, παιχνίδια, χειροτεχνίες, έθιμα και άλλες αυτόχθονες αξίες (Κροατική βιβλιοθήκη και Αίθουσα ανάγνωσης Πλέτερνιτσα).

Η επόμενη φάση του έργου ξεκίνησε το 2023 με την ίδρυση του κέντρου ερμηνείας του μουσείου Bećarac. Αντιπροσωπεύει ένα μοντέλο ορθής πρακτικής για την προστασία και την προώθηση της άυλης κληρονομιάς. Χτισμένο στην πλατεία Bećarac, το Μουσείο συνδυάζει τις παραδοσιακές αφηγήσεις με σύγχρονα ερμηνευτικά εργαλεία για να παρουσιάσει τις ιστορικές, κοινωνικές και καλλιτεχνικές διαστάσεις της μουσικής. Περιλαμβάνει ηχογραφήσεις, συνεντεύξεις και γραπτά αρχεία για να πλαισιώσει τις παραστάσεις και να μεταδώσει τις συμβολικές τους έννοιες (Μουσείο bećarac, 2024).

Το Μουσείο διαδραματίζει βασικό εκπαιδευτικό ρόλο διοργανώνοντας εργαστήρια, διαλέξεις και διαδραστικά εκθέματα με στόχο την προώθηση της

εκτίμησης για το bećarac σε όλες τις ηλικιακές ομάδες. Συνεργάζεται με τοπικά σύνολα ταμπούριτσα, πολιτιστικές-καλλιτεχνικές εταιρείες και σχολεία για την υποστήριξη ζωντανών παραστάσεων και τη μετάδοση γνώσεων. Τακτικές εκδηλώσεις, όπως φεστιβάλ και διαγωνισμοί τραγουδιού, ενισχύουν την παράδοση της ερμηνείας και τονώνουν τη δημιουργική της εξέλιξη.

Μια σημαντική πτυχή της στρατηγικής του Μουσείου είναι η ενσωμάτωση ψηφιακών μέσων – όπως εφαρμογές για κινητά, εικονικές περιηγήσεις και διαδικτυακά αρχεία – η οποία διευρύνει την πρόσβαση σε αυτήν την κληρονομιά. Στοχεύοντας σε νεανικό κοινό και τουρίστες, το Μουσείο γεφυρώνει τον παραδοσιακό πολιτισμό με τις σύγχρονες πρακτικές επικοινωνίας. Οι προσπάθειές του διασφαλίζουν τη συνέχεια και την προβολή του bećarac, διατηρώντας το ως ζωτικό στοιχείο της κροατικής πολιτιστικής ταυτότητας (Μουσείο Bećarac, 2024).

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Το Bećarac αποτελεί παράδειγμα της ζωτικότητας των προφορικών μουσικών παραδόσεων και των δυνατοτήτων τους για δυναμική διατήρηση μέσω τοπικών και εθνικών πρωτοβουλιών. Το Κέντρο Ερμηνείας του Μουσείου Bećarac στην Pleternica καταδεικνύει πώς τα πολιτιστικά ιδρύματα που διοικούνται από την κοινότητα μπορούν να χρησιμοποιήσουν την εκπαίδευση, τα ψηφιακά εργαλεία και τον συμμετοχικό προγραμματισμό για τη διαφύλαξη της άυλης κληρονομιάς. Η επιτυχία του Μουσείου αναδεικνύει την ανάγκη για συνεχείς επενδύσεις σε πολιτιστικές υποδομές και κοινοτικές συνεργασίες. Οι μελλοντικές κατευθύνσεις θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν την επέκταση της διασυνοριακής συνεργασίας, την ενίσχυση της ψηφιακής συμμετοχής και την ενσωμάτωση του bećarac στην επίσημη εκπαίδευση, ώστε να εδραιωθεί περαιτέρω ο ρόλος του στην εθνική ταυτότητα και στη διαγενεακή μετάδοση.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Ερώτηση 1. Ποια είναι τα βασικά χαρακτηριστικά που καθιστούν το bećarac μια μοναδική μορφή άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς;
- Ερώτηση 2. Πώς συμβάλλει το Κέντρο Ερμηνείας του Μουσείου Bećarac στη διατήρηση και την προώθηση των παραδοσιακών τεχνών του θεάματος;
- Ερώτηση 3. Ποιες προκλήσεις και ευκαιρίες υπάρχουν για τη χρήση ψηφιακών τεχνολογιών για τη διαφύλαξη της άυλης κληρονομιάς, όπως το bećarac;

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

Dimšić, K. (2022). «Bećarac – osvrt na UNESCO-ovo kulturno dobro. Bećarac na putu - od lokalne i nacionalne do svjetske kulturne baštine». Στο K. Dimšić &

R.Pšihistal (Επιμ.), Bećarac na putu - od lokalne i nacionalne do svjetske kulturne baštine (σελ. 35-40). Šokačka grana Osijek.

Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica. (2025). [h_ https://baza-becaraca.hkcp.hr/?page_id=637](https://baza-becaraca.hkcp.hr/?page_id=637)

Υπουργείο Πολιτισμού και Μέσων Ενημέρωσης της Δημοκρατίας της Κροατίας. (2024). *Bećarac – vokalno-instrumentalni napjev s područja Slavonije, Baranje i Srijema*. <https://min-kulture.gov.hr/eu-kultura/>

Μουσείο bećarac. (2024). <https://becarac.hr/o-nama/>.

Μητρώο πολιτιστικών αγαθών του Υπουργείου Πολιτισμού και Μέσων Ενημέρωσης της Δημοκρατίας της Κροατίας. (2024).

Επιπλέον μελέτη περίπτωσης από την πλατφόρμα του Inthrace, κουμπί ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 5 Σέριφος, Σίφνος, Φολέγανδρος, Ελλάδα <https://inthrace.unitbv.ro/download/case-study-chapter-5-serifos-sifnos-folegandro/>

Βίντεο από το κανάλι έργων του Inthrace στο YouTube

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 5, Σέριφος, Σίφνος, Φολέγανδρος, Ελλάδα Συνέντευξη με τον κ. Κώστα Ρεβίνθη, Δήμαρχο Σερίφου. Ο κ. Ρεβίνθης παρέχει πληροφορίες για το Ιστορικό Μεταλλευτικό Τοπίο του Μεγάλου Λιβαδιού, όπου πραγματοποιήθηκε η πρώτη απεργία στην Ελλάδα το 1916, η οποία σηματοδότησε μια σημαντική στιγμή στην ελληνική εργατική ιστορία <https://www.youtube.com/watch?v=VwiZyvHHz1I>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 5, Σέριφος, Σίφνος, Φολέγανδρος, Ελλάδα Συνέντευξη με την κα Φλώρα Πεφάνη, πρώην Πρόεδρο του Συλλόγου Σεριφίων, στο λαογραφικό μουσείο της Σερίφου. Η κα Πεφάνη παρουσιάζει την «Καπετανία, μια παράδοση που λαμβάνει χώρα κατά τη διάρκεια της καρναβαλικής γιορτής - κατά τη στιγμή της συνέντευξης (Απρίλιος 2026). Η «Καπετανία» ήταν σε διαδικασία ένταξης στον Εθνικό Κατάλογο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας <https://www.youtube.com/watch?v=NJ2l8z20mFk>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 5, Σέριφος, Σίφνος, Φολέγανδρος, Ελλάδα Συνέντευξη με την κα Μαρία Λεμωνή, η οποία περιγράφει την τέχνη της αγγειοπλαστικής και της κεραμικής στη Σίφνο

<https://www.youtube.com/watch?v=PqxnQ9nNINl>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 5, Σέριφος, Σίφνος, Φολέγανδρος, Ελλάδα
Συνέντευξη με έναν εθελοντή προσκυνητή που μένει για έξι μήνες στο πρώην
Μοναστήρι της Χρυσοπηγής (1650) στη Σίφνο, και με αυτόν τον τρόπο, αποτίει
φόρο τιμής στη Θεοτόκο. Ο εθελοντής παρουσιάζει ιστορικά γεγονότα,
παραδόσεις και θρύλους που σχετίζονται με το Μοναστήρι

<https://www.youtube.com/watch?v=IEJe33VVJqk&t=10s>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 5, Σέριφος, Σίφνος, Φολέγανδρος, Ελλάδα
Συνέντευξη με τον κ. Αλέξη Σιδερή, Πρόεδρο του Πολιτιστικού Συλλόγου
«Φολέγανδρος». Ο κ. Σιδερής παρουσιάζει τη «Θεμωνιά», παραδοσιακά,
αυτάρκη αγροτικά συγκροτήματα (σπίτι, αλώνι, φούρνος, δεξαμενή) του 19ου
αιώνα, που αντιπροσωπεύουν τον ιστορικό τρόπο ζωής, τη σχέση ανθρώπου-
περιβάλλοντος και την αρχιτεκτονική ξηράς λιθοδομής. Το λαογραφικό μουσείο
στεγάζεται σε μια τυπική «Θεμωνιά»

<https://www.youtube.com/watch?v=jKut30SbOqA>

Περίπτωση 2. Μουσείο Πολιτισμού Vučedol

Πανεπιστήμιο του Ζάγκρεμπ, Κροατία – UniZg

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Το Μουσείο Πολιτισμού Vučedol, που βρίσκεται κοντά στο Βούκοβαρ της Κροατίας, αποτελεί ένα υποδειγματικό μοντέλο για τη διατήρηση των προϊστορικών αφηγήσεων και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Το μουσείο, το οποίο ιδρύθηκε σε έναν αρχαιολογικό χώρο σημαντικής ιστορικής σημασίας που χρονολογείται από την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού (περίπου 3.000-2.200 π.Χ.), καταδεικνύει πώς τα αρχαιολογικά ευρήματα μπορούν να μετατραπούν σε συναρπαστικές αφηγήσεις που προσελκύουν το κοινό και ενισχύουν την πολιτιστική κατανόηση. Μέσω της διερεύνησης εξελιγμένων κοινωνικών επιτευγμάτων, όπως η προηγμένη μεταλλουργία, η συμβολική κεραμική τέχνη και η αστρονομική γνώση, το μουσείο συμβάλλει ουσιαστικά στον εκπαιδευτικό, πολιτιστικό και οικονομικό τομέα. Αυτή η μελέτη περίπτωσης αναδεικνύει το μετασχηματιστικό δυναμικό της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω μουσειακών πρωτοβουλιών και διαδραστικής αρχαιολογικής ερμηνείας.

Μαθησιακά αποτελέσματα (MA):

- MA1. Εξήγηση της σημασίας των αρχαιολογικών αφηγήσεων του Vučedol για τη διατήρηση και την ερμηνεία του προϊστορικού πολιτισμού.
- MA2. Ανάλυση του αντίκτυπου των μουσείων αρχαιολογικής κληρονομιάς στις τοπικές οικονομίες και κοινότητες.
- MA3. Αξιολόγηση στρατηγικών για την ερμηνεία των αρχαιολογικών ευρημάτων με σκοπό την προώθηση της συμμετοχής του κοινού και της πολιτιστικής ταυτότητας.

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Το Vučedol, που βρίσκεται δίπλα στη σύγχρονη κροατική πόλη Vukovar κατά μήκος του ποταμού Δούναβη, είναι ένας προϊστορικός αρχαιολογικός χώρος έκτασης άνω των 6 εκταρίων, που προσφέρει πληροφορίες για την εξαιρετικά πολύπλοκη κοινωνία της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού. Οι ανασκαφές ξεκίνησαν το 1938 υπό τον Γερμανό αρχαιολόγο Robert Rudolf Schmidt, ο οποίος κατέγραψε αξιοσημείωτα αντικείμενα, συμπεριλαμβανομένου του περίφημου κεραμικού αγγείου σε σχήμα πουλιού, το οποίο αρχικά χαρακτηρίστηκε ως τελετουργικό περιστέρι. Μεταγενέστερες ανασκαφές, κυρίως από τον Aleksandar Durman τη δεκαετία του 1980, διερεύνησαν

περαιτέρω τα τεχνολογικά και συμβολικά επιτεύγματα του πολιτισμού Vučedol, εστιάζοντας ιδιαίτερα στη μεταλλουργία και τη συμβολική κεραμική διακόσμηση. Ο χώρος αποκάλυψε τυποποιημένη αρχιτεκτονική, προηγμένες δυνατότητες επεξεργασίας μετάλλων και εκλεπτυσμένη συμβολική καλλιτεχνία. Οι ερμηνείες αυτών των ευρημάτων έχουν υποδείξει μια σύνθετη κοινωνικο-πολιτισμική δυναμική, συμπεριλαμβανομένης της συμβολικής αναπαράστασης των μεταλλουργικών γνώσεων, των αστρονομικών φαινομένων και των τελετουργικών πρακτικών. Αυτές οι αφηγήσεις έχουν συμβάλει σημαντικά στην κατανόηση των προϊστορικών ευρωπαϊκών πολιτισμών.

3. Ανάλυση περίπτωσης

Το Μουσείο Πολιτισμού Vučedol, το οποίο άνοιξε το 2015, δίνει έμφαση στην ερμηνεία των αρχαιολογικών ευρημάτων μέσω συναρπαστικών αφηγήσεων, ενισχύοντας σημαντικά την κατανόηση και το ενδιαφέρον του κοινού. Αξιοσημείωτη μεταξύ αυτών των αφηγήσεων είναι η ερμηνεία της προηγμένης μεταλλουργικής γνώσης, όπως απεικονίζεται μέσω της συμβολικής αναπαράστασης της παραγωγής χαλκού αρσενικού που σχετίζεται με τις ελληνικές μυθολογικές μορφές του Ηφαίστου και της Αφροδίτης. Αυτή η αφήγηση θέτει τον συμβολικό γάμο του αρσενικού (Ηφαίστου) και του χαλκού (Αφροδίτης) ως μια κωδικοποιημένη μεταφορά που αντικατοπτρίζει τις εξελιγμένες μεταλλουργικές δεξιότητες.

Μια άλλη σημαντική αφήγηση περιστρέφεται γύρω από το «Περιστέρι του Vučedol», ένα τελετουργικό αγγείο που αρχικά ανασκάφηκε από τον Schmidt. Αργότερα, ο Durman ερμήνευσε το αγγείο ως συμβολική αναπαράσταση μιας πέρδικας, που συνδέεται με τη μεταλλουργία και τις τελετουργικές πρακτικές μέσα σε μια δομή που μοιάζει με ναό και ονομάζεται «Μέγαρο του Χυτή Χαλκού». Οι ανασκαφές αποκάλυψαν επίσης θυσιαστικές ταφές που υποδηλώνουν τελετουργικές και θρησκευτικές πρακτικές.

Ένα τρίτο αφήγημα επικεντρώνεται στον αστρονομικό συμβολισμό που βρίσκεται σε κεραμικά αντικείμενα, κυρίως στην ερμηνεία ουράνιων σχημάτων όπως ο Ωρίωνας και οι Πλειάδες που απεικονίζονται σε κεραμικά. Αυτή η αστρονομική γνώση υπογραμμίζει την προηγμένη κατανόηση των εποχικών και γεωργικών κύκλων από την κοινωνία του Vučedol, η οποία είναι απαραίτητη για τον προγραμματισμό των γεωργικών δραστηριοτήτων.

Το μουσείο αξιοποιεί αποτελεσματικά αυτές τις αφηγήσεις για να δημιουργήσει καθηλωτικές εκπαιδευτικές εμπειρίες, προσελκύοντας σημαντικό τουρισμό,

επηρεάζοντας έτσι θετικά τις τοπικές επιχειρήσεις και ενισχύοντας την υπερηφάνεια και την ταυτότητα της κοινότητας.

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Το Μουσείο του Πολιτισμού του Vučedol δείχνει πώς η αρχαιολογική κληρονομιά μπορεί να διατηρήσει αποτελεσματικά τις πολιτιστικές αφηγήσεις και να αποφέρει εκπαιδευτικά, οικονομικά και κοινοτικά οφέλη. Μέσω της ερμηνείας σύνθετων αρχαιολογικών ευρημάτων, το μουσείο προσελκύει τους επισκέπτες και προάγει τη βαθύτερη εκτίμηση της προϊστορικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Η μελλοντική ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένου του Αρχαιολογικού Πάρκου Vučedol, στοχεύει στην περαιτέρω ενίσχυση αυτών των αφηγήσεων, αυξάνοντας την προβολή και την αλληλεπίδραση με τους επισκέπτες. Η συνεχιζόμενη έρευνα και οι καινοτόμες μέθοδοι ερμηνείας θα είναι ζωτικής σημασίας για τη διατήρηση της αυθεντικότητας, ενώ παράλληλα θα διευρύνουν τη συμμετοχή του κοινού και θα διασφαλίζουν τον βιώσιμο τουρισμό πολιτιστικής κληρονομιάς.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Ερώτηση 1. Πώς συμβάλλουν οι αρχαιολογικές αφηγήσεις στο Vučedol στην πολιτιστική ταυτότητα και στη συμμετοχή του κοινού;
- Ερώτηση 2. Ποιες είναι οι οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις του Μουσείου του Πολιτισμού του Vučedol στις τοπικές κοινότητες;
- Ερώτηση 3. Με ποιους τρόπους μπορούν τα μουσεία να εξισορροπήσουν αποτελεσματικά την επιστημονική ερμηνεία και την προσβασιμότητα του κοινού στην παρουσίαση της αρχαιολογικής κληρονομιάς;

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

- Durman, A. (1983): *Metarurgija vučedolskog kompleksa. Opvscvla Archaeologica*, τόμος 8, αριθ. 1., 1 87.
- Durman, A. (2004): *Vučedolski hromi bog: zašto svi metalurški bogovi šepaju?* Vukovar, 2004.
- Durman, A. (2006): *Simbol boga i kralja, prvi europski vladari*. Ζάγκρεμπ, 2006.
- Durman, A., Hutinec, M. (2016): *Vodič, Muzej vučedolske culture*. Vukovar, 2016.
- Graves, R. (1955): *The Greek Myths*. Λονδίνο, 1955.
- Schmidt, R. (1945): *Die Burg Vučedol*, Ζάγκρεμπ 1945.

Κεφάλαιο 6. Βιώσιμες πρακτικές τουρισμού σχετικά με την ΑΠΚ και τη συμμετοχή της κοινότητας

ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 1. Κεντρική Μακεδονία – Χαλκιδική

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, Ελλάδα – UNIWA

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Η περιπτώσιολογική μελέτη της περιφερειακής ενότητας Κεντρικής Μακεδονίας – Χαλκιδικής περιλαμβάνει διάφορα στοιχεία άυλης κληρονομιάς, όπως φυσικές ομορφιές, αρχαιολογικούς – ιστορικούς χώρους, παραδοσιακούς οικισμούς, έθιμα και παραδόσεις. Η ανάπτυξη του τουρισμού, οι κατασκευές καταλυμάτων και οι εμπορικές δραστηριότητες (επιχειρήσεις εστίασης, ξενοδοχειακές μονάδες, παράκτιες εγκαταστάσεις τουριστικών υπηρεσιών) μεταβάλλουν το φυσικό περιβάλλον, στο οποίο βασίζεται η τοπική οικονομία, με μελλοντικό κίνδυνο απώλειας αυτής της πολιτιστικής κληρονομιάς. Τα μνημεία αρχαιολογικού, ιστορικού, λαογραφικού ενδιαφέροντος (παραδοσιακά οικιστικά συγκροτήματα) παρουσιάζουν ελλείψεις στην προβολή τους, παρά τη σημαντική τους σημασία για τη διατήρηση της ΑΠΚ.

Μαθησιακά αποτελέσματα:

Ο αναγνώστης θα μπορεί να είναι σε θέση να

- αναδείξει την ΑΠΚ μιας ευάλωτης περιοχής, η οποία κινδυνεύει από την υπερεκμετάλλευση των φυσικών πόρων, λόγω του μαζικού τουρισμού.
- να προτείνει πρωτοβουλίες (ή εκστρατείες) τοπικών κοινοτήτων, ιδρυμάτων κ.λπ. για την προώθηση της ΑΠΚ, ως μοντέλο βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης και κοινού καλού για την αντιμετώπιση του υπερπληθυσμού σε τουριστικούς χώρους.

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Η έρευνα επικεντρώνεται στη βιώσιμη ανάπτυξη, μέσω του άυλου πολιτιστικού προϊόντος. Η συγκεκριμένη περιοχή επιλέχθηκε επειδή η τουριστική ανάπτυξη βασίζεται κυρίως στην προώθηση θερινών προορισμών και πολύ λιγότερο στο άυλο πολιτιστικό προϊόν, επομένως, υπάρχει κίνδυνος υπερεκμετάλλευσης των πόρων το καλοκαίρι και ερημοποίησης το υπόλοιπο του έτους (τουριστική

μονοκαλλιέργεια). Η ΑΠΚ της περιοχής καθορίζεται από: Α) το φυσικό περιβάλλον για το οποίο φημίζεται και την επιχειρηματικότητα – αξιοποίηση αυτής της πολιτιστικής κληρονομιάς – που αναπτύσσεται γύρω από αυτό. Β) την ιστορική, αρχαιολογική, πολιτιστική, θρησκευτική κληρονομιά και την προβολή των μνημείων που μεταδίδουν αυτή τη γνώση. Γ) τις παραδόσεις, όπως τις γνωρίζουμε μέσα από παραδοσιακούς οικισμούς, φεστιβάλ, πανηγύρια και λαογραφικά μουσεία.

3. Ανάλυση περίπτωσης

Οι παραλίες της Χαλκιδικής είναι από τις καλύτερες στον κόσμο, σύμφωνα με τις επιλογές του European Best Destinations. Οι περισσότερες παραλίες έχουν αλλοιωθεί από κατασκευές (τουριστικά καταλύματα, εστιατόρια κ.λπ.) για την εξυπηρέτηση του μαζικού τουρισμού. Αυτό το μοντέλο ανάπτυξης γίνεται εις βάρος της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών και της προστασίας του φυσικού και πολιτιστικού προϊόντος. Όπως διαβάζουμε στην «Οικονομική Ανάλυση και Επενδυτική Στρατηγική» της Τράπεζας Πειραιώς, Σεπτέμβριος 2024, σ. 2: «Συγκεκριμένα, στο ταξιδιωτικό ισοζύγιο του Ιουλίου, οι αφίξεις ταξιδιωτών μη μόνιμων κατοίκων αυξήθηκαν κατά 4,1% σε ετήσια βάση, αλλά τα σχετικά έσοδα μειώθηκαν κατά 177 εκατομμύρια».

Τα μνημεία θρησκευτικής-πολιτιστικής κληρονομιάς προσελκύουν πολλούς προσκυνητές, λόγω των ανεκτίμητων υλικών και άυλων περιουσιακών στοιχείων που διαθέτουν. Τα μοναστήρια του Αγίου Όρους, της Ορμούλιας και άλλα, διατηρούν παραδοσιακές τέχνες και χειροτεχνίες (εικονογραφία, ξυλογλυπτική, κέντημα, ύφανση, ψηφιδωτά, βότσαλα κ.λπ.) και γεωργικές πρακτικές, παράγοντας ποιοτικά γεωργικά προϊόντα (ζυμαρικά, ελιές, μαρμελάδες, βότανα κ.λπ.). Χρησιμοποιούν νέα τεχνολογικά μέσα για να διαδώσουν τις δραστηριότητές τους και να διανείμουν τα προϊόντα τους στο διαδίκτυο.

Το πλήθος των αρχαιολογικών χώρων, όπως το σπήλαιο των Πετραλώνων, το οποίο διαθέτει ψηφιακό μουσείο, οι σημαντικοί αρχαιολογικοί χώροι της Ολύνθου, της Αρχαίας Στάγειρας, της γενέτειρας του Αριστοτέλη, και άλλοι που είναι λιγότερο αξιοποιημένοι και εμφανείς, αποτελούν μνημεία ιστορικής-πολιτιστικής κληρονομιάς και χρειάζονται καλύτερη προβολή προς όφελος της τοπικής κοινότητας.

Οι παραδοσιακοί οικισμοί (Άφυτος, Παλαιά Νικήτη, Αρνέα, Παλαιόκαστρο) έχουν κηρυχθεί προστατευόμενοι, καθώς διατηρούν την παραδοσιακή μακεδονική αρχιτεκτονική, τα λιθόστρωτα δρομάκια, την εντυπωσιακή φύση, τους αξιοζήλευτους πεζοπορικούς δρόμους, τις μοναδικές τοπικές γεύσεις και τα

μέρη με βαθιές ρίζες και μακραίωνη ιστορία. Υπάρχουν λαογραφικά μουσεία, τα οποία αναδεικνύουν τον παλιό τρόπο ζωής και τα παραδοσιακά επαγγέλματα. Πολλές πολιτιστικές εκδηλώσεις και παραδοσιακά φεστιβάλ πραγματοποιούνται σε όλη την περιοχή την ημέρα των ονομαστικών εορτών των αγίων, όπως στην Αγία Παρασκευή της Χαλκιδικής, στον ναό του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου, όπου μετά τη λειτουργία την ημέρα της εορτής του, προσφέρεται φασολάδα στον προσκυνητή. Κάθε περιοχή και τόπος έχει τις δικές του παραδόσεις. Με αφορμή τις θρησκευτικές επετείους, οι κοινότητες συγκεντρώνονται και αναβιώνουν παραδόσεις αιώνων. Στην περιοχή βρίσκεται το Άγιο Όρος, Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, με τα μοναστήρια του. Οι γυναίκες, οι οποίες δεν επιτρέπεται να επισκεφθούν το Άγιο Όρος, μπορούν να συμμετάσχουν στις εκδρομές γύρω από το Άγιο Όρος με σκάφος, όπου οι μοναχοί επισκέπτονται το σκάφος και τελούν μια δέηση στο σκάφος για τον προσκυνητή που συμμετέχει ενεργά.





Το μοναστήρι των μοναχών Ορμύλια, το μεγαλύτερο σε πληθυσμό μοναχών στην Ελλάδα (φωτογραφία 1), το Μουσείο Σπηλαιού Πετραλώνων (Ανθρωπολογικό Μουσείο Πετραλώνων) στη Χαλκιδική, Ελλάδα, φιλοξενεί σημαντικά ευρήματα από τη γειτονική προϊστορική σπηλιά, συμπεριλαμβανομένου του κρανίου της Πετραλώνας ηλικίας ~700.000 ετών (φωτογραφία 2), Αγία Παρασκευή, Χαλκιδική, εορτασμός του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου όπου η εκκλησιαστική επιτροπή προσφέρει φασολάδα στον προσκυνητή (φωτογραφίες 3-4), λειτουργία που τελείται από μοναχούς στο εκδρομικό σκάφος ανοιχτά στη θάλασσα κοντά στο Άγιο Όρος (φωτογραφία 5). Φωτογραφίες: αρχείο από συντάκτες.

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Η επιλογή του μοντέλου «μαζικού καλοκαιρινού τουρισμού» μέχρι στιγμής θεωρείται επιζήμια. Οι λίγοι παραδοσιακοί οικισμοί παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, έχουν προστατευθεί, βρίσκονται έξω από τα παραθαλάσσια θέρετρα, διαθέτουν λαογραφικά μουσεία και με πρόσθετες δράσεις θα μπορούσαν να συμβάλουν στη διατήρηση της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Οι τοπικές κοινότητες θα μπορούσαν να αναπτύξουν παραδοσιακά επαγγέλματα, να χρησιμοποιήσουν νέα τεχνολογικά μέσα και να αναλάβουν δράσεις για τη διατήρηση του πληθυσμού, την προστασία της τοπικής οικονομίας και του περιβάλλοντος. Εν ολίγοις, συνάγεται το συμπέρασμα ότι η σύνδεση της επιχειρηματικότητας με την ΑΠΚ πρέπει να επαναπροσδιοριστεί με βάση τον σεβασμό και τη βιωσιμότητα. Οι τοπικοί φορείς και οι εργαζόμενοι προτείνουν:

- Εναλλασσόμενη λειτουργία, κατά τη χειμερινή περίοδο, εστιατορίων, ξενοδοχείων κ.λπ. ανά περιοχή, για τη διατήρηση του αριθμού των επισκεπτών και των θέσεων εργασίας καθ' όλη τη διάρκεια του έτους
- Καλύτερη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς από τους αρμόδιους φορείς, με προώθηση της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς (φυλλάδια,

αφίσες, διαφημιστικό υλικό, μέσα κοινωνικής δικτύωσης) στα σημεία τουριστικού ενδιαφέροντος

- Βελτίωση των υποδομών, του οδικού δικτύου, των ασφαλών μεταφορών, του διαδικτύου, των τηλεπικοινωνιών
- Αλλαγή της στόχευσης του σχεδιασμού από το ποσοτικό στο ποιοτικό μοντέλο τουρισμού
- Διάλογος μεταξύ τοπικών φορέων για ελεγχόμενη βιώσιμη ανάπτυξη, με τη θέσπιση περιορισμών και ελέγχων από το κράτος, προκειμένου να διατηρηθεί το φυσικό πολιτιστικό προϊόν.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Επισημάνετε σημαντικά στοιχεία της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της περιοχής που αξίζει να προωθηθούν.
- Περιγράψτε τρόπους με τους οποίους η ΑΠΚ θα μπορούσε να συμβάλει στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της περιοχής.
- Προτείνετε ένα μοντέλο συνεργασίας μεταξύ τοπικών και κεντρικών αρχών, ιδιωτικού τομέα και άλλων ενδιαφερόμενων μερών, το οποίο ενθαρρύνει έναν βιώσιμο τρόπο ανάπτυξης και προστατεύει την ΑΠΚ.

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

Ert news (2023), Τουρισμός: Στο top 15 των ευρωπαϊκών παραλιών η Συκιά της Μήλου και το Κριαρίτσι στη Σιθωνία, Κυριάκος Καριώτης, <https://www.ertnews.gr/roi-idiseon/tourismos> Πρόσβαση στις 19/9/2024

Τράπεζα Πειραιώς (9.2024), Οικονομική Ανάλυση & Επενδυτική Στρατηγική, <https://www.piraeusbank.gr/~media/42B03F59BDF4475B8A4FA6439BF7F0F6.ashx>

Πρόσβαση στις 19/10/2024

Σύνδεσμοι:

<https://www.ormyliamonastery.com/el/>

<https://www.youtube.com/watch?v=yrYRjuusdml>

<https://www.youtube.com/watch?v=QMnTQWsb47k>

Επιπλέον περίπτωση από την πλατφόρμα του Inthrace, κουμπί ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης

Αναλυτική μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 6 Κεντρική Μακεδονία - Χαλκιδική, Ελλάδα

<https://inthrace.unitbv.ro/download/extended-case-study-chapter-6-central-macedonia-chalkidice/>

Βίντεο στο κανάλι του έργου της Inthrace στο YouTube

Κεφάλαιο 6 Κεντρική Μακεδονία - Χαλκιδική, Ελλάδα

Βίντεο με τοπικές εορταστικές παραδόσεις στον Άγιο Γιάννη τον Πρόδρομο, στην Αγία Παρασκευή, στην Κασσάνδρα, Χαλκιδική

https://www.youtube.com/watch?v=6KUI61ULf_U

Κεφάλαιο 6 Κεντρική Μακεδονία - Χαλκιδική, Ελλάδα

Βίντεο από τους μοναχούς του Αγίου Όρους που επισκέπτονται το εκδρομικό σκάφος των προσκυνητών, οι οποίοι είναι είτε γυναίκες, που δεν επιτρέπεται να επισκεφθούν τα μοναστήρια του Αγίου Όρους, είτε άνδρες και παιδιά

https://www.youtube.com/watch?v=GO_aJ7USM1s

Κεφάλαιο 6 Κεντρική Μακεδονία - Χαλκιδική, Ελλάδα

Συνέντευξη με τον κ. Τσινάβο, διευθυντή ξενοδοχείου στη Χαλκιδική

<https://www.youtube.com/watch?v=pjuBkAQ5WpE>

Περίπτωση 2. Καρναβάλι στο Νησί Τερσείρα - Αζόρες: Μπορεί η ΑΠΚ και η συμμετοχή της κοινότητας να μεταφερθούν σε τουριστικές εμπειρίες;

Πανεπιστήμιο των Αζορών, Πορτογαλία – UAc

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη:

Το Καρναβάλι του νησιού Terceira, γνωστό για τα μοναδικά «bailinhos» (παραστάσεις λαϊκού θεάτρου), είναι μια ζωντανή έκφραση της ΑΠΚ των Αζορών. Αυτή η μελέτη περίπτωσης διερευνά πώς αυτή η βαθιά ριζωμένη κοινοτική γιορτή, που χαρακτηρίζεται από χιούμορ, σάτιρα και κοινωνικό σχολιασμό, μπορεί να ενσωματωθεί σε βιώσιμες τουριστικές εμπειρίες χωρίς να διακυβεύεται η αυθεντικότητα. Εξετάζει τον ρόλο της συμμετοχής της κοινότητας, τους κινδύνους της εμπορευματοποίησης και τις στρατηγικές για την ευθυγράμμιση των τουριστικών πρωτοβουλιών με τη διατήρηση της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Μέσα από το πρίσμα του βιώσιμου τουρισμού, η μελέτη περίπτωσης προσδιορίζει τις βέλτιστες πρακτικές και τις προκλήσεις για την αξιοποίηση της ΑΠΚ για οικονομική και πολιτιστική βιωσιμότητα. Αξιολογεί επίσης τον ρόλο των τοπικών οργανισμών, των υπευθύνων χάραξης πολιτικής και των επαγγελματιών του πολιτισμού στη διατήρηση της αυθεντικότητας του Καρναβαλιού, προωθώντας παράλληλα μια βαθύτερη επαφή με τους επισκέπτες. Αυτή η ανάλυση συμβάλλει στην ευρύτερη συζήτηση για το πώς η Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά μπορεί να χρησιμεύσει τόσο ως ζωντανή παράδοση όσο και ως τουριστικό πλεονέκτημα, όταν η διαχείρισή της γίνεται με υπευθυνότητα.

Μαθησιακά αποτελέσματα (MA):

- MA1. Κατανόηση του ρόλου της ΑΠΚ στον βιώσιμο τουρισμό
- MA2. Ανάπτυξη στρατηγικών για βιώσιμο τουρισμό ΠΚΠ
- MA3. Εφαρμογή κριτικής σκέψης στη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Το Καρναβάλι γιορτάζεται στις Αζόρες με διάφορους τρόπους. Στο νησί Τερσείρα, αυτό το φεστιβάλ χαρακτηρίζεται από τη δημόσια παράσταση ενός είδους δημοφιλούς μουσικού θεάτρου, το οποίο τραγουδούν και παίζουν ερασιτέχνες καλλιτέχνες. Οι εορτασμοί του Καρναβαλιού στη Τερσείρα,

μεσαιωνικής προέλευσης και που εισήχθησαν στο νησί κατά τον εποικισμό του, έχουν σίγουρα εξελιχθεί με την πάροδο του χρόνου, γίνοντας πιο αστικοποιημένοι και προσαρμόζοντας τις πρακτικές τους στις σημερινές εκδηλώσεις, οι οποίες λαμβάνουν χώρα σε ολόκληρο το νησί και στις οποίες συμμετέχει σημαντικό μέρος του τοπικού πληθυσμού.

Είτε στο προπαρασκευαστικό έργο για την παράσταση (κοστούμια, μουσική, όργανα, μεταφορά...), είτε στη συμμετοχή ως ερμηνευτής επί σκηνής, είτε ως μέλος του κοινού που παρακολουθεί την παράσταση, οι «Danças» και οι «Bailinhos» αντιπροσωπεύουν έναν χρόνο και έναν χώρο κοινής κοινωνικής επαφής. Ανάλογα με το θέμα, οι παραστάσεις μπορούν να λάβουν τη μορφή «Dança de Espada» (Χορός με σπαθί), «Danças de Pandeiro» (Χοροί με ταμπόρο), «Bailinhos» ή «Comédias» (Κωμωδίες). Τη δραστηριότητα καθοδηγεί ένα άτομο («ruxador»), το οποίο εμφανίζεται με ένα σπαθί ή ένα διακοσμημένο ραβδί, παρόμοιο με τη μπαγκέτα ενός μαέστρου (Marcelli et al., 2022). Το Καρναβάλι της Terceira εκτελείται με απλό τρόπο, με συγχρονισμένους χορούς και χορογραφίες. Τα κοστούμια των ερμηνευτών είναι πολύχρωμα και προσεκτικά σχεδιασμένα, με ιδιαίτερη προσοχή στη χορογραφία.

3. Ανάλυση περίπτωσης

Το Καρναβάλι στο νησί Τερσέιρα των Αζορών αποτελεί μια σημαντική εκδήλωση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, που διακρίνεται από τα βαθιά επίπεδα συμμετοχής της κοινότητας, κυρίως μέσω των παραδοσιακών Bailinhos. Αυτή η μοναδική μορφή συμμετοχικού θεάτρου περιλαμβάνει σατιρικές και μουσικές παραστάσεις που καθοδηγούνται εξ ολοκλήρου από την κοινότητα, με τους κατοίκους να αναλαμβάνουν οικειοθελώς ρόλους ως θεατρικοί συγγραφείς, ηθοποιοί, μουσικοί και ενδυματολόγοι.

Εικόνα 1 – Καρναβάλι 2019



Η μετάδοση αυτής της παράδοσης πραγματοποιείται μέσω της διαγενεακής συνέχειας (η οικογένεια αναλαμβάνει την ευθύνη της εκμάθησης των νέων από τους μεγαλύτερους), διασφαλίζοντας τόσο τη διατήρησή της όσο και την ικανότητά της να προσαρμόζεται στα εξελισσόμενα κοινωνικοπολιτικά πλαίσια. Το Καρναβάλι της Τερσείρα παραμένει μια λαϊκή έκφραση συλλογικής ταυτότητας, από την προετοιμασία έως τη συμμετοχή, ενισχύοντας ένα βαθύ αίσθημα του ανήκειν μεταξύ των συμμετεχόντων – από σχεδόν κάθε χωριό ή κοινωνική ομάδα (Mourão, 2013). Η ευρεία κατανομή των παραστάσεων σε τοπικούς χώρους τονίζει περαιτέρω τη διάσταση της συμμετοχής της κοινότητας σε αυτήν την κληρονομιά, δίνοντας έμφαση στον κεντρικό ρόλο της εθελοντικής συμμετοχής στη διατήρησή της.

Η σημασία αυτών των πρωτοβουλιών στο νησί είναι εμφανής όσον αφορά τον αριθμό των ανθρώπων που συγκεντρώνουν και την οικονομική και χρονική επένδυση που απαιτούν. Λόγω της μοναδικότητάς του, το Καρναβάλι της Νήσου Τερσείρα συμπεριλήφθηκε στο Εθνικό Μητρώο ΑΠΚ της Πορτογαλίας το 2020.

Εικόνα 2 – Στοιχεία από το 2020 – πρώτη φορά που στα «bailinhos» συμμετέχουν μόνο γυναίκες



Πιο πρόσφατα, δημιουργήθηκαν δύο εφαρμογές για να βοηθήσουν στον εντοπισμό περίπου 60 χορών του Καρναβαλιού και «bailinhos» (παραδοσιακές κωμικές παραστάσεις), οι οποίες πραγματοποιούνται ετησίως σε διάφορους χώρους σε όλο το νησί Terceira (διαθέσιμες στον σύνδεσμο Play Store <https://play.google.com/store/apps/details>). Αυτές οι εφαρμογές ενημερώνουν επίσης τους χρήστες σχετικά με το πρόγραμμα κάθε παράστασης.

Παρόλο που πρόκειται για τοπικές παραδόσεις που ενώνουν διαφορετικές κοινότητες, με πλούσια και ποικίλα κοστούμια, στίχους και μουσική, και έχουν όλα τα στοιχεία για να προσφέρουν μια αυθεντική εμπειρία που μπορεί να μοιραστεί με τους τουρίστες, υπάρχουν δύο βασικά εμπόδια που μειώνουν την αξία τους ως τουριστικό προϊόν. Πρώτον, μόνο οι τουρίστες που μιλούν πορτογαλικά μπορούν να κατανοήσουν το κείμενο μόνοι τους. Όλα είναι στα πορτογαλικά και δεν υπάρχει σύστημα ταυτόχρονης μετάφρασης. Δεύτερον, ένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία του Καρναβαλιού της Νήσου Τερσέιρα είναι η παρουσίαση των κειμένων, τα οποία μπορεί να καλύπτουν κωμικά και ειρωνικά θέματα ή πιο σοβαρά και μελαγχολικά θέματα. Ωστόσο, λόγω του τοπικού και συγκεκριμένου χαρακτήρα αυτών των σεναρίων, οι θεατές πρέπει να είναι εξοικειωμένοι με το πολιτιστικό πλαίσιο για να κατανοήσουν πλήρως τις πλοκές.

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Δεδομένης της πολιτιστικής και κοινωνικής σημασίας του, το Καρναβάλι της Τερσέιρα προσφέρει ξεχωριστές ευκαιρίες για βιώσιμο πολιτιστικό τουρισμό. Ωστόσο, η ενσωμάτωση αυτής της παράδοσης σε πρωτοβουλίες που σχετίζονται με τον τουρισμό απαιτεί μια προσεκτική ισορροπία μεταξύ της προσβασιμότητας για το εξωτερικό κοινό και της διαφύλαξης της αυθεντικότητάς της. Πιθανές στρατηγικές για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού περιλαμβάνουν επιμελημένες καθηλωτικές εμπειρίες, όπως καθοδηγούμενη συμμετοχή σε πρόβες, διαδραστικά εργαστήρια που επικεντρώνονται στη

συγγραφή σεναρίων Bailinho και στην παραδοσιακή μουσική, καθώς και θεματικές περιηγήσεις στο Καρναβάλι που αναδεικνύουν τις διαδικασίες προετοιμασίας. Επιπλέον, οι ψηφιακές καινοτομίες, συμπεριλαμβανομένων των αρχείων εικονικής πραγματικότητας (VR) και των προσομοιώσεων επταυξημένης πραγματικότητας (AR), μπορούν να επεκτείνουν τη συμμετοχή σε αυτό το πολιτιστικό φαινόμενο πέρα από τα χρονικά όρια της περιόδου του φεστιβάλ, διατηρώντας παράλληλα τη γνησιότητά του. Οι θεματικές εμπειρίες φιλοξενίας, που περιλαμβάνουν παραδοσιακή γαστρονομία και πακέτα διαμονής, μπορούν να ενισχύσουν περαιτέρω τη συμμετοχή των επισκεπτών. Ωστόσο, η μείωση των κινδύνων που σχετίζονται με την υπερβολική εμπορευματοποίηση είναι επιτακτική, διασφαλίζοντας ότι οι πρωτοβουλίες που σχετίζονται με τον τουρισμό ευθυγραμμίζονται με την εγγενή, καθοδηγούμενη από την κοινότητα, ουσία του εορτασμού, προωθώντας έτσι την πολιτιστική βιωσιμότητα και όχι την εμπορευματοποίηση.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Ερώτηση 1. Πώς μπορούν τα μοναδικά χαρακτηριστικά του Καρναβαλιού της Νήσου Τερσείρα, ιδίως τα «bailinhos» που διοργανώνονται από την κοινότητα, να συμβάλουν στην ανάπτυξη ενός βιώσιμου μοντέλου τουρισμού που σέβεται και διατηρεί την άυλη πολιτιστική κληρονομιά;
- Ερώτηση 2. Ποιες στρατηγικές θα μπορούσαν να εφαρμοστούν για να γίνει το Καρναβάλι της Τερσείρα προσβάσιμο και ελκυστικό για τους τουρίστες που δεν μιλούν πορτογαλικά, διατηρώντας παράλληλα την αυθεντικότητα και την ακεραιότητα της τοπικής παράδοσης;
- Ερώτηση 3. Ποιοι είναι οι πιθανοί κίνδυνοι και τα οφέλη από τη χρήση ψηφιακών εργαλείων (π.χ. εφαρμογές για κινητά, εμπειρίες AR/VR) για την προώθηση και τη διαχείριση του Καρναβαλιού της Τερσείρα ως τουριστικού προϊόντος και πώς θα μπορούσαν αυτά τα εργαλεία να επηρεάσουν τον ρόλο της κοινότητας στη διαφύλαξη της παράδοσης;

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

Marcelli, A. M., Sousa, F., Fonseca, J., Silva, L. S. D., Melotti, M., & Costa, S. G. (2022). Το άγνωστο Καρναβάλι του νησιού Terceira (Αζόρες, Πορτογαλία): κοινότητα, κληρονομιά και ταυτότητα στη σκηνή. *Sustainability*, 14(20), 13250. <https://doi.org/10.3390/su142013250>

Mourão, R. (2014). O Carnaval é um Palco, A Ilha uma Festa: Da performance cultural à exposição da sua metaperformance videográfica. *MIDAS. Museus e estudos interdisciplinares*, (3).

Roque, A. A. T. (2013). *Danças e bailinhos de Carnaval: qual o significado atribuído às danças e bailinhos de Carnaval da Ilha Terceira?: estudo descritivo e fenomenológico* (Διδακτορική διατριβή).

Σύνδεσμοι:

<https://www.youtube.com/watch?v=y2THKwHGRaw>

<https://www.youtube.com/watch?v=iv958OaZF9s>

Επιπλέον περίπτωση από την πλατφόρμα του Inthrace, κουμπί ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 1 Εύβοια, Ελλάδα

<https://intrace.unitbv.ro/download/case-study-evoia-greece/>

Βίντεο στο κανάλι έργων της Inthrace στο YouTube

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 1, Εύβοια, Ελλάδα

Βίντεο με τις εορταστικές εκδηλώσεις του καρναβαλιού της Εύβοιας, Ιστιαία, Αιδηψός

<https://www.youtube.com/watch?v=KDSSLICwgo>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 1, Εύβοια, Ελλάδα

Βίντεο με εορταστικές εκδηλώσεις καρναβαλιού, φωτιά του Καρνάβαλου, Αιδηψός, Εύβοια

https://www.youtube.com/watch?v=LL-m5f_xp-g

<https://www.youtube.com/watch?v=BkM1213DyrY>

Περίπτωση 3. Φάδο στη Λισαβόνα της Πορτογαλίας: Μπορεί η ΑΠΚ και η συμμετοχή της κοινότητας να μεταφερθούν σε τουριστικές εμπειρίες;

Πανεπιστήμιο των Αζορών, Πορτογαλία – UAc

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη:

Το Fado, η εκφραστική μουσική έκφραση της Λισαβόνας, είναι μία από τις πιο εμβληματικές μορφές ΑΠΚ της Πορτογαλίας, γνωστή για το συναισθηματικό βάθος, τους ποιητικούς στίχους και το παραδοσιακό σκηνικό των παραστάσεων. Αυτή η μελέτη περίπτωσης διερευνά πώς το Fado, το οποίο έχει αναγνωριστεί από την UNESCO ως ΑΠΚ της Ανθρωπότητας, μπορεί να ενσωματωθεί σε βιώματα βιώσιμου τουρισμού, διαφυλάσσοντας παράλληλα την αυθεντικότητά του. Εξετάζει τον ρόλο της συμμετοχής της κοινότητας - από τους οίκους Fado και τους ντόπιους μουσικούς μέχρι τη διαγενεακή μετάδοση - και αξιολογεί τις δυνατότητες και τους κινδύνους της τουριστικής δραστηριότητας, ιδίως όσον αφορά την αποφυγή της εμπορευματοποίησης. Η μελέτη αξιολογεί στρατηγικές όπως επιμελημένες παραστάσεις, θεματικές περιπατητικές περιηγήσεις και ψηφιακές καινοτομίες που ευθυγραμμίζονται με τις αξίες της κοινότητας του Fado. Επιπλέον, υπογραμμίζει τη σημασία της τοπικής δράσης, της πολιτιστικής πολιτικής και της εκπαίδευσης για να διασφαλιστεί ότι ο τουρισμός συμβάλλει στη ζωτικότητα του Fado ως ζωντανής παράδοσης. Αυτή η ανάλυση υποστηρίζει μια βαθύτερη κατανόηση του τρόπου με τον οποίο η Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά μπορεί να λειτουργήσει τόσο ως πολιτιστική κληρονομιά όσο και ως πόρος τουρισμού, όταν προσεγγίζεται μέσα από το πρίσμα της βιωσιμότητας.

Μαθησιακά αποτελέσματα (ΜΑ):

- MA1. Κατανόηση του ρόλου του Fado στον βιώσιμο τουρισμό
- MA2. Ανάπτυξη στρατηγικών για βιώσιμο τουρισμό ΠΚΠ
- MA3. Εφαρμογή κριτικής σκέψης στη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Η λέξη «fado» προέρχεται από τη λατινική λέξη *fatum*, που σημαίνει «μοίρα», και αυτός ο όρος έδωσε το όνομά του σε ένα μοναδικό πορτογαλικό στυλ μουσικής σύνθεσης. Γενικά, το Fado τραγουδιέται από ένα μόνο άτομο (*fadista*),

είτε άνδρα είτε γυναίκα, συνοδευόμενο από μια κλασική κιθάρα (που αναφέρεται ως viola στους κύκλους του Fado) και μια πορτογαλική κιθάρα. Υπάρχουν πολλές αβεβαιότητες σχετικά με την προέλευση αυτού του στυλ. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι υπάρχει σύνδεση με μεσαιωνικές συνθέσεις, ενώ άλλοι εντοπίζουν τις ρίζες του σε αφρικανικές ή βραζιλιάνικες συνθέσεις από την εποχή της πορτογαλικής επέκτασης τον 16ο και 17ο αιώνα. Στο πρώτο μισό του 19ου αιώνα, το Fado άρχισε να ακούγεται στην πόλη της Λισαβόνας, ζωντανεύοντας τους δρόμους, τις αρένες ταυρομαχίας, τις καφετέριες και τις ταβέρνες με τον καθαρό, αυτοσχεδιαστικό, δημοφιλή χαρακτήρα του. Με την πάροδο του χρόνου, περισσότεροι μουσικοί και τραγουδιστές συμμετείχαν και μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα, είχε ήδη προσελκύσει ένα ολοένα και ευρύτερο κοινό. Στη δεκαετία του 1920, η πορτογαλική δικτατορία επέβαλε λογοκρισία στο Fado. Ο αυτοσχεδιασμός έδωσε τη θέση του σε μεγαλύτερο έλεγχο των στίχων και της μουσικής. Ωστόσο, την ίδια στιγμή, αυτό το μουσικό στυλ έγινε πιο θεσμοθετημένο, απομακρύνθηκε από τους δρόμους και βρήκε μια θέση σε ειδικούς χώρους γνωστούς ως Casas de Fado (Σπίτια του Fado). Το 2011, η UNESCO αναγνώρισε το φάδο ως ΑΚΠ της Ανθρωπότητας λόγω των μοναδικών χαρακτηριστικών του, τα οποία συγχωνεύουν τη μουσική και την ποίηση, καθιστώντας το σημαντικό στοιχείο της πορτογαλικής πολιτιστικής ταυτότητας. Παρά την επαγγελματοποίησή του, το Fado παραμένει βαθιά ριζωμένο στην κοινότητα. Οι ντόπιοι μουσικοί, οι αφηγητές και οι οικογένειες συνεχίζουν να διατηρούν και να εξελίσσουν την παράδοση, συχνά καθοδηγώντας τις νεότερες γενιές. Οι παραστάσεις δεν είναι μόνο καλλιτεχνικές, αλλά και συλλογικές συναισθηματικές εμπειρίες που μοιράζονται τόσο το κοινό όσο και οι ερμηνευτές.

3. Ανάλυση περίπτωσης

Το Fado αποτελεί παράδειγμα μιας ζωντανής παράδοσης που εξισορροπεί την καλλιτεχνική παράσταση με ισχυρούς κοινοτικούς και πολιτιστικούς δεσμούς. Το Fado είναι βαθιά ριζωμένο στο πορτογαλικό κοινωνικό και πολιτιστικό πλαίσιο, ιδιαίτερα στη Λισαβόνα και την Κοϊμπρα. Αυτή η μουσική παράδοση χαρακτηρίζεται από τον συμμετοχικό της χαρακτήρα, με τη συμμετοχή επαγγελματιών και ερασιτεχνών μουσικών και τοπικών κοινοτήτων που συμβάλλουν ενεργά στη διατήρησή της μέσω της προφορικής μετάδοσης, της παράστασης και της συμμετοχής του κοινού. Οι κάτοικοι της Λισαβόνας διατηρούν την παράδοση, ειδικά σε γειτονίες όπως η Αλφάμα, η Μουράρια και το Μπάιρο Άλτο, όπου συχνά συνυπάρχουν ερασιτέχνες και επαγγελματίες fadistas. Η διαγενεακή μετάδοση του Fado είναι θεμελιώδης για τη συνέχειά του,

με τις νεότερες γενιές να αποκτούν γνώσεις μέσω της άτυπης καθοδήγησης και της πιο επίσημης εκπαίδευσης. Επιπλέον, το κοινό διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στη διαμόρφωση της εμπειρίας του Fado, καθώς το είδος δεν εκτελείται απλώς, αλλά βιώνεται συλλογικά σε έναν κοινό συναισθηματικό χώρο. Η παράδοση της διατήρησης του «*silêncio que se vai cantar o Fado*» (σιωπή πριν από το τραγούδι Fado) τονίζει το εκφραστικό βάθος του είδους, ενισχύοντας τη μοναδική συναισθηματική του διάσταση.

Εικόνα 1 – Μουσικοί Fado



Η ενεργός συμμετοχή των τοπικών κοινοτήτων στη διατήρηση, την προσαρμογή και την πλαισίωση του Fado στη σύγχρονη κοινωνία διασφαλίζει την ανθεκτικότητά του ως μια δυναμική και εξελισσόμενη πολιτιστική παράδοση. Το τελετουργικό της σιωπής πριν από ένα τραγούδι («*Silêncio que se vai cantar o Fado*») αντικατοπτρίζει τον κοινό σεβασμό και τη συναισθηματική επένδυση όλων των συμμετεχόντων. Τα παραδοσιακά Casas de Fado προσφέρουν καθηλωτικές εμπειρίες τόσο στους ντόπιους όσο και στους τουρίστες, συχνά σε συνδυασμό με την πορτογαλική γαστρονομία (Zarrilli, 2022). Αυτή η ενσωμάτωση επιτρέπει στους επισκέπτες να βιώσουν το Fado στο φυσικό του πλαίσιο, συμβάλλοντας παράλληλα οικονομικά στη διατήρησή του. Πέρα από τους παραδοσιακούς χώρους, το Fado εκπροσωπείται επίσης σε μουσεία (π.χ. Museu do Fado), εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες και πολιτιστικά φεστιβάλ. Οι νέες γενιές φέρνουν καινοτόμες ερμηνείες και ενσωματώνουν σύγχρονα θέματα, επεκτείνοντας το είδος, σεβόμενα παράλληλα τις ρίζες του.

Η αυθεντικότητα και η συναισθηματική ένταση του Fado προσφέρουν σημαντικές ευκαιρίες για βιώσιμο πολιτιστικό τουρισμό, υπό την προϋπόθεση ότι η ενσωμάτωσή του στον τουρισμό τηρεί τις εγγενείς καλλιτεχνικές και κοινωνικές αξίες του (Carvalho et al., 2023). Μία από τις πιο αποτελεσματικές προσεγγίσεις για την εισαγωγή των επισκεπτών στο Fado είναι οι επιμελημένες

ζωντανές παραστάσεις σε παραδοσιακά σπίτια Fado, όπου το κοινό μπορεί να βιώσει το είδος στο αυθεντικό του περιβάλλον, συχνά συνοδευόμενο από παραδοσιακή πορτογαλική κουζίνα. Για την προώθηση της βαθύτερης συμμετοχής, οι διαδραστικές εμπειρίες, όπως τα εργαστήρια Fado, θα μπορούσαν να παρέχουν πληροφορίες για την πορτογαλική κιθάρα, τις φωνητικές τεχνικές και τα λυρικά θέματα, επιτρέποντας στους συμμετέχοντες να αναπτύξουν μια βαθύτερη εκτίμηση της μορφής τέχνης (Henriques et al., 2018). Επιπλέον, οι θεματικές περιπατητικές ξεναγήσεις που ακολουθούν την ιστορική εξέλιξη του Fado στις γειτονιές Alfama, Mouraria και Bairro Alto της Λισαβόνας και οι επισκέψεις στο Museu do Fado προσφέρουν μια εκπαιδευτική αλλά και καθηλωτική προσέγγιση για την κατανόηση της κοινωνικοπολιτιστικής του σημασίας.

Εικόνα 2 –Χώρος Fado



Τα ψηφιακά εργαλεία αναδύονται ως συμπληρωματικά μέσα για την προώθηση του Fado χωρίς να το υπερ εκθέτουν. Οι εφαρμογές επαυξημένης πραγματικότητας, οι εικονικές συναυλίες και οι διαδραστικές πλατφόρμες αφήγησης επιτρέπουν στο παγκόσμιο κοινό να εξερευνήσει την ιστορία και το νόημά του, διατηρώντας παράλληλα τον τοπικό έλεγχο στους χώρους των παραστάσεων και στις αφηγήσεις. Ωστόσο, η δημοτικότητα του Fado ως τουριστικού αξιοθέατου φέρνει προκλήσεις. Κατά την ανάπτυξη πρωτοβουλιών που βασίζονται στον τουρισμό, είναι επιτακτική ανάγκη να διατηρηθεί μια ισορροπία μεταξύ της πολιτιστικής διατήρησης και της εμπορευματοποίησης, διασφαλίζοντας ότι το Fado παραμένει μια γνήσια πολιτιστική έκφραση αντί να αποδυναμώνεται ή να εμπορευματοποιείται για μαζική κατανάλωση. Οι στρατηγικές βιώσιμου τουρισμού πρέπει να ευθυγραμμίζονται με τις

προσπάθειες της κοινότητας για τη διαφύλαξη της καλλιτεχνικής ακεραιότητας του Fado, ενθαρρύνοντας παράλληλα την ευρύτερη εκτίμηση του ζώντος αυτού πολιτιστικού κληρονομήματος από το κοινό. Η υπερβολική εμπορευματοποίηση, η «σκηνοθετημένη αυθεντικότητα» και η απώλεια της κοινοτικής αυτενέργειας αποτελούν ανησυχίες, ειδικά σε περιοχές με μεγάλη τουριστική κίνηση. Η προσεκτική επιμέλεια και ο σχεδιασμός με πρωτοβουλία της κοινότητας είναι απαραίτητα στοιχεία για την προστασία της μορφής τέχνης από το να υποβαθμιστεί σε ένα εμπορευματοποιημένο θέαμα.

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Το Fado αντιπροσωπεύει ένα πολύτιμο μοντέλο για την ενσωμάτωση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς (ΑΠΚ) στον βιώσιμο τουρισμό, με την επιτυχία του να βασίζεται στη διατήρηση της αυθεντικότητας μέσω της ενεργού συμμετοχής της κοινότητας. Για να διασφαλιστεί ότι οι τουριστικές πρωτοβουλίες υποστηρίζουν αντί να διαστρεβλώνουν αυτή τη βαθιά ριζωμένη πολιτιστική έκφραση, απαιτούνται στρατηγικές που περιλαμβάνουν τοπικούς μουσικούς, αφηγητές και επαγγελματίες του πολιτισμού σε κάθε στάδιο σχεδιασμού και υλοποίησης. Αρκετές προσεγγίσεις υπόσχονται να βελτιώσουν την εμπειρία των επισκεπτών, διαφυλάσσοντας παράλληλα την ακεραιότητα του Fado. Αυτές περιλαμβάνουν διαδραστικά εργαστήρια και συνεδρίες αφήγησης που βυθίζουν τους τουρίστες στα συναισθηματικά και ιστορικά επίπεδα της παράδοσης, περιπατητικές ξεναγήσεις με επικεφαλής την κοινότητα στις ιστορικές γειτονιές του Φάδο στη Λισαβόνα και την ανάπτυξη πολύγλωσσων ψηφιακών εργαλείων, όπως εφαρμογές μετάφρασης στίχων και οδηγούς επαυξημένης πραγματικότητας (AR), για τη γεφύρωση των πολιτιστικών και γλωσσικών κενών. Επιπλέον, οι θεματικές προσφορές φιλοξενίας - που συνδυάζουν τοπική διαμονή, κουζίνα και ζωντανές παραστάσεις Fado - μπορούν να προσφέρουν ουσιαστική πολιτιστική εμπάθυνση. Τελικά, η εξισορρόπηση του διεθνούς ενδιαφέροντος με την τοπική κυριότητα είναι απαραίτητη. Η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη πρέπει να ευθυγραμμίζεται με τις αξίες και τις ανάγκες των κοινοτήτων Fado, να προάγει τη συμμετοχή των επισκεπτών με σεβασμό και να ενισχύει τον ρόλο της πολιτιστικής κληρονομιάς ως ζωντανού, δυναμικού και χωρίς αποκλεισμούς μέρους της κοινωνίας.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Ερώτηση 1. Ποια εργαλεία ή μέθοδοι θα μπορούσαν να βοηθήσουν τους τουρίστες που δεν μιλούν πορτογαλικά να κατανοήσουν και να συνδεθούν με το λυρικό και πολιτιστικό βάθος του Fado;

- Ερώτηση 2. Πώς μπορούν οι ψηφιακές καινοτομίες να προωθήσουν το Fado σε ευρύτερο κοινό χωρίς να διακυβεύεται η αυθεντικότητά του ή να αποδυναμώνονται οι ντόπιοι ερμηνευτές;
- Ερώτηση 3. Με ποιους τρόπους μπορεί ο τουρισμός Fado να συμβάλει στη διαγενεακή μετάδοση και την κοινωνική συνοχή στις γειτονιές της Λισαβόνας;

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

Carvalho, I., Madeira, A., Monteiro, A., Lopes, S. & Palrão, T. (2023). Fado, αστικό δημοφιλές τραγούδι και άυλη κληρονομιά: αντιλήψεις για την αυθεντικότητα και τα συναισθήματα στις κριτικές του TripAdvisor. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10(1), 1-11.

Henriques, C., Guerreiro, M., Mendes, J., & Ramos, C. M. (2018). Το Fado ως έκφραση της λαϊκής κουλτούρας στο πλαίσιο μιας τουριστικής πόλης. Στο *The Routledge Handbook of Popular Culture and Tourism* (σσ. 116-126). Routledge.

Zarrilli, L. (2022). Το ηχητικό τοπίο του φάδο στη Λισαβόνα: μεταξύ ταυτότητας και τουρισμού. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 41(2), 517-522.

Σύνδεσμοι:

Μουσείο Φάδο. <https://www.museudofado.pt>

UNESCO. (2011). Fado, αστικό δημοφιλές τραγούδι της Πορτογαλίας. <https://ΑΠΚ.unesco.org>

<https://www.youtube.com/watch?v=BkM1213DyrY>

Περίπτωση 4. Λαϊκή γιορτή Surova στην περιοχή Pernik

PAX Rhodophica, Βουλγαρία - PAX

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Κάθε χρόνο τον Ιανουάριο, η λαϊκή γιορτή Surova είναι ένας παραδοσιακός τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι στην περιοχή Pernik γιορτάζουν την Πρωτοχρονιά. Το κύριο γεγονός του εορτασμού είναι μια πολύ γνωστή μασκαράδα που πραγματοποιείται σε αρκετές πόλεις της περιοχής. Την πρώτη νύχτα, οι ομάδες της μασκαράδας Survakari, οι οποίες περιλαμβάνουν άνδρες, γυναίκες και παιδιά, συναντιούνται στο κέντρο του χωριού για να φορέσουν μάσκες και κοστούμια που έχουν δημιουργηθεί ειδικά για αυτούς. Τα άτομα στη μασκαράδα ανάβουν φωτιά στην πλατεία του χωριού και αστειεύονται με τους ανθρώπους που παρακολουθούν. Ο αρχηγός, οι νεόνυμφοι, ο ιερέας και η αρκούδα είναι όλοι σημαντικά πρόσωπα. Το επόμενο πρωί, συναντιούνται και περπατούν στην πόλη, σταματώντας σε κάθε σπίτι για να πραγματοποιήσουν μια παραδοσιακή γαμήλια τελετή. Λένε ότι η αρκούδα τους «χτυπάει» για να τους κάνει πιο υγιείς. Οι οικοδεσπότες είναι ενθουσιασμένοι για την άφιξη των επισκεπτών τους και τους προσφέρουν δώρα και ένα παραδοσιακό γεύμα. Μετά τη λαϊκή γιορτή, οι Survakari μοιράζουν δώρα. Συχνά δίνουν τα χρήματα που κερδίζουν σε φτωχούς και ορφανά. Στους νέους αρέσει η μασκαράδα επειδή τους κάνει να νιώθουν καλά με τον εαυτό τους και κρατάει ζωντανή την παράδοση. Οι οικογένειες περνούν έναν ολόκληρο χρόνο φτιάχνοντας μάσκες και άλλα πράγματα. Οι ενήλικες διδάσκουν στα παιδιά και τους εφήβους πώς να φτιάχνουν μοναδικές μάσκες και κοστούμια.

Το Φεστιβάλ Surva αντιπροσωπεύει ένα ιδανικό μοντέλο για τον βιώσιμο τουρισμό, καθώς εξισορροπεί με επιτυχία την παγκόσμια δημοτικότητά του με τη διατήρηση της αυθεντικής Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς (ΑΠΚ). Μετατρέποντας το ετήσιο τελετουργικό σε ένα διεθνές ανταγωνιστικό φόρουμ, το Πέρνικ δημιουργεί σημαντικά οικονομικά και κοινωνικά οφέλη που παρακινούν άμεσα τις τοπικές κοινότητες να συνεχίσουν, να αναπτύξουν και να μεταδώσουν τις αρχαίες παραδόσεις τους.

Μαθησιακά αποτελέσματα:

- Ανάλυση του πολιτιστικού ρόλου. Διερεύνηση της τελετουργικής λειτουργίας της μασκαράδας (διώξιμο των κακών πνευμάτων, διασφάλιση της

γονιμότητας) και αξιολόγηση της διαδικασίας προσαρμογής της παράδοσης στις σύγχρονες συνθήκες (π.χ. συμμετοχή όλων των ηλικιών/φύλων).

- Μηχανισμός διαφύλαξης. Εξέταση της μορφής του διαγωνισμού δύο σταδίων του Φεστιβάλ του Πέρνικ ως ενός καλού τρόπου για την προώθηση και την προστασία της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο.
- Αξιολόγηση του βιώσιμου τουρισμού. Χρήση του Πέρνικ, το οποίο είναι γνωστό ως η Ευρωπαϊκή Πρωτεύουσα των Παραδόσεων των Κούκερ, ως παράδειγμα για να εξετάσουμε πώς να κάνουμε τον τουρισμό πιο βιώσιμο και πώς να εμπλέξουμε την κοινότητα στο φεστιβάλ, ώστε να αποφέρει χρήματα και να βοηθήσει τους ανθρώπους.

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Το βουλγαρικό έθιμο της μασκαράδας (Survakari/Kukeri) είναι μια αρχαία λαογραφική παράδοση, που διατηρείται ως βασικό μέρος του βουλγαρικού πολιτισμού, και συνδέεται με τις γιορτές από τα Χριστούγεννα έως το Πάσχα. Ο κύριος σκοπός και ο συμβολισμός αυτών των παιχνιδιών είναι η απομάκρυνση των κακών πνευμάτων και η προσέλκυση πλούσιας συγκομιδής, υγείας και γονιμότητας. Η παράσταση είναι μια μυστικιστική ενότητα ρυθμού, ήχου και χρωμάτων, με εντυπωσιακές μάσκες, πρωτότυπα κοστούμια (από δέρματα ή κουρέλια) και τον δυνατό, προστατευτικό ήχο εκατοντάδων καμπανών που είναι προσαρτημένες στα κοστούμια. Αν και παραδοσιακά είναι ένα ανδρικό έθιμο, σήμερα είναι μια ζωντανή παράδοση που αλλάζει και επιτρέπει τη συμμετοχή ανθρώπων όλων των ηλικιών και φύλων.



Πηγή: <https://www.standartnews.com/lifestyle-lyubopitno/>

Σήμερα, η μασκαράδα έχει μια διπλή ζωή: υπάρχει ως ετήσιο τελετουργικό στα χωριά και ως θεαματικό, ανταγωνιστικό σχήμα σε φεστιβάλ και καρναβάλια. Το Διεθνές Φεστιβάλ «Surva» στο Πέρνικ, το οποίο ξεκίνησε το 1966, είναι η πιο έγκυρη εκδήλωση στη Βουλγαρία και την Ευρώπη, καθώς αποτελεί τη μεγαλύτερη πλατφόρμα για τη διατήρηση και τη διάδοση αυτών των τελετουργιών. Το φεστιβάλ διοργανώνεται ετησίως και αναγνωρίζεται ως η Ευρωπαϊκή Πρωτεύουσα των Παραδόσεων Survakar και Kuker, συγκεντρώνοντας χιλιάδες φορείς της παράδοσης από όλες τις βουλγαρικές εθνογραφικές περιοχές και επισκέπτες από όλο τον κόσμο. Εκτός από τη διήμερη παρέλαση με διαγωνισμό, η εκδήλωση προσφέρει μια διαδραστική εμπειρία με εκθέσεις εφαρμοσμένης τέχνης.

3. Ανάλυση περίπτωσης

Αναγνωρισμένο ως το πιο έγκυρο και μακροβιότερο φεστιβάλ παραδοσιακών λαϊκών παιχνιδιών με μάσκες τόσο στη Βουλγαρία όσο και στην Ευρώπη, το «Surva» πραγματοποιείται στο Πέρνικ. Η απόφαση για τη διεξαγωγή του φεστιβάλ ελήφθη το 1965 και η πρώτη του διοργάνωση πραγματοποιήθηκε τον Ιανουάριο του 1966. Η εκδήλωση διοργανώνεται από τον δήμο του Πέρνικ και χρησιμεύει ως η μεγαλύτερη πλατφόρμα για τη διατήρηση και τη διάδοση αρχαίων τελετουργιών, συμπεριλαμβανομένων εκείνων των σουρβάκαρ, των κούκερ, των μπαμπούγκερ και των τζαμαλάρ, που αποτελούν βασικό μέρος της βουλγαρικής λαογραφίας.

Από το 2008, το φεστιβάλ διεξάγεται κάθε χρόνο το τελευταίο Σαββατοκύριακο του Ιανουαρίου. Απολαμβάνει σημαντική διεθνή αναγνώριση, έχοντας αποκτήσει διεθνές κύρος το 1985, μέλος της Ομοσπονδίας Ευρωπαϊκών Πόλεων Καρναβαλιού (1995) και επίσημη αναγνώριση ως Ευρωπαϊκή Πρωτεύουσα των Παραδόσεων Survakar και Kuker (2009). Το φεστιβάλ κατατάχθηκε επίσης από το National Geographic το 2014 ως ένας από τους κορυφαίους χειμερινούς προορισμούς στον κόσμο.

Το ίδιο το έθιμο της μασκαράδας έχει σήμερα μια διπλή ζωή: υπάρχει ως παραδοσιακό ετήσιο τελετουργικό στα χωριά και ως θεαματικό, ανταγωνιστικό σχήμα σε φεστιβάλ. Το πιο ελκυστικό αποκορύφωμα του Surva είναι η διήμερη παρέλαση διαγωνισμού, η οποία προσελκύει χιλιάδες φορείς της παράδοσης από όλες τις βουλγαρικές εθνογραφικές περιοχές και διεθνείς επισκέπτες από την Ευρώπη, την Ασία, την Αμερική και την Αφρική. Οι συμμετέχοντες συρρέουν στο Πέρνικ για να ζήσουν τη συγκίνηση και να μοιραστούν τη μαγεία του εθίμου, και η εκδήλωση προσφέρει μια διαδραστική εμπειρία που συμπληρώνεται από εκθέσεις εφαρμοσμένης τέχνης.



Πηγή: <https://matadornetwork.com/read/bulgarias-surva-festival>

Η γιορτή Surova στην περιοχή Pernik, η οποία έχει συμπεριληφθεί στον Εθνικό Κατάλογο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Βουλγαρίας, καταχωρήθηκε επίσης το 2015 στον Αντιπροσωπευτικό Κατάλογο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ανθρωπότητας (UNESCO). Η εγγραφή στοιχειοθετεί τη σημαντική ενίσχυση της παγκόσμιας προβολής αυτής της ΑΠΚ, την

ευαισθητοποίηση σχετικά με τη σημασία της και την προώθηση του σεβασμού για την πολιτιστική πολυμορφία και την ανθρώπινη δημιουργικότητα, ιδίως σε περιοχές που μοιράζονται παρόμοιες παραδόσεις μασκαράδας. Επιπλέον, η πρακτική προωθεί την κοινωνική αλληλεγγύη, επιτρέποντας τον διάλογο μεταξύ των γενεών και παρέχοντας υποστήριξη στους λιγότερο ευνοημένους (μέσω της διανομής των συλλεγόμενων κεφαλαίων). Η ίδια η διαδικασία υποψηφιότητας κατέδειξε ισχυρούς μηχανισμούς διαφύλαξης που προέρχονται από δεκαετίες συστηματικής συνεργασίας μεταξύ των κοινοτήτων Surona, των τοπικών δήμων και των δημόσιων φορέων, οι οποίοι αποδείχθηκαν ιδιαίτερα αποτελεσματικοί. Η υποψηφιότητα προετοιμάστηκε διεξοδικά με την πλήρη, ελεύθερη, προηγούμενη και ενημερωμένη συγκατάθεση όλων των ενδιαφερόμενων κοινοτήτων, ομάδων και πολιτιστικών ιδρυμάτων, και το προτεινόμενο στοιχείο περιλαμβάνεται σωστά και ενημερώνεται τακτικά στον Εθνικό Κατάλογο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Βουλγαρίας.

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Μια κοινοτική πρακτική όπως η καλοκαιρινή λαϊκή γιορτή Surona στο Pernik μπορεί να διαφυλάξει την ΑΠΚ και να προσελκύσει τουρίστες για χρόνια. Τα μέλη της κοινότητας πρέπει να είναι ενεργά και να μοιράζονται τις γνώσεις τους για τη διατήρηση της πρακτικής. Η κατασκευή μασκών και η παρουσίασή τους ως οικογένεια φέρνει τους ανθρώπους πιο κοντά και τους βοηθά να νιώσουν ότι ανήκουν κάπου. Μια καλή στρατηγική συντονισμού θα διασφαλίσει τη μακροπρόθεσμη επιτυχία της γιορτής. Πόλεις, χωριά και κρατικές υπηρεσίες συνεργάστηκαν για την εφαρμογή μέτρων ασφαλείας. Το Φεστιβάλ Surva είναι πολύ σημαντικό για την πολιτιστική ταυτότητα των ανθρώπων που ζουν εκεί. Αναβαθμίζει το κύρος της περιοχής και βοηθά να αναδειχθεί η μοναδικότητά της. Η έλξη του στους τουρίστες φέρνει πολλά χρήματα που βοηθούν την περιοχή να αναπτυχθεί, καθιστώντας την ένα σημαντικό κέντρο πολιτιστικού τουρισμού. Το Πέρνικ είναι σήμερα ένας πολιτιστικός τουριστικός προορισμός χάρη στην αναγνώριση της γιορτής από την UNESCO. Η μελλοντική συντήρηση των ακινήτων θα πρέπει να είναι καλή. Δεδομένου ότι περισσότεροι άνθρωποι δίνουν προσοχή στο έθιμο, το συμβαλλόμενο κράτος θα πρέπει να το προστατεύει καλύτερα. Αυτό μειώνει τους κινδύνους του να χαθεί το πλαίσιο το οποία συμβαίνει όταν η τελετή εκτελείται ή προωθείται αλλού. Η γιορτή της Σούροβα μπορεί ακόμα να βοηθήσει με την απερχήμωση χρησιμοποιώντας τη φήμη της. Μπορείτε να διατηρήσετε τα τοπικά έθιμα μέσω της συνεργασίας. Αυτό θα το καταστήσει μια ιδέα οικοτουρισμού βασισμένη στην ΑΠΚ.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Πώς η μετατροπή από τελετουργικό σε θέαμα βοηθά ή εμποδίζει τη μετάδοση και την αυθεντικότητα της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς (ΑΠΚ); Αιτιολογήστε την απάντησή σας από την άποψη της ανάγκης για διάδοση έναντι του κινδύνου να χαθεί το πλαίσιο.
- Πώς αυτό το μοντέλο συμμετοχής της κοινότητας διασφαλίζει τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του εθίμου και πώς συμβάλλει στην κοινωνική συνοχή στην περιοχή;
- Πώς ακριβώς αυτή η τριμερής συνεργασία (Κοινότητα – Αρχές – Θεσμοί) εγγυάται την αποτελεσματική διαφύλαξη της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς και διασφαλίζει κοινωνικά οφέλη (π.χ. δωρεά κεφαλαίων);
- Ποια συγκεκριμένα στοιχεία (π.χ. ο ανταγωνιστικός χαρακτήρας δύο σταδίων, η εστίαση στη γνησιότητα, η διεθνής αναγνώριση) επιτρέπουν στο Pernik να εξισορροπήσει την παγκόσμια δημοτικότητα με τη διατήρηση της ΑΠΚ και τη δημιουργία οικονομικών οφελών;
- Πώς μπορεί το Πέρνικ, ως Ευρωπαϊκή Πρωτεύουσα των Παραδόσεων, να χρησιμοποιήσει το κύρος του και τα έσοδα από τον τουρισμό για να βελτιώσει τη ζωή της τοπικής κοινότητας και να μετριάσει τους κινδύνους εμπορευματοποίησης του τελετουργικού;

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

- Lyubenova, M. (2021). Παιχνίδια μασκέρας στην περιοχή Πέρνικ της Βουλγαρίας: Διατήρηση και προώθηση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς. *Yearbook of Balkan and Baltic Studies*, 4(4), 223–244. <https://doi.org/10.7592/YBBS4.09>
- Mishkova, I. (2008). Tra il visibile e l'invisibile Maschere e riti mascherati delta Bulgaria [Μεταξύ του ορατού και του αόρατου: Μάσκες και τελετουργικά με μάσκες στη Βουλγαρία]. ResearchGate. https://www.researchgate.net/publication/324774095_Tra_il_visibile_e_l'invisibile_Maschere_e_riti_mascherati_delta_Bulgaria
- Myuhtar-May, F. (2013). Κριτική του βιβλίου *Masquerade and Postsocialism: Ritual and Cultural Dispossession in Bulgaria*, του Gerald W. Creed. *The Journal of American Folklore*, 126(500), 231–233. <https://doi.org/10.5406/jamerfolk.126.500.0231>
- Strahilov, I. (2022). Between the “Thracian Substratum” and “Oriental Accretions”: Bulgarian Mumming and the National Heritage Canon. (Μεταξύ του «Θρακικού υποστρώματος» και των «Ανατολικών προσθηκών»: Η βουλγαρική μίμηση και ο κανόνας της εθνικής κληρονομιάς.) *Seminar_BG, Special Issue 5*:

Cultural Intimacies. Ανακτήθηκε από <https://seminar-bg.eu/spisanie-seminar-bg/special-issue-5/839-bulgarian-mumming-national-heritage-canon.html>

Svetozarov, G., & Manova, Ts. (2022). The Survakar – Masquerade Games in the “Sredno Kraishte” – Visual and Verbal Discourse. *Careers*, 2(3), 16–20.

<https://doi.org/10.46687/UWHL2018>

<https://surva.org/>

<https://ΑΠΚ.unesco.org/en/RL/surova-folk-feast-in-pernik-region-00968>

<https://www.unesco-centerbg.org/en/inscribed-elements-en/bulgaria-en/#:~:text=The%20concept%20for%20the%20Festival%20of%20Folklore,and%20Folklore%20Studies%20with%20the%20Ethnographic%20Museum.>

<https://carnivalcities.net/countries/bulgaria/pernik/>

<https://survakari.com/en/>

Βίντεο:

<https://www.youtube.com/watch?v=KHF21YlvveY>

Επιπλέον περίπτωση από την πλατφόρμα του Inthrace, κουμπί ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 1 Εύβοια, Ελλάδα

Βίντεο στο κανάλι έργων της Inthrace στο YouTube

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 1, Εύβοια, Ελλάδα

<https://intrace.unitbv.ro/download/case-study-evoia-greece/>

Βίντεο με τις εορταστικές εκδηλώσεις του καρναβαλιού της Εύβοιας, Ιστιαία, Αιδηψός

<https://www.youtube.com/watch?v=KDSSLICwgo>

Βίντεο με εορταστικές εκδηλώσεις καρναβαλιού, φωτιά του Καρνάβαλου, Αιδηψός, Εύβοια

https://www.youtube.com/watch?v=LL-m5f_xp-q

Βίντεο στο κανάλι του έργου του Inthrace στο YouTube

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 7 στο εγχειρίδιο αυτό, Περιφέρειες Φωκίδας Βοιωτίας, Ελλάδα (βλ. επόμενο Κεφάλαιο)

Βίντεο από την περιοχή Ταμπάκικα στην Άμφισσα, όπου λειτουργούσαν εργαστήρια επεξεργασίας δέρματος μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα. «Το φάντασμα της Χάρμαινας» που σχετίζεται με το επάγγελμα της περιοχής είναι μια παράσταση που πραγματοποιείται κατά την περίοδο του Καρναβαλιού και είναι εγγεγραμμένη στον κατάλογο της ελληνικής άυλης κληρονομιάς

<https://www.youtube.com/watch?v=ILDzxOyt6Mo>

Κεφάλαιο 7. Μάρκετινγκ και μέθοδοι προώθησης της ΑΠΚ

Περίπτωση 1. Περιφέρειες Φωκίδας, Βοιωτίας

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, Ελλάδα – UNIWA

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Η μελέτη περίπτωσης των περιφερειακών ενοτήτων Φωκίδας και Βοιωτίας αποτελείται από στοιχεία φυσικής, αρχαιολογικής ομορφιάς και άυλης κληρονομιάς. Στόχος της μελέτης είναι η καταγραφή των σημείων ενδιαφέροντος για την επέκταση των σημείων που μπορούν να συμπεριληφθούν στην προώθηση της περιοχής με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής.

Μαθησιακά αποτελέσματα:

- να είναι σε θέση να προωθήσει την άυλη πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής
- να είναι σε θέση να οργανώσει μια διαφημιστική εκστρατεία για την περιφέρεια με τη δημιουργία διαδρομών για βιώσιμη ανάπτυξη

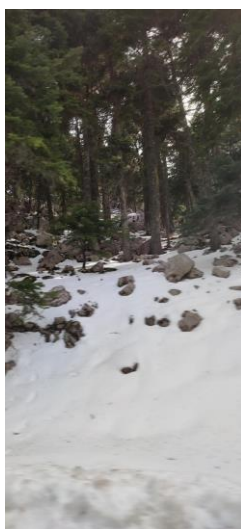
2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Η επιλογή των περιφερειακών ενοτήτων Φωκίδας και Βοιωτίας έγινε με βάση τα εξής: α) έχουν πλούσιο πολιτισμό και φυσικό περιβάλλον ιδιαίτερης ομορφιάς, β) η τουριστική ανάπτυξη μπορεί να βασιστεί στην προώθηση περιοχών φυσικής ομορφιάς με πλούσιο άυλο πολιτισμό, γ) κινδυνεύουν από ερημοποίηση με πληθυσμό που έφτασε τους 36.199 κατοίκους στην απογραφή του 2021 της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας (Φωκίδα News, 2023).

3. Ανάλυση περίπτωσης

Η ευρύτερη περιοχή της Φωκίδας και της Βοιωτίας είναι γνωστή για το χιονοδρομικό κέντρο στον Παρνασσό και τον αρχαιολογικό χώρο των Δελφών. Ωστόσο, η περιοχή είναι πλούσια σε ιστορία, πολιτισμό και εορταστικές εκδηλώσεις. Για παράδειγμα, η αναπαράσταση του τοπικού θρύλου του Στοιχείου της Χάρμαινας πραγματοποιείται το τελευταίο Σάββατο του Καρναβαλιού, στην Άμφισσα. Μέσω της αναπαράστασης του τοπικού θρύλου, αναδεικνύεται η σημασία που αποδίδεται από τη συλλογική μνήμη και την προφορική παράδοση στο νερό, ως πηγή ζωής και κινητήρια δύναμη των βυρσοδεψείων (ταμπάκια, εργαστήρια επεξεργασίας δέρματος), χάρη στα οποία η οικονομία της Άμφισσας άνθισε τα τελευταία χρόνια. Η εκδήλωση

αναδεικνύει όχι μόνο το παρελθόν της πόλης (π.χ. την τοπική τέχνη της βυρσοδεψίας που κάποτε άνθισε), αλλά και τη σύγχρονη πολιτιστική ταυτότητα της Άμφισσας. Το στοιχείο αυτό έχει επίσης εγγραφεί στον Κατάλογο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας (Η νύχτα των στοιχειών/ το στοιχείο της Χάρμαινας, 2022, Fokida News, 2022, Καπετάνιου, 2023). Τα Ιστορικά Καφενεία, ορισμένα από τα οποία είναι άνω των 100 ετών (το Μεγάλο Καφενείο 1929 στην Άμφισσα), αποτελούν σημείο αναφοράς και χώρους με ιδιαίτερο συμβολισμό για τις τοπικές κοινότητες όπου βρίσκονται (Το ιστορικό Μεγάλο Καφενείο 1929, Άμφισσα, βίντεο). Η καταγραφή τους μέχρι στιγμής περιλαμβάνει το Μεγάλο Καφενείο στην Άμφισσα. Επιπλέον, τα Ιστορικά Καφέ έχουν συμβάλει με πολλούς τρόπους στη διαμόρφωση των πολιτιστικών πρακτικών εντός του αστικού χώρου, αλλά και στη διαμόρφωση της αστικής κοινωνικότητας, τόσο στο παρελθόν όσο και σήμερα (Fokida News, 2022). Το καφέ, το «Μεγάλο Καφενείο 1929», είναι το μοναδικό καφέ με θεατρική σκηνή, άνθισε κατά τη διάρκεια του μεσοπολέμου και αργότερα, φιλοξενώντας θεατρικές παραστάσεις και περιοδεύουσες θιάσους της εποχής, ενώ θρυλικοί ηθοποιοί έχουν περάσει από τη σκηνή του, ενώ συμπεριλήφθηκε στον Κατάλογο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας το 2022 (Ο άυλος πολιτισμός των αστικών ιστορικών καφέ, Άυλη πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδας, 2022) και ενσωματώθηκε στις Πολιτιστικές Διαδρομές του Συμβουλίου της Ευρώπης στο πλαίσιο της «Διαδρομής των Ιστορικών Καφέ» (Historic Cafes Europe (χωρίς ημερομηνία).





Το όρος Παρνασσός γνωστό για το χιονοδρομικό κέντρο και ο αρχαιολογικός χώρος των Δελφών που μπορεί να δει ένας επισκέπτης σε συνδυασμό με την άυλη κληρονομιά της περιοχής (φωτογραφίες 1-2), η περιοχή Ταμπάκινα όπου λαμβάνει χώρα το “στοιχείο της Χάρμαινας” κατά την περίοδο του Καρναβαλιού (φωτογραφίες 3-4), το Μεγάλο Καφέ 1929 στην Άμφισσα (φωτογραφία 5). Φωτογραφίες:αρχείο από συντάκτες.

Η Άμφισσα είναι επίσης γνωστή για τον περίφημο ελαιώνα της, ο οποίος είναι ο μεγαλύτερος συνεχής και ο παλαιότερος ελαιώνας της χώρας (1.200.000 ελαιόδεντρα) και είναι καταχωρημένος στον Εθνικό Κατάλογο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας. Ο ελαιώνας έχει χαρακτηριστεί ως «παραδοσιακός» με τη διάσημη κονσερβολιά ή ελιά της Άμφισσας, η οποία είναι μια μαύρη, παχύσαρκη επιτραπέζια ελιά, η οποία έχει αναγνωριστεί ως ΠΟΠ (Προϊόν Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης) (Καπετάνιου, 2023). Επιπλέον, ο Μητροπολιτικός Ναός του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου διαθέτει τις τοιχογραφίες του Σπύρου Παπαλουκά, και η αρχιτεκτονική της πόλης παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον με τα πολλά αρχοντικά σε λαϊκό και νεοκλασικό ρυθμό, όπως το διώροφο σπίτι με το πηγάδι και τα γύρω κτίρια όπου γεννήθηκε ο Αλέξανδρος Δελμούζος, απόδειξη του πλούτου μιας άλλης εποχής (Ζεϊδωρος, 2022).

Το γραφικό Γαλαξίδι είναι ένας ιδανικός προορισμός για μια εκδρομή και έχει χαρακτηριστεί πόλη-μουσείο. Κατά τη διάρκεια του καρναβαλιού, ρίχνεται αλεύρι από το ένα άτομο στο άλλο, μια χαρακτηριστική παράδοση της πόλης. Επιπλέον, η ναυτική πόλη διατηρεί την αρχιτεκτονική που επικρατούσε κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας και είναι γεμάτη αρχοντικά, καθώς το Γαλαξίδι ήταν ιδιαίτερα πλούσιο εκείνη την εποχή. Αυτή η παράδοση περιλαμβάνεται στον Εθνικό Κατάλογο της ΑΠΚ της Ελλάδας (Ζεϊδωρος, 2022).



Ο ελαιώνας της Άμφισσας, ο οποίος είναι ο μεγαλύτερος συνεχής και ο παλαιότερος ελαιώνας της χώρας (1.200.000 ελαιόδεντρα) (φωτογραφία 1), η Μητροπολιτική Εκκλησία του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου με τις τοιχογραφίες του Σπύρου Παπαλουκά (φωτογραφία 2), το γραφικό Γαλαξίδι (3-4), το καρναβάλι στο Γαλαξίδι με τα αλευρομουτζουρώματα την περίοδο του καρναβαλιού (φωτογραφία 5). Φωτογραφίες: αρχείο από συντάκτες.

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Η περιοχή μπορεί να έχει τουρισμό 365 ημέρες τον χρόνο με συγκεκριμένες στρατηγικές: Ενίσχυση του θεματικού τουρισμού, Χειμερινός τουρισμός (χειμερινά αθλήματα) και Θερινός τουρισμός (πεζοπορία και περιηγήσεις στη φύση), Πολιτιστικός τουρισμός όλο τον χρόνο, Πολιτιστικά φεστιβάλ και εκδηλώσεις, Αναβίωση παραδοσιακών εθίμων και εορτασμών (Γιορτή του Αγίου Γεωργίου, μαθήματα ύφανσης στο Λαογραφικό Μουσείο της Αράχωβας), Ανάπτυξη του αγροτουρισμού και του γαστρονομικού τουρισμού, συγκομιδή τοπικών προϊόντων, παραγωγή τυριού, ελαιολάδου, κρασιού και άλλων τοπικών προϊόντων, Γαστρονομικός τουρισμός, Ενίσχυση των θερινών εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων, Θερινά φεστιβάλ και μουσικές εκδηλώσεις, Διοργάνωση αγώνων και αθλητικών εκδηλώσεων, Συνεχής προώθηση μέσω του τουριστικού μάρκετινγκ, Στρατηγικές σε συνεργασία με άλλους προορισμούς.



Λαογραφικό μουσείο Αράχωβας όπου πραγματοποιούνται μαθήματα ύφανσης (φωτογραφία 1), τυροκομείο στην τεχνητή λίμνη του Μόρνου (φωτογραφία 2). Φωτογραφίες: αρχείο από συντάκτες.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Καταγράψτε τις πολιτιστικές διαδρομές στην περιοχή και οργανώστε την προώθηση της περιοχής με ένα ολοκληρωμένο σχέδιο διαφήμισης και επικοινωνίας που δίνει έμφαση στην ΑΠΚ της περιοχής.
- Οργανώστε μια διαφημιστική καμπάνια για την προώθηση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς μιας περιοχής που δεν προωθείται τόσο καλά
- Συνθέστε τα στοιχεία μιας περιοχής που μπορούν να συσχετιστούν με την ΑΠΚ και παρέχετε ένα βιώσιμο επιχειρηματικό σχέδιο

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

Fokida News (2023). Απογραφή 2021. Ο πληθυσμός στα χωριά και τις πόλεις της Φωκίδας <https://www.fokidanews.gr/96094/apogرافي-2021> (πρόσβαση στις 8/03/2025)

Fokida News (2022). Η Άμφισσα στο εθνικό ευρετήριο άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της Ελλάδος <https://www.fokidanews.gr/84930/i-amfissa-sto-ethniko-eyretirio-aylis-politistikis-klironomias-tis-elladas/> (πρόσβαση 8/03/2025)

Ζεϊδωρος (2022). Χωριά και Πόλεις της Φωκίδας. <https://zeidoros.com/choria-kai-poleis-tis-fokidas/> (πρόσβαση 18/03/2025)

Ιστορικά Καφέ Ευρώπης (χωρίς ημερομηνία)
<https://www.ehica.eu/route-of-the-historic-cafes-en/>

Η νύχτα των στοιχειών/ το στοιχείο της Χάρμαινας (2022)
<https://ayla.culture.gr/catalogue/i-nysta-twn-stoixeiwn-tis-xarmainas-2022/>

Καπετάνιου, Λ. (2023). Άμφισσα: Ένας κοντινός προορισμός με αυθεντική φυσιογνωμία. <https://www.travel.gr/experiences/travel/amfissa-enas-kontinos-proorismos-me-a/> (πρόσβαση στις 18/03/2025)

Ο άυλος πολιτισμός των αστικών ιστορικών καφέ Άυλη πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδας (2022)

<https://ayla.culture.gr/catalogue/aylos-politismos-twn-istorikwn-kafe/>

Βίντεο

Το ιστορικό Μεγάλο Καφενείο 1929, Άμφισσα

<https://www.google.com/search?q=%CE%BC%CE%B5%>

Βίντεο στο κανάλι του έργου του Inthrace στο YouTube

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 7, Περιφέρειες Φωκίδας Βοιωτίας, Ελλάδα
Βίντεο από την περιοχή Ταμπάκινα στην Άμφισσα, όπου λειτουργούσαν εργαστήρια επεξεργασίας δέρματος μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα. «Το φάντασμα της Χάρμαινας» που σχετίζεται με το επάγγελμα της περιοχής είναι μια παράσταση που πραγματοποιείται κατά την περίοδο του Καρναβαλιού και είναι εγγεγραμμένη στον κατάλογο της ελληνικής άυλης κληρονομιάς

<https://www.youtube.com/watch?v=ILDzxOyt6Mo>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 7, Περιφέρειες Φωκίδας Βοιωτίας, Ελλάδα
Συνέντευξη με την κ. Κωνσταντοπούλου στο «Μεγάλο Καφέ 1929» που περιλαμβάνεται στον Κατάλογο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας το 2022 και ενσωματώνεται στις Πολιτιστικές Διαδρομές του Συμβουλίου της Ευρώπης στο πλαίσιο της «Διαδρομής των Ιστορικών Καφενείων» στην Άμφισσα

<https://www.youtube.com/watch?v=7ltC0LI3BI>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 7, Περιφέρειες Φωκίδας Βοιωτίας, Ελλάδα
Βίντεο από τον Μητροπολιτικό ναό του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου όπου ο καλλιτέχνης Σπύρος Παπαλούκας έχει ζωγραφίσει τις τοιχογραφίες

<https://www.youtube.com/watch?v=BXbaDh9SoVA>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 7, Περιφέρειες Φωκίδας Βοιωτίας, Ελλάδα
Βίντεο έξω από τον Μητροπολιτικό ναό του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου στην Άμφισσα, στις 25 Μαρτίου, όπου μαθητές ψέλνουν τον ελληνικό εθνικό ύμνο: διπλή γιορτή για το ελληνικό έθνος, ο εορτασμός της Ελληνικής Επανάστασης

του 1821 συμπίπτει με τον Ορθόδοξο εορτασμό του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου

<https://www.youtube.com/watch?v=MkWQ4Z0YCK4>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 7, Περιφέρειες Φωκίδας Βοιωτίας, Ελλάδα
Συνέντευξη με την κα Κουτσούμπα στο Λαογραφικό Μουσείο Αράχωβας

<https://www.youtube.com/watch?v=edJd9AOML-E>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 7, Περιφέρειες Φωκίδας και Βοιωτίας, Ελλάδα
Συνέντευξη με την κα Ναυπακτίτου, επικεφαλής του συλλόγου ξενοδοχείων και ενοικιαζόμενων δωματίων στην Αράχωβα

<https://www.youtube.com/watch?v=E4Yck4oNiQ0>

Περίπτωση 2. Ανατολική Μακεδονία – Θράκη

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, Ελλάδα – UNIWA

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Η μελέτη περίπτωσης της περιφερειακής ενότητας Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης περιλαμβάνει διάφορα στοιχεία άυλης κληρονομιάς. Η παραγωγή μεταξιού σίγουρα χαρακτηρίζει την περιοχή. Μεταξύ άλλων στοιχείων είναι η γαστρονομία, τα έθιμα και οι παραδόσεις, όπως τα καρναβάλια και οι επανενώσεις, πτυχές της τέχνης, όπως η ιδιαίτερη μουσική και οι χοροί, μουσικά όργανα όπως η «ζούρνα» και διάφορες άλλες δραστηριότητες που αναδεικνύουν την ιστορική συνέχεια και τη θρησκευτική παράδοση του τόπου.

Μαθησιακά αποτελέσματα:

- να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν την άυλη πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής
- να είναι σε θέση να προτείνει συγκεκριμένες δραστηριότητες που θα προωθήσουν τη διατήρηση και την προβολή της άυλης κληρονομιάς
- να συνειδητοποιήσουν τις δυνατότητες μιας περιοχής που μπορούν να προωθηθούν περαιτέρω με τη συμβολή της άυλης κληρονομιάς και να πραγματοποιηθούν δράσεις βελτίωσης για το μάρκετινγκ

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Η επιλογή αυτής της συγκεκριμένης περιοχής βασίστηκε: α) στο γεγονός ότι η ευρύτερη περιφέρεια της Μακεδονίας έχει το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας· β) στο γεγονός ότι είναι ιστορικά μια περιοχή μεικτών πολιτισμών και θρησκειών· γ) στο γεγονός ότι έχει υποδεχθεί πληθυσμούς προσφύγων στο παρελθόν· δ) στο γεγονός ότι το οδικό δίκτυο, συμπεριλαμβανομένων των κεντρικών οδών, αποκαταστάθηκε πρόσφατα· ε) στο γεγονός ότι δεν είναι ιδιαίτερα δημοφιλής τουριστικός προορισμός επειδή απέχει πολύ από την πρωτεύουσα της Ελλάδας, περίπου 800 χιλιόμετρα από την Αθήνα και περίπου 300 χιλιόμετρα από τη Θεσσαλονίκη· στ) στο γεγονός ότι διαθέτει πλούσιο πολιτισμό και φυσικό περιβάλλον ιδιαίτερης ομορφιάς· ζ) στο γεγονός ότι η ανάπτυξη είναι άνιση μεταξύ των παράκτιων και των ορεινών περιοχών· η) στο γεγονός ότι η τουριστική ανάπτυξη επικεντρώνεται κυρίως στην προώθηση περιοχών φυσικής ομορφιάς - πολλές από τις οποίες δεν έχουν ακόμη αναπτυχθεί και προωθηθεί επαρκώς - και πολύ λιγότερο στο άυλο πολιτιστικό προϊόν· θ) στο γεγονός ότι, κατά συνέπεια, οι αγροτικές και ορεινές περιοχές κινδυνεύουν από

ερημοποίηση, ενώ υπάρχει υπερσυγκέντρωση πληθυσμών σε μεγάλες πόλεις, όπως η Αλεξανδρούπολη.

Η ΑΠΚ της περιοχής ορίζεται από: α) το φημισμένο φυσικό περιβάλλον και την επιχειρηματικότητα (αξιοποίηση αυτής της πολιτιστικής κληρονομιάς) που αναπτύσσεται γύρω από αυτό· β) την ιστορική, αρχαιολογική και θρησκευτική κληρονομιά, παράλληλα με την προώθηση των μνημείων που μεταδίδουν αυτή τη γνώση· γ) την αρχιτεκτονική παράδοση και τους παραδοσιακούς οικισμούς· και δ) τις πολιτιστικές εκδηλώσεις, τα παραδοσιακά φεστιβάλ, τα έθιμα και τις παραδόσεις, καθώς και τα παραδοσιακά επαγγέλματα, όπως η επεξεργασία μεταξιού και η παραγωγή μεταξωτών υφασμάτων.

3. Ανάλυση περίπτωσης

Η αρχιτεκτονική κληρονομιά της περιοχής είναι εντυπωσιακή και πλούσια, ενσωματώνοντας τέχνη και τεχνικές από διάφορες περιοχές της Ελλάδας και συνδυάζοντας αιώνες ιστορίας. Αυτό ισχύει και για την αρχιτεκτονική κληρονομιά της Αλεξανδρούπολης, η οποία περιλαμβάνει δημόσια κτίρια και ιδιωτικές κατοικίες που αντικατοπτρίζουν διαφορετικές ιστορικές περιόδους, συμβάλλοντας στην πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής. Αξιοσημείωτα αρχιτεκτονικά μνημεία είναι η Δημοτική Βιβλιοθήκη, η οποία στεγάζεται σε ένα ιστορικό κτίριο του 1890, και το Καπνοπωλείο, το οποίο αποτελεί ζωτικό μέρος της συλλογικής μνήμης των κατοίκων της πόλης.

Η αρχιτεκτονική κληρονομιά της Ξάνθης, ιδιαίτερα στην παλιά πόλη, προσελκύει επισκέπτες τόσο από το εξωτερικό όσο και από το εσωτερικό. Η λαϊκή παράδοση της οικοδόμησης κατοικιών τον 18ο και 19ο αιώνα στην Ξάνθη επηρεάστηκε από τεχνικές από διάφορες περιοχές της Ελλάδας, όπως η Καστοριά, τα Ιωάννινα και η Φλώρινα. Η τέχνη της οικοδόμησης σπιτιών διατηρείται μέχρι και σήμερα, καθώς τα κτίρια ανακατασκευάζονται με παραδοσιακές τεχνικές, διατηρώντας παράλληλα τον χαρακτήρα της Ξάνθης. Σημαντικά κτίρια είναι οι αποθήκες καπνού και τα μνημεία ενός επαγγέλματος που έχει παρακμάσει λόγω του ανταγωνισμού και των περιορισμών από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτή η παρακμή έχει αφήσει εγκαταλελειμμένη μια περιοχή της Ξάνθης που κάποτε ήταν ακμάζουσα και ασχολούνταν με την παραγωγή καπνού. Μια πρόταση υποδεικνύει ότι αυτά τα κτίρια θα μπορούσαν να επαναχρησιμοποιηθούν ως πολιτιστικά κέντρα για την προώθηση της άυλης κληρονομιάς της περιοχής.

Η παλιά πόλη της Ξάνθης έχει διατηρήσει αξιοσημείωτα την αρχιτεκτονική της παράδοση. Τα κτίρια αναζωογονούνται στη σύγχρονη κοινωνία και μετατρέπονται σε πολιτιστικά κέντρα, όπως το πολιτιστικό κέντρο (FEX), ή σε

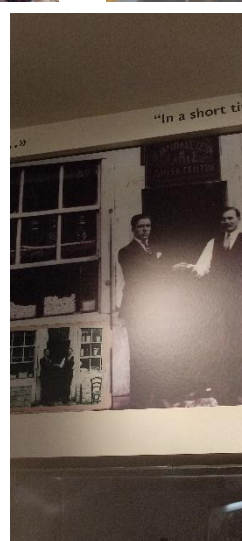
χώρους εστίασης που φιλοξενούν επισκέπτες από όλο τον κόσμο. Το λαογραφικό και το ιστορικό μουσείο της Ξάνθης, τόσο εντός όσο και εκτός της πόλης, είναι πολύτιμα στοιχεία της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής, καθώς και της αρχιτεκτονικής της κληρονομιάς.

Επιπλέον, ο νομός Σουφλίου είναι διάσημος στην Ελλάδα για την παραγωγή μεταξιού. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού αναγνώρισε το Σουφλί ως το Καλύτερο Τουριστικό Χωριό. Η πόλη συνδέεται πλήρως με το μετάξι, ιδιαίτερα με την εκτροφή των μεταξοσκώληκων και την επεξεργασία και προώθηση του φημισμένου μεταξιού του Σουφλίου.

Το Λαογραφικό Μουσείο Σουφλίου «Γνάφαλα» και το «Μουσείο Τέχνης Μεταξιού Σουφλίου» συνεχίζουν την παράδοση της κατασκευής μεταξωτών προϊόντων στις εγκαταστάσεις του μουσείου (Γνάφαλα), προωθώντας την ανάπτυξη στην περιοχή. Το Μουσείο Τέχνης Μεταξιού παρουσιάζει την ιστορία της διαδικασίας παραγωγής μέσα από τα μηχανήματα που χρησιμοποιούνταν τις προηγούμενες δεκαετίες. Σήμερα, οι σύγχρονες μονάδες παραγωγής μεταξιού χρησιμοποιούν υπερσύγχρονα μηχανήματα και υλικά.

Σε μια κοντινή περιοχή, το Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Νέας Ορεστιάδας και Περιφέρειας, παρουσιάζει τη ζωή των ανθρώπων και τα διάφορα επαγγέλματα που εξακολουθούν να δραστηριοποιούνται στην περιοχή, όπως τα ζαχαροπλαστεία. Η σημασία που αποδίδεται στα θρησκευτικά αντικείμενα που έφεραν μαζί τους οι πρόσφυγες όταν πραγματοποιήθηκε η ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας με τη Συνθήκη της Λωζάνης το 1923 απεικονίζεται με τις εικόνες που μετέφεραν τότε οι άνθρωποι, όπως η εικόνα των Αγίων Θεοδώρων, που φυλάσσεται στην Ιερά Μητροπολιτική Εκκλησία των Αγίων Θεοδώρων, στη Νέα Ορεστιάδα.

Η πόλη της Αλεξανδρούπολης στην περιφέρεια είναι μια άλλη σημαντική πόλη της περιοχής. Το Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης φιλοξενεί μια μόνιμη έκθεση με τα κοστούμια των γυναικών των Σαρακατσάνων της Θράκης. Επιπλέον, το Εθνολογικό Μουσείο Θράκης, ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός, στοχεύει στη διατήρηση της ιστορίας και του πολιτισμού της Θράκης.





Το πολιτιστικό κέντρο της Ξάνθης που ακολουθεί την αρχιτεκτονική παράδοση της περιοχής (φωτογραφία 1), το Λαογραφικό Μουσείο «Τα Γνάφαλα» του Σουφλίου (φωτογραφία 2), το «Μουσείο Τέχνης Μεταξιού Σουφλίου» (φωτογραφία 3), το Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Νέας Ορεστιάδας και Περιφέρειας που απεικονίζει το ραβδί που κουβαλούσαν οι άνθρωποι όταν έγινε η ανταλλαγή πληθυσμών το 1923 (φωτογραφίες 4-6), η ταμπέλα ενός ζαχαροπλαστείου του 20ού αιώνα (φωτογραφία 7) και ο ζαχαροπλάστης τρίτης γενιάς (φωτογραφία 8), εικόνα που έφεραν μαζί τους οι πρόσφυγες κατά την ανταλλαγή πληθυσμών και τώρα φυλάσσεται στον Ιερό Μητροπολιτικό Ναό Αγίων Θεοδώρων της Νέας Ορεστιάδας (φωτογραφία 8), κοστούμια γυναικών Σαρακατσάνων της Θράκης και γεωγραφική επέκταση των Σαρακατσάνων στην Ελλάδα, Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης (φωτογραφίες 9-10), το Εθνολογικό Μουσείο Θράκης (φωτογραφίες 11-12). Φωτογραφίες: αρχείο από συντάκτες.

Η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη είναι επίσης διάσημη για το φαινόμενο των κουδουνοφόρων που λαμβάνει χώρα στα χωριά της Δράμας. Είναι ένα αρχαίο, διονυσιακό έθιμο (που γιορτάζεται κυρίως κατά την περίοδο των Χριστουγέννων και των Θεοφανίων), όπου μεταμφιεσμένοι άνδρες με δέρματα ζώων και βαριά καμπανάκια, ξορκίζουν το κακό και προσεύχονται για γονιμότητα, προκαλώντας εκκωφαντικό θόρυβο με χορευτικές κινήσεις. Η περιοχή της Δράμας, όμως, αντί να προωθεί την περίπτωση των κουδουνοφόρων, προωθεί το πάρκο «Ονειρούπολη» για την περίοδο των Χριστουγέννων, αφήνοντας πίσω τα παραδοσιακά έθιμα και τις παραδόσεις που έχουν διασωθεί με την πάροδο του χρόνου. Η τρέχουσα μορφή προώθησης και αξιοποίησης του άυλου πολιτιστικού αποθέματος είναι ανεπαρκής.

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Αν και προσελκύουν πολλούς επισκέπτες, τα πολυάριθμα μνημεία υψηλής σημασίας παρουσιάζουν μια ελεγχόμενη και σταθερή εξέλιξη με την πάροδο του χρόνου, γεγονός που συμβάλλει στη διατήρησή τους. Τα μνημεία αρχαιολογικού, ιστορικού και λαογραφικού ενδιαφέροντος υποφέρουν από

ανεπαρκή προώθηση παρά τη σημαντική τους σημασία. Οι τοπικοί φορείς υποστηρίζουν τη βελτίωση της διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς από εξειδικευμένους οργανισμούς, παράλληλα με τις προσπάθειες προώθησης (φυλλάδια, αφίσες, διαφημιστικό υλικό) σε χώρους πολιτιστικού ενδιαφέροντος, όπως ξενοδοχεία, εταιρείες ενοικίασης αυτοκινήτων και υπηρεσίες μεταφοράς. Ωστόσο, για ολόκληρη την περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, είναι απαραίτητο ένα σχέδιο βιωσιμότητας μέσω της κατασκευής ξενοδοχείων για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών, καθώς και περισσότερες συνδέσεις μέσω του αεροδρομίου. Συνοπτικά, υπάρχει ανάγκη σύνδεσης της επιχειρηματικότητας με την άυλη πολιτιστική κληρονομιά.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Καθορίστε έργα για την προστασία, την αποκατάσταση και την προώθηση μνημείων και αρχαιολογικών χώρων (π.χ. Φίλιπποι, Άβδηρα) και στοιχείων της παραδοσιακής πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω της προώθησης και της επαναχρησιμοποίησης ιστορικών μνημείων.
- Περιγράψτε πώς οι διαδρομές που συνδέουν αρχαιολογικά μνημεία, αξιοθέατα και αρχιτεκτονικά μνημεία μπορούν να ενσωματωθούν σε ένα ενιαίο δίκτυο πολιτιστικού τουρισμού.
- Συνδέστε τα στοιχεία μιας περιοχής που μπορούν να συσχετιστούν με την Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά και παρέχετε ένα βιώσιμο επιχειρηματικό σχέδιο

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

<https://alexpolis.gr/visitalexpolis> (Τελευταία πρόσβαση: 26/3/2025)

<https://ayla.culture.gr/lithoxoiki-texni-metaxadwn-evrou/> (Τελευταία πρόσβαση: 26/3/2025)

<https://el.wikipedia.org/wiki/> (Τελευταία πρόσβαση: 26/3/2025)

<https://dimos-dramas.gr/programma-oneiroupolis-2025/> (Τελευταία πρόσβαση: 26/3/2025)

<https://www.musorest.gr/index.php/el/> (Τελευταία πρόσβαση 10/05/2026)

<https://ismo.gr/> (Τελευταία πρόσβαση 10/05/2026)

<https://emthrace.org/mouseio/> (Τελευταία πρόσβαση 10/05/2026)

Επιπλέον περίπτωση από την πλατφόρμα του Inthrace, κουμπί ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης

Αναλυτική μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 7 Ανατολική Μακεδονία - Θράκη, Ελλάδα

<https://inthrace.unitbv.ro/download/extended-case-study-chapter-7-eastern-macedonia-thrace/>

Βίντεο στο κανάλι του έργου της Inthrace στο YouTube

Κεφάλαιο 7 Ανατολική Μακεδονία - Θράκη, Ελλάδα

Συνέντευξη με την κα Μπουρουλίτη, Επιμελήτρια του Λαογραφικού Μουσείου Σουφλίου, στον Έβρο

<https://www.youtube.com/watch?v=g6jwEsTluMg>

Κεφάλαιο 7 Ανατολική Μακεδονία - Θράκη, Ελλάδα

Συνέντευξη με τον Δρ. Γουρίδη, διευθυντή του Δήμου Σουφλίου

<https://www.youtube.com/watch?v=8qHobx95i6Q>

Κεφάλαιο 7 Ανατολική Μακεδονία - Θράκη, Ελλάδα

Συνέντευξη με τον κ. Μαυρίδη, ξεναγό στο ιστορικό εθνογραφικό μουσείο της Ορεστιάδας και τον κ. Παπαθανάκη, συντάκτη, δημοσιογράφο και ιδιοκτήτη του περιοδικού «Βορέας» για την κοινωνική, πολιτιστική, τουριστική ανάπτυξη του Έβρου

<https://www.youtube.com/watch?v=1ZYuoWd7oqg>

Κεφάλαιο 7 Ανατολική Μακεδονία - Θράκη, Ελλάδα

Βίντεο του Μουσείου Τέχνης Μεταξιού, Σουφλί, Έβρος

<https://www.youtube.com/watch?v=-ctJlPbJcV0>

Περίπτωση 3. Mândra Chic – δημιουργική επωνυμία και ηθικό μάρκετινγκ της ΑΠΚ

Πανεπιστήμιο Transilvania του Μπρασόβ, Ρουμανία – UniTBV

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Αυτή η μελέτη περίπτωσης διερευνά πώς η ρουμανική επωνυμία Mândra Chic καταφέρνει να προωθήσει την άυλη πολιτιστική κληρονομιά μέσω του σύγχρονου μάρκετινγκ, του πλούσιου σε πολιτιστικό περιεχόμενο σχεδιασμού και της αυθεντικής αφήγησης. Η μάρκα, η οποία ιδρύθηκε στο χωριό Mândra της περιοχής Țara Făgărașului, βασίζεται στην προώθηση της παραδοσιακής χειροτεχνίας και των τοπικών συμβόλων, δημιουργώντας μια γέφυρα μεταξύ του παρελθόντος και του παρόντος. Η μελέτη περίπτωσης δείχνει πώς το μάρκετινγκ πολιτιστικής κληρονομιάς, όταν εφαρμόζεται με υπευθυνότητα και συμμετοχικότητα, μπορεί να μετατρέψει την πολιτιστική ταυτότητα σε έναν βιώσιμο οικονομικό πόρο και ένα προϊόν με κοινωνικό αντίκτυπο.

Μαθησιακά αποτελέσματα:

- Κατανόηση των μηχανισμών για την προώθηση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς σε ένα σύγχρονο πλαίσιο·
- Ανάλυση ενός παραδείγματος ορθής πρακτικής στο πολιτιστικό μάρκετινγκ και τη συμμετοχική δημιουργία επωνυμίας·
- Προσδιορισμός στρατηγικών για τη διαγενεακή μετάδοση των παραδοσιακών αξιών·
- Συσχέτιση της δημιουργικότητας με την προστασία της κληρονομιάς στο πλαίσιο της κυκλικής οικονομίας·
- Αξιολόγηση του αντίκτυπου της πολιτιστικής αφήγησης στην ανάπτυξη της επωνυμίας.

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Η Mândra Chic ιδρύθηκε το 2010 στο χωριό Mândra, στην κομητεία Brașov, με πρωτοβουλία της Alina Zară, δημοσιογράφου και ακτιβίστριας στον πολιτιστικό τομέα, σε μια εποχή που η τοπική ταυτότητα και οι ρουμανικές παραδόσεις κινδύνευαν να χαθούν στη δίνη της παγκοσμιοποίησης. Η ιστορία της επωνυμίας συνδέεται στενά με το έργο «Muzeul de Pânze și povești» (Μουσείο

Παραδοσιακών Υφασμάτων και Ιστοριών), έναν κοινοτικό χώρο που δημιουργήθηκε για να σώσει, να διατηρήσει και να μεταδώσει τη ρουμανική κληρονομιά (τόσο κυριολεκτικά όσο και συμβολικά). Η ιδέα πίσω από τη Mândra Chic ήταν ότι κάθε μπλούζα, μαντήλι, πετσέτα ή κομμάτι υφάσματος κουβαλά μαζί του μια ιστορία, μια ανάμνηση, ένα έθιμο ή μια αξία, τα οποία αποτελούν όλα μέρος της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς του ρουμανικού λαού.

Η Alina Zară κατάφερε να μετατρέψει μια συλλογή από παλιά υφάσματα και αντικείμενα προίκας σε ένα δημιουργικό κίνημα, μέσω του οποίου στοιχεία της άυλης κληρονομιάς επανενσωματώθηκαν σε αντικείμενα σύγχρονου σχεδιασμού. Έτσι γεννήθηκαν τα μπλουζάκια Mândra Chic, απλά αλλά εμποτισμένα με μηνύματα που παίρνουν παραδοσιακές ρουμανικές εκφράσεις, μοτίβα και σύμβολα και τους δίνουν νέο νόημα για ένα σύγχρονο κοινό. Αυτά τα προϊόντα φέρουν επιγραφές όπως «RoMândră», «Όπου κι αν είσαι, είσαι εκεί που πρέπει να είς «Προίκα» ή «Είμαστε αυτό που αγαπάμε», η καθεμία με σαφή έννοια ταυτότητας, αλλά και με εκπαιδευτικό και συναισθηματικό ρόλο. Αυτά τα μηνύματα συνοδεύονται από υφάσματα και υλικά με παραδοσιακά κεντήματα που σέβονται τα παραδοσιακά μοτίβα από την Țara Bârsei και άλλες περιοχές της χώρας. Η επωνυμία όχι μόνο πουλάει είδη (όπως μπλουζάκια, φούτερ με κουκούλα, κασκόλ, τσάντες, τραπεζομάντηλα και μαξιλάρια), αλλά δημιουργεί επίσης πολιτιστική σύνδεση.

3. Ανάλυση περίπτωσης

Η Mândra Chic λειτουργεί ως ένα πολιτιστικό οικοσύστημα στο οποίο η κληρονομιά είναι ταυτόχρονα πηγή, πρώτη ύλη και ιστορία. Τα προϊόντα της μάρκας, είτε πρόκειται για ρούχα, είτε για αξεσουάρ, είτε για συμβολικά δώρα, είναι χτισμένα γύρω από παραδοσιακά σύμβολα, τα οποία ερμηνεύονται εκ νέου με προσιτό τρόπο που σέβεται τις αρχικές τους έννοιες. Κάθε αντικείμενο φέρει μια ιστορία, μια αυθεντική πηγή: μια φράση από ένα παλιό γράμμα, ένα κομμάτι κεντήματος που διασώθηκε από ένα μπαούλο προίκας, ένα μοτίβο ραμμένο από το χέρι μιας γιαγιάς από το χωριό. Όλα αυτά καταγράφονται, φωτογραφίζονται και επεξηγούνται στο ιστολόγιο και στη σελίδα του εμπορικού σήματος στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, προσφέροντας στο κοινό μια ολοκληρωμένη εμπειρία: αισθητική, συναισθηματική και πολιτιστική.

Το κεντρικό στοιχείο της στρατηγικής μάρκετινγκ είναι η αφήγηση ιστοριών ταυτότητας. Κάθε νέα συλλογή συνοδεύεται από μια ιστορία: από την «καλή ζωή» έως το «μαλακό αμυντικό τείχος» που αντιπροσωπεύει ένα παλτό από δέρμα προβάτου, από συνταγές έως προσωπικές ιστορίες για τη μετανάστευση και την επιστροφή στις ρίζες. Δεν είναι επιθετικό μάρκετινγκ, αλλά μάρκετινγκ

που βασίζεται στο συναίσθημα, τη μνήμη και την αίσθηση του ανήκειν. Έτσι, η Mândra Chic δεν πουλάει μόνο προϊόντα, αλλά και μια αίσθηση συνέχειας και ριζών.

Τα κανάλια προώθησης είναι σύγχρονα (μέσα κοινωνικής δικτύωσης, δικός της ιστότοπος, συμμετοχή σε εκθέσεις και εκδηλώσεις), αλλά ο λόγος είναι σταθερά εδραιωμένος στις παραδοσιακές αξίες. Η σελίδα στο Facebook ενημερώνεται με αναρτήσεις που εξηγούν τον συμβολισμό των προϊόντων, δείχνουν τη δημιουργική διαδικασία ή προωθούν μέλη της κοινότητας που συμμετέχουν στη δημιουργία των προϊόντων. Η προβολή της επωνυμίας έχει αναπτυχθεί οργανικά, με βάση την εμπιστοσύνη, τη διαφάνεια και τη συναισθηματική σύνδεση με το κοινό.

Μια άλλη καθοριστική πτυχή είναι η εκπαιδευτική και η διάσταση της κοινότητας. Η επωνυμία υποστηρίζει εργαστήρια ραπτικής, σχολικά έργα και τοπικές πρωτοβουλίες για την αρχειοθέτηση της κοινωνικής μνήμης. Επιπλέον, μέρος των κερδών προορίζεται για τη συντήρηση του Μουσείου Υφασμάτων και Ιστοριών και για πρωτοβουλίες υποστήριξης των ντόπιων τεχνιτών. Αυτή η ενσωμάτωση του πολιτιστικού μάρκετινγκ με την ενεργοποίηση της τοπικής κοινότητας συνάδει πλήρως με τις αρχές της UNESCO για τη βιώσιμη προώθηση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς.

Με την πάροδο του χρόνου, η επωνυμία κατάφερε να δημιουργήσει μια ενεργή κοινότητα υποστηρικτών, πελατών και συνεργατών που ταυτίζονται με τις αξίες που προωθεί: απλότητα, ρίζες, μνήμη και πολιτιστική αξιοπρέπεια. Τα προϊόντα Mândra Chic φοριούνται τόσο σε αστικές περιοχές όσο και στη διασπορά, και γίνονται μέσα επιβεβαίωσης της ταυτότητας για τους Ρουμάνους εκτός των συνόρων της χώρας. Έτσι, η επωνυμία συμβάλλει όχι μόνο στη διατήρηση της κληρονομιάς, αλλά και στη διεθνή διάδοσή της.

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Η Mândra Chic είναι ένα μοντέλο ορθής πρακτικής για την προώθηση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω δημιουργικού, συμμετοχικού και βιώσιμου μάρκετινγκ. Η ιστορία της δείχνει πώς οι παραδοσιακές αξίες μπορούν να ερμηνευτούν εκ νέου χωρίς να αλλοιωθούν, πώς τα αντικείμενα προίκας μπορούν να γίνουν πολιτιστικά μανιφέστα και πώς μια επωνυμία μπορεί να αποτελέσει μια μορφή ενεργοποίησης της συλλογικής μνήμης. Η περίπτωση αποδεικνύει ότι η αυθεντική αφήγηση, που βασίζεται στις τοπικές πραγματικότητες, μπορεί να έχει τόσο οικονομικό όσο και πολιτιστικό αντίκτυπο.

Στο μέλλον, η επέκταση σε διεθνή δίκτυα χειροτεχνίας, οι συνεργασίες με μουσεία και πολιτιστικά ιδρύματα και η ανάπτυξη διαδικτυακών εκπαιδευτικών πλατφορμών θα μπορούσαν να ενισχύσουν την προβολή της επωνυμίας και τον ρόλο της στην προώθηση της άυλης κληρονομιάς. Η Mândra Chic είναι κάτι περισσότερο από μια δημιουργική επιχείρηση. Είναι επίσης μια μορφή διατήρησης ενάντια στη λήθη και την ομογενοποίηση της ταυτότητας.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Σε ποιον βαθμό μπορεί μια επωνυμία να γίνει φορέας για τη μετάδοση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς;
- Πώς η αυθεντική αφήγηση συμβάλλει στη δημιουργία μιας πολιτιστικής κοινότητας γύρω από ένα προϊόν;
- Ποιες προκλήσεις μπορεί να προκύψουν κατά την προώθηση της παραδοσιακής κληρονομιάς σε εμπορικό πλαίσιο;
- Πώς μπορούν να εξισορροπηθούν οι αισθητικές και οι ηθικές διαστάσεις στη δημιουργία μιας πολιτιστικής επωνυμίας;
- Ποιες ψηφιακές στρατηγικές μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη διεθνή επέκταση των επωνυμιών που βασίζονται στην πολιτιστική κληρονομιά;

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

Mândra Chic – Επίσημος ιστότοπος: <https://www.mandrachic.ro>

Adevărul (2017). *Povestea de succes a unui brand românesc lansat într-un sat de munte*. <https://adevarul.ro/stiri-locale/calarasi>

UNESCO (2024a). Βασικά κείμενα σχετικά με τη Σύμβαση του 2003 για τη διαφύλαξη της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, https://ΑΠΚ.unesco.org/doc/src/2003_Convention_Basic_Texts_2024_version_EN.pdf



Φωτογραφία: Arabela Briciu



Φωτογραφία: Arabela Briciu



Φωτογραφία: Arabela Briciu



Πηγή φωτογραφιών: <http://mandrachic.blogspot.com>

Περίπτωση 4. Η παράδοση της σκηνής της Γεννήσεως του Χριστού στην Κρακοβία (Szopka)

Πανεπιστήμιο της Βαρσοβίας, Πολωνία – UW

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Η παράδοση της σκηνής της Γεννήσεως του Χριστού στην Κρακοβία (szopka) είναι μια αστική τέχνη του 19ου αιώνα που μετατρέπει τη φάτνη των Χριστουγέννων σε μια φανταστική μινιατούρα της αρχιτεκτονικής της Κρακοβίας. Κάθε Δεκέμβριο, οι δημιουργοί, συχνά από τις ίδιες οικογένειες εδώ και γενιές, ανταγωνίζονται στην Κεντρική Αγορά, διατηρώντας ζωντανές εξειδικευμένες δεξιότητες στην ξυλουργική και τη μεταλλουργία, το κολάζ με χρωματιστό αλουμινόχαρτο και την τοπική αφήγηση. Από την εγγραφή της το 2018 στον Αντιπροσωπευτικό Κατάλογο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO, η κατασκευή της szopka έχει γίνει ένα εμβληματικό παράδειγμα προστασίας με πρωτοβουλία της κοινότητας στην Πολωνία.

Μαθησιακά αποτελέσματα:

- Γνώση της ιστορικής εξέλιξης του szopkarstwo στο πλαίσιο του αστικού λαϊκού πολιτισμού.
- Γνώση της πολωνικής άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Εισαγωγή σε ένα παράδειγμα προώθησης της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς.

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Τα εργαστήρια Szopka πολλαπλασιάστηκαν τη δεκαετία του 1860, όταν περιπλανώμενοι χτίστες κατασκεύαζαν πτυσσόμενες σκηνικές, ώστε οι τραγουδιστές καλάντων να μπορούν να κερδίζουν επιπλέον εισόδημα τον χειμώνα. Οι υβριδικοί γοθικοί-μπαρόκ πύργοι τους θύμιζαν τη Βασιλική της Αγίας Μαρίας και τον καθεδρικό ναό του Βάβελ, επιβεβαιώνοντας οπτικά την ταυτότητα της Κρακοβίας κατά τη διάρκεια των καταμερισμών. Συνήθως κατασκευάζονται από υλικά όπως χαρτόνι, κόντρα πλακέ και ξύλο και διακοσμούνται με πολύχρωμο χαρτί, ύφασμα και λαμπερό αλουμινόχαρτο, γνωστό ως *staniol*. Το Ιστορικό Μουσείο της πόλης της Κρακοβίας διοργανώνει έναν ετήσιο διαγωνισμό από το 1937, εδραιώνοντας σταθερά την πρακτική στο αστικό ημερολόγιο. Η παράδοση szopka εμφανίστηκε στον κατάλογο της UNESCO το 2018 ως η πρώτη αστική καταχώριση της Πολωνίας στην Άυλη Κληρονομιά της Ανθρωπότητας.

3. Ανάλυση περίπτωσης

Το έθιμο της δημιουργίας σκηνών της γέννησης στη Κρακοβία ξεκίνησε το 1800 και συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Αρχικά, αυτή η μορφή λαϊκής τέχνης ασκούνταν κυρίως από ειδικευμένους τεχνίτες από την Κρακοβία. Μικρότερες εκδοχές πωλούνταν συχνά στους κατοίκους της πόλης ως εορταστικές διακοσμήσεις σπιτιού ή δώρα κατά τη διάρκεια της περιόδου των Χριστουγέννων. Μεγαλύτερα και πιο περίπλοκα μοντέλα, με εσωτερικούς χώρους φωτισμένους από κεριά και κινούμενες φιγούρες, χρησίμευαν ως φορητά κουκλοθέατρα συνοδευόμενα από μουσική.

Το παλαιότερο γνωστό παράδειγμα φάτνης της Κρακοβίας βρίσκεται στο Εθνογραφικό Μουσείο Seweryn Udziela. Δημιουργήθηκε στα τέλη του 19ου αιώνα από τον ΜΑΠΚαł Ezenekier και συχνά αναφέρεται ως η *μητέρα όλων των szorki*. Το μοναδικό σχήμα και η λεπτομερής δεξιότητα του συνέβαλαν στην παρουσίαση της τυπικής εμφάνισης των σκηνών της γέννησης της Κρακοβίας: ψηλές, με πολλά επίπεδα, ισορροπημένες στο σχεδιασμό και γεμάτες με μικροσκοπικά διακοσμητικά στοιχεία βασισμένα σε διάσημα κτίρια της Κρακοβίας. Στο επίκεντρο κάθε σκηνής βρίσκεται η γέννηση του Χριστού.

Βασικό πρόσωπο για την προώθηση της Szorka ήταν ο Jerzy Dobrzycki, διευθυντής του Ιστορικού Μουσείου της Κρακοβίας. Το 1937, ξεκίνησε έναν ετήσιο διαγωνισμό για δημιουργούς φάτνης, μια παράδοση που συνεχίζεται μέχρι σήμερα υπό την καθοδήγηση του μουσείου. Κάθε χρόνο, την πρώτη Πέμπτη του Δεκεμβρίου, οι δημιουργοί παρουσιάζουν τα έργα τους στην Κεντρική Αγορά. Ο διαγωνισμός παραμένει ιδιαίτερα δημοφιλής και προσελκύει εκατοντάδες ανθρώπους κάθε χρόνο, τόσο επαγγελματίες όσο και ερασιτέχνες. Οι καλλιτέχνες προέρχονται από διαφορετικά κοινωνικά στρώματα και πολλοί ανήκουν σε οικογένειες όπου η τέχνη έχει περάσει από γενιά σε γενιά.

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Η παράδοση της szorka δείχνει πώς μια αστική εορταστική τέχνη μπορεί να παραμείνει ζωντανή μέσω δομημένων διαγωνισμών, υποστήριξης από μουσεία και προσαρμοστικής δημιουργικότητας. Η μελλοντική διαφύλαξη θα πρέπει να δώσει προτεραιότητα στην προώθηση, τη διατήρηση της παράδοσης και τη μεταβίβασή της στην επόμενη γενιά. Η szorka μπορεί να διαδοθεί σε όλη την Πολωνία, γεγονός που θα έχει ακόμη μεγαλύτερο εκπαιδευτικό και πολιτιστικό αντίκτυπο.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Με ποιους τρόπους η πολιτική του 19ου αιώνα διαμόρφωσε την εικονογραφία της szorka της Κρακοβίας;

- Πώς επηρεάζει η μορφή του διαγωνισμού τη μετάδοση της γνώσης της χειροτεχνίας;
- Συζητήστε τις πιθανές εντάσεις μεταξύ της ζήτησης της αγοράς και των αξιών της κοινότητας στην παραγωγή της szopka
- Ποια κριτήρια θα χρησιμοποιούσατε για να αξιολογήσετε την αποτελεσματικότητα της εγγραφής στην UNESCO πέντε χρόνια μετά;
- Σχεδιάστε μια δραστηριότητα προσέγγισης που συνδέει την κατασκευή szopka με την εκπαίδευση για το κλίμα για μαθητές σχολείων.

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

Ιστορικό Μουσείο της Πόλης της Κρακοβίας. *Αρχείο Διαγωνισμού Szopka*, πρόσβαση στις 16 Ιουνίου 2025.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. «Szopkarze Krakowscy odebrali certyfikat UNESCO.» Gov.pl, 22 Μαΐου 2019. gov.pl

Narodowy Instytut Dziedzictwa. «Krajowa Lista Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego». Πρόσβαση στις 16 Ιουνίου 2025. niematerialne.nid.pl

UNESCO. «Nativity Scene (Szopka) Tradition in Krakow». Κατάλογοι Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, 2018.

Κεφάλαιο 8. Η σημασία της διατήρησης της ΑΠΚ, της κατανόησης και της προώθησης των διαδικασιών ένταξης στην ΕΕ

Περίπτωση 1. Το νησί της Άνδρου

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, Ελλάδα – UNIWA

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Η μελέτη περίπτωσης του νησιού της Άνδρου αποτελείται από στοιχεία άυλης κληρονομιάς που συνδέονται με συλλογικές μνήμες, αλλά και από φυσική ομορφιά. Στόχος της μελέτης είναι να καταγράψει τα σημεία ενδιαφέροντος της περιοχής, προκειμένου να παρουσιάσει προκλήσεις, ώστε η ανθρωπότητα να μπορεί να μάθει και να αντιμετωπίζει τις κρίσεις με ειρηνικό τρόπο, προς όφελος όλων των κοινωνιών.

Μαθησιακά αποτελέσματα:

- να δημιουργηθεί ευαισθητοποίηση μέσω της παρουσίασης παραδόσεων που επηρεάζουν τις κοινότητες
- να είναι σε θέση να προωθήσουν τη βιώσιμη ανάπτυξη και να κατανοήσουν πώς οι συλλογικές μνήμες υπερβαίνουν τα σύνορα και γίνονται ευρωπαϊκές

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Η επιλογή της Άνδρου έγινε με βάση το γεγονός ότι βρίσκεται κοντά στην πρωτεύουσα της Ελλάδας, την Αθήνα, και έχει πλούσιο πολιτισμό και φυσικό περιβάλλον ιδιαίτερης ομορφιάς. Το νησί της Άνδρου, όπως όλα τα νησιά των Κυκλάδων, χαρακτηρίζεται από το αναβαθμισμένο τοπίο του και την παρουσία πληθώρας κατασκευών από ξηρά πέτρα. Το ιδιαίτερα ορεινό έδαφος και η έλλειψη καλλιεργήσιμης γης οδήγησαν τους κατοίκους στη δημιουργία αναβαθμίδων, των τοπικών «χημασιών», με το ιδιαίτερο στυλ κατασκευής από ξηρά πέτρα με «στίματα», το οποίο είναι μοναδικό στην Ελλάδα. Εκτός από τις χεμασιές, κατασκευάστηκαν και άλλα διακριτικά κτίρια από ξηρά πέτρα στην Άνδρο, με πιο χαρακτηριστικά τα μικρά αλώνια, τις κυψέλες μελισσών και τις κυψέλες μελισσών (Andros routes, 2024).

3. Ανάλυση περίπτωσης

Ξερολιθιά (αρχιτεκτονική) μια κατασκευή από πέτρες ή πλάκες που ενώνονται μεταξύ τους χωρίς κανένα άλλο συνδετικό υλικό (λάσπη, τσιμέντο κ.λπ.), η οποία στερεώνεται και αποκτά σταθερότητα με τη σφήνωση μικρότερων τεμαχίων πέτρας. Πρόκειται για μια τεχνική με την οποία κατασκευάζονται κτίρια με πέτρες χωρίς κανένα συνδετικό υλικό (Ξερολιθιά, χ.χ.).

Η αρχική εγγραφή της Τέχνης της Ξηράς Λιθοδομής στον Αντιπροσωπευτικό Κατάλογο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO έγινε το 2018, με πρωτοβουλία της Ελλάδας και της Κύπρου. Εκείνη την εποχή, η Γαλλία, η Ελβετία, η Ισπανία, η Ιταλία, η Κροατία και η Σλοβενία είχαν συνεργαστεί και η διεθνής αναγνώριση ήταν ένας παράγοντας για τη διατήρηση και την προώθηση αυτής της σημαντικής παραδοσιακής τεχνικής δόμησης τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Πριν από δύο χρόνια, η Ανδόρα, η Αυστρία, το Βέλγιο, η Ιρλανδία και το Λουξεμβούργο εξέφρασαν το ενδιαφέρον τους να συμμετάσχουν σε αυτήν την πολυεθνική εγγραφή. Το Τμήμα του Υπουργείου Πολιτισμού, η Διεύθυνση Σύγχρονης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, συνεργάστηκε με δώδεκα άλλα κράτη-μέρη της Σύμβασης της UNESCO για τη Διαφύλαξη της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς (2003), προκειμένου να καταρτίσει τον νέο φάκελο, με το απαραίτητο και απαιτητικό υλικό τεκμηρίωσης. Έτσι, αποτελείται από μια μελέτη περίπτωσης που υπερβαίνει τα σύνορα και είναι ένα τυπικό ευρωπαϊκό παράδειγμα που συνδέει τα κράτη.

Η άνθηση της τέχνης της ξηράς λιθοδομής στη χώρα μας, μετά την εγγραφή αυτού του στοιχείου στον Αντιπροσωπευτικό Κατάλογο της UNESCO για την Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά της Ανθρωπότητας το 2018, είναι γεγονός. Σε όλη την Ελλάδα πραγματοποιούνται εργαστήρια ξηράς λιθοδομής, τα οποία φέρνουν σε επαφή τους μεγάλους λιθοξόους με τη νέα γενιά, αναδεικνύοντας επίσης τον σημαντικό κοινωνικό ρόλο αυτής της παραδοσιακής τεχνικής δόμησης. Το συνεχώς αυξανόμενο διεθνές ενδιαφέρον για την τέχνη της ξηράς λιθοδομής τροφοδοτείται από το γεγονός ότι αποτελεί μια πλήρως βιώσιμη οικοδομική παράδοση: Σε όλες τις μορφές τους - μονοπάτια, γέφυρες, αναχώματα, εντυπωσιακά συγκροτήματα καλλιέργειας σε αναχώματα, ταπεινά αγροτικά κτίρια, διάφορες κατασκευές που υποστηρίζουν συστήματα διαχείρισης νερού, τοιχία αντιστήριξης, φράχτες, διαμόρφωση αγρών και κήπων, οδικά δίκτυα – οι κατασκευές ξηράς λιθοδομής συμβάλλουν σημαντικά στην οικολογική ισορροπία, ειδικά σε περιοχές που απειλούνται από τη διάβρωση του εδάφους, την ερημοποίηση και τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Εξίσου σημαντική είναι η συμβολή της στη διατήρηση της βιοποικιλότητας, αλλά και στη

συνοχή των ομάδων που συμμετέχουν στην κατασκευή έργων ξηρολιθιάς (Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού, 2023).

Τα τοιχώματα από ξηρά πέτρα εξυπηρετούσαν τη γεωργική παραγωγή με την κατασκευή αναβαθμίδων για την καλλιέργεια, την οριοθέτηση της γης με την κατασκευή τοίχων, τη διευκόλυνση της πρόσβασης και της επικοινωνίας με τη δημιουργία μονοπατιών και, τέλος, με όλα όσα σχετίζονται με τη στέγαση, την αποθήκευση και τη φύλαξη των ζώων. Χιλιάδες μέτρα τοίχων αντιστήριξης από ξηρά πέτρα διατρέχουν το νησί από άκρη σε άκρη, περικλείοντας τη γη κάθε αγρότη, γύρω από τις αναβαθμίδες του. Αυτά τα μοναδικά δημιουργήματα που έχουν υποστηρίξει τον άνθρωπο, τον πολιτισμό του και ιδιαίτερα το φυσικό περιβάλλον με την πάροδο του χρόνου, εγκαταλελειμμένα εδώ και χρόνια, καταρρέουν και τείνουν να εξαφανιστούν. Η Τέχνη των Ξερών Λίθων καταχωρίστηκε: στον Εθνικό Κατάλογο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς το 2015 και στον Αντιπροσωπευτικό Κατάλογο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ανθρωπότητας (UNESCO, 2003) το 2018 (Αξαόπουλος, 2020).



Αρχιτεκτονική ξηράς λιθοδομής στην Άνδρο: χωριό Απροβάτος (φωτογραφία 1), Χαλκολιμνιώνας (φωτογραφία 2), έκθεση με θέμα την ξηρά λιθοδομή, Χώρα Άνδρου (φωτογραφία 3). Φωτογραφίες: αρχείο από συντάκτες.

Μέσω διαφόρων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, στόχος είναι η προώθηση της τέχνης της ξηράς λιθοδομής μέσω της μεταφοράς θεωρητικών και πρακτικών γνώσεων σε νέους λιθοξόους. Απώτερος στόχος είναι η διατήρηση της τέχνης που έχει διαμορφώσει το διαχρονικό τοπίο των νησιών του Αιγαίου, με την ελπίδα ότι η ίδια η τέχνη θα συνεχίσει να το διατηρεί. Η διδασκαλία γίνεται από έμπειρους τεχνίτες-εκπαιδευτές που προέρχονται από την Άνδρο, την Ήπειρο και τη Γαλλία (Andros routes, 2024).

Εκτός αυτού, το νησί της Άνδρου είναι διάσημο για τις διαδρομές που προσφέρει μέσα από γραφικά χωριά (Wikiloc, χ.χ.). Το μονοπάτι από ξηρά πέτρα ανεβαίνει μέχρι την Αλαμαννιά και συνεχίζει μέσω Επισκοπείου, Παλαιόκαστρου και Ρόγου για να καταλήξει στον πεζόδρομο στον κόλπο Κόρθι. Μια όμορφη διαδρομή χωρίς δυσκολίες που είναι επίσης η διαδρομή του «σύντομου» αγώνα Andros Trail Running. Αυτό αποτελεί μέρος της ζωντανής παράδοσης της περιοχής. Η πεζοπορία και άλλες εναλλακτικές μορφές τουρισμού αποτελούν επιλογές βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης για την τοπική κοινότητα.

Επιπλέον, η ύπαρξη συνεταιρισμών με τοπικά παραγόμενα γαλακτοκομικά προϊόντα είναι σημαντική για τη διατήρηση της τοπικής παραγωγής, των παραδόσεων και των επαγγελμάτων. Το Μουσείο Ελιάς Κυκλάδων στην Άνδρο, ένα ιδιωτικό μουσείο που απεικονίζει τον τρόπο λειτουργίας ενός παλιού ελαιοτριβείου, διατηρώντας τις αναμνήσεις των παλαιότερων γενεών και ευαισθητοποιώντας τις νέες γενιές σχετικά με επαγγέλματα που έχουν αντικατασταθεί από την τεχνολογία (Μουσείο Ελιάς Κυκλάδων Άνδρου, χ.χ.).



Διαδρομές Άνδρου (φωτογραφίες 1-3), Μουσείο Ελιάς Κυκλάδων, Άνδρος και αναπαράσταση λειτουργίας ελαιοτριβείου (φωτογραφίες 4-5). Φωτογραφίες: αρχείο από συντάκτες.

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Μπορούν να δημιουργηθούν διαδρομές που δεν περιλαμβάνουν μόνο ελληνικές πόλεις και χωριά, αλλά και πόλεις και χωριά από άλλες ευρωπαϊκές χώρες που σχετίζονται με την αρχιτεκτονική ξηρολιθιάς. Οι εθελοντές μπορούν να συμβάλουν σε αυτές τις προσπάθειες. Η ξηρά λιθοδομή αποτελεί μια μελέτη περίπτωσης που υπερβαίνει τα σύνορα και είναι ένα τυπικό ευρωπαϊκό παράδειγμα που μπορεί να συνδέσει τα ευρωπαϊκά κράτη.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Καταγραφή των πολιτιστικών διαδρομών στην περιοχή και οργάνωση της προώθησης της περιοχής με ένα ολοκληρωμένο σχέδιο διαφήμισης και επικοινωνίας που δίνει έμφαση στην άυλη πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής, συμπεριλαμβανομένων δελτίων τύπου, εκθέσεων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων.
- Σύνθεση της εφαρμογής ψηφιακών εργαλείων, ώστε η αρχιτεκτονική ξηρολιθιάς να προωθηθεί μέσω αφήγησης, podcast και ντοκιμαντέρ.

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού (2023) Παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά η ξηρολιθιά και το έθιμο της Παναγίας Μεσοσπορίτισσας <https://www.archaiologia.gr/blog/2023/03/31/> τελευταία πρόσβαση 18.07.2025

Ξερολιθιά (χ.χ.) <https://el.wiktionary.org/wiki/> τελευταία πρόσβαση 18/07/2025

Αξαόπουλος, Α (2020) Ταξιδέψτε στις ξηρολιθιές της Άνδρου <https://naxostimes.gr/politismos/59114/taxidepste-stis-xerolithies-tis-androy/> τελευταία πρόσβαση 18.07.2025

Andros routes (2024) Σεμινάριο για την ανάδειξη της τέχνης της ξηρολιθιάς στην Άνδρο <https://www.androsroutes.gr/> τελευταία πρόσβαση 18.07.2025

Wikiloc (χ.χ.) Οι καλύτερες διαδρομές τρέξιμο σε βουνό στον κόσμο <https://el.wikiloc.com/mountain-running-diadromes/> τελευταία πρόσβαση 18.07.2025

Μουσείο Ελιάς Άνδρου Κυκλάδων (χ.χ.) <https://www.greeka.com/cyclades/andros/sightseeing/cyclades-olive-museum-andros/> τελευταία πρόσβαση 10.05.2026

Επιπλέον περιπτώσεις από την πλατφόρμα Inthrace, κουμπί ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης

Κεφάλαιο 8 Λάρισα, Ελλάδα

<https://intrace.unitbv.ro/download/case-study-chapter-8-larissa/>

Κεφάλαιο 8 Πιερία, Ελλάδα

<https://intrace.unitbv.ro/download/case-study-chapter-8-pieria/>

Κεφάλαιο 8 Μαγνησία, Ελλάδα

<https://intrace.unitbv.ro/download/case-study-chapter-8-magnesia/>

Κεφάλαιο 8 Νομοί: Κοζάνη, Γρεβενά, Καστοριά, Πρέσπα, Φλώρινα, Φθιώτιδα, Ελλάδα

<https://intrace.unitbv.ro/download/case-study-prefectures-kozani-grevena-kastoria-prespes-florina-fthiotida-greece/>

Επιπλέον περιπτώσεις από την πλατφόρμα Inthrace, κουμπί ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης

Κεφάλαιο 8 Λάρισα, Ελλάδα

<https://intrace.unitbv.ro/download/case-study-chapter-8-larissa/>

Κεφάλαιο 8 Πιερία, Ελλάδα

<https://intrace.unitbv.ro/download/case-study-chapter-8-pieria/>

Κεφάλαιο 8 Μαγνησία, Ελλάδα

<https://intrace.unitbv.ro/download/case-study-chapter-8-magnesia/>

Κεφάλαιο 8 Νομοί: Κοζάνη, Γρεβενά, Καστοριά, Πρέσπα, Φλώρινα, Φθιώτιδα, Ελλάδα

<https://intrace.unitbv.ro/download/case-study-prefectures-kozani-grevena-kastoria-prespes-florina-fthiotida-greece/>

Βίντεο στο κανάλι του έργου της Inthrace στο YouTube

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 8, Άνδρος, Ελλάδα
Συνέντευξη με τον κ. Χέλμη, ιδιοκτήτη του Μουσείου Ελιάς Κυκλάδων,
εκπρόσωπο της παραγωγής ελαιολάδου

<https://www.youtube.com/watch?v=oYJvidzCaNI>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 8, Λάρισα, Ελλάδα
Συνέντευξη με την κα Καλοκαιρινού, Διευθύντρια του Λαογραφικού και Ιστορικού
Μουσείου, Λάρισα

<https://www.youtube.com/watch?v=Y5yuKosDrXk>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 8, Λάρισα, Ελλάδα
Συνέντευξη με την κα Ζισούλη, βραβευμένη ως η καλύτερη διαχειρίστρια στην
Ευρώπη για την προώθηση προϊόντων, Λάρισα

<https://www.youtube.com/watch?v=swoBrDhrLnE>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 8, Λάρισα, Ελλάδα
Συνέντευξη με τον κ. Γούσιο, πρόεδρο του Συλλόγου Ενιπέα

<https://www.youtube.com/watch?v=eQ5sjuCfMNA>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 8, Πιερία, Ελλάδα
Συνέντευξη μοναχού στο μοναστήρι του Αγίου Διονυσίου, Ριβιέρα Ολύμπου

<https://www.youtube.com/watch?v=zYfBX4B5Txw>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 8, Πιερία, Ελλάδα (μέρος 1)
Βίντεο από τον χορό της Ένωσης Ποντίων Πιερίας, μιας από τις παλαιότερες και
πιο ιστορικές ενώσεις στην Ελλάδα, που ιδρύθηκε από τους πρώτους Πόντιους
πρόσφυγες το 1928

<https://www.youtube.com/watch?v=rB7jYEhDZZo>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 8, Πιερία, Ελλάδα (μέρος 2)
Βίντεο από τον χορό της Ένωσης Ποντίων Πιερίας, μιας από τις παλαιότερες και
πιο ιστορικές ενώσεις στην Ελλάδα, που ιδρύθηκε από τους πρώτους Πόντιους
πρόσφυγες το 1928

<https://www.youtube.com/watch?v=5elDDq8kSWA>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 8, Μαγνησία, Ελλάδα
Συνέντευξη με τον Πολιτιστικό Σύλλογο Γυναικών, Πορταριά

<https://www.youtube.com/watch?v=bePw6uqjN6w>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 8, Μαγνησία, Ελλάδα
Συνέντευξη με τον κ. Πασαγιάννη, επικεφαλής του ελαιοτριβείου Αργαλάστη και
βίντεο της διαδικασίας έκθλιψης των ελιών
<https://www.youtube.com/watch?v=-gu79ySnjz0&t=4s>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 8, Νομοί Κοζάνης, Γρεβενών, Καστοριάς,
Πρεσπών, Φλώρινας, Φθιώτιδας, Ελλάδα
Συνέντευξη με τον κ. Βασίλειο Μητσόπουλο, Πρόεδρο του Συνδέσμου
Παραγωγών Κρόκου Κοζάνης
https://www.youtube.com/watch?v=FGN_cPNwYVQ

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 8, Νομοί Κοζάνης, Γρεβενών, Καστοριάς,
Πρεσπών, Φλώρινας, Φθιώτιδας, Ελλάδα
Συνέντευξη με την κα Δέρου, ιδιοκτήτρια του ιδιωτικού μουσείου λαογραφίας,
Σιατίστα
<https://www.youtube.com/watch?v=FejVVdccSAw>

Κεφάλαιο 9. Σύγχρονες προκλήσεις και λύσεις για τη διαχείριση της ΑΠΚ

Περίπτωση 1. Δίφωνο τραγούδι του Νεντελίνο: μια πολιτιστική κληρονομιά της Ανατολικής Ροδόπης

PAX Rhodophica, Βουλγαρία - PAX

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Διαφορετικό από τα γενικά μονοφωνικά στυλ τραγουδιού της περιοχής της Ροδόπης, το δίφωνο τραγούδι του Νεντελίνο αντικατοπτρίζει μια μοναδική φωνητική παράδοση από τα βουνά της Ανατολικής Ροδόπης στη Βουλγαρία, που διακρίνεται από τα ασυνήθιστα αρμονικά διαστήματα των τετάρτων και των δευτέρων. Αποτελώντας αναπόσπαστο μέρος της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της Βουλγαρίας, αυτό το έθιμο αποτυπώνει τα κοινωνικά ήθη και την πολιτιστική ταυτότητα των τοπικών πληθυσμών του Νεντελίνο.

Μαθησιακά αποτελέσματα:

1. Προσδιορίστε τα διακριτικά μουσικά χαρακτηριστικά του δίφωνου τραγουδιού του Νεντελίνο και εξηγήστε πώς διαφέρει από το παραδοσιακό μονοφωνικό τραγούδι της Ροδόπης.
2. Εξετάστε το ιστορικό και πολιτιστικό πλαίσιο που διαμόρφωσε αυτή τη διακριτική φωνητική κληρονομιά.
3. Ανάλυση των ευκαιριών και των δυσκολιών για τη διαφύλαξη αυτού του είδους άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς.
4. Εξετάστε πώς η συμμετοχή της κοινότητας θα μπορούσε να βοηθήσει στη διατήρηση των παραδοσιακών τεχνικών τραγουδιού.
5. Ανάπτυξη στρατηγικών για την ερμηνεία και τη διαχείριση των φωνητικών παραδόσεων ως άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς.

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Το δίφωνο τραγούδι του Νεντελίνο είναι η μελέτη περίπτωσης που επιλέχθηκε, καθώς προσφέρει μια αξιοσημείωτη απεικόνιση του τρόπου με τον οποίο οι τοπικές κοινότητες δημιουργούν μοναδικές πολιτιστικές εκφράσεις που αντικατοπτρίζουν τη δική τους ιστορία και τον δικό τους πολιτισμό. Σε αντίθεση με το πιο γενικά γνωστό μονοφωνικό τραγούδι της Ροδόπης, το στυλ του Νεντελίνο εξελίχθηκε σε σχετική απομόνωση και παρήγαγε μοναδικές αρμονικές δομές που το διαφοροποιούσαν από τις παρακείμενες παραδόσεις. Αυτό το

καθιστά ένα εξαιρετικό μοντέλο για τη διερεύνηση των τρόπων με τους οποίους τα κοινωνικά, ιστορικά και γεωγραφικά στοιχεία υποστηρίζουν την εξέλιξη και τη διατήρηση της ΑΠΚ.

Επειδή δείχνει πώς οι αρχαίες μουσικές πρακτικές μπορούν να αντιμετωπίσουν τη σύγχρονη εποχή, τον μεταβαλλόμενο τρόπο ζωής και το φθίνον ενδιαφέρον των νεότερων γενεών, αυτή η μελέτη περίπτωσης είναι ιδιαίτερα σημαντική για τη διατήρηση της άυλης κληρονομιάς. Οι προσπάθειες καταγραφής, διατήρησης και αναβίωσης αυτού του στυλ τραγουδιού υπογραμμίζουν την ανάγκη για συμμετοχή της κοινότητας, θεσμική βοήθεια και εκπαιδευτικά προγράμματα για την προστασία της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς για τις επόμενες γενιές.

3. Ανάλυση περίπτωσης

Το δίφωνο τραγούδι αναπτύχθηκε στη μικρή πόλη Νεντελίνο και στα βουνά της Ανατολικής Ροδόπης της Βουλγαρίας. Αν και η περιοχή της Ροδόπης είναι γνωστή για το μοναδικό μονοφωνικό στυλ τραγουδιού της, που χαρακτηρίζεται από σταθερές, διακοσμημένες μελωδίες, η παράδοση του Νεντελίνο ανέπτυξε μια μοναδική πολυφωνική προσέγγιση που περιλαμβάνει παράλληλες τέταρτες και δυσαρμονικές δεύτερες που παράγουν μια ιδιαίτερη αρμονική υφή. Αν και τα ακριβή αρχεία είναι λίγα, οι ρίζες αυτής της τεχνικής τραγουδιού σίγουρα χρονολογούνται αρκετούς αιώνες πριν. Το Νεντελίνο, κρυμμένο στα βουνά, ήταν γεωγραφικά απομονωμένο, γεγονός που συνέβαλε στη διατήρηση της μοναδικής φωνητικής κληρονομιάς του. Παραδοσιακά, το τραγούδι γινόταν σε οικογενειακές εκδηλώσεις, θρησκευτικές γιορτές, γεωργικές εργασίες και κοινοτικές συναντήσεις, ενισχύοντας έτσι τους κοινοτικούς δεσμούς και διαδίδοντας πολιτιστικές αξίες και ιστορίες, εκτός από την ψυχαγωγική του αξία. Μουσικά, το στυλ του Νεντελίνο χαρακτηρίζεται από δύο φωνητικά μέρη που κινούνται σε παράλληλες τέταρτες, με περιστασιακές δεύτερες που δημιουργούν ένταση και ασυμφωνία. Αυτή η αρμονική τεχνική είναι κάπως διαφορετική από το μονοφωνικό τραγούδι της Ροδόπης, το οποίο δίνει έμφαση σε μια μελωδική γραμμή με μεγάλη επεξεργασία. Ο ρυθμός του τραγουδιού του Νεντελίνο συχνά φαίνεται πιο δυναμικός και ποικιλόμορφος από τη σταθερή, ρευστή ποιότητα άλλων μελωδιών της Ροδόπης. Λειτουργώντας ως προφορική ιστορία και συλλογική μνήμη, τα τραγούδια συχνά αποτυπώνουν την καθημερινή ζωή, τα ιστορικά γεγονότα και τις συναισθηματικές εμπειρίες του τοπικού πληθυσμού. Έχουν ξεκινήσει πολλά έργα διατήρησης:

- Προσπάθειες τεκμηρίωσης από εθνομουσικολόγους, οι οποίοι τεκμηριώνουν την τεχνική του τραγουδιού για αρχειακές ανάγκες.

- Συμπερίληψη στον εθνικό κατάλογο άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της Βουλγαρίας.
- Ανάπτυξη λαϊκών οργανώσεων γειτονιάς που δεσμεύονται να παίζουν και να μαθαίνουν το παραδοσιακό ρεπερτόριο.
- Συντονισμός εορτασμών και δραστηριοτήτων που αναδεικνύουν την προσέγγιση του τραγουδιού του Νεντελίνο.
- Τοπικές εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες που φέρνουν τους νέους σε αυτή την πανάρχαια μορφή τέχνης.
- Συνεργασία με πολιτιστικούς χώρους για την προώθηση και τη διάδοση της γνώσης σχετικά με αυτό το ιδιαίτερο στυλ τραγουδιού.

Συνδυάζοντας την τεκμηρίωση, την εκπαίδευση, τη συμμετοχή της κοινότητας και τη θεσμική υποστήριξη, αυτά τα έργα παρουσιάζουν μια πολύπλευρη στρατηγική για την προστασία αυτής της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς.

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Η περίπτωση του δίφωνου τραγουδιού του Νεντελίνο δείχνει τις δυσκολίες και τις πιθανές προσεγγίσεις για τη διαφύλαξη μοναδικών τοπικών εθίμων από την παγκοσμιοποίηση και τις μεταβαλλόμενες κοινωνικές τάσεις. Παρόλο που ο μοντερνισμός και η παρακμή των παραδοσιακών πλαισίων θέτουν προκλήσεις σε αυτήν την ιδιαίτερη φωνητική παράδοση, οι κοινές προσπάθειες των ανθρώπων της κοινότητας, των πολιτιστικών ιδρυμάτων και των εκπαιδευτικών οργανισμών προσφέρουν μια οδό για τον συνεχή σεβασμό και την εκτέλεσή της. Το μέλλον της παράδοσης του τραγουδιού του Νεντελίνο μπορεί να βασίζεται στην ανακάλυψη νέων πλαισίων και ερμηνειών για την εκτέλεσή του, προσαρμόζοντάς το έτσι στη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα, διατηρώντας παράλληλα τη μοναδική μουσική ποιότητα και την πολιτιστική του αξία.

Κοιτάζοντας μπροστά, οι ψηφιακές τεχνολογίες παρουσιάζουν νέες ευκαιρίες για εκπαίδευση σχετικά με αυτήν την κληρονομιά, τη διάδοση και την τεκμηρίωση. Οι νεότερες γενιές μπορούν να συμμετάσχουν και να προσεγγιστεί μεγαλύτερο κοινό χρησιμοποιώντας εικονικά αρχεία, διαδικτυακές πλατφόρμες μάθησης και μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Επιπλέον, η συνεργασία με σύγχρονους καλλιτέχνες και οι διαπολιτισμικές αλληλεπιδράσεις θα μπορούσαν να προσφέρουν δημιουργικά περιβάλλοντα για την ανάπτυξη της παράδοσης, διατηρώντας παράλληλα τον μοναδικό χαρακτήρα της. Η επιτυχής διατήρηση θα εξαρτηθεί από την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ της παροχής επαρκούς ευελιξίας ώστε η παράδοση να παραμείνει σχετική και ουσιαστική για τις σύγχρονες κοινωνίες και της πιστής μετάδοσής της.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Με ποιους τρόπους οι μοναδικές μουσικές ιδιότητες του δίφωνου τραγουδιού του Νεντελίνο - διαστήματα τετάρτων και δευτέρων - αντικατοπτρίζουν την ιστορική ανάπτυξη και την πολιτιστική ταυτότητα της περιοχής της Ανατολικής Ροδόπης;
- Συγκρίνετε και αντιπαραθέστε τις προκλήσεις διατήρησης που αντιμετωπίζει το δίφωνο τραγούδι του Νεντελίνο με εκείνες άλλων παραδοσιακών φωνητικών πρακτικών στην Ανατολική Ευρώπη. Ποιες ομοιότητες και διαφορές υπάρχουν;
- Πώς θα μπορούσαν οι προγραμματισμένες εκδηλώσεις και οι κοινοτικοί εορτασμοί να συμβάλλουν στη διατήρηση των παραδοσιακών τεχνικών τραγουδιού; Εξετάστε τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά τους ως τεχνικές διατήρησης.
- Πώς μπορούν τα νέα μέσα και η ψηφιακή τεχνολογία να χρησιμοποιηθούν για την καταγραφή, την εκπαίδευση και την προώθηση παραδοσιακών μορφών τραγουδιού, όπως η παράδοση του Νεντελίνο;
- Σκεφτείτε τις ηθικές πτυχές της διατήρησης της άυλης κληρονομιάς: πώς μπορούμε να επιτύχουμε μια ισορροπία μεταξύ της ανάγκης διατήρησης της αυθεντικότητας και του να αφήσουμε τις ζωντανές παραδόσεις να αλλάξουν φυσικά με την πάροδο του χρόνου;

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

Buchanan, D. A. (2006). Ερμηνεία της δημοκρατίας: Βουλγαρική μουσική και μουσικοί σε μεταβατικό στάδιο. Εκδόσεις Πανεπιστημίου του Σικάγο.

Forsyth, M. (2013). International intangible cultural heritage: Localising the safeguarding movement. (Διεθνής άυλη πολιτιστική κληρονομιά: Τοπική προσαρμογή του κινήματος διαφύλαξης.) International Journal of Cultural Property, 20(1), 1-29.

Peycheva, L. (2008). Between village and city: Folk music in post-socialist Bulgaria. Ethnologia Balkanica, 12, 193-215.

Rice, T. (1994). May it fill your soul: Experiencing Bulgarian music. University of Chicago Press.

Bratanova, R. (2001). The Two-voice Singing of Nedelino - Four Decades Later. Bulgarski folklor 1, 42-45. (στα βουλγαρικά)

Αριθμός φακέλου υποψηφιότητας 00966 για εγγραφή το 2019 στον Αντιπροσωπευτικό Κατάλογο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ανθρωπότητας <https://ΑΠΚ.unesco.org/doc/src/42989-EN.doc>

Βίντεο:

<https://youtu.be/omQ0D0DYuUI>

<https://youtu.be/i0aAU29G-nQ>

Περίπτωση 2. Οι «Ζωγραφισμένες νύφες» του χωριού Ρίμπνοβο

PAX Rhodophica, Βουλγαρία - PAX

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Στο χωριό Ρίμπνοβο, σε ένα ορεινό τμήμα της Δυτικής Ροδόπης, οι Βούλγαροι Μουσουλμάνοι (Πομάκοι) διεξάγουν μια μοναδική τελετή γάμου που ονομάζεται «Ζωγραφισμένη Νύφη». Μαζί με την παραδοσιακή ενδυμασία, τη μουσική και τις πολυήμερες παραδόσεις, αυτός ο εορτασμός περιλαμβάνει την εξωφρενική διακόσμηση του προσώπου της νύφης με λευκό χρώμα και φωτεινά κοσμήματα. Το έθιμο στο πλαίσιο της κυρίως Ανατολικής Ορθοδοξίας της Βουλγαρίας καταδεικνύει έναν ιδιαίτερο συνδυασμό ισλαμικών και προ-ισλαμικών πρακτικών.

Μαθησιακά αποτελέσματα:

1. Προσδιορισμός των κύριων στοιχείων της ΑΠΚ που εφαρμόζονται στο έθιμο της «Ζωγραφισμένης Νύφης».
2. Ανάλυση του τρόπου με τον οποίο οι πολιτιστικές πρακτικές των μειονοτήτων μπορούν να επιβιώσουν παρά τους ιστορικούς περιορισμούς και τις πιέσεις του εκσυγχρονισμού.
3. Ανάλυση της σημασίας της κοινοτικής ιδιοκτησίας στη διατήρηση των άυλων πολιτιστικών πόρων.
4. Εξέταση των πιθανών επιπτώσεων της τεκμηρίωσης του εξωτερικού ενδιαφέροντος, καθώς και των παραδοσιακών πολιτιστικών δραστηριοτήτων.
5. Εξετάστε σε παγκόσμιο πλαίσιο την αρμονία μεταξύ της διατήρησης της πολιτιστικής παράδοσης και της αλλαγής.

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Το παράδειγμα της «Ζωγραφισμένης νύφης» δείχνει πώς, μέσω τελετουργικών, μια μειονοτική κουλτούρα διατηρεί τη δική της πολιτιστική ταυτότητα παρά τα ιστορικά γεγονότα, όπως οι θρησκευτικές διώξεις υπό κομμουνιστικό έλεγχο. Διατηρώντας τεχνικές διατήρησης προσανατολισμένες στην κοινότητα, αυτή η κληρονομιά αποτελείται από διάφορα στοιχεία της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς: προφορικές παραδόσεις, παραστατικές τέχνες, κοινωνικές συμβάσεις και παραδοσιακή χειροτεχνία.



Πηγή: <https://pendara.bg/produkt/risuvane-na-bulka-gelina-i-domashen-obyad-v-ribnovo/>

Μεταξύ της διατήρησης και της φυσικής εξέλιξης, μεταξύ της κοινοτικής ιδιοκτησίας και των ξένων συμφερόντων, μεταξύ της πολιτισμικής διαφοράς και της ομογενοποίησης της παγκοσμιοποίησης, η ιστορία αποκαλύπτει τεράστιες δυσκολίες στη διαχείριση της κληρονομιάς. Αυτό προσφέρει σημαντική κατανόηση σχετικά με το πώς η αποτελεσματική διαχείριση της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς εξαρτάται από τη δυνατότητα των κοινοτήτων να αναγνωρίζουν, να καταγράφουν και να διατηρούν τα έθιμά τους, ενώ εξελίσσονται με την εποχή.

3. Ανάλυση περίπτωσης

Για τον εορτασμό της «Ζωγραφισμένης Νύφης» (ή «Pisana Bulka») στο Ρίμπνοβο, στη Δυτική Ροδόπη της Βουλγαρίας, οι Πομάκοι, ή Βούλγαροι Μουσουλμάνοι, πραγματοποιούν ένα τελετουργικό που επικεντρώνεται στην εξωφρενική διακόσμηση του προσώπου της νύφης, όπου το πρόσωπό της πρώτα βάφεται λευκό και στη συνέχεια καλύπτεται με όμορφες πούλιες, χάντρες και κορδόνια που τοποθετούνται σε γεωμετρικά σχέδια από ταλαντούχες κυρίες της κοινότητας. Αυτή η μεταμόρφωση δημιουργεί μια εμφάνιση που μοιάζει με μάσκα, η οποία καλύπτει τα μάτια της νύφης, υποδεικνύοντας έτσι τη μετάβασή της από την κοριτσίστικη ηλικία στον γάμο και ίσως χρησιμεύει ως προστασία από τα κακά πνεύματα.



Πηγή: <https://pendara.bg/produkt/risuvane-na-bulka-gelina-i-domashen-obyad-v-ribnovo/>

Η νύφη ντύνεται κομψά. Φοράει ένα κόκκινο φόρεμα με εξάισια κέντημα, πολλά μαντήλια, ένα ξεχωριστό καπέλο με φτερά που ονομάζεται «dulak», ένα οικογενειακό κόσμημα, και τελετουργικά αξεσουάρ. Το πλήρες οπτικό αποτέλεσμα δημιουργεί μια μοναδική ταυτότητα που οι βουλγαρικές πολιτιστικές παραδόσεις σίγουρα θα αναγνώριζαν.

Η τελετή διαρκεί πολλές ημέρες με καθορισμένη σειρά: Μικρός Αρραβώνας (προκαταρκτική συμφωνία μεταξύ των οικογενειών), Μεγάλος Αρραβώνας (επίσημη συμφωνία που συνοδεύεται από ανταλλαγή δώρων), Τελετή Χέννας (τελετουργική εφαρμογή βαφής στα χέρια της νύφης), Ζωγραφική της Νύφης (πραγματοποιείται το Σάββατο), Ημέρα του Γάμου (Κυριακή, όταν ο γαμπρός παραλαμβάνει τη νύφη του) και Πομπή (συνοδεία της νύφης στη νέα κατοικία της με μουσική και εορτασμούς). Ειδικά τα τραγούδια, οι χοροί και οι τελετές που εκτελούνται αυτές τις ημέρες, τα όργανα που χρησιμοποιούνται ιστορικά περιλαμβάνουν τη ζούρνα και τα τύμπανα.

Οι κάτοικοι του Ρίμπνοβο έχουν διατηρήσει την παράδοσή τους μεταδίδοντας τη συμβολική της αξία και τις δεξιότητές της από γενιά σε γενιά. Παρά τους ιστορικούς περιορισμούς, συμπεριλαμβανομένων των περιόδων περιορισμένης θρησκευτικής έκφρασης, η κοινότητα διατήρησε το παρελθόν της μέσω της κοινής μνήμης και της συμμετοχής. Οι γάμοι, που συνήθως γίνονται τον Δεκέμβριο ή τον Ιανουάριο, ακολουθούν πανάρχαια τελετουργικά, ακόμη και αν ορισμένες πτυχές έχουν εξελιχθεί με την πάροδο του χρόνου.

Χάρη στην ανθρωπολογική έρευνα, τις πολιτισμικές μελέτες και τη φωτογραφία, η τελετή «Ζωγραφισμένη Νύφη» έχει αποκτήσει τελευταία μεγαλύτερη σημασία. Το τελετουργικό προσελκύει αυξανόμενο ενδιαφέρον από άλλα άτομα, οπότε η

αυξημένη εστίαση εγείρει κρίσιμα ζητήματα σχετικά με την τεχνική μελέτης, την αναπαράσταση, την ιδιοκτησία και την επικείμενη εμπορευματοποίηση.

Ακολουθούν δύο βίντεο στο YouTube που παρέχουν μια πιο λεπτομερή παρουσίαση του τελετουργικού (διαθέσιμα στα βουλγαρικά):

- Ρίμπνοβο – από τον έναν κόσμο στον άλλο Gelina - [σύνδεσμος](#)
- Η Gelina αναδημιουργεί έναν πίνακα της νύφης στο χωριό Ρίμπνοβο - [σύνδεσμος](#)

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Η διάρκεια ζωής του τελετουργικού «Βαμμένη νύφη» αντικατοπτρίζει την επιμονή στη διατήρηση της κληρονομιάς με γνώμονα την κοινότητα, ενάντια στην ομοιογένεια που επιφέρει η παγκοσμιοποίηση. Η ύπαρξή τους υπό κυβερνητική δίωξη αναδεικνύει τη δύναμη των σταθερά εδραιωμένων πολιτιστικών παραδόσεων όταν οι κοινωνίες διατηρούν τα έθιμά τους. Η κοινότητα του Ρίμπνοβο αντιμετωπίζει τόσο ευκαιρίες όσο και προκλήσεις: η μεγαλύτερη προσοχή από το εξωτερικό περιβάλλον θα μπορούσε να οδηγήσει σε οικονομικά οφέλη που βασίζονται στον πολιτιστικό τουρισμό, αλλά θα μπορούσε επίσης να απειλήσει την εγκυρότητα του εθίμου.

Η μελλοντική βιωσιμότητα αυτής της κληρονομιάς θα εξαρτηθεί από την ικανότητα της κοινότητας να διαχειριστεί την εποχή της ψηφιακής τεκμηρίωσης – η οποία προσφέρει τόσο μεγαλύτερη εκτίμηση όσο και κινδύνους του να χαθεί το πλαίσιο– εξισορροπώντας τη διατήρηση με τη φυσική εξέλιξη, ελέγχοντας τις εξωτερικές επιρροές και διασφαλίζοντας τη σημαντική μετάδοση στις νεότερες γενιές.



Πηγή: <https://pendara.bg/produkt/risuvane-na-bulka-gelina-i-domashen-obyad-v-ribnovo/>

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Με ποιους τρόπους απεικονίζει το έθιμο της «Ζωγραφισμένης Νύφης» τη περίπλοκη σχέση μεταξύ της ισλαμικής θρησκευτικής ταυτότητας και των πολιτιστικών πρακτικών με πιθανώς προ-ισλαμικές ρίζες;
- Υπό πολιτική καταπίεση και πολιτιστική ομοιομορφία, ποιες συγκεκριμένες δραστηριότητες έχει αναλάβει η κοινότητα του Ρίμπνοβο για να διατηρήσει την κληρονομιά της;
- Πώς μπορούν τα ταξίδια, η μεγαλύτερη προσοχή από το εξωτερικό και η τεκμηρίωση να επηρεάσουν την αυθεντικότητα και την εκτέλεση του εθίμου της «Ζωγραφισμένης Νύφης» στο μέλλον;
- Πώς αμφισβητεί το κίνημα «Βαμμένη Νύφη» τη ληφθείσα γνώση που διαχωρίζει την υλική από την άυλη πολιτιστική κληρονομιά;
- Ποια ηθικά ζητήματα θα πρέπει να εξετάσουν οι ακαδημαϊκοί, οι φωτογράφοι και οι πολιτιστικοί επισκέπτες κατά την καταγραφή και τη διάδοση της γνώσης σχετικά με αυτή τη ζωντανή κληρονομιά;

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

Vasileva-Grueva, P. (2025). Επαναδιαπραγμάτευση της κληρονομιάς μεταξύ των γενεών – Παραδόσεις και γιορτές στο χωριό Ρίμπνοβο, δήμος Γκάρμεν, *Balkanistic Worlds* 1, 263-278 (στα βουλγαρικά)

Toncheva, V. (2012). Νύφες με μάσκες. <https://infomreja.bg/bulkite-s-mask-a-4685.html> (στα βουλγαρικά)

Brunnbayer, U. (1999). Diverging (Hi-)Stories: The Contested Identity of the Bulgarian Pomaks. *Ethnologia Balkanica*, 3, 35–50

Muyhtar-May, F. (2014). Identity, Nationalism, and Cultural Heritage under Siege. (Ταυτότητα, εθνικισμός και πολιτιστική κληρονομιά υπό πολιορκία.) Five Narratives of Pomak Heritage – from Forced Renaming to Weddings. (Πέντε αφηγήσεις της κληρονομιάς των Πομάκων – από την αναγκαστική μετονομασία μέχρι τους γάμους.) Leiden.

Olson, L. J. (2019). Enacting Pomak Belonging: Wedding Performance and Social Media in Post-Socialist Bulgaria, *Anthropology. Journal for Socio-Cultural Anthropology* 6: 104–130

Περίπτωση 3. Περιφέρεια Αχαΐας

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, Ελλάδα – UNIWA

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Η περιπτωσιολογική μελέτη της περιφερειακής ενότητας Αχαΐας αποτελείται από στοιχεία άυλης κληρονομιάς που συνδέονται με συλλογικές μνήμες, αλλά και από φυσική ομορφιά. Στόχος της μελέτης είναι να καταγράψει τα σημεία ενδιαφέροντος της περιοχής προκειμένου να παρουσιάσει προκλήσεις, ώστε η ανθρωπότητα να μπορεί να μάθει και να αντιμετωπίσει τις κρίσεις προς όφελος όλων των κοινωνιών με ειρηνικό τρόπο.

Μαθησιακά αποτελέσματα:

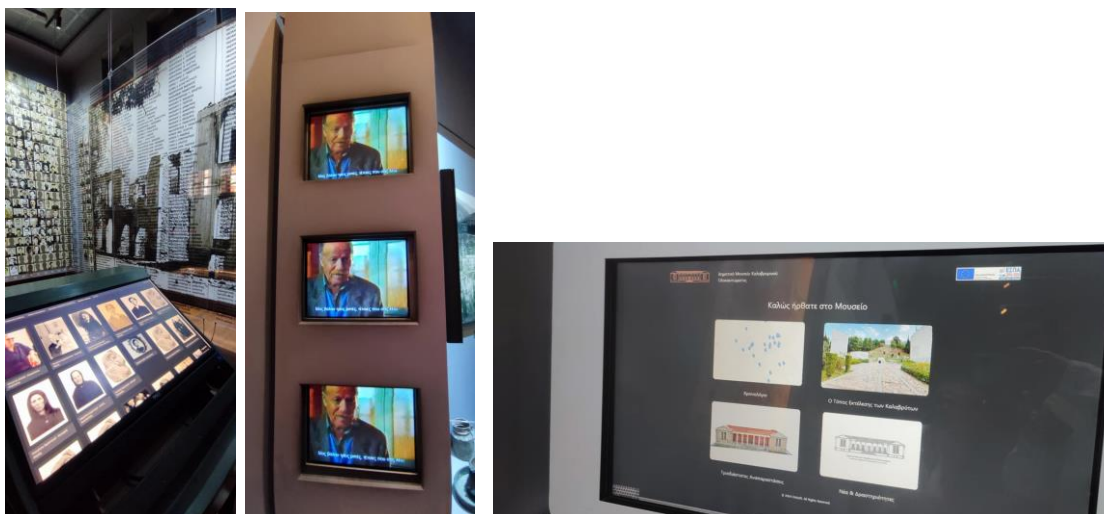
- να δημιουργηθεί ευαισθητοποίηση μέσω της αφήγησης και της παρουσίασης γεγονότων που επηρεάζουν τις κοινότητες
- να είναι σε θέση να προωθούν δραστηριότητες που ενώνουν τα έθνη και, επιπλέον, να προωθούν τη βιώσιμη ανάπτυξη

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Η επιλογή της περιφερειακής ενότητας Αχαΐας έγινε με βάση το γεγονός ότι διαθέτει πλούσιο πολιτισμό και φυσικό περιβάλλον ιδιαίτερης ομορφιάς.

3. Ανάλυση περίπτωσης

Στην περιοχή έχουν ξεκινήσει και υποστηρίζονται προσεγγίσεις με επίκεντρο την κοινότητα, όπως η ανάδειξη συλλογικών αναμνήσεων που σχετίζονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ειρήνη μεταξύ των εθνών. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τον Δεκέμβριο του 1943, οι γερμανικές δυνάμεις κατοχής συγκέντρωσαν τους κατοίκους των Καλαβρύτων και χώρισαν τις οικογένειές τους με απάνθρωπο τρόπο, ενώ άνδρες και έφηβοι άνδρες οδηγήθηκαν στον λόφο του Κάπι, όπου εκτελέστηκαν. Το δημοτικό μουσείο του Ολοκαυτώματος των Καλαβρύτων αποτελεί φάρο ειρήνης και συλλογικής μνήμης και χρησιμοποιεί αφήγηση ιστοριών, οθόνες αφής με τις φωτογραφίες των ανθρώπων που εκτελέστηκαν, εκπαιδευτικά προγράμματα, διαθέτει ψηφιοποιημένη βιβλιοθήκη και παρουσιάζει την ιστορία του μουσείου προωθώντας την ειρήνη σε όλο τον κόσμο σε διάφορες γλώσσες σε έναν πολύ καλά οργανωμένο χώρο (ελληνικά, αγγλικά, γερμανικά, γαλλικά) (Δημοτικό Μουσείο Ολοκαυτώματος Καλαβρύτων).



Ψηφιακή αφήγηση και εφαρμογή νέων τεχνολογιών, Δημοτικό Μουσείο Ολοκαυτώματος Καλαβρύτων, Καλάβρυτα (φωτογραφίες 1-3). Φωτογραφίες: ίδιοι οι συντάκτες.

Εκτός αυτού, η περιοχή είναι διάσημη για τον οδοντωτό σιδηρόδρομο Οδοντωτού (Οδοντωτός Σιδηρόδρομος Οδοντωτού χ.χ.), ο οποίος αποτελεί μέρος της ζωντανής παράδοσης της περιοχής και λειτουργεί για περισσότερα από 120 χρόνια. Βέβαια, η αναγκαιότητα πολύ τακτικής και κοστοβόρας συντήρησης που απαιτείται, οδηγεί σε σκέψεις για να σταματήσει η διαδρομή αυτή. Το τρένο διασχίζει τον ποταμό Βουραϊκό. Ξεκινά από τα Καλάβρυτα, διασχίζει το ομώνυμο φαράγγι και καταλήγει στο Διακοφτό, στις ακτές του Κορινθιακού κόλπου. Το ταξίδι διασχίζει παραδοσιακά χωριά και υπάρχουν πολλά σημαντικά φυσικά σημεία που μπορεί να θαυμάσει ο επισκέπτης. Η περιοχή αποτελεί μέρος του Παγκόσμιου Γεωπάρκου της UNESCO με πολλά αξιοθέατα, συμπεριλαμβανομένου του σπηλαίου της Καστρίας με τους σχηματισμούς λιμνών (Σπήλαιο της Καστρίας χ.χ.). Η πεζοπορία και άλλες εναλλακτικές μορφές τουρισμού, όπως το ράφτινγκ, δίνουν ζωή στην τοπική κοινότητα. Η περιοχή ανήκει στους ανθρώπους και τις κοινότητές της, και η εταιρεία που διοργανώνει ράφτινγκ και άλλες δραστηριότητες στον ποταμό Λάδωνα νοικιάζει τον χώρο, συμβάλλοντας έτσι στον βιώσιμο τουρισμό, αλλά και στη διατήρηση του περιβάλλοντος και της γύρω περιοχής. Επαγγέλματα όπως αυτό του ξυλοκόπου και του υλοτόμου είναι σημαντικά για την περιοχή και οι θέσεις εργασίας μειώνουν τα ποσοστά ανεργίας.



Εναλλακτικές μορφές τουρισμού που προωθούν την άυλη πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής (φωτογραφίες 1-3). Φωτογραφίες: ίδιοι οι συντάκτες.

Επιπλέον, η παρουσία συνεταιρισμών με τοπικά παραγόμενα γαλακτοκομικά προϊόντα που έχουν προστατευόμενη ονομασία προέλευσης (φέτα Καλαβρύτων) είναι σημαντική για τη διατήρηση της τοπικής παραγωγής, των παραδόσεων, των επαγγελμάτων (Συνεταιρισμός Καλαβρύτων, χ.χ.). Τα οινοποιεία και οι αμπελώνες είναι επίσης πολλά στην περιοχή της Αχαΐας, με το οινοποιείο Achaia Clauss να περιλαμβάνεται στον εθνικό κατάλογο άυλης κληρονομιάς σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της UNESCO. Η τεχνική κατασκευής βαρελιών, στην Αχαΐα Κλάους και κατ' επέκταση τα χειροποίητα βαρέλια που περιέχουν κρασί, αλλά κυρίως γλυκό, το κόκκινο Μαυροδάφνη της Αχαΐας Κλάους, βρίσκεται στο επίκεντρο της αμπελουργικής ταυτότητας του Νομού Αχαΐας.



Προϊόντα Αχαΐας, γαλακτοκομικά προϊόντα -φέτα Καλαβρύτων- και κρασί -Μαυροδάφνη Πατρών- που περιλαμβάνονται στον κατάλογο της εθνικής άυλης κληρονομιάς της Ελλάδας (φωτογραφίες 1-2). Φωτογραφίες: ίδιοι οι συντάκτες.

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Οι προκλήσεις της περιοχής αναδεικνύουν παραδείγματα από τα καταστροφικά αποτελέσματα και τις θηριωδίες που έχουν προκαλέσει οι πόλεμοι σε όλο τον κόσμο και στέλνουν ένα μήνυμα στην ανθρωπότητα να κρατήσει ζωντανές τις μνήμες. Έχει δημιουργηθεί ένα δίκτυο σχετικά με τα ελληνικά ολοκαυτώματα (<http://www.greek-holocausts.gr/>). Μπορούν να δημιουργηθούν διαδρομές που περιλαμβάνουν ελληνικές πόλεις και χωριά που σχετίζονται με ολοκαυτώματα. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι αυτά τα ολοκαυτώματα περιλαμβάνουν χριστιανικούς πληθυσμούς. Τα ψηφιακά εργαλεία και οι τεχνολογίες μπορούν να συμβάλουν στη διάδοση αυτών των συλλογικών αναμνήσεων στις νεότερες γενιές, οι οποίες μπορεί να επικεντρώνονται σε προσεγγίσεις με επίκεντρο την κοινότητα. Οι εθελοντές μπορούν να συμβάλουν σε αυτές τις προσπάθειες.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Καταγράψτε τις πολιτιστικές διαδρομές στην περιοχή και οργανώστε την προώθηση της περιοχής με ένα ολοκληρωμένο σχέδιο διαφήμισης και επικοινωνίας που δίνει έμφαση στην άυλη πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής.
- Σύνθεση της εφαρμογής ψηφιακών εργαλείων, ώστε να ακούγονται όλες οι φωνές μέσω αφήγησης, podcast και ντοκιμαντέρ.

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

Δημοτικό Μουσείο Ολοκαυτώματος Καλαβρύτων (χ.χ.) <https://www.dmko.gr/en> τελευταία πρόσβαση 13/05/2025

Σπήλαιο των Λιμνών Καστριάς (χ.χ.) <https://www.kastriacave.gr/en/> τελευταία πρόσβαση 13.05.2025

Οδοντωτός Σιδηρόδρομος (χ.χ.) <https://www.odontotos.com/index-en.htm> τελευταία πρόσβαση 13/05/2025

Συνεταιρισμός Καλαβρύττας (χ.χ.) <https://www.kalavritacoop.gr/en> τελευταία πρόσβαση 13/05/202 6

Τα βαρέλια της Achaia Clauss και η παράδοση της Μαυροδάφνης στο Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς (χ.χ.)

<https://www.iefimerida.gr/politismos/achaia-clauss-stin-ayli-politistiki-klironomia> τελευταία πρόσβαση 13/05/2025

Δίκτυο Μαρτυρικών Πόλεων και Χωριών (χ.χ.) <http://www.greek-holocausts.gr/> τελευταία πρόσβαση 13.05.2025

Βίντεο στο κανάλι του έργου της Inthrace στο YouTube

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 9, Αχαΐα, Ελλάδα
Βίντεο 120 ετών εν λειτουργία σιδηροδρομική γραμμή, φαράγγι Βουραϊκού,
Καλάβρυτα

<https://www.youtube.com/watch?v=PejEbeVU1X4>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 9, Αχαΐα, Ελλάδα
Συνέντευξη με τον κ. Γκρέστα, διευθυντή του Δημοτικού Μουσείου
Ολοκαυτώματος στα Καλάβρυτα

<https://www.youtube.com/watch?v=VHAQakkjSgg>

Κεφάλαιο 10: Δεοντολογικά ζητήματα στην ΑΠΚ

Περίπτωση 1. Fábrica De Álcool Da Lagoa (Αζόρες): Ηθικές διαστάσεις στην αναδιαμόρφωση της βιομηχανικής και άυλης κληρονομιάς

Πανεπιστήμιο των Αζορών, Πορτογαλία – UAc

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Το πρώην Fábrica de Álcool da Lagoa στο Σάο Μιγκέλ των Αζορών αποτελεί ένα ισχυρό σύμβολο του βιομηχανικού παρελθόντος της περιοχής και της εξελισσόμενης πολιτιστικής ταυτότητάς της. Το εργοστάσιο, το οποίο κάποτε ήταν κεντρικό για την οικονομία των Αζορών μέσω της μετατροπής των γλυκοπατάτων σε αλκοόλ, αντιπροσωπεύει πλέον μια ευκαιρία για την ενσωμάτωση της βιομηχανικής και της άυλης κληρονομιάς στον βιώσιμο πολιτιστικό τουρισμό. Αυτή η μελέτη περίπτωσης εξετάζει τις ηθικές διαστάσεις της επαναχρησιμοποίησης της κληρονομιάς, ιδίως όσον αφορά τη συγκατάθεση της κοινότητας, την εκπροσώπηση και την κυριότητα της συλλογικής μνήμης. Με βάση το πλαίσιο του Κεφαλαίου 10 σχετικά με την πολιτιστική ευαισθησία, τη συγκατάθεση κατόπιν ενημέρωσης και την ηθική επιμέλεια, διερευνά τον τρόπο με τον οποίο τα βιομηχανικά μνημεία μπορούν να επανενεργοποιηθούν ηθικά ως ζωντανοί πολιτιστικοί χώροι. Η μελέτη αξιολογεί τους κινδύνους παραποίησης και υπερβολικής εμπορευματοποίησης και προτείνει στρατηγικές για τη συμπεριληπτική, με σεβασμό και εκπαιδευτική επαναχρησιμοποίηση του χώρου, που ενισχύει τη δράση της κοινότητας.

Μαθησιακά αποτελέσματα (ΜΑ):

- ΜΑ1. Κατανόηση των ζητημάτων δεοντολογίας στην ενσωμάτωση της βιομηχανικής και της άυλης κληρονομιάς
- ΜΑ2. Προσδιορισμός υπεύθυνων στρατηγικών για την ανάπτυξη ιστορικών πολιτιστικών χώρων
- ΜΑ3. Κριτική αξιολόγηση του ρόλου της συμμετοχής και της εκπροσώπησης της κοινότητας στον πολιτιστικό τουρισμό

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Το αρχιπελάγος των Αζορών απέκτησε οικονομική υπεροχή εξάγοντας πορτοκάλια στην Αγγλία μεταξύ του τέλους του 18ου αιώνα και του πρώτου μισού του 19ου αιώνα. Ωστόσο, λόγω μιας ασθένειας που έπληξε τα δέντρα εσπεριδοειδών, η παραγωγή μειώθηκε σημαντικά από το 1860 και μετά. Σε αυτό το πλαίσιο, ορισμένοι επιχειρηματίες των Αζορών αναζήτησαν εναλλακτικές καλλιέργειες και μία από τις επιλογές τους ήταν η γλυκοπατάτα, με στόχο τη μετατροπή της σε αλκοόλ. Στις Αζόρες ιδρύθηκαν πέντε εργοστάσια αλκοόλ: δύο στο νησί Terceira και τρία στο νησί São Miguel. Το εργοστάσιο Lagoa ήταν η δεύτερη βιομηχανική μονάδα αυτού του είδους, που ιδρύθηκε το 1882 κατά μήκος της ακτογραμμής αυτής της πόλης στο Σάο Μιγκέλ. Εμπνευσμένα από τα ευρωπαϊκά βιομηχανικά μοντέλα, τα μηχανήματα του εργοστασίου και οι πρώτοι τεχνικοί του ήταν Γερμανοί, διασφαλίζοντας υψηλή παραγωγικότητα και ποιότητα στο αλκοόλ που παρήγαγαν. Παρά τους οικονομικούς και πολιτικούς περιορισμούς στην παραγωγή αλκοόλ, αυτό το εργοστάσιο επέζησε. Στις αρχές του 20ού αιώνα, ήταν το μόνο στις Αζόρες που εξακολουθούσε να επεξεργάζεται γλυκοπατάτες και καλαμπόκι, ενώ κάποια στιγμή απασχολούσε έως και 220 εργαζόμενους, έναν σημαντικό αριθμό δεδομένου του μεγέθους του πληθυσμού του δήμου Lagoa. Η παρουσία του εργοστασίου διαμόρφωσε την τοπική τοπωνυμία. Επηρέασε τον κοινωνικό και ψυχαγωγικό τομέα, οδηγώντας στη δημιουργία καταστημάτων για εργαζόμενους, μιας καντίνας, ακόμη και μιας ποδοσφαιρικής ομάδας, που ιδρύθηκε το 1948 και εξακολουθεί να δραστηριοποιείται μέχρι σήμερα. Το 1968, το εργοστάσιο εξαγοράστηκε από μια γαλλική εταιρεία, η οποία άρχισε να χρησιμοποιεί μελάσα από τη βιομηχανία ζάχαρης ως πρώτη ύλη. Το 1996, η παραγωγή αλκοόλ σταμάτησε και επικεντρώθηκε αποκλειστικά στην εμφιάλωση εισαγόμενου αλκοόλ από χώρες εκτός του αρχιπελάγους, ενώ τελικά το εργοστάσιο έκλεισε εντελώς το 2021. Σήμερα, η βιομηχανική δομή παραμένει ένα καθοριστικό χαρακτηριστικό του αστικού τοπίου της Lagoa και αποτελεί τοπικό ορόσημο, εν αναμονή της ανάπλασης για την αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων.

3. Ανάλυση περίπτωσης

Η Fábrica de Alcool da Lagoa αποτελεί παράδειγμα των προκλήσεων και των ευκαιριών που προκύπτουν από την ενσωμάτωση της βιομηχανικής κληρονομιάς στα σύγχρονα πλαίσια του πολιτιστικού τουρισμού. Ως υλικό απομεινάρι του περιφερειακού μετασχηματισμού, ενσωματώνει επίσης άυλες διαστάσεις - ιστορίες εργασίας, ανθεκτικότητα, μετανάστευση, ρόλους των

φύλων και διαγενεακή μνήμη. Αυτά τα στοιχεία πρέπει να λαμβάνονται υπόψη από ηθική άποψη σε οποιαδήποτε διαδικασία ανάπλασης ή επανερμηνείας. Σύμφωνα με το Κεφάλαιο 10, η ηθική διαφύλαξη της κληρονομιάς πρέπει να σέβεται την ιδιοκτησία της κοινότητας, να αποφεύγει την εμπορευματοποίηση και να διασφαλίζει την ελεύθερη, προηγούμενη και ενημερωμένη συγκατάθεση κατά την κοινοποίηση της πολιτιστικής μνήμης. Ο κίνδυνος να μετατραπεί ένα τέτοιο μνημείο πολιτιστικής κληρονομιάς σε ένα γενικό τουριστικό αξιοθέατο, απογυμνωμένο από το πλαίσιο και το νόημά του, είναι σημαντικός. Για παράδειγμα, η παρουσίαση της κληρονομιάς του εργοστασίου μόνο μέσω της βιομηχανικής αισθητικής ή των εμπορικών αφηγήσεων, χωρίς να εξεταστεί η κοινωνική του ιστορία, συμπεριλαμβανομένων των εργασιακών δικαιωμάτων των εργαζομένων ή των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της παραγωγής αλκοόλ, θα μπορούσε να παραποιήσει το παρελθόν του και να αποξενώσει τους τοπικούς ενδιαφερόμενους. Επιπλέον, πρέπει να αναγνωριστεί η ταυτότητα του χώρου ως χώρου που κάποτε βασίστηκε στην κοινοτική αλληλεγγύη. Οι τρέχουσες προτάσεις για τη μετατροπή του χώρου σε πολιτιστικό ή τουριστικό χώρο πρέπει να εμπλέκουν τους πρώην εργαζόμενους, τις οικογένειές τους και τις κοινοτικές ομάδες όχι ως παθητικό κοινό, αλλά ως συνδημιουργούς ερμηνευτικού περιεχομένου. Η ηθική ανάπλαση πρέπει να αποφύγει την παγίδα της «εξόρυξης κληρονομιάς», όπου τα πολιτιστικά αφηγήματα επιμελούνται επιλεκτικά και εμπορευματοποιούνται χωρίς την ίση οικονομική κατανομή. Οι εκπαιδευτικές συνεργασίες με τοπικά σχολεία και πανεπιστήμια θα μπορούσαν να υποστηρίξουν την ερμηνεία της κληρονομιάς χωρίς αποκλεισμούς. Τα διαδραστικά εκθέματα, τα αρχεία προφορικής ιστορίας και οι περιηγήσεις υπό την καθοδήγηση της κοινότητας μπορεί να προσφέρουν συμμετοχικούς και σεβαστούς τρόπους ενεργοποίησης του χώρου. Ωστόσο, οποιαδήποτε συλλογή ή διάδοση μαρτυριών πρέπει να καθοδηγείται από πρωτόκολλα συγκατάθεσης κατόπιν ενημέρωσης, διασφαλίζοντας την αυτενέργεια και τον σεβασμό της προσωπικής και συλλογικής μνήμης. Τέλος, οι ψηφιακές τεχνολογίες - όπως οι ανακατασκευές επανυξημένης πραγματικότητας ή οι εικονικές περιηγήσεις σε μουσεία - μπορούν να επεκτείνουν την πρόσβαση, αλλά πρέπει επίσης να τηρούν τα δεοντολογικά πρότυπα. Αυτά περιλαμβάνουν τη διαφάνεια στη δημιουργία περιεχομένου, τη δίκαιη εκπροσώπηση των αφηγήσεων και την κυριαρχία των δεδομένων για υλικό που δημιουργείται από την κοινότητα.

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Η Fábrica de Álcool da Lagoa αποτελεί ένα συναρπαστικό παράδειγμα για το πώς η βιομηχανική κληρονομιά μπορεί να επαναπροσδιοριστεί με ηθικά υπεύθυνους τρόπους που τιμούν τόσο τις υλικές δομές όσο και την άυλη πολιτιστική μνήμη που αντιπροσωπεύουν. Η μελλοντική ανάπτυξή του πρέπει να υπερβαίνει την αισθητική αποκατάσταση ή την τουριστική ελκυστικότητα, ώστε να χρησιμεύσει ως χώρος κοινοτικής συμμετοχής, εκπαίδευσης και ιστορικού αναστοχασμού. Αυτό απαιτεί δέσμευση σε ηθικές αρχές, όπως η κοινοτική ιδιοκτησία, η συγκατάθεση κατόπιν ενημέρωσης και η εκπροσώπηση χωρίς αποκλεισμούς. Το εργοστάσιο μπορεί να γίνει ένα ζωντανό πολιτιστικό κέντρο και όχι ένα στατικό μνημείο, με τη συμμετοχή πρώην εργαζομένων, κατοίκων της περιοχής και επαγγελματιών του πολιτιστικού τομέα στη διαμόρφωση του τρόπου ερμηνείας και χρήσης του χώρου. Οι εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες, τα έργα προφορικής ιστορίας και οι εκθέσεις που δημιουργούνται από κοινού μπορούν να διασφαλίσουν ότι οι αφηγήσεις για την εργασία, την αντοχή και τον μετασχηματισμό διατηρούνται με αξιοπρέπεια και κοινοποιούνται με αυθεντικότητα. Οι ψηφιακές τεχνολογίες μπορούν να βελτιώσουν την προσβασιμότητα, αλλά η χρήση τους πρέπει να σέβεται την κυριαρχία των δεδομένων και το πολιτιστικό πλαίσιο. Τελικά, η ηθική διαχείριση αυτού του χώρου προσφέρει μια μοναδική ευκαιρία για την εξισορρόπηση της διατήρησης με την καινοτομία, μετατρέποντας το εργοστάσιο σε ένα ουσιαστικό πολιτιστικό ορόσημο που συμβάλλει στην τοπική ταυτότητα και τη συλλογική μνήμη.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Ερώτηση 1. Πώς μπορούν οι χώροι βιομηχανικής κληρονομιάς να αναδιαμορφωθούν με ηθικό τρόπο για τη διατήρηση και την προώθηση της άυλης πολιτιστικής μνήμης;
- Ερώτηση 2. Ποιοι είναι οι ηθικοί κίνδυνοι από την προβολή της Fábrica de Álcool da Lagoa ως τουριστικού αξιοθέατου και πώς μπορούν να μετριαστούν;
- Ερώτηση 3. Πώς μπορούν οι πρώην εργαζόμενοι και οι κάτοικοι της περιοχής να διαμορφώσουν ενεργά την ερμηνεία και τη μελλοντική χρήση αυτού του χώρου;

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

João, M.I (1991). Os Açores no século XIX: economia, sociedade e movimentos autonomistas. Edições Cosmos.

<https://repositorioaberto.uab.pt/entities/publication/>

Soares, A. (1996). Álcool. Στο Enciclopédia Açoriana.

<https://www.culturacores.azores.gov.pt>

Σύνδεσμοι

https://www.youtube.com/watch?v=-QN24et4_Xc

Περίπτωση 2. Κεραμική και κέντημα στις Αζόρες: ιδιοκτησία, εκπροσώπηση και ηθικός τουρισμός

Πανεπιστήμιο των Αζορών, Πορτογαλία – UAc

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Οι παραδοσιακές τέχνες της κεραμικής και του κεντήματος στις Αζόρες αντικατοπτρίζουν αιώνες καλλιτεχνικής γνώσης, κοινωνικής ιστορίας και περιφερειακής ταυτότητας. Αυτή η μελέτη περίπτωσης διερευνά πώς αυτές οι πρακτικές - ριζωμένες στην καθημερινή ζωή και επηρεασμένες από ποικίλες πολιτιστικές συναντήσεις - μπορούν να διατηρηθούν και να προωθηθούν στο πλαίσιο βιώσιμων μοντέλων τουρισμού, αντιμετωπίζοντας παράλληλα ηθικές προκλήσεις όπως η ιδιοκτησία, η δίκαιη εκπροσώπηση και η πολιτιστική ιδιοποίηση. Με την αυξανόμενη εμπορευματοποίηση της χειροτεχνίας των Αζορών στις παγκόσμιες και τουριστικές αγορές, η μελέτη αξιολογεί τον τρόπο με τον οποίο οι κοινότητες των τεχνιτών μπορούν να διατηρήσουν τον έλεγχο της κληρονομιάς τους και να επωφεληθούν από τη μετάδοσή της. Εξετάζει επίσης πώς στρατηγικές όπως η πιστοποίηση, οι ζωντανές επιδείξεις και οι καθηλωτικές εμπειρίες των επισκεπτών συμβάλλουν στη διατήρηση της αυθεντικότητας. Η μελέτη περίπτωσης υπογραμμίζει την ανάγκη για δεοντολογικές πολιτικές που προστατεύουν τους παραγωγούς πολιτισμού και διασφαλίζουν τον σεβασμό στις ζωντανές παραδόσεις.

Μαθησιακά αποτελέσματα (ΜΑ):

- ΜΑ1. Κατανόηση των δεοντολογικών προκλήσεων στην προώθηση της ΑΠΚ μέσω του τουρισμού
- ΜΑ2. Ανάπτυξη στρατηγικών για δίκαιη εκπροσώπηση και όφελος για την κοινότητα
- ΜΑ3. Εφαρμογή κριτικής σκέψης σε θέματα ιδιοκτησίας, συναίνεσης και πολιτισμικής ευαισθησίας

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Τα πρώτα πήλινα αντικείμενα στις Αζόρες πιστεύεται ότι προήλθαν από την ηπειρωτική Πορτογαλία και χρησιμοποιούνταν καθημερινά από τους εποίκους για την αποθήκευση και την επεξεργασία τροφίμων. Με την πάροδο του χρόνου, η ίδρυση εργαστηρίων κεραμικής με πορτογαλικές τεχνικές και αγγειοπλάστες έγινε πραγματικότητα σε όλα τα νησιά, με τα κέντρα παραγωγής να κυριαρχούν ιδιαίτερα στα νησιά Σάο Μιγκέλ (κυρίως στη Βίλα Φράνκα ντο Κάμπο) και

Τερσείρα. Η παρουσία κόκκινου πηλού στο νησί της Σάντα Μαρία έπαιξε επίσης καθοριστικό ρόλο στην παραγωγή δομικών υλικών (όπως κεραμίδια), γεγονός που έδωσε ώθηση στις τοπικές μεταφορές και στην εγχώρια οικονομία. Στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, στο πλαίσιο της πορτογαλικής εκβιομηχάνισης, ιδρύθηκαν αρκετές βιομηχανικές μονάδες αφιερωμένες στην κεραμική, συμπεριλαμβανομένου του εργοστασίου Cerâmica Vieira στον δήμο Lagoa. Ιδρύθηκε το 1862 και είναι η μόνη μονάδα παραγωγής φαγιέντζας που εξακολουθεί να δραστηριοποιείται σήμερα στο Σάο Μιγκέλ. Τα κομμάτια της διακρίνονται από λευκή βάση και μπλε διακοσμητικές πινελιές, έναν χρωματικό συνδυασμό που έχει γίνει σήμα κατατεθέν της περιφερειακής κεραμικής των Αζορών (βλ. Εικόνα 1).

Εικόνα 1 – Τοπικά κεραμικά



Στο νησί του Σάο Μιγκέλ, το μπλε διακρίνει επίσης τα κεντήματα που παράγονται εκεί (βλ. Εικόνα 2). Όπως μεγάλο μέρος της βιομηχανικής δραστηριότητας της εποχής (όπως η παραγωγή τσαγιού ή καπνού), το κέντημα διαδραμάτισε κρίσιμο ρόλο τη δεκαετία του 1930 στην ανακούφιση της ανεργίας, όταν μια εργασιακή κρίση επηρέασε το γυναικείο εργατικό δυναμικό.

Εικόνα 2 – Τοπικό κέντημα



Έτσι, εισηχθη ένα στυλ κεντήματος γνωστό ως «bordado a matiz», το οποίο δημιουργούνται σε δύο αποχρώσεις του μπλε φαγιέντ και ήταν εμπνευσμένο από φυτικά και αγροτικά μοτίβα. Στο νησί Τερσείρα, οι επιρροές του αγγλικού κεντήματος και του αρχιπελάγους της Μαδέρας ήταν καθοριστικές για τη διαμόρφωση της τοπικής παράδοσης του χειροποίητου κεντήματος σε λινά υφάσματα. Αυτό το κέντημα ξεχωρίζει από τα μπλε σχέδια του Σάο Μιγκέλ, καθώς είναι αποκλειστικά λευκό. Τα τραπεζομάνηλα, τα σεντόνια, οι μαξιλαροθήκες και άλλα πρακτικά είδη οικιακής χρήσης που κάποτε αποτελούσαν μέρος της προίκας μιας νέφης από τις Αζόρες, είναι πλέον ιδιαίτερα περιζήτητα ως ποιοτικά προϊόντα στην τουριστική αγορά. Τέλος, το κέντημα με άχυρο, χαρακτηριστικό του νησιού Faial, είναι επίσης αγγλικής επιρροής. Πιθανότατα προέρχεται από τον 19ο αιώνα και γρήγορα διδάχθηκε από το τοπικό γυναικείο εργατικό δυναμικό. Έγινε ένα σήμα ταυτότητας του νησιού, που διακρίνεται από την αντίθεση του χρώματος του άχυρου του κεντήματος σε μαύρα υφάσματα.

3. Ανάλυση περίπτωσης

Η κεραμική και το κέντημα στις Αζόρες είναι κάτι περισσότερο από καλλιτεχνικές εκφράσεις - είναι σύνθετες εκδηλώσεις ταυτότητας, δεξιολογίας και διαχείρισης των φυσικών πόρων. Αυτές οι πρακτικές συνδέονται βαθιά με το τοπικό περιβάλλον, καθώς η ποιότητα και η αυθεντικότητα των τελικών προϊόντων εξαρτώνται σημαντικά από τα φυσικά υλικά της περιοχής (Martins, 1993). Οι κόκκινοι και λευκοί άργιλοι των Αζορών, ιδιαίτερα από το Σάο Μιγκέλ και τη Σάντα Μαρία, εκτιμώνται για τη μοναδική τους σύνθεση και υφή, οι οποίες επηρεάζουν την ανθεκτικότητα και την εμφάνιση της χειροποίητης κεραμικής. Σήμερα, τα κεραμικά και τα κεντήματα είναι κάτι περισσότερο από πολιτιστικά προϊόντα - αντιπροσωπεύουν τη ζωντανή κληρονομιά που διατηρούν οι τοπικές

κοινότητες μέσω της ανταλλαγής δεξιοτήτων, της μνήμης και της προσαρμογής. Οι τεχνίτες στο Σάο Μιγκέλ και στην Τερσείρα συνεχίζουν να παράγουν χειροποίητα ζωγραφισμένα κεραμικά και κεντημένα κομμάτια που διατηρούν τη στιλιστική συνέχεια με τις ιστορικές πρακτικές. Οι τοπικοί συνεταιρισμοί και τα οικογενειακά εργαστήρια είναι κεντρικής σημασίας για αυτή τη συνέχεια, αν και αντιμετωπίζουν αυξανόμενο ανταγωνισμό από βιομηχανικά αντίγραφα και εισαγόμενα αναμνηστικά. Οι πρωτοβουλίες βιώσιμου τουρισμού έχουν αρχίσει να αναγνωρίζουν τις δυνατότητες αυτών των τεχνών ως ουσιαστικές εμπειρίες. Τα πρακτικά εργαστήρια, οι επιδείξεις με επικεφαλής καλλιτέχνες και οι ξεναγήσεις στα παρασκήνια προσφέρουν στους επισκέπτες πληροφορίες για τις μεθόδους παραγωγής, προωθώντας την εκτίμηση και την ευαισθητοποίηση. Οι συνεργασίες με τουριστικούς φορείς έχουν οδηγήσει σε θεματικά πακέτα που συνδυάζουν εργαστήρια χειροτεχνίας με την τοπική γαστρονομία ή πολιτιστικά φεστιβάλ. Τα μοτίβα κεντήματος έχουν επίσης επαναπροσδιοριστεί στα σύγχρονα υφάσματα και στη μόδα, προσελκύοντας τις νεότερες γενιές και νέες αγορές.

Η αυξανόμενη δημοτικότητα αυτών των τεχνών έχει δημιουργήσει τόσο ευκαιρίες όσο και απειλές. Από τη μία πλευρά, ο τουρισμός παρέχει μια πλατφόρμα για την προβολή των δεξιοτήτων των τεχνιτών και τη δημιουργία εισοδήματος για τις τοπικές κοινότητες. Από την άλλη, η μαζική παραγωγή - ειδικά σε ξένα εργοστάσια που χρησιμοποιούν εργασία χαμηλού κόστους και συνθετικά υλικά - έχει οδηγήσει σε πολλαπλασιασμό των απομιμήσεων. Αυτά τα πλαστά προϊόντα συχνά μιμούνται το οπτικό στυλ της κεραμικής και του κεντήματος των Αζορών, αλλά στερούνται της ποιότητας της χειροτεχνίας, του πολιτιστικού πλαισίου και της ηθικής προέλευσης που χαρακτηρίζουν τα αυθεντικά προϊόντα. Η εισροή αυτών των βιομηχανικών αντιγράφων στις τοπικές και διεθνείς αγορές υπονομεύει σημαντικά την αξία της αυθεντικής χειροτεχνίας των Αζορών. Συχνά, χωρίς να γνωρίζουν τις διαφορές, οι τουρίστες μπορεί να επιλέξουν φθηνότερες εναλλακτικές λύσεις, απομακρύνοντας έτσι το εισόδημα από τους ντόπιους τεχνίτες. Επιπλέον, η χρήση μη τοπικών πρώτων υλών και μεθόδων παραγωγής που βασίζονται σε μηχανές έχει ως αποτέλεσμα προϊόντα που δεν αντικατοπτρίζουν την πολιτιστική κληρονομιά ούτε σέβονται τις περιβαλλοντικές και κοινωνικές διαδικασίες της παραδοσιακής χειροτεχνίας. Η έλλειψη αποτελεσματικών μηχανισμών προστασίας επιδεινώνει αυτό το ζήτημα. Τα περισσότερα είδη κεραμικής και κεντήματος των Αζορών δεν έχουν καταχωριστεί ως προστατευόμενες γεωγραφικές ενδείξεις (ΠΓΕ) ή δεν καλύπτονται με συνέπεια από ετικέτες πνευματικής ιδιοκτησίας ή πιστοποίησης. Ως αποτέλεσμα, τα εργαστήρια τεχνιτών - πολλά από τα οποία λειτουργούν με

μικρά, οικογενειακά ή συνεταιριστικά μοντέλα - δυσκολεύονται να διαφοροποιήσουν τα αυθεντικά προϊόντα τους από τα πλαστά. Η περιορισμένη οικονομική τους δυνατότητα τους εμποδίζει επίσης να ανταγωνιστούν τις εισαγωγές χαμηλού κόστους ή να επενδύσουν σε μάρκετινγκ μεγάλης κλίμακας. Η κατάσταση έχει ευρύτερες ηθικές επιπτώσεις. Χωρίς συστήματα απόδοσης και συγκατάθεσης, οι τεχνίτες αντιμετωπίζουν πολιτιστική και οικονομική αδυναμία. Οι παραδοσιακές γνώσεις, τα σχέδια και οι μέθοδοι τους συχνά ιδιοποιούνται χωρίς αναγνώριση ή αποζημίωση, γεγονός που οδηγεί στη διάβρωση της πολιτιστικής ιδιοκτησίας και στην αποδυνάμωση της ίδιας της άυλης κληρονομιάς. Οι τουρίστες μπορεί να συμμετέχουν άθελά τους σε αυτόν τον κύκλο αγοράζοντας μαζικά παραγόμενα αναμνηστικά που συμβάλλουν στην παρακμή των αυθεντικών βιοτεχνιών. Ως απάντηση, έχουν αρχίσει να εμφανίζονται ορισμένες τοπικές πρωτοβουλίες. Οι συνεταιρισμοί τεχνιτών υποστηρίζουν συστήματα πιστοποίησης για την προστασία της προέλευσης και της αυθεντικότητας των προϊόντων. Τα μουσεία και τα πολιτιστικά ιδρύματα επεκτείνουν τις εκπαιδευτικές προσπάθειες για να βοηθήσουν τους επισκέπτες να κατανοήσουν την αξία της παραδοσιακής χειροτεχνίας. Οι λιανοπωλητές ενθαρρύνονται να δώσουν προτεραιότητα σε διαφανείς αλυσίδες εφοδιασμού και να προωθήσουν τις αρχές του δίκαιου εμπορίου. Ωστόσο, αυτές οι προσπάθειες πρέπει να κλιμακωθούν και να υποστηριχθούν από τη δημόσια πολιτική. Υπάρχει επείγουσα ανάγκη οι περιφερειακές και εθνικές αρχές να εφαρμόσουν προστατευτικά νομικά πλαίσια, να επιβάλλουν μέτρα κατά της παραποίησης και να παρέχουν χρηματοδότηση για την ανάπτυξη ικανοτήτων μεταξύ των τεχνιτών. Ο βιώσιμος τουρισμός και το ηθικό εμπόριο μπορούν να επιτευχθούν με την εκτίμηση τόσο των πρώτων υλών όσο και της ανθρώπινης τεχνογνωσίας πίσω από κάθε προϊόν.

Η αντιμετώπιση αυτών των ανησυχιών απαιτεί μεγαλύτερη εστίαση στα δεοντολογικά πλαίσια. Οι αρχές του δίκαιου εμπορίου, η διαφάνεια στην προμήθεια και η επίσημη αναγνώριση των δικαιωμάτων των τεχνιτών πρέπει να ενσωματωθούν στις πολιτικές τουρισμού και πολιτιστικής κληρονομιάς. Επιπλέον, η συμμετοχή των τεχνιτών στη λήψη αποφάσεων σχετικά με τον τρόπο παρουσίασης και κοινοποίησης του έργου τους είναι απαραίτητη για την πολιτιστική βιωσιμότητα.

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Η κεραμική και το κέντημα στις Αζόρες αποτελούν παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο η παραδοσιακή χειροτεχνία μπορεί να διατηρηθεί και να αναζωογονηθεί μέσω του τουρισμού που διαχειρίζεται με ηθικό τρόπο. Η

συνεχής συνάφειά τους εξαρτάται από την ενδυνάμωση των κοινοτήτων των τεχνιτών, την προστασία της αξίας των πρώτων υλών και τη διασφάλιση δίκαιης αναγνώρισης και οικονομικής απόδοσης για το έργο τους. Εν όψει της αυξανόμενης μαζικής παραγωγής και των πλαστών προϊόντων, είναι απαραίτητο να εφαρμοστούν στρατηγικές που διακρίνουν την αυθεντική χειροτεχνία από τις βιομηχανικές απομιμήσεις. Τα συστήματα πιστοποίησης, τα εργαστήρια υπό την καθοδήγηση της κοινότητας και οι καθηλωτικές εμπειρίες των επισκεπτών διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην εκπαίδευση των καταναλωτών και στην ενίσχυση της πολιτιστικής και υλικής αξίας αυτών των παραδόσεων. Η ψηφιακή αφήγηση και οι συνεργασίες με μουσεία μπορούν να ενισχύσουν περαιτέρω τις φωνές των τεχνιτών, ενώ οι συνεργασίες δίκαιου εμπορίου συμβάλλουν στην ενσωμάτωση αυτών των χειροτεχνιών σε ευρύτερες αγορές τουρισμού και λιανικής πώλησης. Ο βιώσιμος τουρισμός πρέπει να προωθεί την κληρονομιά των Αζορών και να υποστηρίξει τα δικαιώματα, την ιδιοκτησία και την αυτενέργεια όσων διατηρούν ζωντανές αυτές τις ζωντανές παραδόσεις.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Ερώτηση 1. Πώς μπορούν τα κεραμικά και τα κεντήματα να ενσωματωθούν στις τουριστικές εμπειρίες χωρίς να υπάρχει κίνδυνος πολιτιστικής ιδιοποίησης ή παραποίησης;
- Ερώτηση 2. Ποιοι μηχανισμοί μπορούν να συμβάλουν στην προστασία των δικαιωμάτων των ντόπιων τεχνιτών ενόψει της μαζικής παραγωγής και της εμπορευματοποίησης;
- Ερώτηση 3. Με ποιους τρόπους μπορούν οι τουριστικές πρωτοβουλίες να προωθήσουν τη δεοντολογική ενασχόληση με την παραδοσιακή χειροτεχνία, διασφαλίζοντας παράλληλα δίκαιες οικονομικές αποδόσεις για τις κοινότητες;

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

Κυβέρνηση των Αζορών. (2023). Artesanato dos Açores: Diagnóstico e Estratégias de Valorização.

Martins, R. D. S. (1993). A cerâmica de Vila Franca do Campo (S. Miguel-Açores) na produção haliêutica.

UNESCO (2003). Σύμβαση για τη διαφύλαξη της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς. <https://ΑΠΚ.unesco.org/en/convention>

Σύνδεσμοι:

Κεραμικά Vieira. <https://www.ceramicavieira.pt>

Αρχές του τουρισμού δίκαιου εμπορίου. <https://www.fairtrade.travel>

Επιπλέον μελέτη περίπτωσης από την πλατφόρμα του Inthrace, κουμπί ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 5 Σέριφος, Σίφνος, Φολέγανδρος, Ελλάδα

<https://inthrace.unitbv.ro/download/case-study-chapter-5-serifos-sifnos-folegandro/>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 5, Σέριφος, Σίφνος, Φολέγανδρος, Ελλάδα

Συνέντευξη με την κα Μαρία Λεμωνή, η οποία περιγράφει την τέχνη της αγγειοπλαστικής και της κεραμικής στη Σίφνο

<https://www.youtube.com/watch?v=PqxnQ9nNINl>

Κεφάλαιο 11: Χρηματοδότηση και κινητοποίηση πόρων για την ΑΠΚ

Περίπτωση 1. Δαντέλα Kalofer: Βουλγαρικό εθνικό στυλ στην κατασκευή δαντέλας με σαΐτα

PAX Rhodophica, Βουλγαρία - PAX

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Αυτή η μελέτη περίπτωσης εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο η παραδοσιακή βουλγαρική δαντέλα Kalofer αναζωογονήθηκε μέσω στρατηγικών πρωτοβουλιών χρηματοδότησης και κινητοποίησης πόρων. Διερευνά τις προσπάθειες συνεργασίας μεταξύ των τοπικών κοινοτήτων, των κυβερνητικών φορέων και ΜΚΟ για τη διαφύλαξη αυτού του στοιχείου άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς που αντιμετώπιζε παρακμή λόγω του εκσυγχρονισμού και των δημογραφικών αλλαγών.

Μαθησιακά αποτελέσματα:

- Προσδιορισμός διαφόρων πηγών χρηματοδότησης και μοντέλων συνεργασίας που μπορούν να εφαρμοστούν για τη διαφύλαξη της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς
- Ανάλυση της σημασίας της συμμετοχής της κοινότητας σε στρατηγικές βιώσιμης κινητοποίησης πόρων
- Αξιολόγηση του τρόπου με τον οποίο οι συμπράξεις δημόσιου-ιδιωτικού τομέα μπορούν να αξιοποιηθούν για έργα διατήρησης της κληρονομιάς
- Αναγνώριση αποτελεσματικών μεθόδων για την εξισορρόπηση της παράδοσης με την καινοτομία στις προσεγγίσεις χρηματοδότησης της κληρονομιάς
- Ανάπτυξη στρατηγικών για τη μακροπρόθεσμη οικονομική βιωσιμότητα των πρωτοβουλιών για την άυλη πολιτιστική κληρονομιά

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Η δαντέλα Kalofer, που προέρχεται από την πόλη Kalofer στην κεντρική Βουλγαρία, αντιπροσωπεύει μια μοναδική παράδοση δαντέλας με σαΐτα που χρονολογείται από τον 19ο αιώνα. Αυτή η λεπτεπίλεπτη χειροτεχνία διαθέτει περίπλοκα φλοράλ και γεωμετρικά μοτίβα που δημιουργούνται χρησιμοποιώντας μόνο μια βελόνα και κλωστή, διακρίνοντας τη από τις παραδόσεις δαντέλας με μασούρι που υπάρχουν αλλού. Ως στοιχείο που καταχωρήθηκε στο εθνικό μητρώο άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της

Βουλγαρίας το 2012, η δαντέλα Kalofer ενσωματώνει όχι μόνο την καλλιτεχνική έκφραση, αλλά και τις κοινωνικές πρακτικές, την ταυτότητα και τις πολιτιστικές γνώσεις της κοινότητας (Ilieva, 2018). Η δεξιότητα μεταδιδόταν κυρίως μέσα στα σπίτια, από γενιά σε γενιά. Αυτό οδήγησε σε σταδιακή απώλεια γνώσεων και δεξιοτήτων, ειδικά όταν το ενδιαφέρον για την τέχνη μειώθηκε. Η τέχνη διατηρείται μεταξύ μιας περιορισμένης ομάδας φορέων αυτής της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς.



Πηγή: https://kalofer.bg/?page_id=121

Το παράδειγμα απεικονίζει αποτελεσματικά τον τρόπο με τον οποίο μια παραδοσιακή τέχνη που αντιμετώπιζε εξαφάνιση αναζωογονήθηκε μέσω της συνεργασίας πολλών ενδιαφερόμενων μερών και ποικίλων μηχανισμών χρηματοδότησης. Τις τελευταίες δεκαετίες, η κατασκευή δαντέλας του Καλόφερ αντιμετώπισε σημαντικές προκλήσεις, όπως τη γήρανση του πληθυσμού των ασκούμενων, τα περιορισμένα οικονομικά κίνητρα για τις νεότερες γενιές και τον ανταγωνισμό από τα μαζικά παραγόμενα υφάσματα. Η επιτυχής κινητοποίηση πόρων σε πολλούς τομείς καταδεικνύει πρακτικές προσεγγίσεις για τη διατήρηση της άυλης κληρονομιάς που εξισορροπούν τον σεβασμό για την παράδοση με την οικονομική βιωσιμότητα.

3. Ανάλυση περίπτωσης

Οι πρωτοβουλίες κοινωνικοποίησης απέδωσαν πρόσφατα. Η ανεπίσημη οργάνωση SedyankaTA βοήθησε τη δαντέλα με κουδούνι να γίνει πιο γνωστή. Το Δημιουργικό Κέντρο «Kalofer Lace» προωθεί τη μορφή τέχνης στο Φεστιβάλ Kalofer Lace, διοργανώνει σεμινάρια, χρησιμοποιεί σύγχρονες τεχνολογίες, παρέχει οδηγίες μέσω βίντεο και παρουσιάζει τη μορφή τέχνης στο Φεστιβάλ Kalofer Lace.

Απαιτείται μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για την αποτελεσματική διατήρηση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, με έμφαση στη συνεργασία μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών, σε νομικά ζητήματα, σε θεσμικές δομές και σε αποτελεσματικές πρακτικές χρήσης των πόρων. Παράλληλα με τη δημιουργία ρυθμιστικών συστημάτων, τον συντονισμό μεταξύ των θεσμών και την ενσωμάτωση των πόρων και των πληροφοριών, η μέθοδος αυτή απαιτεί προσαρμογές στην οργάνωση, την κουλτούρα και τις στάσεις των συμμετεχόντων. (Εγχειρίδιο για τη διαφύλαξη της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς –

<https://www.unesco-centerbg.org/wp-content/uploads/2020/02/Narychnik-2-final3.pdf>)

Το Κέντρο Δημιουργίας Kalofer Lace (TCCKL) είναι ένα ηλεκτρονικό κατάστημα με σουβενίρ που ιδρύθηκε το 2018 με στόχο την πώληση δειγμάτων δαντέλας, εργαλείων, κοσμημάτων και τοπικά παραγόμενων προϊόντων. Το κέντρο έχει βελτιώσει τη διαδικασία συλλογής και έχει αποκαταστήσει τις επαφές με τους παραγωγούς δαντέλας σε όλη τη Βουλγαρία. Επί του παρόντος, εκτίθεται στο Εθνικό Μουσείο «Hristo Botev» στο Kalofer. Για την προβολή της δαντέλας Kalofer, έχουν δημιουργηθεί εικονικές περιηγήσεις και βιντεοσκοπημένοι οδηγοί. Ως συστατικό της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της Βουλγαρίας, η χρηματοδότηση για τη δαντέλα Kalofer κατανέμεται σε διάφορα επίπεδα, συνδυάζοντας τις κοινοτικές πρωτοβουλίες με εκείνες των εθνικών και τοπικών οργανισμών. Οι επενδύσεις περιλαμβάνουν χρηματοδότηση για τεκμηρίωση, επιχορηγήσεις για μικρές εκθέσεις σε τοπικά μουσεία και άμεση οικονομική βοήθεια για τους ειδικούς τεχνίτες. Δεδομένου ότι παρέχει ένα πλαίσιο για το Κέντρο Δημιουργίας Δαντέλας του Καλόφερ, η τοπική δημοτική χρηματοδότηση είναι απολύτως απαραίτητη. Τα κοινοτικά κέντρα και οι πρωτοβουλίες της γειτονιάς βοηθούν επίσης στη συγκέντρωση χρημάτων μέσω εκστρατειών δωρεών και φιλανθρωπικών εκδηλώσεων. Οι δωρεές και η εθελοντική εργασία αποτελούν ζωτικής σημασίας πηγές χρηματοδότησης για τη λειτουργία του κέντρου.

Το Παγκόσμιο Συνέδριο της Παγκόσμιας Οργάνωσης για τη Δαντέλα με Βελονάκι και Βελόνα, το «Μέλλον για το Κέντρο Δημιουργίας Δαντέλας Kalofer»,

ο «Οδηγός Δαντέλας Kalofer», το έργο «Παράδοση στη νεωτερικότητα» και το έργο του Ιδρύματος Plovdiv 2019 είναι μεταξύ των πρωτοβουλιών που υποστηρίζουν τη Δαντέλα Kalofer. Το Βουλγαρικό Κέντρο για τη Δαντέλα με Μπομπίνα και Βελόνα διοργανώνει το 21ο Παγκόσμιο Συνέδριο Δαντέλας 2025 σε συνεργασία με τους δήμους Καλόφερ και Κάρλοβο.

Ευκαιρίες για εθνική και διεθνή χρηματοδότηση για τη δαντέλα Kalofer ως άυλη πολιτιστική κληρονομιά παρέχονται από προγράμματα όπως το Υπουργείο Πολιτισμού, το Εθνικό Ταμείο Πολιτισμού, το Διεθνές Ταμείο της UNESCO για την Πολιτιστική Πολυμορφία και τα ευρωπαϊκά ταμεία. Δεδομένου ότι η χρηματοδότηση βασίζεται σε έργα και όχι στη βιωσιμότητα, διερευνώνται διάφορες επιλογές μεταβίβασης ή οικονομικής βιωσιμότητας. Η αποτελεσματική κινητοποίηση πόρων απαιτεί μια προσέγγιση πολλών ενδιαφερόμενων μερών, μια ισορροπία μεταξύ καινοτομίας και διατήρησης, κοινοτική δράση, ποικιλία δεξιοτήτων και ανοικτό διαμοιρασμό των οφελών.

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Η περίπτωση της δαντέλας Kalofer καταδεικνύει ότι η αποτελεσματική κινητοποίηση πόρων για την άυλη πολιτιστική κληρονομιά απαιτεί μια σταδιακή μετάβαση από την εξωτερική εξάρτηση σε μοντέλα βιωσιμότητας με γνώμονα την κοινότητα. Ενώ η αρχική κυβερνητική και θεσμική χρηματοδότηση ήταν απαραίτητη για την αναζωογόνηση, η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα προέκυψε μέσω διαφοροποιημένων ροών εσόδων, στρατηγικών συνεργασιών και προσαρμογής στις σύγχρονες αγορές, διατηρώντας παράλληλα την πολιτιστική ακεραιότητα. Οι μελλοντικές προοπτικές για τη δαντέλα Kalofer φαίνονται ελπιδοφόρες, καθώς οι ψηφιακές πλατφόρμες συνεχίζουν να επεκτείνουν την εμβέλεια της αγοράς και οι νεότεροι επαγγελματίες αναπτύσσουν καινοτόμες εφαρμογές παραδοσιακών τεχνικών. Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις όσον αφορά την εξισορρόπηση της εμπορικής βιωσιμότητας με την πολιτιστική αυθεντικότητα και τη διατήρηση συστημάτων μετάδοσης γνώσεων που σέβονται τα παραδοσιακά πλαίσια μάθησης, ενώ παράλληλα προσαρμόζονται στον σύγχρονο τρόπο ζωής. Η εμπειρία του Kalofer προσφέρει πολύτιμα διδάγματα για άλλα στοιχεία άυλης κληρονομιάς που αναζητούν βιώσιμα μοντέλα πόρων σε ένα ταχέως μεταβαλλόμενο παγκόσμιο περιβάλλον.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Πώς θα μπορούσε η προσέγγιση χρηματοδότησης από πολλαπλά ενδιαφερόμενα μέρη που χρησιμοποιήθηκε στην περίπτωση της δαντέλας Kalofer να προσαρμοστεί σε στοιχεία άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς στην περιοχή σας;

- Ποιοι είναι οι πιθανοί κίνδυνοι της εμπορευματοποίησης στη διατήρηση της κληρονομιάς της χειροτεχνίας και πώς μπορούν να μετριαστούν, διασφαλίζοντας παράλληλα την οικονομική βιωσιμότητα;
- Με ποιους τρόπους η κοινοτική κυριότητα των στρατηγικών κινητοποίησης πόρων συμβάλλει σε πιο βιώσιμα αποτελέσματα σε σύγκριση με τα καθαρά εξωτερικά μοντέλα χρηματοδότησης;
- Πώς μπορούν να αξιοποιηθούν οι ψηφιακές τεχνολογίες τόσο για τη διατήρηση της κληρονομιάς όσο και για τη δημιουργία πόρων χωρίς να διακυβεύονται τα παραδοσιακά συστήματα γνώσης;
- Ποιες δεοντολογικές εκτιμήσεις θα πρέπει να καθοδηγούν την ανάπτυξη συμπράξεων χρηματοδότησης μεταξύ τοπικών επαγγελματιών πολιτιστικής κληρονομιάς και διεθνών οργανισμών ή εμπορικών οντοτήτων;

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2016). Ιστορίες επιτυχίας του προγράμματος «Δημιουργική Ευρώπη»: Διατήρηση της παραδοσιακής χειροτεχνίας μέσω της καινοτομίας. Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ilieva, M. (2018). Παραδοσιακή βουλγαρική δαντελοποιία: Μεταξύ πολιτιστικής κληρονομιάς και προκλήσεων της αγοράς. *International Journal of Intangible Heritage*, 13, 76-89.

Petkova-Campbell, G. (2021). Τοπική πολιτιστική κληρονομιά στην ψηφιακή εποχή: Οι προκλήσεις της διατήρησης και της βιώσιμης χρήσης. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*, 11(2), 233-248.

UNESCO. (2019). Ορθές πρακτικές για την εφαρμογή της Σύμβασης της UNESCO του 2003: Τόμος 3. UNESCO Publishing.

VelAPKkova, E. (2012). Η προέλευση και η ανάπτυξη της δαντέλας με μανταλάκια στη Βουλγαρία. Παραδοσιακή εφαρμοσμένη τέχνη και εκπαίδευση: ιστορική εμπειρία, τρέχουσα κατάσταση, προοπτικές ανάπτυξης, Материалы XVII научно-практической конференции 2-3 ноября 2011г. Санкт-Петербург. Высшая школа народных искусств. (στα ρωσικά)

Nikolova, A. (2007). Λαϊκή χειροτεχνία – παρελθόν, παρόν, μέλλον, Etar. (στα βουλγαρικά)

Opev, V. (1986). Kalofer lace – yesterday and today, Lada. (στα βουλγαρικά)

Parvanova, A., Koleva, E. (2020). Δημιουργικό κέντρο της δαντέλας Kalofer. Εμπνεύσεις, Традиционные художественные промыслы: наследие и ответственность молодежи, международный форум 5-6 декабря 2019г. Санкт-Петербург: Высшая школа народных искусств. (στα ρωσικά)

Εγχειρίδιο για τις οργανώσεις πολιτών

– <https://www.unesco-centerbg.org/wp-content/uploads/2020/02/Narychnik-2-final3.pdf> (στα βουλγαρικά)

Βίντεο:

<https://www.youtube.com/watch?v=StRa1CIE9J8>

<https://youtu.be/StRa1CIE9J8>

Περίπτωση 2. Το εθνικό φεστιβάλ βουλγαρικής λαογραφίας – Κοπρίβστιτσα

PAX Rhodophica, Βουλγαρία - PAX

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Το Εθνικό Φεστιβάλ Λαογραφίας στην Κόπριβστιτσα, που διεξάγεται κάθε πέντε χρόνια από το 1965, είναι η μεγαλύτερη και πιο διάσημη εθνική εκδήλωση αφιερωμένη στη διατήρηση και τη διάδοση της αυθεντικής βουλγαρικής λαογραφίας. Η ιδέα για το φεστιβάλ προέκυψε από την ανάγκη προστασίας των βουλγαρικών παραδόσεων από την αστικοποίηση και την εμπορευματοποίηση, και έχει καθιερωθεί ως κεντρικό σημείο συνάντησης για χιλιάδες Βούλγαρους όλων των ηλικιών και της διασποράς. Η έκθεση είναι ανταγωνιστική και ανοιχτή σε ερμηνευτές - τραγουδιστές, χορευτές, μουσικούς, αφηγητές και παραδοσιακά λαϊκά σύνολα - οι οποίοι πρέπει να παρουσιάσουν προγράμματα που βασίζονται εξ ολοκλήρου στην αυθεντική λαογραφία της περιοχής τους. Η κλίμακα της εκδήλωσης είναι τεράστια (18.000 καλλιτέχνες συμμετείχαν το 2010), με μόνο τους καλύτερους, αφού περάσουν την προκαταρκτική επιλογή σε τοπικά φεστιβάλ, να γίνονται δεκτοί στην εθνική σκηνή.

Η διοργάνωση της έκθεσης στοχεύει όχι μόνο στην επίδειξη, αλλά και στην τεκμηρίωση, τη διατήρηση και την τόνωση της μετάδοσης της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς. Για τον σκοπό αυτό, η εκδήλωση πραγματοποιείται μέσω των κοινών προσπάθειών του Δήμου της Κοπρίβστιτσα και του Υπουργείου Πολιτισμού, με την υποστήριξη της Εθνικής Τηλεόρασης της Βουλγαρίας (BNT), του Εθνικού Ραδιοφώνου της Βουλγαρίας (BNR) και εμπειρογνομώνων από το Ινστιτούτο Εθνολογίας και Λαογραφικών Μελετών. Οι παραστάσεις, οι οποίες συχνά οδηγούν σε διεθνή αναγνώριση για τους συμμετέχοντες, τεκμηριώνονται από μελετητές για αρχειακούς σκοπούς. Μέσω της μορφής του σε δύο στάδια και της ενεργού συμμετοχής του κοινού, το φεστιβάλ όχι μόνο ευαισθητοποιεί το κοινό σχετικά με τη σημασία της ζωντανής κληρονομιάς, αλλά παρέχει επίσης έναν μηχανισμό για τον εντοπισμό και τη διατήρηση νέων και παλαιών παραδόσεων.

Μαθησιακά αποτελέσματα:

- Προσδιορισμός του πολιτιστικού και ιστορικού ρόλου της Έκθεσης της Κόπριβστιτσα (Sabor) ως βασικού μέσου για τη διατήρηση και τη διάδοση της βουλγαρικής λαογραφίας από την ίδρυσή της το 1965.

- Ανάλυση της ανταγωνιστικής μορφής του φεστιβάλ, καλύπτοντας την απαίτηση από τους συμμετέχοντες να βασίσουν τα προγράμματά τους εξ ολοκλήρου στη λαογραφία των αντίστοιχων περιοχών τους.
- Εξέταση της οργανωτικής δομής και του ρόλου των κύριων θεσμικών οργάνων (Υπουργείο Πολιτισμού, Δήμος Κοπρίβστιτσα) στη διαχείριση και εκτέλεση της μεγάλης κλίμακας εκδήλωσης.
- Αξιολόγηση και συζήτηση της λειτουργίας των τοπικών φεστιβάλ ως μηχανισμού επιλογής και διάδοσης πριν από την εθνική έκθεση.
- Διερεύνηση των μοναδικών πτυχών της Γιορτής, όπως η συμμετοχή ξένων ομάδων και ζητήματα που σχετίζονται με τη χρηματοδότηση και την πρόσβαση

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Το Εθνικό Φεστιβάλ Βουλγαρικής Λαογραφίας στην Κοπρίβστιτσα, που διεξάγεται από το 1965, αποτελεί μια πολιτιστική εκδήλωση εξαιρετικής σημασίας για τη διατήρηση και τη διάδοση της αυθεντικής βουλγαρικής λαογραφίας. Το φεστιβάλ πραγματοποιείται μία φορά κάθε πέντε χρόνια στην περιοχή Βοϊβοντενέτς κοντά στην πόλη και έχει καθιερωθεί ως η μεγαλύτερη και πιο διάσημη εθνική πλατφόρμα, συγκεντρώνοντας τραγουδιστές, χορευτές και μουσικούς, καθώς και αφηγητές και παραδοσιακά λαϊκά συγκροτήματα από όλες τις περιοχές της χώρας. Με έναν εντελώς ανταγωνιστικό χαρακτήρα και με κύρια απαίτηση την παρουσίαση προγραμμάτων βαθιά ριζωμένων στη λαογραφία της πατρίδας των ερμηνευτών, η εκδήλωση παρουσιάζει μαζική συμμετοχή. Για παράδειγμα, η επετειακή διοργάνωση του 2010 συγκέντρωσε πάνω από 18.000 ερμηνευτές, με μόνο τους καλύτερους, που είχαν περάσει την προκαταρκτική επιλογή σε τοπικά φεστιβάλ, να γίνουν δεκτοί στην εθνική έκθεση.

3. Ανάλυση περίπτωσης

Το Εθνικό Φεστιβάλ Βουλγαρικής Λαογραφίας στην Κοπρίβστιτσα είναι ένα κεντρικό σημείο συνάντησης για τους φορείς και τους κληρονόμους της τοπικής Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς (ΑΠΚ) από όλες τις περιοχές της Βουλγαρίας. Το φεστιβάλ, το οποίο ιδρύθηκε το 1965 με βάση την ιδέα της Raina Katsarova, έχει μετατραπεί από μια περιφερειακή εκδήλωση σε μια εθνική γιορτή μεγάλης κλίμακας, της οποίας η κύρια αποστολή είναι η διατήρηση, η μετάδοση και η αναβίωση της αυθεντικής βουλγαρικής λαογραφίας. Η γιορτή χρησιμοποιεί μια ανταγωνιστική μορφή δύο σταδίων: μετά από περιφερειακές επιλογές, οι καλύτεροι ερμηνευτές - συμπεριλαμβανομένων τραγουδιστών, μουσικών, χορευτών, αφηγητών και παραδοσιακών λαϊκών ομάδων - γίνονται δεκτοί στην

εθνική σκηνή στην περιοχή Voyvodenets. Η θεμελιώδης απαίτηση είναι τα προγράμματα να είναι βαθιά ριζωμένα σε αυθεντικές περιφερειακές παραδόσεις, με ολόκληρη τη διαδικασία να επιβλέπεται από κριτική επιτροπή που περιλαμβάνει ειδικούς από τη Βουλγαρική Ακαδημία Επιστημών (BAS)



Πηγή: <https://brilltravel.com/koprivshtica-living-museum-heart-of-bulgarian-folklore-2025/>

Από τον Δεκέμβριο του 2016, το φεστιβάλ έχει εγγραφεί στο Μητρώο Καλών Πρακτικών Διαφύλαξης της UNESCO για την Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά, υπογραμμίζοντας τον ρόλο του ως πρότυπο για την επίδειξη παραδοσιακών γνώσεων και δεξιοτήτων. Πέρα από τις παραστάσεις επί σκηνής, η έκθεση προσφέρει μια ολιστική εμβάθυνση στον βουλγαρικό πολιτισμό, συμπεριλαμβανομένης μιας έκθεσης-παζαριού παραδοσιακών χειροτεχνιών, παραστάσεων με παραδοσιακές φορεσιές, ενός επιστημονικού φόρουμ και προβολών ταινιών. Η επιτυχής διεξαγωγή αυτής της μεγάλης και σύνθετης εκδήλωσης είναι άμεσο αποτέλεσμα των συνεργατικών προσπαθειών των κύριων διοργανωτών: του Υπουργείου Πολιτισμού (ως επικεφαλής συντονιστή), του Δήμου της Κοπρίβστιτσα, της Περιφερειακής Διοίκησης της Περιφέρειας της Σόφιας και του Ινστιτούτου Εθνολογίας και Λαογραφικών Μελετών της Βουλγαρικής Ακαδημίας Επιστημών (BAS), οι οποίοι εγγυώνται τόσο την πολιτιστική και την εξειδικευμένη ποιότητα, όσο και την υλικοτεχνική υποστήριξη, την τάξη και την ασφάλεια.



Πηγή: <https://brilltravel.com/koprivshtica-living-museum-heart-of-bulgarian-folklore-2025/>

Η οικονομική ασφάλεια της έκθεσης διασφαλίζεται μέσω μιας διαφοροποιημένης στρατηγικής κινητοποίησης πόρων που καλύπτει την έρευνα, την τεκμηρίωση και τη συνολική υλικοτεχνική υποστήριξη. Αυτή η οικονομική σταθερότητα διασφαλίζεται από έναν συνδυασμό κονδυλίων από τον κρατικό προϋπολογισμό (μέσω διατάγματος του Υπουργικού Συμβουλίου), τον προϋπολογισμό του δήμου της Κοπρίβστιτσα, τη χρηματοδότηση βάσει έργου από το Υπουργείο Πολιτισμού, καθώς και από σημαντική υποστήριξη από δωρεές και χορηγίες. Αυτή η πολύπλευρη προσέγγιση χρηματοδότησης είναι το κλειδί για τη βιώσιμη υλοποίηση του φεστιβάλ, καλύπτοντας τα πάντα, από τις υποδομές και τη διαμονή έως την αμοιβή των εμπειρογνομόνων και την κάλυψη από τα μέσα ενημέρωσης από τους κύριους εθνικούς εταίρους (Βουλγαρική Εθνική Τηλεόραση (BNT), Βουλγαρικό Εθνικό Ραδιόφωνο (BNR) και Βουλγαρικό Πρακτορείο Ειδήσεων (ΒΤΑ)).

Στην πραγματικότητα, η Κοπρίβστιτσα είναι κάτι περισσότερο από ένα ιστορικό χωριό. Είναι σύμβολο της βουλγαρικής ταυτότητας και υπερηφάνειας. Η διατήρηση και ο εορτασμός της λαογραφίας αποτελούν απόδειξη του διαρκούς πνεύματος ενός έθνους που λατρεύει τις ρίζες του. Είτε σας ελκύει η μουσική, οι χοροί ή η πλούσια ιστορική ατμόσφαιρα, αυτό το μαγευτικό χωριό υπόσχεται ένα ταξίδι στην καρδιά και την ψυχή της Βουλγαρίας. Προγραμματίστε την επίσκεψή σας στην Κοπρίβστιτσα και πάρτε μέρος σε μια διαχρονική γιορτή που θα σας αφήσει αναμνήσεις από έναν πολιτισμό που χορεύει στον δικό του ζωντανό ρυθμό.

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Το Εθνικό Φεστιβάλ Βουλγαρικής Λαογραφίας στην Κοπρίβστιτσα ξεχωρίζει ως υποδειγματικό μοντέλο χρηματοδότησης και κινητοποίησης πόρων για την Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά (ΑΠΚ) λόγω της ισχυρής, πολύπλευρης προσέγγισής του. Αυτή η στρατηγική ενσωματώνει πολυεπίπεδη κρατική χρηματοδότηση, αντλώντας υποστήριξη από τον κρατικό προϋπολογισμό, το Υπουργείο Πολιτισμού (συχνά βάσει έργου) και τον τοπικό προϋπολογισμό του δήμου της Κοπρίβστιτσα για τις υποδομές και την υλικοτεχνική υποστήριξη. Επιπλέον, διαπρέπει στη στρατηγική συνεργασία με διάφορες κρατικές υπηρεσίες και ιδρύματα, μετατρέποντας τα μη χρηματικά περιουσιακά στοιχεία σε κρίσιμους πόρους. Για παράδειγμα, το Ινστιτούτο Εθνολογίας και Λαογραφικών Μελετών με το Εθνογραφικό Μουσείο της Βουλγαρικής Ακαδημίας Επιστημών (BAS) παρέχει ανεκτίμητη τεχνογνωσία για την πολιτιστική ποιότητα και τεκμηρίωση, ενώ η Περιφερειακή Διοίκηση συντονίζει την απαραίτητη υλικοτεχνική υποστήριξη και υποστήριξη ασφάλειας από φορείς όπως το Υπουργείο Εσωτερικών, την Πυρασφάλεια και Προστασία του Πληθυσμού και τις ιατρικές ομάδες, παράλληλα με τους ελέγχους υγείας και ασφάλειας τροφίμων από τον Βουλγαρικό Οργανισμό για την Ασφάλεια των Τροφίμων (BFSA) και τις Περιφερειακές Υγειονομικές Επιθεωρήσεις (RHI).

Πέρα από την κυβερνητική και θεσμική υποστήριξη, το φεστιβάλ προσελκύει αποτελεσματικά εθνικούς εταίρους των μέσων ενημέρωσης (Εθνική Τηλεόραση της Βουλγαρίας (BNT), Εθνικό Ραδιόφωνο της Βουλγαρίας (BNR), Βουλγαρικό Πρακτορείο Ειδήσεων (BTA)) για να εξασφαλίσει εκτεταμένη κάλυψη ζωτικής σημασίας για την προώθηση της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς και την ευαισθητοποίηση του κοινού, με τις ηχογραφήσεις να συμβάλλουν στην τεκμηρίωση. Βασική πτυχή της συνολικής οικονομικής βιωσιμότητάς του είναι η διαφοροποιημένη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα μέσω δωρεών και χορηγιών, διευρύνοντας τη βάση χρηματοδότησης. Αυτό το μοντέλο συνεργασίας, το οποίο χαρακτηρίζεται από την οικονομική αποδοτικότητα των κοινών ευθυνών μεταξύ πολλών εταίρων, βελτιστοποιεί τη χρήση των πόρων και διασφαλίζει τη συνεχή χρηματοδότηση, διατήρηση και προώθηση της πλούσιας άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της Βουλγαρίας.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Ποιος είναι ο κύριος στόχος της διφασικής, ανταγωνιστικής μορφής του Εθνικού Φεστιβάλ Λαογραφίας στην Κοπρίβστιτσα και ποια είναι η θεμελιώδης απαίτηση για τους συμμετέχοντες όσον αφορά τα προγράμματά τους;

- Τι σημαίνει η εγγραφή του φεστιβάλ στο Μητρώο Καλών Πρακτικών Διαφύλαξης της UNESCO για την ΑΠΚ το 2016 και πώς υποστηρίζει αυτό την κύρια αποστολή του;
- Ποιοι είναι οι τέσσερις κύριοι διοργανωτές της έκθεσης και πώς η «συνεργατική προσπάθειά» τους εγγυάται τόσο την πολιτιστική και την εξειδικευμένη ποιότητα, όσο και την υλικοτεχνική υποστήριξη και την ασφάλεια της μεγάλης κλίμακας εκδήλωσης;
- Περιγράψτε τη διαφοροποιημένη στρατηγική κινητοποίησης πόρων του φεστιβάλ, προσδιορίζοντας τουλάχιστον τρεις κύριες πηγές χρηματοδότησης που διασφαλίζουν τη βιωσιμότητά του.
- Πλαίσιο και πεδίο εφαρμογής: Εκτός από τις σκηνικές παραστάσεις, ποιες πρόσθετες δραστηριότητες προσφέρει η έκθεση για μια «ολιστική εμπάθυνση στον βουλγαρικό πολιτισμό» και ποιος είναι ο ρόλος των προκαταρκτικών περιφερειακών επιλογών στη συνολική διαδικασία;

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

Peycheva, L. (Peycheva, Lozanka). (2008). Mezhduseloto i Vselenata: Starata folklorna muzika ot Bŭlgariya v novite vremena [Μεταξύ του χωριού και του σύμπαντος: Παλιά λαϊκή μουσική από τη Βουλγαρία στη σύγχρονη εποχή]. AkademAPKno izdatelstvo «Prof. Marin Drinov».

Pulekov, B. (2011). Turistiko-istorAPKeski vodach za grad Koprivshtitsa (3η έκδοση) [Τουριστικός και ιστορικός οδηγός για την πόλη Κοπρίβσιτσα]. Narodno chitalishte «h. Nencho Palaveev». (Στα βουλγαρικά)

Yancheva, K. (Yancheva, Krasimira) & Tsvetkov, S. (Tsvetkov, Stiliyan). (2024). Predizvikatelstva pred razvitiето na folklorniya turizŭm v Bŭlgariya [Προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ανάπτυξη του τουρισμού λαογραφίας στη Βουλγαρία]. Izvestia Journal of the Union of Scientists - Varna Economic Sciences Series, 13(1), 176–185. <https://doi.org/10.56065/IJUSV-ESS/2024.13.1.176>

<https://koprivshitsa-bg.com/bg/culture/>

<https://ΑΠΚ.unesco.org/en/BSP/festival-of-folklore-in-koprivshtitsa>

<https://www.unesco-centerbg.org/en/inscribed-elements-en/bulgaria-en/>

Βίντεο:

<https://www.youtube.com/watch?v=QZw-Wue2Lt8&t=4s>

Περίπτωση 3. Kwesta Powązkowska: ο έρανος All-Saints στο παλιό νεκροταφείο Powązki της Βαρσοβίας

Πανεπιστήμιο της Βαρσοβίας, Πολωνία – UW

1. Σύνοψη και μαθησιακά αποτελέσματα

Σύνοψη: Από το 1975, εθελοντές, από διασημότητες μέχρι προσκόπους, στέκονται στις πύλες του Παλαιού Νεκροταφείου Powązki κάθε 1-2 Νοεμβρίου, συλλέγοντας δωρεές για την αποκατάσταση ιστορικών τάφων. Με πρωτοβουλία του κριτικού μουσικής Jerzy Waldorff, η Kwesta Powązkowska έχει αποκαταστήσει περισσότερα από 1.700 μνημεία και έχει γίνει ένα ετήσιο πολιτικό τελετουργικό που ενισχύει την ταυτότητα της Βαρσοβίας, ενώ παράλληλα τιμά τους νεκρούς. Το 2024 καταχωρήθηκε στον Εθνικό Κατάλογο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Πολωνίας.

Μαθησιακά αποτελέσματα:

- Κατανόηση της προέλευσης της Kwesta Powązkowska στο πλαίσιο του μεταπολεμικού ακτιβισμού για την πολιτιστική κληρονομιά.
- Γνώση των στρατηγικών κινητοποίησης σε εκδηλώσεις αστικής άυλης κληρονομιάς.
- Κατανόηση της σχέσης μεταξύ της υλικής (τάφοι) και της άυλης (τελετουργικό συγκέντρωσης χρημάτων) κληρονομιάς.
- Κατανόηση του ρόλου της συλλογικής δράσης στη διατήρηση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς.

2. Ιστορικό / Πλαίσιο

Το νεκροταφείο, το οποίο άνοιξε το 1792, λειτουργεί ως το πανθέον του εθνικού πολιτισμού της Πολωνίας. Ο πόλεμος και η παραμέληση άφησαν πολλούς τάφους σε κακή κατάσταση μέχρι τη δεκαετία του 1970. Η πρωτοβουλία του Waldorff πλαισίωσε τη συντήρηση ως καθήκον του πολίτη, επαναλαμβάνοντας συνειδητά τις πατριωτικές *παραδόσεις συνδρομής* του 19ου αιώνα. Σε διάστημα πέντε δεκαετιών, η Kwesta εξελίχθηκε σε μια εκδήλωση μαζικής συμμετοχής που μεταδίδεται ζωντανά από τα εθνικά μέσα ενημέρωσης, ενισχύοντας την κοινωνική συνοχή και την ευαισθητοποίηση σχετικά με την τέχνη των ταφών.

3. Ανάλυση περίπτωσης

Το Kwesta Powązkowska είναι ένα φιλανθρωπικό φεστιβάλ συγκέντρωσης χρημάτων που πραγματοποιείται δύο φορές τον χρόνο στο ιστορικό

νεκροταφείο Stare Powązki στη Βαρσοβία. Πραγματοποιείται γύρω από την Ημέρα των Αγίων Πάντων (1η Νοεμβρίου), όταν εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι πηγαίνουν στα νεκροταφεία για να ανάψουν κεριά και να θυμηθούν τους αποθανόντες. Αυτό το φεστιβάλ της Βαρσοβίας έχει ιδιαίτερη πολιτιστική και ιστορική σημασία, καθώς δεν είναι μόνο μια στιγμή μνήμης, αλλά και μια πράξη ισχυρής διατήρησης.

Διοργανώνεται από την Κοινωνική Επιτροπή για τη Φροντίδα του Παλιού Powązki (Społeczny Komitet Opieki nad Starymi Powązkami) από το 1975, και η kwesta χρησιμοποιείται για τη συγκέντρωση χρημάτων για την αποκατάσταση των τάφων, των μνημείων και των μνημείων που βρίσκονται σε κατάσταση φθοράς σε μία από τις σημαντικότερες νεκροπόλεις της Πολωνίας. Το Stare Powązki, που ιδρύθηκε το 1790, είναι το νεκροταφείο ορισμένων από τους πιο διακεκριμένους πολίτες της Πολωνίας - καλλιτέχνες, συγγραφείς, επιστήμονες, πολιτικούς και ήρωες πολέμου. Μερικά από τα πιο γνωστά άτομα που είναι θαμμένα εκεί είναι ο μουσικός Ignacy Paderewski, ο συγγραφέας Bolesław Prus και η ηθοποιός Helena Modrzejewska.

Αυτό που είναι ενδιαφέρον για την Kwesta Powązkowska είναι ο τρόπος με τον οποίο συνδυάζει το κοινό και τα διάσημα μέλη της πολωνικής κοινωνίας. Ηθοποιοί, μουσικοί, δημοσιογράφοι, μελετητές και πολιτικοί γίνονται κάθε χρόνο υπεύθυνοι για τη συγκέντρωση χρημάτων, στέκονται με κουβάδες συλλογής και ενθαρρύνουν τους περαστικούς να συνεισφέρουν. Η οπτική και συμβολική παρουσία αυτών των δημόσιων προσώπων δημιουργεί μια κοινή αίσθηση κοινής ευθύνης για την πολιτιστική κληρονομιά του έθνους. Άνθρωποι από κάθε γενιά κάνουν δωρεές, κάποιοι λίγα ψιλά, άλλοι περισσότερα, γνωρίζοντας ότι συμβάλλουν στη διατήρηση της μνήμης της Πολωνίας.

Με την πάροδο των ετών, η kwesta έχει χρηματοδοτήσει την αποκατάσταση εκατοντάδων τάφων, πολλοί από τους οποίους είναι έργα τέχνης από μόνοι τους, τα οποία έχουν ανατεθεί σε διάσημους γλύπτες και αρχιτέκτονες. Η εκδήλωση αποτελεί μια ισχυρή επίδειξη της συμμετοχής στην κοινωνία των πολιτών και δείχνει την αξία των συλλογικών προσπαθειών για τη διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς.

4. Συμπεράσματα και μελλοντικές προοπτικές

Η Kwesta Powązkowska είναι περισσότερο μια ζωντανή παράδοση που επαναλαμβάνει τον σεβασμό των Πολωνών για την ιστορία, την τέχνη και την εθνική ταυτότητα παρά μια φιλανθρωπική οργάνωση. Η μνήμη όχι μόνο διατηρείται εδώ σε πέτρα, αλλά και μεταδίδεται μέσω της κοινότητας, της συζήτησης και της κοινής ευθύνης. Εκτός από τον ρόλο της στη συγκέντρωση

χρημάτων, η Kwesta Powązkowska έχει και εκπαιδευτικό ρόλο. Ενημερώνει το κοινό για τη σημασία των ιστορικών νεκροταφείων και των θαμμένων ιστοριών τους. Επίσης, ενίσχυσε τους δεσμούς μεταξύ των γενεών, καθώς οι οικογένειες πηγαίνουν μαζί και διδάσκουν στις μελλοντικές γενιές τον σεβασμό για το παρελθόν. Η μελλοντική ανθεκτικότητά της εξαρτάται από την προσαρμογή σε οικονομίες χωρίς μετρητά, τη διεύρυνση της ποικιλομορφίας των εθελοντών και την τεκμηρίωση της άυλης τεχνογνωσίας - όπως οι ψαλμωδίες δωρεών με κλήση και απάντηση - πριν αποσυρθούν οι βετεράνοι φύλακες.

5. Ερωτήσεις μελέτης

- Πώς διαμορφώνει το χωρικό περιβάλλον του Old Powązki τη τελετουργική πρακτική της Kwesta;
- Συγκρίνετε το μοντέλο διακυβέρνησης της Kwesta με τη φιλανθρωπία πολιτιστικής κληρονομιάς που χρηματοδοτείται από εταιρείες.
- Ποιες ηθικά ζητήματα που προκύπτουν όταν διασημότητες ηγούνται εκδηλώσεων συγκέντρωσης χρημάτων για την πολιτιστική κληρονομιά;
- Σχεδιάστε ένα πλαίσιο αξιολόγησης για τη μέτρηση του κοινωνικού αντίκτυπου της Kwesta πέρα από τα χρηματικά σύνολα.
- Πώς θα μπορούσαν οι ψηφιακές πλατφόρμες να υποστηρίξουν αλλά και να υπονομεύσουν τις ενσωματωμένες πτυχές αυτής της πρακτικής;

6. Παραπομπές

Narodowy Instytut Dziedzictwa. «Tradycja kwestowania na Cmentarzu Stare Powązki w Warszawie jako element obchodów Dnia Wszystkich Świętych oraz Dnia Zadusznego». Καταχώριση στον Εθνικό Κατάλογο Άυλης Κληρονομιάς, 8 Αυγούστου 2024. niematerialne.nid.pl

Kozubal, Marek. «Kwestowanie na Starych Powązkach to niematerialne dziedzictwo)». *Rzeczpospolita*, 6 Σεπτεμβρίου 2024. rp.pl

Polskie Radio. «Tradycja kwestowania na Starych Powązkach na krajowej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego.» 8 Σεπτεμβρίου 2024. polskieradio.pl

Spółeczny Komitet Opieki nad Starymi Powązkami. *Ετήσια Έκθεση* 2024. Βαρσοβία, 2025.

Επιπλέον περίπτωση από την πλατφόρμα του Inthrace, κουμπί ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 11, Πόρος, Ελλάδα

Βίντεο στο κανάλι έργων του Inthrace στο YouTube

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 11, Πόρος, Ελλάδα
Βίντεο από εσπερινό που διοργανώθηκε από τον Πολιτιστικό Σύλλογο
Γυναικών την ημέρα της Αγίας Σοφίας, Πόρος
<https://www.youtube.com/watch?v=NF5X3daFEzk>

Μελέτη περίπτωσης Κεφάλαιο 11, Πόρος, Ελλάδα
Βίντεο από τις πρόβες της χορωδίας του πολιτιστικού συλλόγου «Ποριώτισσα»
<https://www.youtube.com/watch?v=ytNUXE85olc>

Συμπέρασμα

Οι μελέτες περίπτωσης που συγκεντρώθηκαν σε αυτό το εγχειρίδιο καταδεικνύουν ότι η επιτυχής διατήρηση της ΑΠΚ απαιτεί πολύ περισσότερα από την τεκμηρίωση - απαιτεί ενεργή συμμετοχή της κοινότητας, καινοτόμους μηχανισμούς χρηματοδότησης, δεοντολογική δέσμευση και στρατηγικές προσαρμοστικής διαχείρισης που εξισορροπούν την παράδοση με τη σύγχρονη πραγματικότητα. Από τα τελετουργικά Survakari της Βουλγαρίας μέχρι τα σπίτια Fado της Λισαβόνας, από τη δημιουργία δαντέλας στο Καλόφερ μέχρι τις κοινότητες ραφτινγκ ξυλείας που εκτείνονται σε έξι έθνη, αυτά τα παραδείγματα αποκαλύπτουν κοινά μοτίβα: η κληρονομιά ανθίζει όταν οι κοινότητες διατηρούν τον έλεγχο των παραδόσεών τους, όταν πολλά ενδιαφερόμενα μέρη συνεργάζονται αποτελεσματικά και όταν η οικονομική βιωσιμότητα ευθυγραμμίζεται με την πολιτιστική ακεραιότητα.

Από τα κεφάλαια προκύπτουν αρκετά κρίσιμα διδάγματα. Πρώτον, οι πιο ανθεκτικές πρακτικές της ΑΠΚ ενσωματώνονται σε ζωντανές κοινοτικές δομές αντί να υπάρχουν ως μουσειακά εκθέματα - η παρέλαση Junii Braşonului, το τελετουργικό συγκέντρωσης χρημάτων Kwesta Powązkowska και το Καρναβάλι της Terceira δείχνουν πώς οι παραδόσεις εξελίσσονται διατηρώντας παράλληλα τις βασικές έννοιες. Δεύτερον, η επιτυχής διαχείριση της κληρονομιάς βασίζεται όλο και περισσότερο σε στρατηγικές συνεργασίες μεταξύ τοπικών κοινοτήτων, κυβερνητικών φορέων, ΜΚΟ και διεθνών οργανισμών, όπως αποδεικνύεται από την πολυεθνική πρωτοβουλία για τη μεταφορά ξυλείας με σχεδίες και την αναγνώριση της Λαϊκής Γιορτής της Surova από την UNESCO. Τρίτον, οι ψηφιακές τεχνολογίες προσφέρουν ισχυρά εργαλεία για την τεκμηρίωση, την εκπαίδευση και την προώθηση, αλλά πρέπει να χρησιμοποιούνται προσεκτικά για να αποφευχθεί η αποσύνδεση από το πλαίσιο ή η εμπορευματοποίηση των ζωντανών παραδόσεων, όπως επισημαίνεται στις περιπτώσεις του δίφωνου τραγουδιού του Νεντελίνο και των αμπελώνων του Pico.

Η πορεία προς τα εμπρός απαιτεί συνεχή δέσμευση στις ηθικές αρχές: σεβασμό της ιδιοκτησίας και της συναίνεσης της κοινότητας, διασφάλιση δίκαιης κατανομής των οφελών, προστασία από την πολιτιστική ιδιοποίηση και διατήρηση της αυθεντικότητας, επιτρέποντας παράλληλα τη φυσική εξέλιξη. Καθώς η Ευρώπη αντιμετωπίζει δημογραφικές μεταβολές, κλιματική αλλαγή, οικονομικές πιέσεις και πολιτιστική ομογενοποίηση, η ΑΚΠ που τεκμηριώνεται εδώ δεν αντιπροσωπεύει νοσταλγική διατήρηση, αλλά δυναμικούς πολιτιστικούς πόρους που ενισχύουν την κοινωνική συνοχή, προάγουν τον διαπολιτισμικό διάλογο και συμβάλλουν στη βιώσιμη ανάπτυξη. Αυτές οι περιπτώσιολογικές μελέτες επιβεβαιώνουν τελικά ότι η άυλη κληρονομιά, όταν αντιμετωπίζεται με

προσοχή, παραμένει ζωτικής σημασίας για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, την ταυτότητα και τη συλλογική ευημερία σε έναν διασυνδεδεμένο κόσμο.

P
A
R
T
N
E
R
S



Transilvania
University
of Brasov

Project Coordinator



UNIVERSITY
OF WARSAW



UNIVERSITY OF
WEST ATTICA

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ



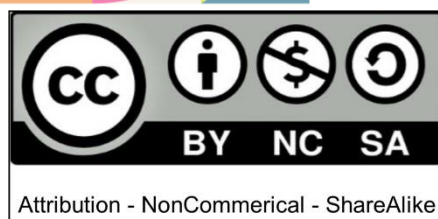
Sveučilište u
Zagrebu
University of Zagreb



UAc
UNIVERSIDADE
DOS AÇORES



Foundation PAX Rhodopica
Working collaboratively to achieve EU's goals





Website

www.inthrace.unitbv.ro



Co-funded by
the European Union

2023-1-RO01-KA220-HED-000156121



INTHRACE

**Civil engagement, integration and better management of the national
intangible heritage to raise awareness of European common values –
EU context, perspectives and active citizenship**



Website

www.inthrace.unitbv.ro